

มังรายสาร

Mangrai Saan

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Journal of Humanities and Social Sciences

ISSN 2672-9113 (Print)
ISSN 2673-0170 (Online)

ปีที่ 14 ฉบับที่ 1
มกราคม - มิถุนายน 2569
(2026)

มังรายสาร วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

Mangrai Saan Journal of Humanities and Social Sciences

Faculty of Humanities and Social Sciences, CRRU

วัตถุประสงค์

เพื่อเป็นสื่อกลางเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ประเภทยุทธศาสตร์วิจัย และบทความวิชาการ ทางด้าน Social Sciences แยกเป็นสาขาย่อย ได้แก่ General Arts and Humanities, Language and Linguistics, Religious studies, Education, Cultural Studies และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง โดยเผยแพร่ผลงานวิชาการให้แก่อาจารย์ นักศึกษาและนักวิจัย ทั้งในและนอกสถาบัน

ฉบับที่ตีพิมพ์

ฉบับที่ 1 ปีที่ 14 มกราคม - มิถุนายน 2569

บรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ไพโรจน์ ด้วนนคร

อำนวยการ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.อดิสรณ์ ประทุมถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทัศน์ คล้ายสุวรรณ

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.เปรมวิทย์ วิวัฒน์เศรษฐ์

มหาวิทยาลัยพะเยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฏิพันธ์ อุทยานกุล

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Senior lecturer ดร.ศศิวิมล คล้ายคลึง

National University of Singapore

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปฐมพงษ์ สุขเล็ก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุทธา รัตนศักดิ์

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

อาจารย์ ดร.มณีนทร บวรพัฒนศักดิ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร

อาจารย์ ดร.สุภาวดี เพชรเกตุ

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

อาจารย์ ดร.กมลลฎา นาคแทน

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

อาจารย์ ดร.ทัตพิชา สกฤสสีบ

มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

อาจารย์ ดร.รัชตา มาอากาศ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา (พิษณุโลก)

บทความที่ตีพิมพ์ในมังรายสาร วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
ได้ผ่านการตรวจสอบเชิงวิชาการ จากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 3 ท่านต่อบทความ
ทัศนะและข้อคิดเห็นของบทความที่ปรากฏในวารสารฉบับนี้เป็นของผู้เขียนแต่ละท่าน
ไม่ถือว่าเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสาร
บทความที่ลงพิมพ์ในวารสารฯ
เป็นลิขสิทธิ์ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

จากบรรณาธิการ

มังรายสาร วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ เป็นวารสารที่จัดอยู่ในกลุ่ม 1 (Tier 1) โดยศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai - Journal Citation Index Center : TCI) วัตถุประสงค์เพื่อเป็นสื่อกลางเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ ประเภทยุทธศาสตร์วิจัยและบทความวิชาการของอาจารย์ นักศึกษา และนักวิจัย ทั้งในและนอกสถาบัน โดยมีเนื้อหาทางด้าน Social Sciences ประกอบด้วยสาขาทางด้าน General Arts and Humanities, Language and Linguistics, Religious studies, Education, Cultural Studies และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง

วารสารฉบับนี้ จัดเผยแพร่ตีพิมพ์ ฉบับที่ 1 ปีที่ 14 ประจำเดือน มกราคม - มิถุนายน พ.ศ. 2569 มีบทความ 8 เรื่อง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มการศึกษามโนทัศน์ อุปถัมภ์ และอุดมการณ์ในวาทกรรม 2) กลุ่มการพัฒนาภาษา การแปล และการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม และ 3) กลุ่มวรรณกรรม และการต่อยอดภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมสู่สังคมร่วมสมัย

ในกลุ่มแรก ประกอบด้วยเรื่อง “อุปถัมภ์เชิงมโนทัศน์ความจนในภาพยนตร์และซีรีส์จีน” “มโนอุปถัมภ์เกี่ยวกับความเหงาในวรรณกรรมไทย” และ “มโนอุปถัมภ์ และอุดมการณ์ในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ในการแก้ไขปัญหาคอขวดความยากจน” บทความกลุ่มนี้มุ่งอธิบายการสร้างความหมายผ่านภาษาและสัญลักษณ์ โดยใช้กรอบแนวคิดมโนอุปถัมภ์ (conceptual metaphor) เพื่อวิเคราะห์โลกทัศน์ ความคิด และอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ในวรรณกรรม วาทกรรมทางการเมือง และสื่อบันเทิง สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของภาษาในฐานะเครื่องมือถ่ายทอดความจริงทางสังคมไปยังผู้อ่าน

กลุ่มที่สอง ได้แก่ “การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้วยแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมเพื่อพัฒนาทักษะข้ามภาษา ภาษาไทย ภาษาถิ่น ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีสำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน” “การศึกษากลวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาจีนที่ปรากฏในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย” และ “รูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา” งานวิจัยในกลุ่มนี้ครอบคลุมทั้งการออกแบบนวัตกรรมการเรียนรู้ การศึกษาวิธีการแปลที่สอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรม และการพัฒนาทักษะการสื่อสารของบุคลากรทางการศึกษา สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของภาษาในฐานะเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาศักยภาพมนุษย์และการเชื่อมโยงสังคมในระดับท้องถิ่นและสากล

และกลุ่มที่สาม ประกอบด้วย “นิเวศสำนักในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560-2566” และ “การถอดรหัสสมรรถภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากตำนานและนิทานพื้นบ้านเชิงรายสู่แนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน” บทความในกลุ่มนี้สะท้อนการตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม (ecocriticism) และการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการวิเคราะห์ตัวบทและการประยุกต์ใช้ความรู้สู่การสร้างสรรค์นวัตกรรมทางวัฒนธรรม ซึ่งแสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ของวรรณกรรมและเรื่องเล่าในฐานะข้อมูลทางวัฒนธรรมที่สามารถต่อยอดสู่การพัฒนาเศรษฐกิจและอัตลักษณ์ของชุมชน

สุดท้ายนี้ กองบรรณาธิการฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านผู้อ่านจะได้รับประโยชน์จากบทความในวารสารฯ และขอเชิญชวนส่งบทความ เข้าร่วมการพิจารณาตีพิมพ์ใน มังรายสาร วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ในฉบับต่อ ๆ ไป

บรรณาธิการ

มิถุนายน 2569

สารบัญ

เรื่อง

หน้า

อุปลักษณเชิงมนทัศนความจนในภาพยนตร์และซีรีส์จีน

Metaphors of Poverty in Chinese Films and Series

เมธัส ศิริวัฒน์ และ อรทัย ชินอัครพงศ์

Methus Siriwat and Orathai Chinakarapong

1

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้วยแนวคิดมนทัศนพื้นฐานร่วม

เพื่อพัฒนาทักษะข้ามภาษา ภาษาไทย ภาษาถิ่น ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน

เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีสำหรับเยาวชน

และประชาชนทั่วไปในชุมชน

The Development of E-Book using Inter-Language Common Based

Concept to Develop Thai, Local Dialects, English, and Chinese

Languages used for Cultural Tourism in Ban Pong District,

Ratchaburi Province for Community Youth and People

พนอเนื่อง สุทัศน์ ณ อยุธยา, นนทณธิ ดุลยทวีสิทธิ์ และ เกียรติชร โสภณภรณ์

Panornuang Sudasna Na Ayudhya, Nonnadh Dulyadaweessid

and Kiatikhorn Sobhanabhorn

20

การศึกษาวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาจีน

ที่ปรากฏในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย

A Study of Thai-to-Chinese Translation Strategies for Cultural Terms

and Phrases Appearing in Thai Geographical Indication (GI) Product

Promotional Videos

นิรัตน์ ทองขาว, สุริยา กิรัตนันธิพัฒน์, สมยศ จันทรบุญ และ Sun Fuyuan

Nirat Tongkaw, Suriya Keeratinanthiphat, Somyos Chanboon and Sun Fuyuan

43

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

หน้า

นิเวศสำนึกในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560 – 2566

Ecological Consciousness in Award-Winning Young Literature,
B.E. 2017 - 2023

ณรงค์ศักดิ์ เทพมา, ธนพร หมูคำ, Truong Thi Hang และ นราวัลย์ พูลพิพัฒน์
Narongsak Thepma, Thanaporn Mookham, Truong Thi Hang
and Narawan Poonpipat

64

มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับความเหงาในวรรณกรรมไทย

Conceptual Metaphors of Loneliness in Thai Literature

ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์ และ เมธัส ศิริวัฒน์
Narongkan Rodsap and Methus Siriwat

85

มโนอุปลักษณ์ และอุดมการณ์ในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง
ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

Conceptual Metaphors and Ideologies in President Xi Jinping's
Poverty Alleviation Discourse

Jiqin Li, ขนิษฐา ใจมโน, กิติมา อินทร์มรรย และ ธนพร หมูคำ
Jiqin Li, Kanita Chaimano, Kitima Indrambarya
and Thanaporn Mookham

109

การถอดรหัสมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากตำนานและนิทานพื้นบ้าน
เชียงรายสู่แนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน

Cultural Heritage Decoding of Chiang Rai Myth and Folktale into
Community Artworks Creation Approaches

สมหวัง อินทร์ไชย และ อนันตา สุขวัฒน์
Somwang Inchai and Ananta Sookawat

133

สารบัญ (ต่อ)

เรื่อง

หน้า

รูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

Model of Developing English Communication Skills of School

Administrators

สุพัตรา สุจริตรักษ์ และ พรศักดิ์ สุจริตรักษ์

Suphatra Sucharitrak and Phornsak Sucharitrak

154

อุปลักษณเชิงมนโนทศนคความจนในภาพยนตร์และซีรีส์จีน¹

เมธส ศิริวัฒน^{2 *}

นิสิตดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาศาสตร

คณะมนุษยศาสตร มหาวิทยาลัยนเรศวร

Curoba32462@gmail.com

อรทัย ชินอัครพงศ³

อาจารย์ ดร.,

ภาควิชาภาษาศาสตร คณะมนุษยศาสตร

มหาวิทยาลัยนเรศวร

ochin1965@gmail.com

รับบทความ: 15 ธันวาคม 2568 / แก้ไขบทความ: 6 กุมภาพันธ์ 2569 / ตอรับบทความ: 7 พฤษภาคม 2569

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเพื่อเพื่อวิเคราะห์ถ้อยคำที่เป็นมนโนอุปลักษณแสดง “ความจน” ในภาพยนตร์และซีรีส์จีน โดยใช้กรอบแนวคิดอรรถศาสตรปรีชาในการระบุความหมาย ต้นทางและปลายทางของอุปลักษณ ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาได้จากบทบรรยายภาษาไทยในตัวบท ภาพยนตร์จำนวน 10 เรื่อง และซีรีส์จำนวน 5 เรื่อง ซึ่งเผยแพร่ในรูปแบบออนไลน์ การวิเคราะห์ มุ่งพิจารณาว่าภาษาที่ปรากฏในบทสนทนาและคำบรรยายสะท้อนมนโนทศนคความจนของคนจีน ผลการวิจัย พบถ้อยคำอุปลักษณเกี่ยวกับความจนจำนวน 10 มโนทศน ได้แก่ ความจนคือการแข่งขัน ความจน คือภาระและสถานะตกต่ำ ความจนคือการถูกกดทอนเกียรติ ความจนคือความสกปรกหรือความผิด ศีลธรรม ความจนคือสถานที่ ความจนคือการขาดการสนับสนุนหรือขาดทรัพยากร ความจนคือวัตถุสิ่งของ ความจนคืออาชีพ ความจนคือสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ และความจนคือมนุษย์ อุปลักษณดังกล่าวสะท้อนให้เห็นภาพสังคมจีนร่วมสมัยที่เผชิญความเหลื่อมล้ำทั้งในเมืองใหญ่และพื้นที่ชนบท ความกดดัน ทางเศรษฐกิจ การแข่งขันทางการศึกษาและอาชีพ และความเปลี่ยนแปลงทางชนชั้นจากนโยบายพัฒนา

¹ บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะทางภาษากับการนำเสนออุดมการณ์ความจนในภาพยนตร์ และซีรีส์เอเชียตะวันออก”

^{2 *} ผู้แต่งหลัก (First Author) และ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

³ ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)

เศรษฐกิจแบบทุนนิยมของจีน นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่าตัวละครคนจนในสื่อจีนมักถูกทำให้เป็นภาพแทนของความอ่อนแอ ภาระ โอกาสที่จำกัด หรือถูกผลักออกจากโครงสร้างสังคมหลัก ซึ่งสะท้อนโลกทัศน์ของผู้สร้างสื่อที่มองความจนเป็นทั้งปัญหาระดับปัจเจกและปัญหาระดับโครงสร้างในเวลาเดียวกัน อุปลักษณะความจนในภาพยนตร์และซีรีส์จีนปรากฏในรูปของมโนทัศน์ถ่ายโยงสองประการ ได้แก่ มโนทัศน์ถ่ายโยงแบบภวสัมพันธ์ ซึ่งใช้สิ่งของ สถานที่ หรือปรากฏการณ์ทางกายภาพมาเป็นตัวแบบในการทำ ความเข้าใจความจน และมโนทัศน์ถ่ายโยงแบบญาณสัมพันธ์ ซึ่งถ่ายโยงรูปแบบความรู้ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางสังคมลงสู่ภาพแทนของความจน อุปลักษณะเหล่านี้จึงไม่ได้เป็นเพียงกลวิธีทางภาษา แต่ยังเป็นเครื่องมือที่สะท้อนโครงสร้างความคิดเกี่ยวกับความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจในสื่อประเภทบันเทิงร่วมสมัยของจีน

คำสำคัญ: อุปลักษณะเชิงมโนทัศน์, ความจน, ปรัชญา, ภาพยนตร์และซีรีส์จีน

Metaphors of Poverty in Chinese Films and Series

Methus Siriwat

Ph.D. Student, Doctor of Philosophy Program in Linguistics

Faculty of Humanities, Naresuan University

Curoba32462@gmail.com

Orathai Chinakarapong

Ph.D., Lecturer

Department of Linguistics

Faculty of Humanities, Naresuan University

ochin1965@gmail.com

Received: December 15, 2025 / Revised: February 6, 2026 / Accepted: May 7, 2026

Abstract

This study aims to examine the conceptual metaphors that represent poverty in Chinese films and series, using the analytical framework of cognitive semantics. The research analyzes metaphorical expressions found in Thai subtitle translations of ten films and five series that are available on online platforms. The focus is on how linguistic choices in dialogues and narrative descriptions reveal the ways in which poverty is conceptualized and culturally interpreted within contemporary Chinese society. The findings show ten major categories of metaphors related to poverty: metaphors of competition, burden and low-status, humiliation, impurity and immorality, place, lack of support or resource scarcity, object, occupation, non-human, and human. These metaphorical patterns reflect the social realities faced by many people in China, ranging from economic pressure in urban centers to persistent inequalities between cities and rural areas. The metaphors found in the data also illustrate how poverty in Chinese media is framed both as a personal struggle and as a structural problem shaped by rapid economic development. Characters who experience poverty are often portrayed as burdened, limited in opportunity, or pushed to the margins of society. Such portrayals

mirror broader public concerns about social mobility, competition in education and employment, and the widening gap between the wealthy and the poor. The study identifies two types of conceptual mappings. The first is ontological mapping, in which physical objects, locations, or observable phenomena are used to represent poverty. The second is epistemic mapping, in which cultural beliefs, social values, and shared knowledge guide how poverty is described and understood. These metaphors function not only as linguistic devices but also as cognitive tools that reveal how Chinese media construct social meanings related to economic hardship. The findings therefore contribute to a deeper understanding of how contemporary Chinese films and series shape public perceptions of poverty through metaphorical language embedded in narrative and visual storytelling.

Keywords: conceptual metaphor, poverty, cognitive semantics, Chinese films and series

บทนำ

ภาพยนตร์และซีรีส์ถือเป็นสื่อบันเทิงที่มีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อสังคมยุคปัจจุบัน เพราะนอกจากจะมีบทบาทในด้านเศรษฐกิจ ทั้งการจ้างงาน การท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมสร้างสรรค์แล้วยังเป็นช่องทางสำคัญที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรม วิถีชีวิต และค่านิยมของผู้คนในแต่ละประเทศได้อย่างชัดเจน ปัจจุบันภาพยนตร์และซีรีส์จากประเทศจีนได้รับความนิยมและเป็นที่จับตามองไปทั่วโลก ด้วยเทคนิคการถ่ายทำที่ทันสมัยไม่แพ้ฮอลลีวูด อีกทั้งยังแฝงแนวคิด “Soft Power” ของชาติไว้ในเนื้อหาอย่างแนบเนียน ทำให้สื่อเหล่านี้กลายเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่วัฒนธรรม กระตุ้นเศรษฐกิจ และสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกต่อประเทศทั้งในทางตรงและทางอ้อม

ในขณะเดียวกัน ภาพยนตร์และซีรีส์ยังทำหน้าที่เป็น “พื้นที่ทางภาษาและวาทกรรม” ที่สะท้อนอุดมการณ์ทางสังคมและมุมมองต่อประเด็นต่าง ๆ สอดคล้องกับงานศึกษาที่ชี้ให้เห็นว่าสื่อภาพยนตร์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีการใช้กลวิธีการเล่าเรื่องเพื่อสื่อความหมายและสะท้อนภาพแทนทางสังคมอย่างมีนัยสำคัญ (ปิยวรรณ จิตสำราญ, 2554) โดยเฉพาะประเด็นเรื่อง “ความจน” ซึ่งเป็นสถานะที่ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ หากยังสะท้อนโครงสร้างทางชนชั้น ศีลธรรม และคุณค่าทางวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ผ่านการใช้ภาษาและสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ปรากฏในเนื้อหาของภาพยนตร์และซีรีส์

ตามแนวคิดของ Lakoff และ Johnson (1980) มโนทัศน์หนึ่งสามารถกำหนดและอธิบายอีกมโนทัศน์หนึ่งได้ผ่าน “อุปลักษณ์” (Metaphor) ซึ่งเกิดจากกระบวนการถ่ายโยงความหมาย (Mapping) ระหว่าง “วงความหมายต้นทาง” (Source Domain) ที่เป็นรูปธรรม กับ “วงความหมายปลายทาง” (Target Domain) ที่เป็นนามธรรม (Kövecses, 1986, 2000, 2002) ดังนั้น การศึกษาอุปลักษณ์จึงไม่เพียงแต่เปิดเผยรูปแบบการใช้ภาษา หากยังสามารถชี้ให้เห็นถึงวิถีคิด ความเข้าใจ และโลกทัศน์ของผู้ใช้ภาษาที่ซ่อนอยู่ในวาทกรรมได้อย่างลึกซึ้ง

จากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่ผ่านมา พบว่ามีการศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในประเด็นต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง โดยสามารถแบ่งได้เป็นสองกลุ่มหลัก กลุ่มแรกคือการศึกษาอุปลักษณ์ที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึก เช่น การเปรียบเทียบอุปลักษณ์ความสุข ความโกรธ และความเศร้า ในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ (Yooprayong, 2010) รวมถึงอุปลักษณ์แสดงอารมณ์โกรธ (ศุภชัย ต๊ะวิชัย, 2549) และอุปลักษณ์ความกลัวและเศร้าในภาษาไทยและภาษาเกาหลี (Rodsap, N., Simuang, K., Siritwat, M., Meesri, W., & Jaiyote, S., 2025) กลุ่มที่สองคือการศึกษาอุปลักษณ์ที่สะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านวาทกรรมสื่อ เช่น การใช้อุปลักษณ์สงครามในพาดหัวข่าวภัยพิบัติน้ำท่วม (รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม และพทุทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ, 2560) และการศึกษาอุปลักษณ์แสดงความจนในวาทกรรมออนไลน์ของไทย (ธนพล เอกพจน์, 2019) ซึ่งล้วนสะท้อนให้เห็นว่าการศึกษาอุปลักษณ์สามารถอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษา ความคิด และบริบททางสังคมวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเกี่ยวกับ “อุปลักษณ์ของความจน” ในบริบทของภาพยนตร์และซีรีส์จีนนั้นยังมีข้อจำกัด ทั้งที่สื่อเหล่านี้มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างภาพแทน (Representation) ของชนชั้นและเศรษฐกิจในสังคมจีนร่วมสมัย การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งศึกษาว่า “ความจน” ถูกถ่ายทอดและสร้างความหมายผ่านอุปลักษณ์แบบใดในภาพยนตร์และซีรีส์จีน เพื่อทำความเข้าใจมุมมองทางวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อของชาวจีนต่อปรากฏการณ์ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ รวมถึงบทบาทของสื่อบันเทิงในฐานะเครื่องมือทางวาทกรรมที่สะท้อนและผลิตซ้ำความคิดเรื่องชนชั้นในสังคมจีน

กรอบแนวคิด

งานวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดตามทฤษฎีอรรถศาสตร์ปริชานตามแนวคิดของเลคอฟ และจอห์นสัน (Lakoff & Johnson, 1980) เลคอฟ (Lakoff, 1987) และโคเวกเซส (Kövecses, 2005) มาใช้ในการวิเคราะห์ถ้อยคำที่เป็นมโนอุปลักษณ์ ดังนี้

ภาพร่าง (Image Schemas)

ภาพ (Image) และภาพร่าง (Image Schemas) มีความแตกต่างกันในระดับของความเป็นรูปธรรมและนามธรรม ภาพสามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส เช่น การมองเห็น การได้ยิน หรือการได้กลิ่น (Lakoff, 1987, p. 444) ซึ่งมักเป็นสิ่งที่มีการละเอียดและอ้างอิงกับโลกจริง ส่วนภาพร่างเป็นโครงสร้างเชิงนามธรรมที่เกิดจากประสบการณ์ทางร่างกายและการรับรู้เชิงพื้นที่ เช่น ภาชนะ (Container) เส้นทาง (Path) การเชื่อมโยง (Link) แรง (Force) หรือความสมดุล (Balance)

ภาพร่างเหล่านี้เป็นรากฐานของการสร้างอุปลักษณ์ในภาษา ตัวอย่างงานวิจัยของ Kövecses (2000) ซึ่งศึกษาอุปลักษณ์อารมณ์โกรธในหลายภาษาและพบรูปแบบร่วมว่า THE ANGRY PERSON IS A PRESSURIZED CONTAINER ซึ่งสะท้อนโครงสร้างภาพร่างแบบภาชนะที่สามารถเก็บหรือระเบิดแรงดันได้

ในบริบทของงานนี้ การวิเคราะห์ภาพร่างถูกนำมาใช้เพื่อทำความเข้าใจว่า “ความจน” ในภาพยนตร์จีนถูกสร้างภาพเชิงนามธรรมอย่างไร เช่น ความจนในฐานะ “แรงกดดัน” (Force Schema) “สิ่งที่กักขัง” (Container Schema) หรือ “การตกต่ำ” (Downward Path Schema) ซึ่งเป็นแนวคิดที่สะท้อนโครงสร้างการรับรู้ของผู้ใช้ภาษาและวัฒนธรรมจีนร่วมสมัย

การประสาณรูป (Embodiment)

แนวคิดการประสาณรูปเป็นหัวใจของอรรถศาสตร์ปริชาน โดยอธิบายว่าภาษา ความคิด และความหมายมีรากฐานอยู่บนประสบการณ์ของร่างกายมนุษย์ (Kövecses, 2006, p. 368) การเรียนรู้ผ่านการเคลื่อนไหว การสัมผัส ความหิว ความเหนื่อย หรือความหนาว กลายเป็นต้นแบบให้ผู้ใช้งานสร้างอุปลักษณ์เพื่ออธิบายสิ่งที่เป็นนามธรรม ตัวอย่างเช่น มนุษย์มักอธิบาย “ความต้องการ” ผ่านอุปลักษณ์ DESIRE IS HUNGER ซึ่งเชื่อมโยงประสบการณ์ทางกายภาพ (ความหิว)

เข้ากับประสบการณ์ทางอารมณ์ (ความต้องการ) ในทำนองเดียวกัน การรับรู้เรื่อง “ความจน” ในสังคมจีน มักเชื่อมโยงกับประสบการณ์ร่างกาย เช่น “ความหิว ความหนาว หรือความเหนื่อยล้า” ที่สื่อถึงการขาดทรัพยากรและพลังชีวิต (POVERTY IS HUNGER / POVERTY IS WEAKNESS) การประสานรูปจึงช่วยให้เห็นว่าอุปลักษณ์ไม่ใช่เพียงรูปภาษาสวยงาม แต่เป็นการแปลงประสบการณ์จริงของมนุษย์ให้กลายเป็นภาษาทางวัฒนธรรมที่เข้าใจได้ร่วมกัน

การถ่ายโยงความหมาย (Correspondences)

กระบวนการถ่ายโยงความหมายเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างอุปลักษณ์ โดยเป็นการถ่ายโยงองค์ประกอบหรือคุณสมบัติจากวงความหมายต้นทาง (Source Domain) ไปยังวงความหมายปลายทาง (Target Domain) (Lakoff & Johnson, 1980)

ศุภชัย ต๊ะวิชัย (2549: 36–44) ได้อธิบายการถ่ายโยงความหมายไว้ดังนี้

1. การถ่ายโยงแบบภวสัมพันธ์ (Ontological Correspondence) ซึ่งหมายถึงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยหรือสิ่งต่าง ๆ ในวงความหมายต้นทางและปลายทาง เช่น การเปรียบเทียบ “ความจน” เป็น “สิ่งของที่ต้องแบก” หรือ “โรคที่ต้องรักษา”

2. การถ่ายโยงแบบญาณสัมพันธ์ (Epistemic Correspondence) ซึ่งหมายถึงการถ่ายโยงแบบองค์ความรู้หรือแบบแผนการคิดจากวงความหมายต้นทางไปยังวงความหมายปลายทาง เช่น การมองว่าความจนเกิดจาก “ความอ่อนแอ” หรือ “การขาดความสามารถ”

นอกจากนี้ Ullmann (1962: 213, อ้างใน ศุภชัย ต๊ะวิชัย, 2549: 30) ยังเสนอว่าโครงสร้างของอุปลักษณ์แบ่งออกเป็นสองส่วน ได้แก่ “สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ” (Tenor) และ “แบบเปรียบเทียบ” (Vehicle) โดย “สิ่งที่ถูกเปรียบเทียบ” หมายถึงแนวคิดหลักที่ต้องการอธิบาย (เช่น ความจน) ส่วน “แบบเปรียบเทียบ” คือ สิ่งที่ใช้เทียบเพื่อทำให้แนวคิดนั้นเป็นรูปธรรมมากขึ้น (เช่น ภาระ, โรค, ความมืด, ความพ่ายแพ้)

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
ภาระ	→	ความจน
โรค	→	ความจน

ดังนั้น การศึกษานี้จึงมุ่งวิเคราะห์รูปแบบการถ่ายโยงความหมายในอุปลักษณ์เกี่ยวกับความจนที่ปรากฏในภาพยนตร์และซีรีส์จีน เพื่อค้นหาวาผู้สร้างสรรค์สื่อใช้ภาษาและสัญลักษณ์แบบใดในการสร้างภาพแทน “ความจน” และสะท้อนอุดมการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมจีนอย่างไร

สรุปกรอบแนวคิดโดยรวม กรอบแนวคิดนี้ใช้เพื่อทำความเข้าใจการสร้างและการใช้ “อุปลักษณ์ความจน” ในสื่อบันเทิงจีน โดยอาศัยมุมมองทางอรรถศาสตร์ปริชาน ซึ่งเชื่อว่าภาษาเป็นภาพสะท้อนของระบบความคิด การรับรู้ และอุดมการณ์ของผู้ใช้ภาษา ผ่านการใช้ “ภาพร่าง” ที่มาจากประสบการณ์ทางกาย “การประสานรูป” ที่เชื่อมโยงความหมายกับความรู้สึก และ “การถ่ายโยง

ความหมาย” ที่สร้างการเปรียบเทียบระหว่างโลกจริงกับโลกเชิงนามธรรม ทั้งหมดนี้ทำให้สามารถอธิบายได้ว่าภาพยนตร์และซีรีส์จีนไม่ได้เพียงเล่าเรื่องความจน แต่ยังสร้าง “ความหมายทางอุดมการณ์” ที่สะท้อนมุมมองของสังคมจีนต่อชนชั้น ความสำเร็จ และศักดิ์ศรีของมนุษย์ได้อย่างลึกซึ้ง

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือภาพยนตร์จีนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับความจนจำนวน 10 เรื่อง คือ Upstream, I Am Not Madame Bovary, A Sun, Nice View, Better Days, Lighting up the stars, Man in love, Classmates minus, So long my son, Lost and love และซีรีส์จีน 5 เรื่อง คือ Unforgettable Love, Life plan A and B, The Story of Xing Fu, At the moment, Candy Online รวม 15 เรื่อง ซึ่งเผยแพร่ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015-2024

ผลการวิจัย

ข้อความในตัวบทที่แสดงถึงความจนในภาพยนตร์และซีรีส์จีน และประเภทของอุปลักษณ์แสดงความจนพบ 10 มโนทัศน์มีรายละเอียด ดังนี้

1. ความจนคือการแข่งขัน

ความจนถูกมองว่าเป็นความล้มเหลวส่วนบุคคล เป็นผลจากการขาดความสามารถและคุณค่าในตนเอง สะท้อนอุดมการณ์แบบปัจเจกนิยมของสังคมเมืองจีนร่วมสมัย โดยมีรูปแบบที่ปรากฏดังนี้

“ผมหาทางออกไม่ได้แล้ว ผมมันขี้แพ้ ผมหาเลี้ยงทั้งครอบครัว ผมจ่ายบิลทั้งหมด คิดว่าผมชอบเป็นพนักงานส่งของเหรือ ผมอายุ 45 แล้ว ผมส่งใบสมัครไปพื้นที่ ไม่มีใครอยากจ้างผมหรอก”

(Upstream, 2024)

“ทางเมืองไม่ได้กำลังต่อสู้กับความยากจนเหรือ แถมกำลังปรับปรุงย่านต่าง ๆ แล้วการฟื้นฟูหลังน้ำท่วมเมื่อปีก่อนล่ะ เราไม่ได้ท้าทายทุกปัญหาเหรือ แค่ผู้หญิงเพี้ยน ๆ คนหนึ่ง ดันทำให้เราเสื่อมเสีย เปลี่ยนแผน เรื่องผู้หญิงเอาไว้ก่อน ไปคุยกับสามีเก่าเธอแทน”

(Am Not Madame Bovary, 2016)

วงความหมายต้นทาง

ขี้แพ้

วงความหมายปลายทาง

คนที่ทำอะไรก็ไม่สำเร็จ

ต่อสู้/ท้าทาย

การพยายาม อดออม สร้างทรัพย์สิน

การถ่วงโยงความหมายระหว่าง “มโนทัศน์การแข่งขัน” กับ “มโนทัศน์ความจน”

2. ความจนคือภาระและสถานะตกต่ำ

ความจนถูกเปรียบเป็นสิ่งหนักที่ต้องแบก เป็นการกดลงในลำดับขั้น และสะท้อนภาพแรงงานที่ทำงานเกินขีดจำกัดเพื่อความอยู่รอด

“ตั้งแต่อายุ 13 พ่อทิ้งเราไป ฉันกลายเป็นภาระของแม่ แม่รับไม่ไหว ต่อมาแม่เจอผู้ชายคนนึง แล้วเช้าวันนึงตอนฉันตื่นนอน”

(Better Days, 2019)

“เขาถูกส่งไปโรงพยาบาลแล้ว รีบมาให้เร็วที่สุดเลยนะ เขาอยากประหยัดเงิน เขา เลยขนของตัวเองแล้วเป็นลมไป”

(Upstream, 2024)

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
ภาระ/รับไม่ไหว	→	สิ่งที่ต้องแบก รังชีวิต
ขนของตัวเอง/เป็นลม	→	ดิ้นรนทำมาหากินด้วยตัวเอง
		จนร่างกายรับไม่ไหว

การถ่ายโยงความหมายระหว่าง “มโนทัศน์ภาระและสถานะตกต่ำ” กับ “มโนทัศน์ความจน” และยังพบมโนทัศน์ถ่ายโยงแบบญาณสัมพันธ์

“วันนั้นที่เสี้ยวเหวินมาหา แกมาขอให้ฉันถอนเงินของยายที่เสียไปออกจากธนาคาร แกบอกว่าเธอมีปัญหา และอยากช่วยเธอ ยกภูเขา อู๋จื่อ เสี้ยวเหวินบอกว่าจากนี้ไปจะเจอไปอยู่กับเธอ ฉันก็เลยอยากช่วยพวกเธอจริง ๆ ยายของเสี้ยวเหวินมี ชีวิตที่ลำบาก”

(Lighting up the stars, 2022)

“พ่อครับ ครอบครัวเราอยู่ในช่วงตกต่ำ แต่เทียบกับตอนพ่อยังหนุ่ม ๆ ไม่ได้หรอกครับ อย่างน้อยเราก็กินอิ่มอุ่น พ่อไม่ต้องห่วงนะ ผมทำแบบพ่อตอนหนุ่ม ๆ ได้ ผมจะสู้ เพื่อครอบครัวเราและ ทำงานอย่างหนัก พ่อเชื่อผมเถอะ ถ้าให้โอกาสผม ผมจะพิสูจน์ให้ดู แต่ถ้าผมทำ ไม่สำเร็จ ผมจะไปกับพ่อนะ”

(Upstream, 2024)

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
ยกภูเขา (ภาระ/สถานที่)	→	แบ่งเบาภาระ
ชีวิตที่ลำบาก	→	สภาพชีวิตที่ย่ำแย่
ช่วงตกต่ำ (สถานะตกต่ำ)	→	ขาลง อยู่ในจุดที่แย่ของชีวิต
จะสู้ (การแข่งขัน)	→	การพยายาม
ทำงานอย่างหนัก	→	ทำงานเกินตัว
ไม่สำเร็จ(การแข่งขัน)	→	ต่อสู้ล้มเหลว

การถ่ายโยงความหมายระหว่าง “มโนทัศน์ภาระและสถานะตกต่ำ, มโนทัศน์การแข่งขัน, มโนทัศน์สถานที่” กับ “มโนทัศน์ความจน”

3. ความจนคือการถูกลดทอนเกียรติ

การขาดทุนทรัพย์หรือความจนนำไปสู่การสูญเสียศักดิ์ศรีและสิทธิทางสังคม ความจนกลายเป็นตรรกะที่ทำให้คนถูกจัดให้อยู่ในพื้นที่ต่ำกว่าในเชิงกายภาพและสัญลักษณ์

“เหลียนต้องการหยุดปัญหาที่กวนใจ แต่เธอก็ทำไม่ได้ แล้วตอนนี้ยังกลายเป็นพันจินเหลียน แต่เธอจะทำอะไรได้ เธอรู้สึกเหนื่อยหน่ายกับทั้งตัวเมืองและชนบท เธอตัดสินใจไปปักกิ่งทันที คนชนบทโง่เขลา คนปักกิ่งมีแต่เฉลียวฉลาด”

(Am Not Madame Bovary, 2016)

วงความหมายต้นทาง

คนชนบทโง่เขลา

วงความหมายปลายทาง

ดูถูกบุคคลที่มาจากชนบท

ด้อยค่าเรื่องการศึกษา

การถ่ายโยงความหมายระหว่าง “มโนทัศน์การถูกลดทอนเกียรติ” กับ “มโนทัศน์ความจน” และยังพบมโนทัศน์ถ่ายโยงแบบญาณสัมพันธ์

“จบจากถงอ้อแล้วมาส่งอาหารเนี่ยนะ” (Upstream, 2024)

“เมื่อคุณสวมเครื่องแบบนี้ คุณเข้าได้จากด้านหลังเท่านั้น ไปเลย” (Upstream, 2024)

วงความหมายต้นทาง

จบจากถงอ้อ(ลดเกียรติ)

ส่งอาหาร(อาชีพ)

สวมเครื่องแบบ (อาชีพ)

เข้าได้จากด้านหลัง(ลดเกียรติ)

วงความหมายปลายทาง

เรียนจบวุฒิการศึกษาสูงแต่ถูกด้อยค่า

การแบ่งแยกชนชั้นคน ทำให้ถูกด้อยค่า

การถ่ายโยงความหมายระหว่าง “มโนทัศน์การถูกลดทอนเกียรติ, มโนทัศน์อาชีพ” กับ “มโนทัศน์ความจน”

4. ความจนคือสิ่งสกปรก/ความผิดศีลธรรม

ความจนถูกเชื่อมโยงกับความเลวร้ายทางศีลธรรม การกระทำผิด และการเสื่อมสลายของคุณค่าทางสังคม เป็นการทำให้คนจนกลายเป็น “มลทิน” ทางศีลธรรม

“ก็แม่เล่นขายแต่พวกของผิดกฎหมาย” (Better Days, 2019)

“แกดูเราดิ เราไม่ลักขโมย ไม่ค้ายา ซาตินไหนจะหาเงินขนาดได้ขนาดนั้นวะ แกนี้หน้าตาดีนะเว้ย ขายตัวเลยเหอะวะ” (Better Days, 2019)

“คุณรับสินบนมาหรือ ถ้าถูกจับได้ล่ะ” (Life plan A and B, 2016)

“แม่รู้ว่าแม่ไม่ใช่แม่ที่ดีเลิศ อดทนไว้นะ เดี่ยวพอแจกบมหาลัย เราได้แผ่น หนีขุม นรกกี้กัน แม่รู้แม่ติดค้างแ” (Better Days, 2019)

“พวกคุณนี่ดูเป็นมิตรดีหรือกะนะ ดูเฟิน ๆ เหมือน มีกรรม มาแต่ชาติปางก่อน” (Lost and love, 2015)

“พวกเขาไม่เคยเห็นตอนแก่ลำบาก มีแต่ฉันนี่แหละที่เห็นทุกอย่าง พวกนั้นชั่วรถไปมา แกได้แต่ก้มหน้า รับชะตากรรม แล้วก็เดินเอา แต่ฉันรู้ ฉันเชื่อว่า แกจะมีอนาคตที่ดีกว่าพวกนั้น” (Candy Online, 2019)

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
ขายของผิดกฎหมาย	————→	การกระทำที่ผิดกฎหมาย
ไม่ลักขโมย ไม่ค้ายา ขายตัว	————→	ไม่ทำที่ผิดกฎหมาย
รับสินบน	————→	การกระทำที่ผิดกฎหมายโดยการรับเงินหรือสิ่งของจากคนอื่น
หนีขุม	————→	หนีจากความยากลำบาก
มีกรรม	————→	ผลกระทำที่ไม่ดีแต่ชาติก่อน
รับชะตากรรม	————→	ยอมรับสิ่งที่เกิดขึ้น

การถ่ายโยงความหมายระหว่าง “มโนทัศน์ความสกปรก/ความผิดศีลธรรม” กับ “มโนทัศน์ความจน” และยังพบมโนทัศน์ถ่ายโยงแบบญาณสัมพันธ์

“กลัวละสิ ฉันมันแค่ กากตัวนี้ เรื่องอะไรต้องมีมารยาทว่าไหม”

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
กาก	————→	สิ่งที่เป็นของเหลือ ที่ไม่สำคัญ
ตัวนี้	————→	ใช้เรียกสัตว์

การถ่ายโยงความหมายระหว่าง “มโนทัศน์ความสกปรก/ความผิดศีลธรรม, มโนทัศน์สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์” กับ “มโนทัศน์ความจน”

5. ความจนคือสถานที่

บ้านเป็นสถานที่ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของความมั่นคงของครอบครัวและความผูกพันและยังสะท้อนถึงความเชื่อทางสังคมและวัฒนธรรมในทางกลับกันบ้านสามารถความจนโดยสะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างวัตถุที่ทรุดโทรมกับความเสื่อมทางชนชั้น

“ก่อนหน้านี้อันทั้งครอบครัว...ต้องอยู่ในอะพาร์ตเมนต์เล็ก ๆ โทรม ๆ อย่างแออัด แต่ฉันก็มีความสุข ฉันเคยคิดว่าบ้านคือสิ่งที่สำคัญที่สุดของเรา แต่ตอนนี้ฉันรู้แล้ว ว่าครอบครัวเราต่างหากที่สำคัญ” (Upstream, 2024)

“อย่าเอาความเป็นผู้จัดการมาข่ม นายผู้จัดการ ฉันก็ประธานแล้ว มีแค่กล่องไม้ก็ไต่กับโต๊ะพัง ๆ ก็เป็นผู้จัดการเธอ แบบนี้ไม่ยุติธรรมเลย ห้องเนา ๆ นี่ไม่มีแอร์ด้วยซ้ำ ร้านนี้ยังดีกว่า” (Nice View, 2022)

“อีกอย่างฉันสามารถช่วยเฉียวเยียนดูแลจัดการเธอชื่อได้ คุณทำได้ไหม ยอมรับความจริงเถอะ พวกคุณไม่ได้อยู่ในโลกเดียวกัน” (Unforgettable Love, 2021)

วงความหมายต้นทาง

อะพาร์ตเมนต์เล็ก ๆ โทรม ๆ อย่างแออัด

วงความหมายปลายทาง

สถานที่พักขนาดเล็กและเก่า

ไม่สะดวกสบาย

ห้องเนา ๆ

→

ห้องพักธรรมดาไม่สะอาด

ไม่ได้อยู่ในโลกเดียวกัน

→

คนจนกับคนรวยอยู่คนละที่

การถ่ายโยงความหมายระหว่าง “มโนทัศน์สถานที่” กับ “มโนทัศน์ความจน”

6. ความจนคือการขาดการสนับสนุน/ขาดทรัพยากร

ความจนถูกมองว่าเกิดจากการขาดโอกาสทางเศรษฐกิจและการสนับสนุนของรัฐ แสดงให้เห็นช่องว่างทางชนชั้นและระบบเศรษฐกิจที่เอื้อต่อคนรวยมากกว่าคนจน พบมโนทัศน์ถ่ายโยงแบบญาณสัมพันธ์

“ข้าราชการทุกระดับชั้น เจ้าหน้าที่ทุกตำแหน่ง ไม่ได้สนใจแะประชาชน สนแต่ตัวเอง เขาเพิกเฉยเธอ หลบหลีก ทำเธอลำบาก.....ไม่ใช่เจ้าหน้าที่รัฐ แต่เป็นปรสิตรัฐ ไม่ได้รับใช้ประชาชน แต่เห็นประชาชนเป็นคนรับใช้”

(Am Not Madame Bovary, 2016)

“แต่นี้มัน...เงินช่วยเหลือมันน้อยไปหน่อยนะ ดูนีสิ บ้านนี้อายุมากกว่าฉันอีก ของมันชอบ...อย่างท่อนี้ก็เก่าแล้วก็พัง เดี๋ยวนี้ทีวีก็เปิดไม่ค่อยติด ฉันใช้เงินซ่อมไปเยอะนะ เอาใจใหม่ ฉันแลกของพวกนี้เป็นเงินได้หรือเปล่า”

(Candy Online, 2019)

วงความหมายต้นทาง

ไม่ได้สนใจแะ/เพิกเฉย

(ขาดการสนับสนุน)

คนรับใช้ (อาชีพ)

วงความหมายปลายทาง

→ ไม่สนใจความเป็นอยู่ประชาชน

เงินช่วยเหลือมันน้อย —————> ได้รับความช่วยเหลือไม่เพียงพอ
(ขาดการสนับสนุน)

บ้าน/หอนี้ก็เก่าแล้วก็พัง (สถานที่) —————> ที่อยู่อาศัยทรุดโทรม

การถ้อยความหมายระหว่าง “มโนทัศน์ขาดการสนับสนุน, มโนทัศน์สถานที่” กับ “มโนทัศน์ความจน”

7. ความจนคือวัตถุสิ่งของ

ความจนถูกมองว่าเปรียบกับสิ่งของที่ไม่มีคุณค่า ด้อยค่าลง แสดงให้เห็นช่องว่างทางชนชั้น และคำถูกคนจน

“สำหรับนายแล้ว ฉันก็เป็นแค่ผ้าซีริวพื้นหนึ่ง เวลาที่ต้องการหยิบขึ้นมาบิดใช้ เวลาที่ไม่ต้องการแล้ว ก็โยนทิ้งไว้ที่มุม ๆ หนึ่ง อีกอย่าง ฉันจะบอกนายให้นะ การเรียนหมอเป็นสิ่งที่มิเกียรติมีศักดิ์ศรี ฉันมีหลักฐานพอที่จะใช้พิสูจน์ว่าวิทยานิพนธ์เล่มนั้น ชื่อผู้เขียนคนแรกไม่ใช่ของนาย”

(Unforgettable Love, 2021)

“บอกว่าหนูเป็นดอกไม้ประดับ บอกว่าหนูเป็นสินค้าคุณภาพแยะที่บริษัทของตำบลช่วยกันผลิตออกมา แถมยังบอกว่าอึกว่าโรงแรมซึ่งผู้อาศัยผู้หญิงมาล่อลูกค้า ยิ่งพูดยิ่งไม่น่าฟังเลยคะ”

(The Story of Xing Fu, 2022)

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
ผ้าซีริว/หยิบขึ้นมาบิดใช้/โยนทิ้ง	—————>	สิ่งของที่มีประโยชน์บางเวลา พอหมดประโยชน์ก็ทิ้ง
ดอกไม้ประดับ	—————>	ใช้เพื่อตกแต่งเสริมความสวยงาม จึงไม่ใช่สิ่งสำคัญ
สินค้าคุณภาพแยะ	—————>	ของที่ไม่ได้มาตรฐาน

การถ้อยความหมายระหว่าง “มโนทัศน์วัตถุสิ่งของ” กับ “มโนทัศน์ความจน”

8. ความยากจนคืออาชีพ

ความจนถูกเปรียบกับอาชีพที่ต่ำต้อย ไม่ได้รับการยอมรับในสังคม และมีการด้อยค่า แสดงให้เห็นช่องว่างทางชนชั้นและคำถูกคนจน

“ตีกสเปดส์ ทุกคน...ที่นั่น...เป็น...โสเภณี หมิงเทียน ไม่เอาหน้า แกพอได้แล้ว”

(Classmates minus, 2020)

“หางานเงินเดือนเยอะ ๆ ไข่มุข ฝันไปเถอะ ถ้าอยากได้งาน ก็ไปขั้บรลแท็กซี เป็นคนส่งของในที่ก่อสร้าง หรือภารโรง ไอ้โง่เอ๊ย!”

(Upstream, 2024)

“ถ้าเขาเห็นสภาพคุณตอนนี้ คิดว่าเขาจะสนคุณไหม ผมดูคุณไม่ผิด คุณก็แค่คนรับจ้างที่ฝันเกินตัว กล้าทำทุกเรื่อง แต่ไม่สำเร็จสักเรื่อง ลงไปได้แล้ว”

(Nice View, 2022)

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
โสเภณี	→	อาชีพที่ถูกดูถูกว่าไร้ค่าต่ำต้อย
ขั้บรลแท็กซี/คนส่งของ	→	อาชีพที่ถูกประเมินว่ามีฐานะยากจน
/ภารโรง/คนรับจ้าง		

การถ่ายโยงความหมายระหว่าง “มโนทัศน์อาชีพ” กับ “มโนทัศน์ความจน” และยังพบมโนทัศน์ถ่ายโยงแบบญาณสัมพันธ์

“อายเธอ เราเป็นคนส่งของไม่ได้ค้ายาไปส่งเอง” (Upstream, 2024)

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
คนส่งของ(อาชีพ)	→	อาชีพของคนจนส่วนใหญ่
ค้ายา(ความสกปรก/ความผิดศีลธรรม)		และการกระทำผิด

การถ่ายโยงความหมายระหว่าง “มโนทัศน์อาชีพ,มโนทัศน์ความสกปรก/ความผิดศีลธรรม” กับ “มโนทัศน์ความจน”

9. ความจนคือสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์

ความจนถูกเปรียบกับสัตว์เลื้อย หรือพืชที่ต้องคอยเกาะสิ่งที่ดีกว่าเพื่อที่จะได้มีชีวิตรอด แสดงให้เห็นช่องว่างทางชนชั้นระหว่างคนจนและคนรวย

“อยากให้ใจดีกับมัน ก็เอาไปเลี้ยงเองสิ ออกไปเลยอย่ามาเลอะพื้นบ้านฉัน”

(Lighting up the stars, 2022)

“เธอมีแผนอะไร มองคนอื่นทำไม ฉันถามเธออยู่นะ คิดจะเกาะเมียกินต่อไปหรือ ยังไง หวานอวี : แม่ก็ แม่ของหวานอวี : ทำไม ฉันพูดผิดตรงไหน ตอนนี้เขาก็เกาะภรรยาอยู่ไม่ใช่เธอ”

(At the moment, 2023)

วงความหมายต้นทาง		วงความหมายปลายทาง
มัน/เอาไปเลี้ยง/เกาะ	→	ใช้กับการเรียกสัตว์ หรือพฤติกรรมของสัตว์

การถ่ายโยงความหมายระหว่าง “มโนทัศน์สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์” กับ “มโนทัศน์ความจน”

10. ความจนคือมนุษย์

ความจนถูกเปรียบเทียบกับพฤติกรรมของมนุษย์ ที่มีพฤติกรรมที่ต่างจากคนรวย แสดงให้เห็นช่องว่างทางชนชั้นระหว่างคนจนและคนรวย

“แม่ ก็หนุบอกแล้วไง อย่าเปิดม่าน เดี่ยวพวกเจ้าหนี้แห่กันมาใหญ่หรอก”

(Better Days, 2019)

วงความหมายต้นทาง

วงความหมายปลายทาง

เจ้าหนี้(คน)แห่กันมา(กริยา)

คนที่ให้ยืมเงินรวมตัว ถ้าโหมกันเข้ามา

การถ่ายโยงความหมายระหว่าง “มโนทัศน์มนุษย์” กับ “มโนทัศน์ความจน” พบมโนทัศน์ถ่ายโยงแบบญาณสัมพันธ์

“ไม่ต้องไปพึ่งพ่อของลูกพุดจาเหลวไหลนะ พ่อลูกน่าจะเห็นเงินสำคัญที่สุด เสียขายที่เข้าไม่มีเงิน ถ้าเขามีเงิน จะแต่งเมียทำไม กอดเงินใช้ชีวิตไปได้ทั้งชีวิตเลย”

(The Story of Xing Fu, 2022)

“ก็ กองทุนเกษียณบริษัท ไม่ต้องห่วง เราไม่ต้องกินของเหลือจากคนอื่นแล้ว”

(Man in love, 2021)

“ฉันรู้ว่าพวกคุณมาทำอะไรที่นี่ ไม่ต้องทำเป็นเสแสร้งนะ ผู้หญิงด้วยกันทั้งนั้น ฉันรู้ว่าคุณคิดอะไรอยู่ แต่พวกคุณอยู่กับคนระดับ ผีนป็นขึ้นไป ไม่มีคนคอยแบกรับคุณ จะตกลงมาอย่างน่าเวทนาเปล่า ๆ”

(Unforgettable Love, 2021)

“หุเว่ย สิ่งที่คุณจะพูดมันคงไม่น่าฟังเท่าไร แต่ฉันก็ต้องพูดอยู่ดี ทนกัดก้อนเกลือกินด้วยกันมันไม่ใช่หรอกระ การถ่วงรั้งกันและกันไว้มันไม่ใช่วิธีการใช้ชีวิตหรอก”

(Life plan A and B, 2016)

วงความหมายต้นทาง

วงความหมายปลายทาง

พุดจาเหลวไหล(พฤติกรรม)

คนจนมักพุดไปเรื่อย และถ้ามีเงิน

กอด(กริยา)เงิน(สิ่งของ)

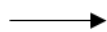
จะเก็บไว้อย่างดี

กิน(กริยา)ของเหลือ(สิ่งของ)

ไม่มีเงินซื้อกิน ต้องคอยของคนอื่น

เสแสร้ง(พฤติกรรม)

พฤติกรรมที่ไม่จริงจังและไม่

ระดับ/แบกรับ

เหมาะสมคู่ควร และไม่มีคนสนับสนุน

(ภาระและสถานะตกต่ำ)

กัด(กริยา)ก้อนเกลือกิน(สิ่งของ)

อดอยากยากแค้น

การถ่ายโยงความหมายระหว่าง “มโนทัศน์มนุษย์, มโนทัศน์วัตถุสิ่งของ, มโนทัศน์ภาระและสถานะตกต่ำ” กับ “มโนทัศน์ความจน”

มโนทัศน์ความจน	การถ่ายโยงของความหมาย	
	ภวสัมพันธ์	ญาณสัมพันธ์
	ontological correspondences	epistemic correspondences
การแข่งขัน	✓	✗
ภาระและสถานะตกต่ำ	✓	✓
การถูกลดทอนเกียรติ	✓	✓
สิ่งสกปรก/ความผิดศีลธรรม	✓	✓
สถานที่	✓	✗
การขาดการสนับสนุน/ขาดทรัพยากร	✗	✓
วัตถุสิ่งของ	✓	✗
อาชีพ	✓	✓
สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์	✓	✗
มนุษย์	✓	✓

ภาพที่ 1 การถ่ายโยงความหมายของมโนทัศน์ความจนในภาพยนตร์และซีรีส์จีน

จากตารางแสดงว่า มโนทัศน์ความจนในภาพยนตร์และซีรีส์จีน ปรากฏการถ่ายโยงความหมายแบบภวสัมพันธ์เกือบทุกมโนทัศน์ ขณะที่การถ่ายโยงความหมายแบบญาณสัมพันธ์ปรากฏแค่เพียงบาง มโนทัศน์ ได้แก่ มโนทัศน์ภาระและสถานะตกต่ำ มโนทัศน์การถูกลดทอนเกียรติ มโนทัศน์ความสกปรก/ความผิดศีลธรรม มโนทัศน์อาชีพ และมโนทัศน์มนุษย์ แต่มีเพียงมโนทัศน์ขาดการสนับสนุน/ขาดทรัพยากรที่มีการถ่ายโยงความหมายแบบญาณสัมพันธ์เท่านั้น

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ภาพยนตร์และซีรีส์จีนจำนวน 15 เรื่องที่นำมาวิเคราะห์เผยให้เห็นอุปลักษณะความจนทั้งหมด 10 มโนทัศน์ ได้แก่ การแข่งขัน, ภาระและสถานะตกต่ำ, การถูกลดทอนเกียรติ, ความสกปรกหรือความผิดศีลธรรม, สถานที่, การขาดการสนับสนุน, วัตถุหรือสิ่งของ, อาชีพ, สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์และมนุษย์ อุปลักษณะเหล่านี้กระจายอยู่ในบทสนทนา ภาพบรรยาย และบริบทการเล่าเรื่องอย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าสื่อบันเทิงจีนใช้ทั้งภาษาและภาพแทนเพื่อสร้างความหมายของ “ความจน” ในหลากหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม อารมณ์ และศีลธรรม

เมื่อเปรียบเทียบกับงานของ ธนพล เอกพจน์ (2019) ซึ่งศึกษามโนอุปลักษณะความจนในเว็บไซต์พันทิป พบความสอดคล้องกันในมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตประจำวัน เช่น อุปลักษณะภาระและสถานะตกต่ำ และอุปลักษณะการถูกลดทอนเกียรติ ซึ่งสะท้อนว่าในบริบทสังคมไทยและจีน ความจนถูกเชื่อมโยงกับการสูญเสียศักดิ์ศรีและข้อจำกัดทางสังคมอย่างคล้ายคลึงกัน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาผ่านสื่อบันเทิงประเภทอื่น เช่น บทเพลงลูกทุ่งไทย ผลการศึกษานี้มีความสอดคล้องกับงานของ

สันติ ทิพนา และคณะ (2563) ที่พบว่าความยากจนมักถูกนำเสนอผ่านภาพตัวแทนของความลำบากและสถานะทางสังคมที่ต่ำต้อย แต่ในสื่อจีนจะมีมิติของการ “แข่งขัน” ที่เข้มข้นกว่าซึ่งสะท้อนถึงแรงกดดันจากระบบเศรษฐกิจแบบตลาดที่กำกับพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล

ในแง่ของการเป็นพื้นที่ทางวาทกรรม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของ เจตน์ คชฤทธิ์ (2548) ที่ชี้ให้เห็นว่าความจนในงานวรรณกรรมร่วมสมัยไม่ใช่เพียงสภาวะการขาดแคลน แต่เป็น “กระบวนทัศน์” ที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อสะท้อนโครงสร้างสังคม โดยเฉพาะในสื่อภาพยนตร์และซีรีส์จีน ซึ่งมีการออกแบบเชิงสุนทรียะและอุดมการณ์อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้อุปลักษณ์ความจนมีลักษณะเป็นโครงสร้างมากกว่าการใช้ภาษาในชีวิตประจำวันทั่วไป เช่น การใช้อุปลักษณ์สถานที่และอุปลักษณ์สิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ เพื่อเชื่อมโยงความจนเข้ากับพื้นที่ชายขอบและการลดทอนความเป็นมนุษย์เชิงสัญลักษณ์

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม การที่อุปลักษณ์ความจนในสื่อจีนมีความซับซ้อนเชิงโครงสร้างนั้น สอดคล้องกับงานของ ซูเจิน หง (2553) ที่พบว่าอุปลักษณ์ในวาทกรรมเศรษฐกิจจีนมักมีความเชื่อมโยงกับบริบททางวัฒนธรรมและนโยบายของรัฐอย่างเหนียวแน่น ซึ่งต่างจากวาทกรรมไทยที่มักเน้นบริบททางอารมณ์และความรู้สึกส่วนบุคคล อุปลักษณ์ประเภท “สถานที่” และ “การขาดการสนับสนุน” ในงานวิจัยนี้จึงชี้ให้เห็นความเหลื่อมล้ำระหว่างเมืองใหญ่และพื้นที่ชนบท รวมถึงแรงเสียดทานที่คนยากจนต้องเผชิญจากนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการเติบโตอย่างรวดเร็ว ความจนจึงถูกแสดงในลักษณะ “พื้นที่ต่ำ” มากกว่าจะเป็นเพียงผลลัพธ์ของความล้มเหลวส่วนบุคคล

ในทางตรงกันข้าม อุปลักษณ์ประเภท “การแข่งขัน” และ “การถูกลดทอนเกียรติ” สะท้อนค่านิยมร่วมสมัยของสังคมจีนที่ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์และสถานะ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาของ Liu (2018) ที่พบว่าในวาทกรรมในข่าวต่อต้านการทุจริตของจีน มักมีการใช้อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์เพื่อผลิตซ้ำความหมายเชิงศีลธรรมและอำนาจ การที่ความจนถูกจัดวางควบคู่กับ “ความสกปรกหรือความผิดศีลธรรม” ในสื่อภาพยนตร์ จึงเป็นการตีตรา (Stigmatization) ที่ส่งผลให้ความจนกลายเป็นสิ่งที่ต้องหลีกเลี่ยงทั้งในเชิงวัตถุและเชิงสัญลักษณ์ ตามบรรทัดฐานของสังคมแบบลำดับชั้น

ในภาพรวมอาจสรุปได้ว่า ภาพยนตร์และซีรีส์จีนใช้อุปลักษณ์เพื่อเล่าเรื่องความจนในลักษณะที่ผสมผสานทั้งด้านโครงสร้างสังคมและปัจเจกบุคคล โดยนำเสนอความจนในฐานะผลของช่องว่างเชิงเศรษฐกิจ ความรุนแรงทางสังคม และการคาดหวังทางวัฒนธรรมภายใต้ระบบทุนนิยมแบบจีนร่วมสมัย การใช้มโนอุปลักษณ์เหล่านี้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือวิพากษ์สภาพความจนที่มีความเฉพาะตัวทางวัฒนธรรม (Chinese Specificity) แตกต่างจากวาทกรรมไทยที่มักเน้นระดับปัจเจก อุปลักษณ์ในสื่อจีนจึงมิใช่เพียงการเปรียบเทียบทางภาษา หากเป็นกรอบความคิดที่เผยให้เห็นโครงสร้างอำนาจและความครอบงำที่ซ่อนอยู่ภายในเรื่องเล่าของสื่อร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- เจด็จ คชฤทธิ์. (2548). *กระบวนการทัศนคติความยากจน: ภาพสะท้อนที่ปรากฏในเรื่องสั้นไทยร่วมสมัย (พ.ศ. 2501–2545)* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ธนพล เอกพจน์. (2019). อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ความจนในภาษาไทย : กรณีศึกษาการใช้ภาษาไทยบนเว็บไซต์ของพันทิปดอทคอม. *มนุษยสังคมสาร (มสส.) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 16(1), 397–420.
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jhusoc/article/view/200431>
- ชูเจน หนง. (2553). *การเปรียบเทียบอุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ในข่าวเศรษฐกิจภาษาไทยและภาษาจีน* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ปิยวรรณ จิตสำราญ. (2554). *การเล่าเรื่องและสื่อความหมายของภาพนตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการล้างแค้น* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม และพฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ. (2560). น้ำท่วมคือสงครามและประชาชนคือเหยื่อ : มโนทัศน์ซึ่งสะท้อนจากภาพข่าวของหนังสือพิมพ์ไทย. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, ปีที่ 19(37), 114-125.
- ศุภชัย ตะวิชัย. (2549). *อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์แสดงอารมณ์โกรธในภาษาไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- สันติ ทิพนา, ราตรี ทิพนา และสุภารัตน์ ผู้สิมมา. (2563). ลักษณะความยากจนของคนอีสานที่ปรากฏในบทเพลงลูกทุ่ง ของศิลปิน ไมค์ ภิรมย์พร. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 11(1), 1-24.
- Kövecses, Z. (1986). *Metaphor of Anger, Pride, and Love : A Lexical Approach to the Structure of Concepts*. Amsterdam : John Benjamins.
- Kövecses, Z. (2000). *Metaphor and Emotion : Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor : A Practical Introduction*. Oxford : Oxford University press.
- Kövecses, Z. (2005). *Metaphor in Culture : Universality and variation*. Cambridge : Cambridge University press.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things : What categories reveal about the mind*. Chicago and London : The University of Chicago Press.

- Lakoff, G. and Johnson, M. (1980). *Metaphor We Live By*. Chicago and London : The University of Chicago Press.
- Liu, X. (2018). *A Study of Conceptual Metaphor in China's Anti-Corruption News Discourses* [Master of Arts]. Zhengzhou University.
- Rodsap, N., Simuang, K., Siriwat, M., Meesri, W., & Jaiyote, S. (2025). Conceptual metaphors of fear and sadness in Thai and Korean. *Cogent Arts and Humanities*, 12(1), 1-13
<https://doi:10.1080/23311983.2025.2553165>
- Yooprayong, N. (2010). *The Comparative study of Conceptual Metaphors of Happiness, Anger and Sadness in Thai and English* [M. A. Thesis (Unpublished)]. Ubon Ratchathani University.

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้วยแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมเพื่อพัฒนา
ทักษะข้ามภาษา ภาษาไทย ภาษาถิ่น ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการ
ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีสำหรับเยาวชนและ
ประชาชนทั่วไปในชุมชน ¹

พนอเนือง สุทัศน์ ณ อยุธยา ^{2 *}

ศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

panor.sudas@gmail.com

นนท์ณิ ดุลยทวิสิทธิ์ ³

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

nonnadhi@gmail.com

เกียรติขจร โสภณาภรณ์ ⁴

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์

คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา

kiatikhon.so@bsru.ac.th

รับบทความ: 10 มีนาคม 2569 / แก้ไขบทความ: 23 เมษายน 2569 / ตอรับบทความ: 29 พฤษภาคม 2569

¹ บทความวิจัยนี้ เป็นโครงการวิจัยย่อยที่ 1 จากแผนงานวิจัยชื่อ การพัฒนาหนังสือและอรรถาภิธานอิเล็กทรอนิกส์ด้วยแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมเพื่อพัฒนาทักษะข้ามภาษา ภาษาไทย ภาษาถิ่น ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ประจำปีงบประมาณ 2564 จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ และได้รับ COA NO. : BSRU-REC 6409002

^{2 *} ผู้แต่งหลัก (First Author) และ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

³ ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)

⁴ ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)

บทคัดย่อ

งานวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ด้วยแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมเพื่อพัฒนาทักษะข้ามภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียง ภาษามอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีสำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน 2) ประเมินประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 3) ศึกษาความพึงพอใจของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนจากการทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และ 4) เปรียบเทียบความรู้ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน การเปรียบเทียบขนาดของคลังคำศัพท์ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนจากการทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (ประถมศึกษา) ราชบุรี ในโรงเรียนเขตอำเภอบ้านโป่ง 5 โรงเรียน ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จำนวน 250 คน และประชาชนทั่วไปที่มีภูมิลำเนาในอำเภอบ้านโป่ง จำนวน 100 คน ระเบียบวิธีวิจัย แบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก คือ 1.การพัฒนาเนื้อหาทางภาษา 2.การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ 1) แบบประเมินความพึงพอใจ 2) แบบทดสอบความรู้ และ 3) แบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์ 3.การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ มีลักษณะแบบมัลติมีเดีย ผลการวิจัย ได้แก่ 1.เนื้อหาของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ประกอบด้วย เนื้อหาระดับคำ และประโยคสนทนา แบ่งเป็น 5 บท โดยมีประสิทธิภาพ คือ 80.4/80.3 การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจรวม ได้แก่ 4.41 อยู่ในระดับมาก จากประชาชนทั่วไปพบว่า ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจรวม ได้แก่ 4.43 อยู่ในระดับมาก การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความรู้ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนภายหลังการศึกษาด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน = 23.21 และหลังเรียน = 47.71 ประชาชนทั่วไปมีผลค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน = 21.47 และ หลังเรียน = 43.89 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบขนาดของคลังคำศัพท์ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ยของคะแนน คือ ก่อนเรียน ค่าเฉลี่ย = 4.21 สัปดาห์ที่ 8 ค่าเฉลี่ย = 5.5 และ สัปดาห์ที่ 16 ค่าเฉลี่ย = 8.12 ในประชาชนทั่วไป ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน = 3.15 สัปดาห์ที่ 8 ค่าเฉลี่ย = 5.24 และ สัปดาห์ที่ 16 ค่าเฉลี่ย = 7.25

คำสำคัญ: หนังสืออิเล็กทรอนิกส์, การสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม, มโนทัศน์พื้นฐานร่วมระหว่าง ภาษา, ภาษาไทย, ภาษาลาวเวียง, ภาษามอญ ภาษาอังกฤษ, ภาษาจีน

**The Development of E-Book using Inter-Language Common Based
Concept to Develop Thai, Local Dialects, English, and Chinese
Languages used for Cultural Tourism in Ban Pong District,
Ratchaburi Province for Community Youth and People**

Panornuang Sudasna Na Ayudhya

Professor, Ph.D., Lecturer

Faculty of Humanities and Social Sciences,

Bansomdejchaopraya RajabhatUniversity

panor.sudas@gmail.com

Nonnathi Dulyadaweesid

Assistant Professor, Ph.D., Lecturer

Faculty of Humanities and Social Sciences,

Bansomdejchaopraya RajabhatUniversity

nonnathi@gmail.com

Kiatikhorn Sobhanabhorn

Assistant Professor, Ph.D., Lecturer

Faculty of Sciences and Technology,

Bansomdejchaopraya RajabhatUniversity

kiatikhon.so@bsru.ac.th

Received: March 10, 2026 / Revised: April 23, 2026 / Accepted: May 29, 2026

Abstract

Research objectives were to create e-book for Thai, Lao Vieng, Mon, English and Chinese language skill for cultural tourism development in youth and people, Ban Pong District, Ratchaburi Province using a common concept, to evaluate effectiveness of e-book, to study users' satisfaction with e-book, to compare users' English and Chinese knowledge after using e-book, and to compare users' English and Chinese vocabulary size after the

using e-book. Participants included 250 Prathomsuksa six students of five schools affiliated with Ratchaburi School District Office using purposive sampling, and 100 people in Ban Pong District. Research methodology consisted of three main parts: 1. Development of linguistic content, 2. Creating tools include: 1) a satisfaction assessment, 2) a knowledge test, and 3) a vocabulary size test, and finally, 3. developing an e-book with a multimedia appearance. The findings revealed 1. The content of the electronic book consists of words, conversational sentences and description and are divided into five chapters with efficiency of 80.4/80.3. An analysis of satisfaction showed that students' average satisfaction level was 4.41 and people's average satisfaction level was 4.43. A comparative analysis of English and Chinese knowledge after studying with electronic books revealed that students' average pre-test scores = 23.21 and average post-test scores = 47.71 and people's average pre-test scores = 21.47 and average post-test scores = 43.89. The analysis of vocabulary size revealed that students' average pre-test scores = 4.21, average scores in the eighth week = 5.5, and in the sixteenth week = 8.12, and people's average pre-test scores = 3.15, average scores in the eighth week = 5.24, and in the sixteenth week = 7.25.

Keywords: e-book, cultural tourism communication, inter-language common based concept, Thai, Lao Vieng, Mon English, Chinese

บทนำ

ตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) แสดงวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการยกระดับศักยภาพของประเทศในหลากหลายมิติ พัฒนาคมนในทุกมิติและในทุกช่วงวัย ซึ่งยุทธศาสตร์ที่ 1 ยุทธศาสตร์ชาติด้านการสร้างความสามารถในการแข่งขัน การสร้างความหลากหลายด้านการท่องเที่ยว โดยหนึ่งในนั้น ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์และวัฒนธรรม

จากการศึกษาความต้องการและปัญหา ของ อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี และการศึกษาข้อมูลเชิงพื้นที่ พบว่า พื้นที่ในอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ปัจจุบันมีการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยเป็นการต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมของประชาชนและชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลสภาพการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี นำเสนอโดย SME Thailand ลงวันที่ 08 มกราคม 2562 ซึ่งแสดงให้เห็นว่าจำนวนนักท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดใกล้เคียง คือ กาญจนบุรี สุพรรณบุรี และราชบุรี พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี โดยนักท่องเที่ยวปัจจุบันที่เข้ามา มาก คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวชาวจีน ไต้หวันฮ่องกง ทั้งที่เป็นกรุ๊ปทัวร์ และกลุ่มที่ชอบท่องเที่ยวด้วยตัวเอง หาข้อมูลเอง และเป็นกลุ่มที่มีกำลังซื้อค่อนข้างสูง (Tourism Authority of Thailand, August 2020, 2022)

สิ่งที่ชุมชนต้องการคือ การสื่อสารข้อมูลทางการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นให้เยาวชนและประชาชนในพื้นที่ มีความสามารถในการสื่อสารข้อมูลด้วยตนเอง ตอบสนองความนิยมของนักท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี ที่เป็นที่ยอมรับแสวงหาข้อมูลด้วยตนเอง และส่วนมากมีกำลังซื้อสูง เพื่อให้เยาวชนและประชาชนในพื้นที่เหล่านี้ เป็นตัวแทนของชุมชนในการสื่อสารส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์ผู้แทนประธานสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (ประถมศึกษา) ราชบุรี (สัมภาษณ์, 20 กันยายน 2563) พบว่า การพัฒนาทักษะการสื่อสารในภาษาต่างประเทศของเยาวชน หากต้องการให้เยาวชนสามารถใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสาร ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน จำเป็นต้องจัดการเรียนรู้เพิ่มเติมจากเนื้อหาของการเรียนการสอนตามหลักสูตร แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอน ส่งผลให้ หากต้องการส่งเสริมการเรียนรู้ ในเนื้อหาที่นอกเหนือจากการเรียนรู้ตามหลักสูตร จำเป็นต้องใช้รูปแบบการเรียนรู้นอกห้องเรียน ด้วยสื่อประเภทต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองในช่วงเวลาที่สะดวกและในสถานที่ที่สะดวก ตามความเหมาะสมของแต่ละบุคคล

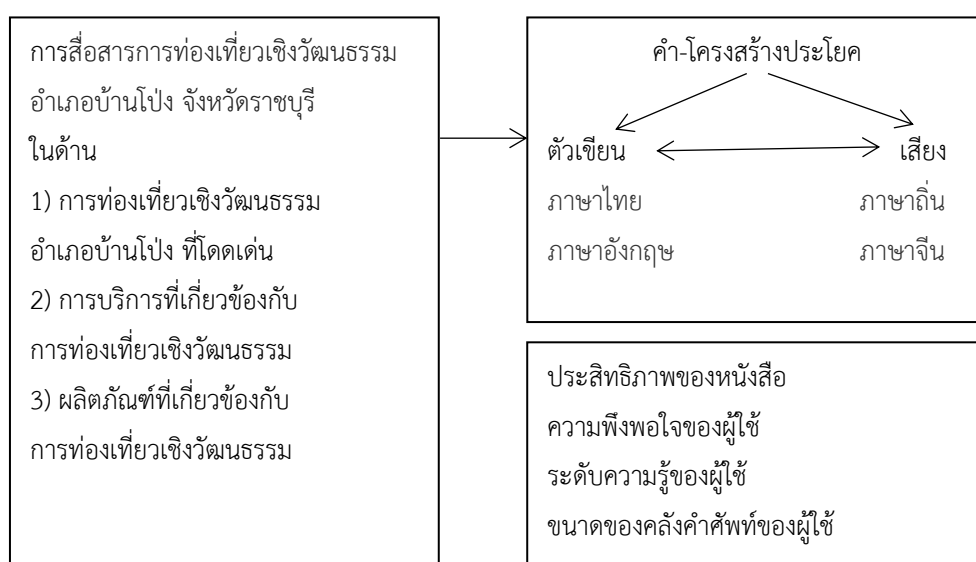
ดังนั้นในงานวิจัยนี้ จึงสนใจพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาไทย ภาษาถิ่น ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนในการสื่อสารข้อมูลทางการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ไปยังกลุ่มประชาชนและนักท่องเที่ยวภายนอกชุมชน ให้สามารถรับข้อมูลและนำมาสู่การบริโภคบริการและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนได้ โดยมุ่งหมายเพื่อให้ ประธานสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (ประถมศึกษา) ราชบุรี และชุมชน

ในพื้นที่จังหวัดราชบุรี ได้นำไปใช้ในการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศในการสื่อสารข้อมูลทางการท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (Vidal, & Faber, 2017) ในเยาวชนและประชาชนในชุมชนให้สามารถให้ข้อมูลและนำมาสู่การบริการและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยวในชุมชนได้ โดยใช้แนวคิดทางภาษา คือ ความเป็นรูปธรรมของคำ (Word Concreteness) ซึ่งสัมพันธ์กับการแบ่งมโนทัศน์พื้นฐานร่วม ออกเป็น 3 กลุ่มคำ (Lyons, 1977) แนวคิดทางภาษาศาสตร์จิตวิทยา (De Groot, 1992) พบว่า คำที่มีระดับความหมายเป็นรูปธรรมมากมีการจัดเก็บร่วมกันระหว่างภาษา มากกว่า คำที่มีความหมายเป็นนามธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในผู้ใช้ภาษา 2 ภาษาขึ้นไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้ การแปล และทักษะการใช้ภาษาข้ามภาษา ในกลุ่มคำที่มีความหมายเป็นรูปธรรมมีประสิทธิภาพกว่าในกลุ่มคำที่มีความหมายเป็นนามธรรม (Basnight-Brown & Altarriba, 2016; Kiran & Tuchtenhagen, 2005; Tokowicz & Kroll, 2007; FerrÉ et al., 2016; Schoonbaert, Duyck, Brysbaert, & Hartsuiker, 2009) และมีข้อมูลสนับสนุนจากการศึกษาด้วยวิธีการทาง Neuroimaging ที่แสดงให้เห็นว่ากลุ่มคำที่มีความหมายเป็นรูปธรรมและนามธรรม มีปฏิกิริยาทางสมองในรูปแบบและตำแหน่งที่แตกต่างกัน (Gullick, Mitra, & Coch, 2013) ซึ่งแสดงให้เห็นการจัดเก็บข้อมูลคำข้ามภาษา ปัจจัยของระดับความเป็นรูปธรรมของคำ ซึ่งสัมพันธ์กับการจัดแบ่งประเภทคำตามแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วม ต่อการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาในผู้ใช้ภาษา 2 ภาษาขึ้นไป ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดดังกล่าว มาประยุกต์ใช้กับการพัฒนาเนื้อหาทางภาษาของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเนื้อหาที่พัฒนาขึ้นและนำเสนอในหนังสือเนื้อหาระดับคำ และรูปประโยคของภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาลาวเวียง และภาษามอญ พร้อมคำแปลในภาษาไทย โดยผู้เชี่ยวชาญทางภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาลาวเวียง และภาษามอญ ภาษละ 3 คน ผู้เชี่ยวชาญทางภาษา แต่ละภาษา ทำการแปลภาษาจากภาษาต้นฉบับเป็นภาษาเป้าหมาย และใช้กระบวนการแปลย้อนกลับในการประเมินว่าการแปลจากภาษาต้นฉบับไปยังภาษาเป้าหมายถูกต้องและสามารถเก็บความหมายของคำได้ครบถ้วน สำหรับการประเมินผลจากการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่กลุ่มตัวอย่างได้รับภายหลังการทดลองใช้นั้น เป็นการประเมินประสิทธิภาพของพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ความพึงพอใจของกลุ่มตัวอย่าง เปรียบเทียบความรู้และขนาดของคลังคำศัพท์ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน โดยการเปรียบเทียบความรู้และขนาดของคลังคำศัพท์นั้น ประเมินเฉพาะความรู้และขนาดของคลังคำศัพท์ของภาษาอังกฤษ และภาษาจีนในกลุ่มตัวอย่างเท่านั้น เนื่องจากเพื่อให้สอดคล้องกับบริบทในการจัดการสอนและการจัดกิจกรรมทางภาษาในโรงเรียนของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ด้วยแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมเพื่อพัฒนาทักษะข้ามภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียง และภาษามอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีสำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน
2. เพื่อหาประสิทธิภาพของพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียง และภาษามอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีโดยใช้แนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมระหว่างภาษาสำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียง และภาษามอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีโดยใช้แนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมระหว่างภาษาสำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน
4. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความรู้ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อสื่อสารท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนภายหลังการศึกษาด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
5. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบขนาดของคลังคำศัพท์ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนระหว่างการศึกษาด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

กรอบแนวคิดการวิจัย

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

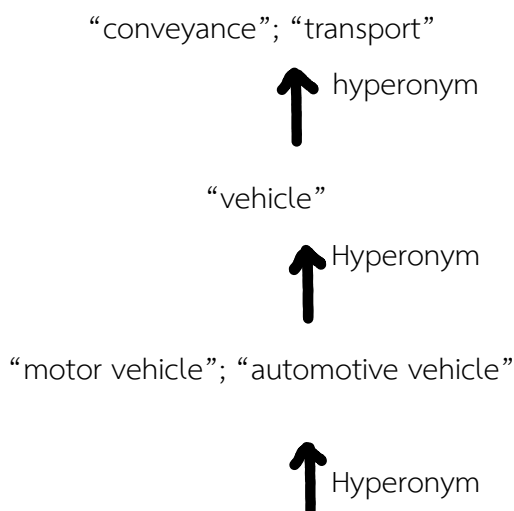
ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์พัฒนาขึ้นจากการศึกษาความต้องการสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี ในด้าน 1) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง ที่โดดเด่น 2) การบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 3) ผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยนำเสนอคำและการใช้คำในโครงสร้างประโยคของภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียง และภาษามอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเนื้อหาทางภาษาใช้การจัดแบ่งประเภทคำตามแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วม โดยมีการประเมินประสิทธิภาพของหนังสือความพึงพอใจของผู้ใช้ ระดับความรู้ของผู้ใช้ และขนาดของคลังคำศัพท์ของผู้ใช้ ภายหลังกลุ่มตัวอย่างได้ทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์แล้ว

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในที่นี้นำเสนอแนวคิด ทฤษฎี หลักที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมกับการพัฒนาภาษาต่างประเทศ

1. ความหมายและประเภทของมโนทัศน์พื้นฐานร่วม

“มโนทัศน์พื้นฐานร่วม” (Common Base Concepts) เป็นแนวคิดเพื่อการรวมกันของเครือข่ายคำในภาษาต่าง ๆ ในยุโรป ได้แก่ ภาษาดัตช์ อิตาลี สเปน เยอรมัน ฝรั่งเศส เช็ก และเอสโตเนีย ให้เป็นเครือข่ายคำที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ทุกภาษา จากการรวมกันของเครือข่ายคำในภาษายุโรปดังกล่าว (Vossen, 2004) พบว่า มีกลุ่มคำไวพจน์ (synsets) จำนวน 1,024 กลุ่ม ที่เป็นกลุ่มคำไวพจน์ที่อยู่ระดับบนสุดของโครงสร้างเครือข่ายคำและเป็นกลุ่มคำไวพจน์ที่สามารถแตกแขนงออกเป็นกลุ่มคำไวพจน์ลูกกลุ่มได้มากมาย ดังตัวอย่างเช่น

“car”; “auto”; “automobile”; “machine”, “autocar” Meronym
ภาพที่ 2 แสดงตัวอย่างความสัมพันธ์ระหว่างคำไวพจน์ของคำว่า “car” ใน WordNet (Vossen, 2004)

จากภาพที่ 2 กลุ่มคำไวยากรณ์ ของ “car”; “auto”; “automobile”; “machine”, “autocar” มีความสัมพันธ์ กับกลุ่มคำไวยากรณ์ กลุ่มอื่น ได้แก่

1) ความสัมพันธ์ในลักษณะเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มคำไวยากรณ์ “motor vehicle”; “automotive vehicle” และ กลุ่มคำไวยากรณ์ “vehicle” และ “conveyance”; “transport” ตามลำดับ

2) ความสัมพันธ์ในลักษณะของส่วนประกอบกับกลุ่มคำไวยากรณ์ เช่น คำว่า “car door” “car window”

นอกจากนี้ การจัดความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายคำด้วยกลุ่มคำไวยากรณ์ดังกล่าว ยังสามารถแสดงในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคำในภาษาตั้งแต่สองภาษาขึ้นไป ดังนั้น ลักษณะของความหมายที่แต่ละภาษามีร่วมกันนี้ จึงเรียกว่า “มโนทัศน์พื้นฐานร่วม” (Common Base Concepts) โดย Lyons (1977) ซึ่งเป็นนักภาษาศาสตร์ที่เป็นที่ยอมรับในการศึกษาด้านคำและความหมาย ได้จำแนกมโนทัศน์พื้นฐานร่วม แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มคำไวยากรณ์ของคำนามที่เป็นรูปธรรมสามารถรับรู้ได้ทางประสาทสัมผัส มีลักษณะเป็นสามมิติสามารถจับต้องได้ กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มคำไวยากรณ์ของคำนามที่เป็นนามธรรมและคำกริยาที่บอกสถานะ สถานการณ์ ไม่สามารถจับต้องได้ แต่สามารถระบุการปรากฏ เป็นช่วงเวลาได้ และ กลุ่มที่ 3 มีจำนวนกลุ่มคำไวยากรณ์ทั้งสิ้น 33 กลุ่ม เป็นกลุ่มคำไวยากรณ์ของคำนามที่เกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิด ความคิด องค์ความรู้ต่าง ๆ ไม่สามารถจับต้องได้ ไม่สามารถระบุการปรากฏ เป็นช่วงเวลาได้

ซึ่งประโยชน์ในการนำแนวคิดการจำแนกคำด้วยมโนทัศน์พื้นฐานร่วมนี้ จะนำมาใช้ในการพัฒนาเนื้อหาของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อให้การจัดกลุ่มคำและการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางความหมายระหว่างคำ มีลำดับในการจัดกลุ่มตามความหมายของคำต่อไป

2. มโนทัศน์พื้นฐานร่วมกับการพัฒนาภาษาต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภาษาต่างประเทศ (Babazade, 2025; Elias, Van Hell, Prior, & Degani, 2025) ได้แสดงให้เห็นว่า ความรู้ทางภาษาของมนุษย์ มีความรู้ทางคำ หรือคำศัพท์ เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาทักษะและความสามารถในการใช้ภาษา เนื่องจากแนวคิดทางภาษาศาสตร์ จิตวิทยา ได้นำเสนอว่า คำ เป็นศูนย์รวมของความรู้ด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับคำนั้น ไม่ว่าจะเป็นความรู้ด้านความหมาย การออกเสียง การเขียน ไวยากรณ์ ตลอดจนบริบทในการใช้ภาษา ดังแสดงตัวอย่างให้เห็นจากแนวคิด เช่น Forster (1989) ได้นำเสนอว่า ระบบความรู้ทางภาษาของมนุษย์ ประกอบด้วยการจัดเก็บ 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่เรียกว่า Master File ซึ่งทำหน้าที่จัดเก็บรูปแสดงของคำในภาษา ซึ่งเชื่อมโยงข้อมูลกับการจัดเก็บ อีก 3 ส่วน ได้แก่ ได้แก่ ส่วนที่เรียกว่า Orthographic Access File ซึ่งทำหน้าที่จัดเก็บรูปเขียนของคำในภาษา ส่วนที่เรียกว่า Phonological Access File ซึ่งทำหน้าที่จัดเก็บรูปเสียงของคำในภาษา และส่วนที่เรียกว่า Syntactic/semantic Access File ซึ่งทำหน้าที่จัดเก็บหน้าที่ทางไวยากรณ์

และความหมายของคำในภาษา ซึ่งแนวคิดเช่นนี้ ได้ถูกทดสอบ และพัฒนามาสู่แนวคิดในยุคต่อมา ซึ่งยังคงเน้นความสำคัญในการพัฒนาความรู้ระดับคำ ต่อการพัฒนาทักษะทางภาษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (ประถมศึกษา) ราชบุรี ในโรงเรียนเขตอำเภอบ้านโป่ง 5 โรงเรียน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง โดยเป็นบุคคลหรือโรงเรียนที่ยินดีเข้าร่วมโครงการตลอดระยะเวลาโครงการ และมีความสามารถในการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ โดยเลือกโรงเรียนที่สมัครใจเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 5 โรงเรียน จำนวนโรงเรียนละ 50 คน รวมทั้งหมด 250 คน และประชาชนทั่วไปที่มีภูมิลำเนาในอำเภอบ้านโป่ง จำนวน 100 คน

ระยะเวลาในการดำเนินการ ทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-book กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 16 สัปดาห์ ๆ ละ 30 นาที รวมทั้งหมด 480 นาที

2. ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา ดำเนินการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างกลุ่มเดียว โดยไม่มีกลุ่มควบคุม โดยให้มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียง และภาษามอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีโดยใช้นวัตกรรมโน้ตค้นพื้นฐานร่วมระหว่างภาษา มาใช้ในการพัฒนาข้อมูลคำศัพท์

2) แบบประเมินความพึงพอใจหลังการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

3) แบบทดสอบความรู้ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

4) แบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์ (Vocabulary size) ภาษาอังกฤษและภาษาจีน

2.2 วิธีการพัฒนาเครื่องมือวิจัย

2.2.1 ขั้นตอนการพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ขั้นตอนการออกแบบเนื้อหาบทเรียน ประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้

1. การวิเคราะห์ความต้องการในการใช้ภาษาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีการดำเนินการดังนี้

1.1) การประชุม Focus group ตัวแทนชุมชน ตัวแทน เพื่อวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง โดยใช้คำถามปลายเปิด (Open Ended Question) ภายใต้อัน 3 ประเด็นหลัก ประกอบด้วย

1.1.1) การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง มีอะไรที่โดดเด่น
ที่ชุมชนอยากนำเสนอ เป็นต้น

1.1.2) การบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีอะไร
ที่โดดเด่นที่ชุมชนอยากนำเสนอ

1.1.3) ผลลัพธ์ที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มีอะไร
ที่โดดเด่นที่ชุมชนอยากนำเสนอ และได้สอบถามความต้องการสื่อจากชุมชน

2.1) การนำผลที่ได้จากการประชุม Focus group ดำเนินการพัฒนานำ
ของบทเรียน โดยมีขั้นตอนย่อยดังนี้

2.1.1) การพัฒนาเนื้อหาระดับคำ และรูปประโยค ของภาษาอังกฤษ
ภาษาจีน ภาษาลาวเวียง และภาษามอญ พร้อมคำแปลในภาษาไทย โดยผู้เชี่ยวชาญทางภาษาอังกฤษ
ภาษาจีน ภาษาลาวเวียง และภาษามอญ ภาษาละ 3 คน ผู้เชี่ยวชาญทางภาษา แต่ละภาษา ทำการ
แปลภาษาจากภาษาต้นฉบับเป็นภาษาเป้าหมาย และ ใช้กระบวนการแปลย้อนกลับในการประเมิน
ว่าการแปลจากภาษาต้นฉบับไปยังภาษาเป้าหมายถูกต้องและสามารถเก็บความหมายของคำได้ครบถ้วน

2.1.2) การตรวจสอบความถูกต้อง ของเนื้อหาที่พัฒนา โดยใช้
กระบวนการแปลย้อนกลับ

2.1.3) การจัดกลุ่ม และลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่ตรวจสอบ
แล้ว โดยใช้แนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมระหว่างภาษา (Cross-language common based concept)
และ ระดับความเป็นรูปธรรม (Word Concreteness)

2. การวิเคราะห์วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้

ขั้นตอนการออกแบบและพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

1. ขั้นตอนการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดย มี 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 หน้าปก คำนำ คำชี้แจงวิธีการใช้

ส่วนที่ 2 เนื้อหา พร้อมรูปภาพประกอบ วีดิโอภาพและเสียงบรรยาย

ส่วนที่ 3 ปุ่มเมนูนำทาง เมนูแสดงเนื้อหาบทเรียน เอกสารอ้างอิง มีปุ่มหรือ
เครื่องหมายแสดงการกลับสู่เมนูหลัก หรือออกจากโปรแกรม

2. ขั้นการพัฒนา หลังจากการออกแบบเนื้อหาบทเรียนและออกแบบหนังสือ
อิเล็กทรอนิกส์แล้ว นำสื่อไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาและเทคโนโลยีการศึกษา จำนวน 3 ท่าน พิจารณา
ความถูกต้อง ของเนื้อหาและคุณภาพหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และปรับปรุงแก้ไขหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้นไปทดสอบประสิทธิภาพแบบเดี่ยว (1:1) (ชัยวงศ์ พรหมวงศ์, 2556: 12) กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ E1 /E2 คือ 80/80

ขั้นการนำไปใช้

นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่ผ่านการหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์แล้ว มาใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา (ประถมศึกษา) ราชบุรี ในโรงเรียนเขตอำเภอบ้านโป่ง 5 โรงเรียน จำนวนโรงเรียนละ 50 คน รวมทั้งหมด 250 คน และประชาชนทั่วไปที่มีภูมิลำเนาในอำเภอบ้านโป่ง จำนวน 100 คน

ขั้นการประเมินผล

2.2.2 การสร้างแบบประเมินความพึงพอใจหลังการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

พัฒนาแบบประเมินความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) และแบ่งการประเมินออกเป็น 3 ด้านได้แก่ 1) ด้านเนื้อหา 2) ด้านคุณภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และ 3) ด้านความพึงพอใจต่อการใช้อ้างอิง จำนวนทั้งหมด 14 ข้อ ใช้เกณฑ์ประเมินความพึงพอใจ 5 ระดับ ขั้นตอนการหาคุณภาพ นำแบบประเมินความพึงพอใจไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาคำตัดสินความสอดคล้อง เมื่อ ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว นำแบบประเมินไปทดลองใช้ กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และประชาชนทั่วไปที่มีภูมิลำเนาในพื้นที่ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน และผ่านการทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

2.2.3 แบบทดสอบความรู้ด้านภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อสื่อสารการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี

แบบทดสอบแบบเลือกตอบ 3 ตัวเลือก เพื่อวัดความรู้ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี รวมทั้งหมด 60 ข้อ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดย ผ่านการตรวจสอบแบบทดสอบที่พัฒนาขึ้น ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีน ด้านละ 3 ท่าน ตรวจสอบโดยหาคำตัดสินความ สอดคล้อง

2.2.4 แบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์ (Vocabulary size) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน

แบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์ ประกอบด้วยแบบทดสอบแบบ check list และรายการคำ จำนวนทั้งหมดที่ปรากฏหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการประเมินผล ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาอังกฤษ ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาจีน ด้านละ 3 ท่าน พิจารณาความถูกต้อง ของเนื้อหาและจัดทำเป็นแบบทดสอบ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. อธิบายวัตถุประสงค์การวิจัยให้แก่กลุ่มตัวอย่าง
2. ทดสอบก่อนการเรียนรู้ ในกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบความรู้ และ แบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์
3. ทดลองใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-book กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 16 สัปดาห์ ๆ ละ 30 นาที
4. ทดสอบหลังการเรียนรู้ ในกลุ่มตัวอย่างด้วยแบบทดสอบความรู้
5. ทดสอบระหว่างการเรียนรู้ เป็น 2 ระยะ ในสัปดาห์ที่ 8 และ 16 ด้วย แบบทดสอบขนาดของคลังคำศัพท์
6. ประเมินความพึงพอใจหลังการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจ

วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการวิจัย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าประสิทธิภาพของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ E-book E1 /E2 ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) และค่า t-test (สำหรับการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าคะแนนของกลุ่มตัวอย่าง ระหว่างการทดลอง)

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1

การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ด้วยแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมเพื่อพัฒนาทักษะข้ามภาษาไทย ภาษาถิ่น (ภาษาลาวเวียง และภาษามอญ) ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ผลการวิจัยพบว่า การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ชุมชนอยากนำเสนอ สามารถจัดกลุ่มข้อมูลได้ 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอาหารของชุมชน กลุ่มสถานที่ท่องเที่ยว กลุ่มประเพณี กลุ่มการแต่งกายของชาติพันธุ์ กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยมีรายละเอียดสิ่งโดดเด่นในแต่ละกลุ่ม

การพัฒนาเนื้อหาของคำศัพท์ในแต่ละบท ใช้วิธีการพัฒนาเนื้อหาแบบการจัดทำพจนานุกรมร่วมกับการจัดกลุ่ม และลำดับความสัมพันธ์ของเนื้อหาในระดับคำศัพท์นั้น จะจัดกลุ่มและลำดับความสัมพันธ์โดยใช้แนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมระหว่างภาษา และ ระดับความเป็นรูปธรรม โดยผู้เชี่ยวชาญทางภาษาอังกฤษ ภาษาจีน ภาษาลาวเวียง และภาษามอญ ภาษาละ 3 คน ผู้เชี่ยวชาญทางภาษา แต่ละภาษาทำการแปลภาษาจากภาษาต้นฉบับเป็นภาษาเป้าหมาย และ ใช้กระบวนการเปลี่ยนกลับในการประเมินว่าการแปลจากภาษาต้นฉบับไปยังภาษาเป้าหมายถูกต้องและสามารถเก็บความหมายของคำได้ครบถ้วน

โครงสร้างของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก ประกอบด้วย องค์ประกอบที่ระบุไว้ในวิธีดำเนินการวิจัย โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียดย่อยดังนี้

1. ส่วนหน้า (Front Matter) ได้แก่ หน้าปก คำนำ คำชี้แจงวิธีการใช้

2. ส่วนเนื้อหา (Body Matter) ประกอบด้วยทั้งหมด 5 บทเรียน โดยในแต่ละบทมีองค์ประกอบของเนื้อหา ตามลำดับดังนี้

2.1 คำศัพท์ เรียงตามลำดับตัวอักษร พร้อมตัวพิมพ์คำแปลในภาษาไทย อังกฤษและจีน และเสียงอ่าน ในภาษาไทย อังกฤษ จีน ลาวเวียงและมอญ

2.2 รูปประโยคพื้นฐานในการสื่อสาร พร้อมตัวพิมพ์คำแปลในภาษาไทย อังกฤษและจีน และเสียงอ่าน ในภาษาไทย อังกฤษ จีน ลาวเวียงและมอญ

2.3 ประโยคบรรยายลักษณะสำคัญทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทนั้น ๆ พร้อมตัวพิมพ์คำแปลในภาษาไทย อังกฤษและจีน และเสียงอ่านในภาษาไทย อังกฤษ จีน ลาวเวียงและมอญ

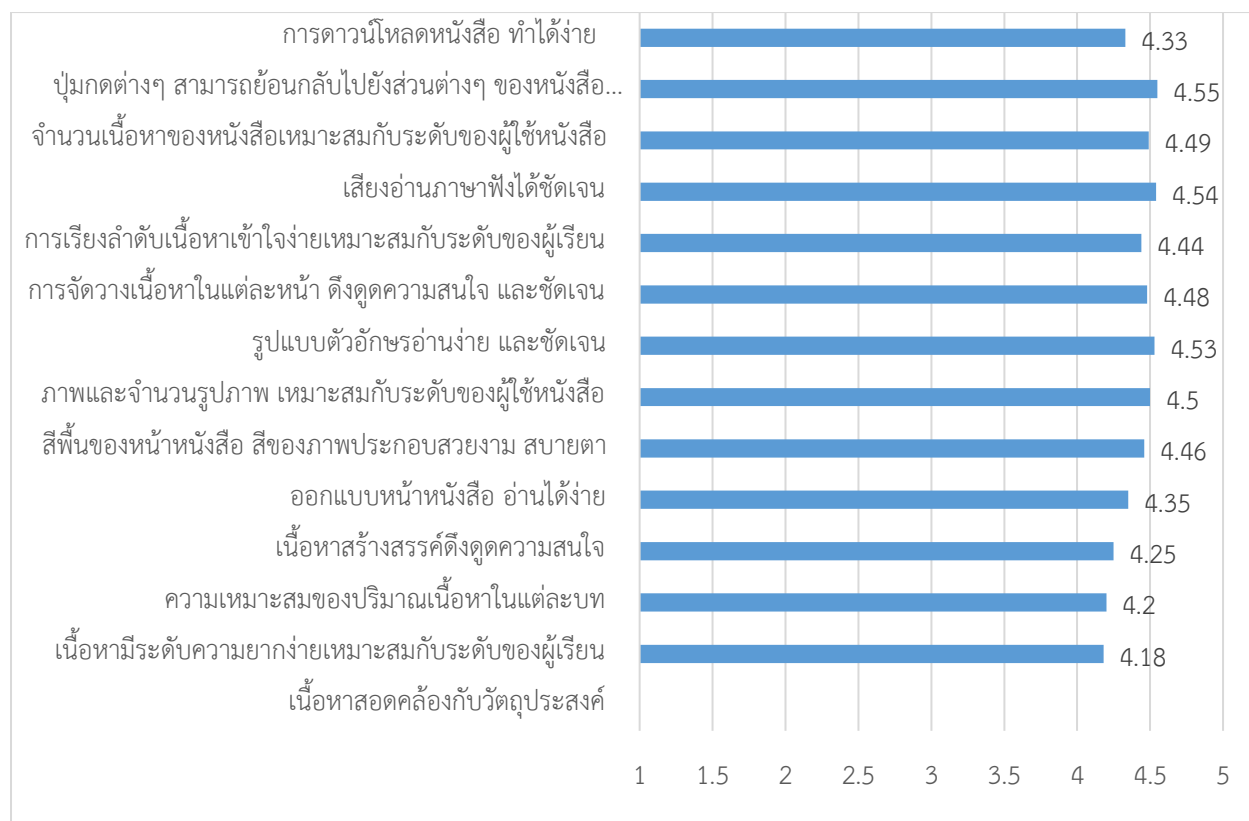
3. ส่วนท้าย (End Matter) ประกอบด้วย รายการอ้างอิง แบบทดสอบหลังเรียน แบบทดสอบขนาดของคลังคำ และ แบบประเมินความพึงพอใจ

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 2

การศึกษาประสิทธิภาพของพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ภาษาไทย ภาษาถิ่น ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัด ราชบุรี พบว่า เมื่อนำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้นไปทดสอบประสิทธิภาพแบบเดี่ยว (1:1) กับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน สรุปผลการประเมินด้วยการวิเคราะห์เกณฑ์ประสิทธิภาพ E1 /E2 โดยมีประสิทธิภาพ คือ 80.4/80.3

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 3

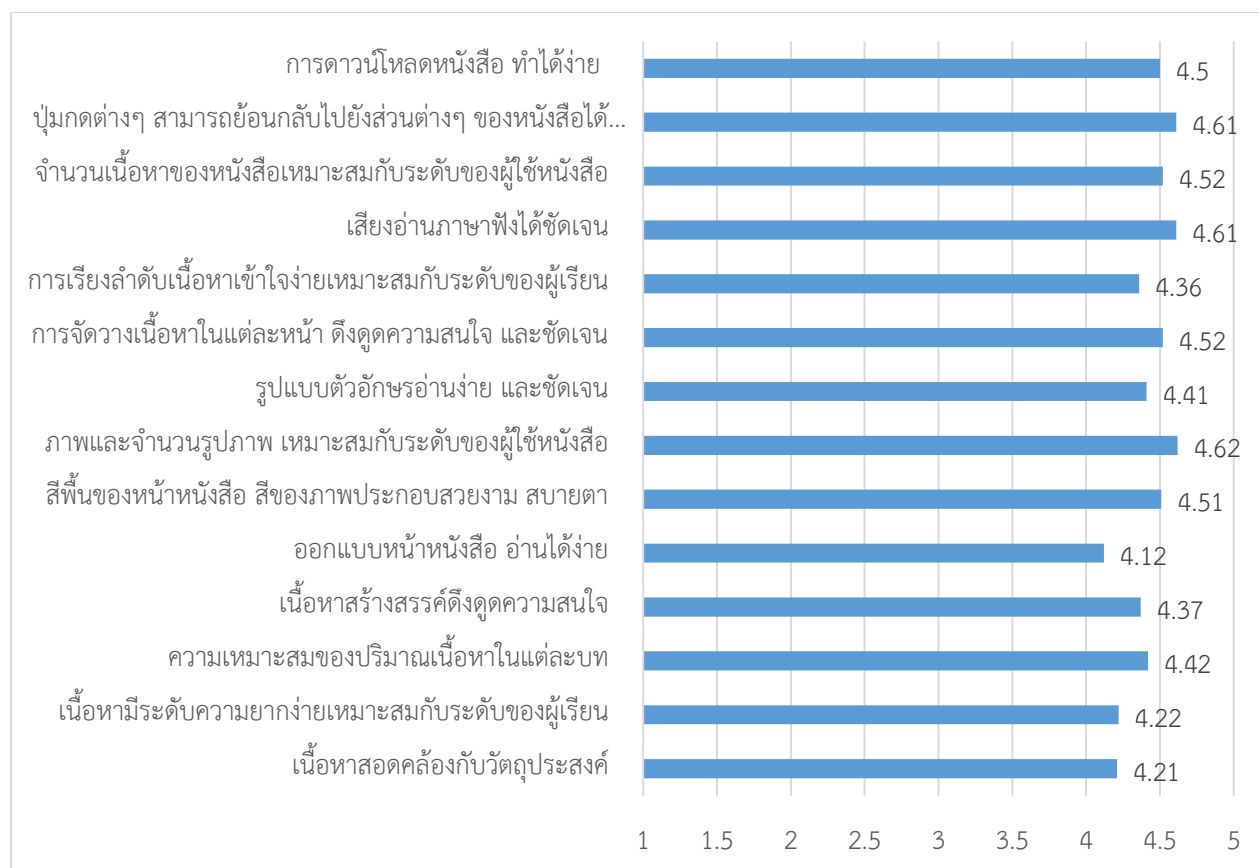
การศึกษาความพึงพอใจของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนต่อหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 3 แสดงการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ จากนักเรียนระดับประถมศึกษา

จากภาพที่ 3 แสดงให้เห็นว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจสูงสุด ไปยังต่ำสุด ได้แก่ ปุ่มกดต่าง ๆ สามารถย้อนกลับไปยังส่วนต่าง ๆ ของหนังสือได้สะดวก, เสียงอ่านภาษาฟังได้ชัดเจน, รูปแบบตัวอักษรอ่านง่ายและชัดเจน, ภาพและจำนวนรูปภาพ เหมาะสมกับระดับของผู้ใช้หนังสือ, จำนวนเนื้อหาหนังสือเหมาะสมกับระดับของผู้ใช้หนังสือ, การจัดวางเนื้อหาในแต่ละหน้า ดึงดูดความสนใจ และชัดเจน, สีพื้นของหน้าหนังสือ สีของภาพประกอบสวยงามสบายตา, เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์, เนื้อหาสร้างสรรค์ดึงดูดความสนใจ, ออกแบบหน้าหนังสือ อ่านได้ง่าย, การเรียงลำดับเนื้อหาเข้าใจง่ายเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน, การดาวน์โหลดหนังสือ ทำได้ง่าย, เนื้อหาสร้างสรรค์ดึงดูดความสนใจ, ความเหมาะสมของปริมาณเนื้อหาในแต่ละบท, และเนื้อหามีระดับความยากง่ายเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจรวม ได้แก่ 4.41 อยู่ในระดับมาก

การวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ จากประชาชนทั่วไปที่มีภูมิลำเนาในอำเภอบ้านโป่ง จำนวน 100 คน มีผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4 แสดงการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจ จากประชาชนทั่วไป

จากภาพที่ 4 แสดงให้เห็นว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจสูงสุด ไปยังต่ำสุด ได้แก่ ภาพและจำนวนรูปภาพ เหมาะสมกับระดับของผู้ใช้หนังสือ, ปุ่มกดต่าง ๆ สามารถย้อนกลับไปยังส่วนต่าง ๆ ของหนังสือได้สะดวก, เสียงอ่านภาษาฟังได้, จำนวนเนื้อหาของหนังสือเหมาะสมกับระดับของผู้ใช้หนังสือ, การจัดวางเนื้อหาในแต่ละหน้า ดึงดูดความสนใจ และชัดเจน, สีพื้นของหน้าหนังสือ สีของภาพประกอบสวยงาม สบายตา, การดาวน์โหลดหนังสือ ทำได้ง่าย, ความเหมาะสมของปริมาณเนื้อหาในแต่ละบท, รูปแบบตัวอักษรอ่านง่าย และชัดเจน, เนื้อหาสร้างสรรค์ดึงดูดความสนใจ, การเรียงลำดับเนื้อหาเข้าใจง่ายเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน, เนื้อหามีระดับความยากง่ายเหมาะสมกับระดับของผู้เรียน, เนื้อหาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์, ออกแบบหน้าหนังสือ อ่านได้ง่าย ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจรวม ได้แก่ 4.43 อยู่ในระดับมาก

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 4

การศึกษาเปรียบเทียบความรู้ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อสื่อสารท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนภายหลังการศึกษาด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนน (คะแนนเต็ม 60 คะแนน) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน	ก่อนเรียน		หลังเรียน		t-test
		ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย	ค่าส่วนเบี่ยงเบน	
			มาตรฐาน		มาตรฐาน	
นักเรียน	250	23.21	0.53	47.71	0.65	1.96
ประชาชน	100	21.47	0.65	43.89	0.35	1.88

p <.05

ดังตารางที่ 1 การวิเคราะห์เปรียบเทียบระดับความรู้ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนภายหลัง การศึกษาด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 ค่าเฉลี่ยของคะแนน ก่อนเรียน = 23.21 และ หลังเรียน = 47.71 ประชาชนทั่วไปมีผลค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน = 21.47 และหลังเรียน = 43.89

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 5 มีรายละเอียดดังนี้

ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 5 มีรายงานผลการวิเคราะห์ ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนน (คะแนนเต็ม 10 คะแนน) และ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

	สัปดาห์	ค่าส่วนเบี่ยงเบน	สัปดาห์	ค่าส่วนเบี่ยงเบน	สัปดาห์	ค่าส่วนเบี่ยงเบน
	ที่ 1	มาตรฐาน	ที่ 8	มาตรฐาน	ที่ 16	มาตรฐาน
นักเรียน	4.21	0.52	5.5	0.46	8.12	0.23
ประชาชนทั่วไป	3.15	0.73	5.24	0.68	7.25	0.47

ดังตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบขนาดของคลังคำศัพท์ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน นักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีค่าเฉลี่ยของคะแนน คือ ก่อนเรียน ค่าเฉลี่ย = 4.21 สัปดาห์ที่ 8 ค่าเฉลี่ย = 5.5 และ สัปดาห์ที่ 16 ค่าเฉลี่ย = 8.12 ในประชาชนทั่วไป ผลการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนเรียน = 3.15 สัปดาห์ที่ 8 ค่าเฉลี่ย = 5.24 และ สัปดาห์ที่ 16 ค่าเฉลี่ย = 7.25

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งระดับนักเรียน และประชาชนทั่วไปมีการพัฒนา ความสามารถทางภาษาเพิ่มขึ้นกว่าก่อนการเรียน ซึ่งสิ่งนี้แสดงให้เห็นความสำคัญ of สิ่ง ที่เรียกว่า การป้อน ข้อมูลภาษา (Language input) ต่อการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ โดยทฤษฎีด้านการเรียนรู้ ภาษาต่างประเทศและภาษาที่สอง ได้กล่าวถึงปัจจัยทั้งภายในและภายนอกของผู้เรียนที่มีผลต่อการเรียนรู้ ทางภาษา โดยการป้อนข้อมูลทางภาษาเป็นหนึ่งในปัจจัยภายนอกที่มีบทบาทต่อการเรียนรู้ทางภาษา

Corder (1967) ซึ่งเป็นหนึ่งในนักทฤษฎีที่สำคัญการวิจัยด้านการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและภาษาที่สอง ได้เน้นย้ำความสำคัญของการป้อนข้อมูลภาษาซึ่งมีผลต่อการประมวลผลความรู้ทางภาษา และออกมาเป็นสมรรถนะทางภาษาของผู้เรียน รวมทั้งได้มีนักทฤษฎีได้นำมาอภิปรายโดยนำเสนอเป็นทฤษฎีต่าง ๆ อาทิ เช่น Doughty & Long (2003), Ellis (1994, 1997, 2008), Tokowicz & Kroll, (2007), FerrÉ et al. (2016) โดยทฤษฎีทั้งหมดเสนอว่า การเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและภาษาที่สอง ไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยไม่มีการป้อนข้อมูลภาษาบางประเภท (Gass, 1997)

ซึ่งจากแนวคิดดังกล่าว เมื่อได้ขยายไปสู่การพัฒนาความสามารถทางภาษา ในผู้ใช้ภาษา 2 ภาษาขึ้นไป (Bilinguals และ Multilinguals) มีการจัดรูปแบบของคำอย่างเป็นระบบ (Lexical organization) โดยการศึกษาในแนวทางของ Cognitive models (Van Hell & Poarch, 2012) คำในภาษาแม่ และคำในภาษาต่างประเทศ มีการจัดเก็บโดยใช้รูปแบบแสดงทางความหมาย (Shared Semantic Representation) ร่วมกัน ซึ่งแนวคิดดังกล่าว ได้รับการศึกษา และมีข้อมูลสนับสนุนจากการศึกษาด้วยวิธีการทาง Neuroimaging (Bogdan et al., 2026; Chen, et al. 2026) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าปฏิกิริยาที่เกิดขึ้นภายในสมอง แสดงให้เห็น การทับซ้อนกันของรูปแบบแสดงของคำระหว่างภาษา ในขณะที่เกิดปฏิกิริยาทางสมอง ตัวอย่างเช่น การศึกษาในผู้ใช้ภาษา จีน-อังกฤษ (Xue et al., 2004) แสดงให้เห็นว่าภาษาทั้งหมดที่ผู้ใช้ภาษารู้ มีการจัดเก็บร่วมกันในความรู้ทางภาษาของมนุษย์

อย่างไรก็ตาม อีกปัจจัยหนึ่ง ที่มีผลต่อการจัดเก็บร่วมกันของภาษาทั้งหมดที่ผู้ใช้ภาษารู้ โดยเฉพาะต่อคำศัพท์ ได้แก่ ความเป็นรูปธรรมของคำ (Word Concreteness) ซึ่งสัมพันธ์กับการแบ่งมโนทัศน์พื้นฐานร่วม ออกเป็น 3 กลุ่มคำ (Lyons, 1977) แนวคิดทางภาษาศาสตร์จิตวิทยา (De Groot, 1992) พบว่า คำที่มีระดับความหมายเป็นรูปธรรมมาก มีการจัดเก็บร่วมกันระหว่างภาษา มากกว่าคำที่มีความหมายเป็นนามธรรม ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาในผู้ใช้ภาษา 2 ภาษาขึ้นไป ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ การแปล และทักษะการใช้ภาษาข้ามภาษา ในกลุ่มคำที่มีความหมายเป็นรูปธรรม มีประสิทธิภาพกว่า ในกลุ่มคำที่มีความหมายเป็นนามธรรม (Basnight-Brown & Altarriba, 2016; Kiran & Tuchtenhagen, 2005; Tokowicz & Kroll, 2007; FerrÉ et al., 2016; Schoonbaert, Duyck, Brysbaert, & Hartsuiker, 2009) และมีข้อมูลสนับสนุนจาก การศึกษาด้วยวิธีการทาง Neuroimaging ที่แสดงให้เห็นว่า กลุ่มคำที่มีความหมายเป็นรูปธรรม และนามธรรม มีปฏิกิริยา ทางสมอง ในรูปแบบและตำแหน่ง ที่แตกต่างกัน (Gullick, Mitra, & Coch, 2013) ซึ่งจากงานวิจัยที่ผ่านมาเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า รูปแบบการประมวลผลที่แตกต่างกันของคำที่มีระดับความเป็นรูปธรรมที่แตกต่างกัน ส่งผลต่อการจัดเก็บความรู้ทางภาษาในผู้ใช้ภาษา

นอกจากนั้น จากผลการวิจัยยังได้แสดงให้เห็นบทบาทของปฏิสัมพันธ์การป้อนข้อมูล (Exposure) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและภาษาที่สอง จากมุมมองของทฤษฎีการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและภาษาที่สอง Ellis (2008) และ Gass (1997) ยังพิจารณาบทบาท

ของปฏิสัมพันธ์การป้อนข้อมูล (Exposure) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศและภาษาที่สองหลักการพื้นฐานของปฏิสัมพันธ์การป้อนข้อมูลกับการเรียนรู้ภาษา คือ หากผู้เรียนมีโอกาสได้ปฏิสัมพันธ์กับการใช้ภาษามากขึ้น ย่อมส่งผลต่อความสามารถในการใช้ภาษา ซึ่งปฏิสัมพันธ์กับการใช้ภาษานี้ สามารถเกิดได้ในทุกสถานการณ์ในชีวิตประจำวัน ไม่จำกัดเพียงการเรียนรู้อย่างเป็นทางการเท่านั้น นี่คือความสามารถโดยธรรมชาติซึ่งช่วยให้ผู้เรียนภาษาได้เรียนรู้ภาษาที่สอง และสามารถนำมาบูรณาการกับการให้การเรียนรู้แก่ประชาชนในทุกกลุ่ม โดยเป็นการเรียนรู้นอกเหนือจากการเรียนรู้ในห้องเรียน ที่สามารถช่วยพัฒนา ยกระดับ สร้างทักษะใหม่แก่ประชาชนในทุกกลุ่ม ดังตัวอย่างเช่นในการวิจัยนี้ คือ การยกระดับ พัฒนาทักษะการใช้ภาษาเพื่อให้ประชาชนและเยาวชนในชุมชนสามารถกลายเป็นผู้ถ่ายทอดเรื่องราว ประเพณี วัฒนธรรมของชุมชนไปยังนักท่องเที่ยวภายนอกชุมชนได้

จุดเด่นอีกประการหนึ่งสำหรับงานวิจัยนี้ เป็นการใช้นำแนวทางพัฒนาการเรียนรู้ภาษาในลักษณะที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์ในชีวิตจริง เนื้อหาไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งหรือเหมือนในหลักสูตรโรงเรียนหรือ มหาวิทยาลัยอย่างเป็นทางการ แต่ในเป็นการใช้ภาษาที่ผู้เรียนจะได้ใช้ใน กิจกรรมในชีวิตจริง โดยมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน คือ ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ เนื้อหาทางภาษาจากการเรียนรู้ ไปสู่กระบวนการนำความรู้ไปสู่การใช้งานจริงในด้านของการแนะนำ ให้ความรู้ ประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ นำชมแหล่งท่องเที่ยว กิจกรรม อาหาร บริการ ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวของอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีได้เป็นแนวทางการเรียนรู้ที่ไม่มีโครงสร้าง (Van Deusen-Scholl, 2015) ซึ่งหมายถึง เครื่องมือและแพลตฟอร์มที่ใช้สำหรับการเรียนรู้ภาษาออนไลน์ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นทางการ ความแตกต่างกับแนวทางการเรียนรู้แบบมีโครงสร้าง แนวทางการเรียนรู้ที่ไม่มีโครงสร้าง เนื้อหาภาษาจะเกิดขึ้นในลักษณะที่ใกล้เคียงกับสถานการณ์ในชีวิตจริง เนื้อหาไม่ได้เป็นส่วนหนึ่งหรือเหมือนในหลักสูตรโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัยอย่างเป็นทางการ แต่ในเป็นการใช้ภาษาที่ผู้เรียนจะได้ใช้ใน กิจกรรมในชีวิตจริง การเรียนรู้ภาษาออนไลน์ควรมีเนื้อหาที่ มีนำไปสู่กระบวนการนำความรู้ไปสู่การใช้งานจริง อย่างไรก็ตามคุณลักษณะนี้ยังคงมีน้อยในสื่อเชิงพาณิชย์ส่วนใหญ่ของการเรียนรู้ภาษาออนไลน์ (Nielson, 2011)

สรุปผลการวิจัย

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ด้วยแนวคิดมโนทัศน์พื้นฐานร่วมเพื่อพัฒนาทักษะข้ามภาษาไทย ภาษาถิ่น ภาษาอังกฤษ และ ภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี สำหรับเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชน มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ โดยเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีระดับความพึงพอใจในระดับมาก สำหรับการเปรียบเทียบความรู้ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อสื่อสารท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรีของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนภายหลังการศึกษาด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่ามีระดับที่มากขึ้น แต่ทั้งนี้ในกลุ่มเยาวชนมีคะแนนความรู้มากกว่าในกลุ่มประชาชน เช่นเดียวกับในการศึกษาและเปรียบเทียบ

ขนาดของคลังคำศัพท์ ภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของเยาวชนและประชาชนทั่วไปในชุมชนระหว่างการศึกษาด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) ซึ่งเปรียบเทียบจากระยะก่อนเรียน ระยะเรียนแล้ว อีก 2 ระยะ พบว่า ระดับที่มากขึ้น แต่ทั้งนี้ในกลุ่มเยาวชนมีคะแนนความรู้มากกว่าในกลุ่มประชาชน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. การพัฒนาผู้นำเที่ยวจากเยาวชนหรือประชาชนในชุมชน ที่สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ และภาษาจีนเพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ทั้งในรูปแบบการท่องเที่ยว ณ สถานที่
2. ภาคชุมชนสามารถต่อเนื่องในการพัฒนาเยาวชนหรือประชาชนในชุมชนให้สามารถสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ และภาษาจีน เพื่อประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ด้วยหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่พัฒนาขึ้น

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. การพัฒนาสื่อการเรียนรู้ที่เข้าถึงได้ง่าย เสียค่าใช้จ่ายน้อย เพื่อให้เยาวชนและประชาชนในท้องถิ่น ได้มีการยกระดับพัฒนาทักษะต่าง ๆ ไม่เพียงแต่ทักษะทางภาษาเท่านั้น
2. การพัฒนาสื่อการเรียนรู้เพื่อการอนุรักษ์และถ่ายทอดภาษาและวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมชุมชน อันเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
3. การต่อยอดการวิจัยเพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้แก่ภาษาและวัฒนธรรมของชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

ได้รับการสนับสนุนทุนการวิจัยและนวัตกรรมแผนงานการส่งเสริมการวิจัยทางสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และสรรพศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ 2564 จากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ โครงการวิจัยย่อยตามสัญญาเลขที่ วช.อว.(อ)(กบท.2)/223/2564 และร่วมแสดงในมหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ ปี 2565, ได้รับหนังสือแสดงการแจ้งข้อมูลลิขสิทธิ์ ทะเบียนข้อมูลเลขที่ ว. 047780 จาก กรมทรัพย์สินทางปัญญา, และ ได้รับ COA NO. : BSRU-REC 6409002

เอกสารอ้างอิง

- Babazade, Y. (2025). The Bilingual Brain: Cognitive Benefits and Challenges of Multilingualism. *EuroGlobal Journal of Linguistics and Language Education*, 2(3), 55-63. <https://doi.org/10.69760/egjlle.2500197>
- Basnight-Brown & Altarriba (2016). Multiple translations in bilingual memory: Processing differences across concrete, abstract, and emotion words *Journal of Psycholinguistic Research*, 45(5), 1219-1245.
- Bogdan, P., Howard, C., Cabeza, R., & Davis, S. (2026). Mapping concept and relational semantic representation in the brain using large language models. *Current Biology*, 36(5), 1220-1232.
- Chen, C., Gong, X. L., Tseng, C., Klein, D. L., Gallant, J. L., & Deniz, F. (2026). Bilingual language processing relies on shared semantic representations that are modulated by each language. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 123(9), e2503721123. <https://doi.org/10.1073/pnas.2503721123>
- de Groot (1992). Functions of Nature: Evaluation of Nature in Environmental Planning, Management and Decision Making. Groningen: Wolters Noordhoff.
- Doughty, C., & M. H. Long, (2003). The handbook of second language acquisition. London: Blackwell publishing.
- Elias, M., van Hell, J. G., Prior, A., & Degani, T. (2025). Cognate facilitation in different-script trilinguals as a function of task demands. *Journal of Experimental Psychology: Learning, Memory, and Cognition*, 51(12), 2009–2032.
- Ellis, R. (1994). The study of Second language acquisition. Oxford: Oxford University Press.
- Ellis, R. (1997). SLA research and language teaching. Oxford, England: Oxford University Press.
- Ellis, R. (2008). The study of Second language acquisition (Second Ed.). Oxford: Oxford University Press.
- FerrÉ et al. (2016). Masked translation priming with cognates and noncognates: Is there an effect of words' concreteness? *Bilingualism: Language and Cognition*, 20(4), 770-782,
- Gass, S. M. (1997). Input, interaction, and the second language learner. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum.

- Gullick, Mitra, & Coch (2013). Imagining the truth and the moon: An electrophysiological study of abstract and concrete word processing. *Psychophysiology*, 50(5), 431-440.
- Kiran, S., & Tuchtenhagen, J. (2005). Imageability effects in normal Spanish–English bilingual adults and in aphasia: Evidence from naming to definition and semantic priming tasks. *Aphasiology*, 19(3–5), 315–327.
- Lyons, J. (1977). *Semantics*. Cambridge: CUP.
- Nielson, K. B. (2011). Self-study with language learning software in the workplace: What happens? *Language Learning & Technology*, 15(3), 110–129. <https://doi.org/10.64152/10125/44265>
- Schoonbaert, Duyck, Brysbaert, & Hartsuiker (2009) Semantic and translation priming from a first language to a second and back: Making sense of the findings. *Memory & Cognition*, 37(5), 569-586.
- SME Thailand (2562) ข้อมูลสภาพการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดราชบุรี ค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2563, จาก <https://www.smethailandclub.com/trick-4067-id.html>
- Tokowicz & Kroll (2007). Number of meanings and concreteness: Consequences of ambiguity within and across languages. *Language & Cognitive Processes*, 22(5), 727-779.
- Tourism Authority of Thailand. (August 2020). *A Path worth travelling: Discovering Ratchaburi* Retrieved from <https://www.tatnews.org/2020/08>
- Tourism Authority of Thailand. (2022), *Ratchaburi*. Retrieved 18 November 2022, from <https://www.tourismthailand.org/Destinations/Provinces/Ratchaburi/232>
- Van Deusen-Scholl, Nelleke. (2015). Assessing outcomes in online foreign language education. What are the key measures for success? In Tarone, E. Perspectives. Online Foreign Language Education: What are the proficiency outcomes? *The Modern Language Journal*, 99(2), 398-400.
- Van Hell & Poarch. (2012). Executive functions and inhibitory control in multilingual children: Evidence from second-language learners, bilinguals, and trilinguals. *Journal of Experimental Child Psychology*, 113(4), 535-551.
- Vidal, C., & Faber, P. (2017). Translation and Food: The Case of Mestizo Writers. *Journal of Multicultural Discourses*, 12(1), 116.

- Vossen, P. (2004). EuroWordNet: A multilingual database of autonomous and language-specific wordnets connected via an inter-lingual-index. *International Journal of Lexicography*, 17(2), 161–173. <https://doi.org/10.1093/ijl/17.2.161>
- Xue, Dong, Jin, Zhang, & Wang (2004). An fMRI study with semantic access in low proficiency second language learners. *NeuroReport*, 15(5), 791.

การศึกษาทวิวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาจีน
ที่ปรากฏในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้าบั้งชีทางภูมิศาสตร์ไทย

นิรัตน์ ทองขาว¹

อาจารย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

nirat.tong@crru.ac.th

สุรียา กิรตินันท์พัฒน์^{2 *}

อาจารย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

suriyake79@gmail.com

สมยศ จันทรบุญ³

อาจารย์ ดร.,

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

somyos.cha@crru.ac.th

Sun Fuyuan⁴

อาจารย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

hm_sun@crru.ac.th

รับบทความ: 10 มีนาคม 2569 / แก้ไขบทความ: 28 เมษายน 2569 / ตอรับบทความ: 29 พฤษภาคม 2569

¹ ผู้แต่งหลัก (First Author)

^{2 3 4} ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)

* ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงคุณภาพนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทคำและวลีทางวัฒนธรรมและวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาจีนในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (สินค้า GI) จำนวน 14 รายการ โดยใช้กรอบแนวคิดการจำแนกคำทางวัฒนธรรมของ Nida และกลวิธีการแปลของ Newmark ผลการวิจัยพบคำและวลีทางวัฒนธรรมจำนวน 77 คำ จำแนกได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนิเวศพบมากที่สุด (ร้อยละ 41.56) รองลงมาคือคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม (ร้อยละ 31.17) คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (ร้อยละ 25.97) และคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษา (ร้อยละ 1.30) ตามลำดับ ส่วนประเภทคำทางวัฒนธรรมที่ไม่ปรากฏ คือ คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ สัดส่วนที่สูงในด้านนิเวศสะท้อนถึงอัตลักษณ์ของสินค้า GI ที่ผูกโยงกับแหล่งกำเนิดและทรัพยากรธรรมชาติ เป็นสำคัญ ในด้านกลวิธีการแปลพบว่า การทับศัพท์เป็นกลวิธีที่ใช้มากที่สุด (ร้อยละ 31.16) รองลงมา คือ การใช้หลายกลวิธีร่วมกัน (ร้อยละ 23.37) และการแปลแบบถอดโครงสร้าง (ร้อยละ 18.17) ขณะที่การใช้คำแปลที่ยอมรับกันโดยทั่วไปพบน้อยที่สุด (ร้อยละ 1.30) ผลการวิเคราะห์สะท้อนให้เห็นว่า ผู้แปลมีแนวโน้มเลือกใช้กลวิธีที่ช่วยรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของต้นฉบับผ่านการทับศัพท์ในส่วนของชื่อเฉพาะ ขณะเดียวกันยังปรากฏความยืดหยุ่นในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ด้วยการใช้หลายกลวิธีร่วมกัน เพื่อเพิ่มความชัดเจนในการสื่อสารที่มุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์ด้านการให้ข้อมูล การโน้มน้าวใจ และการสร้างภาพลักษณ์สินค้า อย่างไรก็ตาม ยังพบข้อจำกัดด้านความไม่เป็นเอกภาพในการทับศัพท์และความคลาดเคลื่อนเชิงวัฒนธรรม ที่เกิดจากการขาดความรู้เฉพาะทาง ดังนั้น ผู้แปลจำเป็นต้องมีความรอบรู้ทั้งในบริบททางวัฒนธรรมและศาสตร์เฉพาะทางของทั้งภาษาต้นทางและภาษาปลายทาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อความหมายและลดความผิดพลาดในการแปล

คำสำคัญ: กลวิธีการแปล, คำทางวัฒนธรรม, การแปลภาษาไทย-จีน, สินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

**A Study of Thai-to-Chinese Translation Strategies for Cultural
Terms and Phrases Appearing in Thai Geographical Indication (GI)
Product Promotional Videos**

Nirat Tongkaw

Lecturer

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Rai Rajabhat University
nirat.tong@crru.ac.th

Suriya Keeratinanthiphat

Lecturer

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Rai Rajabhat University
suriyake79@gmail.com

Somyos Chanboon

Lecturer

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Rai Rajabhat University
somyos.cha@crru.ac.th

Sun Fuyuan

Lecturer

Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Rai Rajabhat University
hm_sun@crru.ac.th

Received: March 10, 2026 / Revised: April 28, 2026 / Accepted: May 29, 2026

Abstract

This qualitative study investigated the types of cultural words and phrases and analyzed the translation strategies used in translating them from Thai into Chinese in 14 promotional videos featuring Thai Geographical Indication (GI) products. The study employed Nida's framework of cultural classification and Newmark's translation strategies as the principal analytical frameworks. The findings identified a total of 77 cultural words and phrases, which were classified into four categories: ecological terms, representing the largest proportion (41.56%); social culture (31.17%); material culture (25.97%); and linguistic culture (1.30%). Notably, no cultural terms related to religion or belief were found in the corpus. The high proportion of ecological terms emphasized the distinctive identity of GI products, which are inherently connected to their geographical origins and natural resources. With regard to translation strategies, transference was the most frequently employed strategy (31.16%), followed by couplets (23.37%) and through-translation (18.17%), whereas recognized translation was the least frequently used (1.30%). The analysis revealed that translators generally preferred strategies that maintained the cultural identity of the source text, particularly through the transference of proper names. At the same time, strategic flexibility was evident in the use of couplets to enhance communicative clarity and fulfill functional purposes, including information delivery, persuasion, and product branding. However, several limitations were also observed, including inconsistencies in transference and cultural inaccuracies resulting from insufficient specialized knowledge. Therefore, translators require a comprehensive understanding of both cultural contexts and specialized knowledge to enhance communicative effectiveness and minimize contextual errors.

Keywords: translation strategies, cultural words, Thai - Chinese translation, geographical indication (GI) products

บทนำ

ในยุคของเศรษฐกิจกระแสใหม่ที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม เทคโนโลยี และความคิดสร้างสรรค์ การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจให้กับสินค้าและบริการที่เชื่อมโยงอัตลักษณ์ท้องถิ่น ภูมิปัญญา และเรื่องราวทางวัฒนธรรม ได้กลายเป็นกลยุทธ์สำคัญในการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของแต่ละประเทศ สำหรับประเทศไทยสินค้าบางชิ้นทางภูมิศาสตร์ (สินค้า GI) ถือเป็นซอฟต์แวร์ (Soft Power) ที่มีความสำคัญ เนื่องจากสามารถเปลี่ยนทุนทางวัฒนธรรมในท้องถิ่นให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม เกล็ดที่โดดเด่นของสินค้า GI เกิดจากการผสมผสานคุณลักษณะทางภูมิศาสตร์ของท้องถิ่นนั้น ๆ เข้ากับภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่นที่สั่งสมองค์ความรู้ในการผลิตสินค้าที่มีเอกลักษณ์ และมีคุณภาพเป็นที่ประจักษ์ สามารถถ่ายทอดเรื่องราวและประวัติศาสตร์ของสินค้าให้เป็นที่น่าสนใจได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้สินค้า GI จึงไม่เพียงเป็นแหล่งรายได้ของชุมชน แต่ยังสะท้อนความภาคภูมิใจในระดับชาติ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2560)

ศักยภาพของสินค้า GI ไทยปรากฏเด่นชัดในตลาดต่างประเทศโดยเฉพาะตลาดจีน งานวิจัยที่ผ่านมามีพบว่า สินค้าที่สามารถสะท้อนเอกลักษณ์และตัวตนทางวัฒนธรรม ระบุถึงแหล่งกำเนิดที่ชัดเจน และมีคุณภาพเป็นที่ยอมรับ จะสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มและดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน การใช้เครื่องมือสื่อสารทางการตลาดที่มีสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมไทย ร่วมกับการสื่อสารด้วยภาษาจีน โดยเฉพาะผ่านช่องทางออนไลน์ มีบทบาทสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของนักท่องเที่ยวและผู้บริโภคชาวจีน (จุฑาทิพย์ ทิพย์เหรียญ, 2559: 1; อติคุณ เสรมมัญญ และคณะ, 2564: 310) ภายใต้โอกาสทางเศรษฐกิจนี้ กรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ใช้วิถีโอประชาสัมพันธ์เป็นเครื่องมือหลักในการเผยแพร่เรื่องราวและอัตลักษณ์ของสินค้า GI ไทยสู่ตลาดต่างประเทศ ซึ่ง “การแปล” ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญของการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมระหว่างผู้ผลิตสินค้าชาวไทยกับผู้บริโภคชาวจีน

อย่างไรก็ตาม การแปลในบริบทสื่อประชาสัมพันธ์เชิงพาณิชย์มีความซับซ้อนมากกว่าการถ่ายโอนความหมายทางภาษาเพียงอย่างเดียว แต่เป็นกระบวนการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ที่ต้องเผชิญกับความท้าทายจากคำทางวัฒนธรรมซึ่งมักมีความหมายเฉพาะเจาะจงที่ผูกโยงกับวิถีชีวิตและค่านิยมของสังคมต้นทาง Newmark (1988, อ้างถึงในวิลโล ลิมถาวรานันต์ และดารณี มณีลาภ, 2565) ชี้ให้เห็นว่าคำเหล่านี้ไม่สามารถถ่ายทอดได้อย่างสมบูรณ์ด้วยการแปลตรงตัว สอดคล้องกับทฤษฎี Skopos ของไรส์ และแฟร์เมียร์ (อ้างถึงในวรรณภา แสงอร่ามเรือง, 2563) ที่ระบุว่าทางเลือกกลวิธีการแปลต้องถูกกำหนดโดยวัตถุประสงค์ปลายทางของตัวบทเป็นสำคัญ ในกรณีวิถีโอประชาสัมพันธ์สินค้า GI การแปลต้องทำหน้าที่พร้อมกันหลายมิติ ทั้งการให้ข้อมูลสินค้า การโน้มน้าวใจและการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมเชิงหน้าที่ระหว่างผู้รับสารทั้งสองวัฒนธรรม

คำทางวัฒนธรรมเป็นคำศัพท์ที่สะท้อนอัตลักษณ์หรือบริบททางสังคมซึ่งมีลักษณะเฉพาะของวัฒนธรรมต้นทาง และมักก่อให้เกิดปัญหาด้านความเท่าเทียมเชิงความหมายในการถ่ายทอดไปสู่ภาษา

ปลายทาง โดย Nida (1945) ได้เสนอการจำแนกประเภทคำทางวัฒนธรรมออกเป็น 5 ประเภท ซึ่งงานวิจัยนี้นำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ นอกจากนี้ กนกพร นุ่มทอง (2554: 35-36) เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการแปลคำที่เป็นชื่อเฉพาะว่า ผู้แปลควรยึดถือการใช้คำที่ใช้กันทั่วไปและเป็นที่ยอมรับ ในกรณีที่ไม่ปรากฏคำแปลเดิมหรือคำแปลเดิมขาดความเหมาะสม การทับศัพท์ควรเลือกอักขรที่มีเสียงใกล้เคียงกับชื่อเดิม ความหมายดีและเขียนไม่ยากเกินไป และควรให้ความสำคัญกับความหมายของตัวอักษร

จากการสำรวจเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับสินค้า GI พบว่า การแปลคำทางวัฒนธรรมที่ต้นฉบับนำเสนอเนื้อหาที่เฉพาะเจาะจงในวัฒนธรรมหนึ่ง ๆ ที่มีบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันมาก มักใช้การทับศัพท์ด้วยภาษาอังกฤษแทนที่คำทางวัฒนธรรมซึ่งอาจจะหาคำแปลภาษาจีนได้ค่อนข้างยาก วิธีการดังกล่าวแม้จะช่วยรักษาลักษณะของชื่อสินค้าไว้บางส่วน แต่กลับลดประสิทธิภาพในการสื่อสารความหมายและคุณค่าทางวัฒนธรรมต่อผู้รับสารปลายทาง การตัดสินใจเลือกระหว่างการรักษารูปแบบของต้นฉบับหรือการแปลเอาความให้เข้าใจง่ายจึงเป็นปัญหาสำคัญที่ผู้แปลต้องเผชิญอยู่เสมอ (สัญญาวิ สายบัว, 2560; สุพรรณิ ปิ่นมณี, 2561)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องพบว่า งานวิจัยด้านการแปลคำทางวัฒนธรรมส่วนใหญ่มุ่งเน้นในบริบทของวรรณกรรมและสื่อบันเทิง เช่น งานวิจัยของวีระชาติ ดวงมาลา และกนกพร นุ่มทอง (2565) ที่ศึกษากลวิธีการแปลและข้อผิดพลาดในการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาจีนที่ปรากฏในบทบรรยายใต้ภาพในภาพยนตร์เรื่อง “ร่างทรง” และงานวิจัยของ Chen Jie และพัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์ (2558) ที่ศึกษาเกี่ยวกับกลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรม เรื่อง ชิโฮะจี้-ไซอู่วิเคราะห์กลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรม ซึ่งมีเป้าหมายหลักในการถ่ายทอดสุนทรียะ อรรถรส และความงามทางภาษาเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันเริ่มมีการขยายขอบเขตการศึกษาไปยังชื่อเฉพาะทางวัฒนธรรมด้านดนตรี เช่น การศึกษาวิธีการแปลชื่อเครื่องดนตรีไทยเป็นภาษาจีนของสุริยา กิรตินันท์พิพัฒน์ นิรัตน์ ทองขาว และสมยศ จันทบุญ (2568) แม้งานวิจัยดังกล่าวจะช่วยอธิบายกลวิธีและปัญหาการแปลในมิติต่าง ๆ ได้อย่างดี แต่ยังมีข้อจำกัดในการอธิบายการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ในบริบทสื่อประชาสัมพันธ์เชิงพาณิชย์ โดยเฉพาะสื่อวิดีโอที่เกี่ยวกับสินค้า GI ซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่ซับซ้อนทั้งในด้านการให้ข้อมูล การสร้างภาพลักษณ์ และการโน้มน้าวใจ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาวิธีการแปลคำทางวัฒนธรรมในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้า GI ของไทย โดยใช้กรอบการจำแนกประเภทคำทางวัฒนธรรมของ Nida (1945) เป็นเครื่องมือในการจำแนกประเภท และใช้กลวิธีการแปลของ Newmark (1988) เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์กระบวนการถ่ายทอด การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลจากวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้า GI จำนวน 14 รายการ ซึ่งเผยแพร่โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นข้อมูลที่สะท้อนความพยายามในการสื่อสารเชิงกลยุทธ์ของภาครัฐได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ไม่เพียงแต่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ในด้านการแปลเพื่อการประชาสัมพันธ์เชิงพาณิชย์ แต่ยังเป็นประโยชน์เชิงนโยบายแก่หน่วยงานภาครัฐและ

ผู้ประกอบการในการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมซอฟต์แวร์ไทยในตลาดต่างประเทศ
อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประเภทคำและวลีทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้าแบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์
2. เพื่อศึกษาวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาจีนที่ปรากฏในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้าแบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์ตัวบท เพื่อศึกษาวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมในสื่อประชาสัมพันธ์สินค้า GI โดยมีรายละเอียดขั้นตอนดังนี้

1. ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์

ผู้วิจัยคัดเลือกคำและวลีทางวัฒนธรรมภาษาไทยและภาษาจีนจากบทบรรยายได้ภาพในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้า GI จำนวน 14 รายการ (ต้นฉบับภาษาไทย 14 รายการ และฉบับแปลภาษาจีน 14 รายการ) ซึ่งจัดทำและเผยแพร่โดยกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ผ่านช่องทางยูทูป “GI Thailand OFFICIAL” ในปี พ.ศ. 2565 โดยคัดเลือกข้อมูลแบบเจาะจงเฉพาะคำและวลีทางวัฒนธรรมดังนี้

ตารางที่ 1 รายชื่อวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้าแบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย

ชื่อวิดีโอต้นฉบับภาษาไทย	ชื่อวิดีโอฉบับแปลภาษาจีน
1. ไวน์เขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา	考艾葡萄酒
2. ข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง	博他仑市的萨恩若德大米
3. กาแฟดอยตุง	莱东咖啡
4. กาแฟดอยช้าง	象山咖啡
5. สับปะรดห้วยมุ่น	怀门菠萝
6. ผ้าไหมยกดอกลำพูน	南奔绢花丝绸
7. มะม่วงน้ำดอกไม้สระแก้ว	沙缴水仙芒果
8. ทุเรียนป่าละอู	帕拉吴榴莲
9. ลำไยอบแห้งเนื้อสีทองลำพูน	南奔金黄龙眼干
10. ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้	童库拉隆亥茉莉香米
11. มะขามหวานเพชรบูรณ์	碧差汶甜角
12. ส้มโอทับทิมสยามปากพนัง	巴帕南暹罗红宝石柚子
13. ทุเรียนปราจีน	巴真榴莲
14. มะพร้าวน้ำหอมราชบุรี	叻丕府香椰

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดทฤษฎีการแปลเป็นเครื่องมือหลักในการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์
ดังนี้

1) การจำแนกประเภทคำและวลีทางวัฒนธรรมอ้างอิงเกณฑ์ของ Nida (1945) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ประเภท ดังนี้ (1) คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ (2) คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม (3) คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนิเวศ (4) คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษา (5) คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ

2) การวิเคราะห์กลวิธีการแปลอ้างอิงเกณฑ์ของ Newmark (1988) ในการวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมรวม 13 กลวิธี ได้แก่ (1) การทับศัพท์ (Transference) (2) การปรับให้เป็นธรรมชาติ (Naturalisation) (3) การใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรม (Cultural Equivalent) (4) การใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ (Functional Equivalent) (5) การใช้คำที่มีความหมายคล้ายคลึง (Synonymy) (6) การแปลเชิงพรรณนา (Descriptive Equivalent) (7) การวิเคราะห์องค์ประกอบของความหมาย (Componential Analysis) (8) การแปลแบบถอดโครงสร้าง (Through-translation) (9) การให้ข้อมูลเพิ่มเติม (Notes, Additions, Glosses) (10) การใช้คำแปลที่ยอมรับกันโดยทั่วไป (Recognised Translation) (11) การใช้ชื่อเฉพาะชั่วคราว (Translation Label) (12) การลดและการขยายความ (Reduction and Expansion) (13) การใช้หลายกลวิธีร่วมกัน (Couplets)

3. การเก็บรวบรวมและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

1) รวบรวมคำและวลีทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในบทบรรยายใต้ภาพภาษาไทยและภาษาจีน จากวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้า GI โดยผู้วิจัยจะเลือกคำทางวัฒนธรรมโดยยึดตามเกณฑ์ของ Nida (1945) แล้วนำมาบันทึกลงในตารางบันทึกข้อมูลเปรียบเทียบ

2) เปรียบเทียบคำและวลีทางวัฒนธรรมดังกล่าวทั้งภาษาไทยต้นฉบับและฉบับแปลภาษาจีน

3) วิเคราะห์กลวิธีที่ผู้แปลใช้ในการแปลโดยอ้างอิงตามเกณฑ์ของ Newmark (1988)

4) รวบรวมผลการวิเคราะห์แล้วนำมาเขียนจำแนกประเภทคำและวลีทางวัฒนธรรม และกลวิธีการแปล โดยการเขียนบรรยายเชิงพรรณนา พร้อมยกตัวอย่างประกอบ

5) สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัย

การศึกษาทวิวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาจีนที่ปรากฏในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้า GI ผู้วิจัยได้รวบรวมคำและวลีทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้า GI จำนวน 14 รายการ และนำมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็นหลัก ดังนี้

1. ผลการจำแนกประเภทคำและวลีทางวัฒนธรรม

จากการรวบรวมคำและวลีทางวัฒนธรรมในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้า GI พบคำและวลีทางวัฒนธรรมจำนวนทั้งสิ้น 77 คำ ผู้วิจัยจำแนกประเภทตามกรอบแนวคิดของ Nida ออกเป็น 5 ประเภท ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปจำนวนและร้อยละของประเภทคำศัพท์ทางวัฒนธรรม

ประเภทคำและวลีทางวัฒนธรรม	จำนวนคำ	ร้อยละ
1. คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ	20	25.97
2. คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม	24	31.17
3. คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนิเวศ	32	41.56
4. คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษา	1	1.30
5. คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ	0	0.00

จากตารางที่ 2 พบว่าประเภทของคำทางวัฒนธรรมที่พบมากที่สุดคือ คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนิเวศ คิดเป็นร้อยละ 41.56 รองลงมาคือ คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม คิดเป็นร้อยละ 31.17 และคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ คิดเป็นร้อยละ 25.97 ตามลำดับ ส่วนประเภทที่พบน้อยที่สุดคือ คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษา คิดเป็นร้อยละ 1.30 ทั้งนี้ไม่พบคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ เนื่องจากเนื้อหาในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้า GI มุ่งเน้นการนำเสนอสินค้าในเชิงพาณิชย์และสื่อสารคุณลักษณะทางกายภาพของสินค้าเป็นหลัก โดยมีรายละเอียดการวิเคราะห์แต่ละประเภท ดังนี้

1.1 คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนิเวศ คำทางวัฒนธรรมในกลุ่มนี้เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิศาสตร์ สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ดิน น้ำ และเชื้อสายพันธุ์พืช ซึ่งถือเป็นองค์ประกอบสำคัญของสินค้า GI ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความพยายามในการสร้างอัตลักษณ์ ความโดดเด่น และความน่าเชื่อถือของแหล่งกำเนิดในระดับท้องถิ่น ตัวอย่างเช่น พันธุ์เบา พันธุ์ศรีชมภู กิ่งน้ำค้าง ดินน้ำไหลทรายมูล เป็นต้น

1.2 คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม คำทางวัฒนธรรมกลุ่มนี้ครอบคลุมถึงโครงสร้างทางสังคม ประเพณี แบบแผน จารีต วิถีชีวิต รวมถึงภูมิปัญญาท้องถิ่น การพบคำกลุ่มนี้ในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูงสะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับการสร้างเรื่องเล่าเพื่อเชื่อมโยงสินค้าเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่นและประวัติศาสตร์ของชุมชน ซึ่งช่วยเพิ่มคุณค่าทางวัฒนธรรมให้แก่สินค้านอกเหนือจากคุณค่า

ในการบริโภค ตัวอย่างเช่น ข้าวเหนียว ระยะเวลาพลับพลึง การทอดผ้าแบบตะกอลอย ช่างสิบหมู่ พระราชดำริ เป็นต้น

1.3 คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ คำทางวัฒนธรรมกลุ่มนี้สะท้อนภาพลักษณ์ของสินค้าโดยตรง ทั้งในส่วนของการซื้อสินค้าและกรรมวิธีการผลิตที่มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นการนำเสนอเอกลักษณ์ทางกายภาพที่ผู้บริโภคสามารถรับรู้และสัมผัสได้ ตัวอย่างเช่น ข้าวนาปี ข้าวสังข์หยดเมืองพัทลุง มะพร้าวห่มสีเขียว ข้าวหอมมะลิทุ่งกุลาร้องไห้ เป็นต้น

1.4 คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษา ในงานวิจัยนี้พบเพียง 1 คำ คือ ละอู ซึ่งเป็นชื่อเฉพาะของพื้นที่ที่สะท้อนอัตลักษณ์ทางภาษาและวัฒนธรรมของท้องถิ่น คำประเภทยานี้มีนัยทางวัฒนธรรมแฝงอยู่ในรูปแบบการตั้งชื่อ แต่พบในสัดส่วนน้อย เนื่องจากเนื้อหาของวิดีโอมุ่งเน้นการสื่อสารเชิงพาณิชย์และข้อมูลเชิงผลิตภัณฑ์เป็นหลัก

2. ผลการวิเคราะห์กลวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้า GI จำนวน 77 คำ ผู้วิจัยวิเคราะห์การแปลโดยใช้กรอบแนวคิดของ Newmark พบว่ามีการนำกลวิธีมาใช้ทั้งสิ้น 9 กลวิธี จากทั้งหมด 13 กลวิธี มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 3 ประเภทกลวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรม

กลวิธีแปลคำและวลีทางวัฒนธรรม	จำนวนคำ	ร้อยละ
1. การทับศัพท์	24	31.16
2. การใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรม	6	7.80
3. การใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ	4	5.20
4. การแปลเชิงพรรณนา	5	6.50
5. การวิเคราะห์องค์ประกอบของความหมาย	2	2.60
6. การแปลแบบถอดโครงสร้าง	14	18.17
7. การใช้คำแปลที่ยอมรับกันโดยทั่วไป	1	1.30
8. การลดและการขยายความ	3	3.90
9. การใช้หลายกลวิธีร่วมกัน	18	23.37

จากตารางที่ 3 พบว่า กลวิธีการแปลที่พบมากที่สุดคือ การทับศัพท์ ร้อยละ 31.16 รองลงมาคือ การใช้หลายกลวิธีร่วมกัน ร้อยละ 23.37 และการแปลแบบถอดโครงสร้าง ร้อยละ 18.17 ส่วนกลวิธีที่พบน้อยที่สุดคือ การใช้คำแปลที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ซึ่งพบเพียงร้อยละ 1.30 ผลการวิเคราะห์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้แปลมีแนวโน้มเลือกใช้กลวิธีที่สามารถรักษาอัตลักษณ์ของคำในวัฒนธรรมต้นทางไว้ในระดับสูง โดยเฉพาะคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชื่อเฉพาะต่าง ๆ ทั้งนี้การใช้หลายกลวิธีร่วมกันยังแสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นในการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ของผู้แปล เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เหมาะสมกับวัตถุประสงค์เชิงการประชาสัมพันธ์ โดยมีรายละเอียดการวิเคราะห์แต่ละกลวิธีดังนี้

2.1 การทับศัพท์

ตัวอย่างที่ 1

ต้นฉบับ อีกหนึ่งทุเรียนดังของเมืองไทย ต้องยกให้ทุเรียนป่าละอู

ฉบับแปล 另外泰国著名的榴莲品种，必须推荐帕拉吴榴莲。

ในตัวอย่างที่ 1 คำว่า “ทุเรียนป่าละอู” ผู้แปลแปลว่า “帕拉吴榴莲” ซึ่งใช้กลวิธีการทับศัพท์ โดยการถอดเสียงจากภาษาต้นฉบับโดยนำอักษรเสียงคล้ายในภาษาจีนมาแทนที่ “ทุเรียน” “榴莲” และ “ป่าละอู” “帕拉吴” กลวิธีนี้ถือเป็นทางเลือกหลักที่สำคัญในการแปลชื่อเฉพาะของสินค้า GI เนื่องจากสามารถคงรูปแบบเดิมของคำในวัฒนธรรมต้นทางไว้ อย่างไรก็ตามจากการรวบรวมข้อมูลพบว่า การเลือกใช้อักษรในภาษาจีนเพื่อถอดเสียงคำว่า “ป่าละอู” ยังขาดความเป็นเอกภาพ โดยมีรูปแบบการใช้ที่หลากหลาย เช่น “ปา” ที่ใช้ “巴” และ “帕” และเสียง “อู” ที่ใช้ “吴” “武” และ “乌” รวมถึงพบรูปแบบการทับศัพท์ในลักษณะอื่น คือ “拉吴” และ “腊武”

ตัวอย่างที่ 2

ต้นฉบับ มีอาณาเขตกว่า 469,657 ไร่อยู่ในพื้นที่ทั่วทั้งจังหวัดพัทลุง

ฉบับแปล 在整个博他仑省的种植面积超过 469,657 莱。

ในตัวอย่างที่ 2 ผู้แปลเลือกใช้การทับศัพท์โดยใช้อักษรจีนในภาษาจีน “莱” แทนที่คำว่า “ไร่” ซึ่งเป็นหน่วยวัดพื้นที่ของไทย แม้ว่าการทับศัพท์จะสามารถคงรูปแบบเดิมของคำในวัฒนธรรมต้นทางและสามารถรักษามิติทางวัฒนธรรมไว้ได้ แต่ทำให้ผู้รับสารชาวจีนเกิดความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนได้เนื่องจาก “莱” ไม่มีความหมายตรงในวัฒนธรรมปลายทาง ผู้วิจัยจึงเห็นว่าควรใช้การอธิบายเพิ่มเติมหรือระบุหน่วยสากลกำกับ เช่น ตารางเมตร (平方米) เพื่อเพิ่มความชัดเจน ทั้งนี้ยังพบความไม่เป็นเอกภาพในการแปลคำว่า “ไร่” โดยมีการแปลโดยใช้คำว่า 公顷 (เฮกตาร์) และการใช้คำที่ไม่สอดคล้องกับความหมาย เช่น 米 (เมตร)

ตัวอย่างที่ 3

ต้นฉบับ ประเภทฝักตรง จากพันธุ์ศรีชมภู พันธุ์ขันตี พันธุ์ประกายทอง พันธุ์ฝักดาบ พันธุ์หวานล่อน ส่วนประเภทฝักโค้ง ได้แก่ พันธุ์สีทอง พันธุ์สีทองเบา พันธุ์อินทผลัม พันธุ์น้ำผึ้ง พันธุ์หมื่นจง และพันธุ์แสงอาทิตย์

ฉบับแปล 果荚较直，如喜崇普品种、肯迪品种巴改通品种、发答品种、瓦洛品种；果荚较弯，如喜通品种、喜通宝品种、音塔帕隆品种、南彭品种、蒙中品种，以及歇阿替品种。

ในตัวอย่างที่ 3 ผู้แปลเลือกใช้การทับศัพท์ในการแปลชื่อพันธุ์พืชต่าง ๆ โดยการถอดเสียงคำในภาษาต้นฉบับและเลือกใช้ตัวอักษรจีนในการกำกับเสียง โดยแปลคำว่า “ศรีชมภู” ว่า “喜崇普” แปล “สีทอง” ว่า “喜通” และแปล “น้ำผึ้ง” ว่า “南彭” นอกจากการคำนึงถึงความใกล้เคียงทางเสียง

แล้ว ผู้แปลยังเลือกใช้อักษรจีนที่มีความหมายดี เช่น “喜” ที่หมายถึง เรื่องมงคล คำว่า “宝” ที่หมายถึง ของล้ำค่าเพื่อเสริมภาพลักษณ์ของสินค้าในวัฒนธรรมปลายทาง

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการทับศัพท์จะรักษารูปแบบเดิมของคำในวัฒนธรรมต้นทางไว้ได้ แต่ส่งผลให้สูญเสียความหมายแฝงที่สะท้อนคุณภาพของสินค้า โดยเฉพาะในกรณีที่ชื่อพันธุ์พืชที่มีนัยเชิงคุณภาพ เช่น “พันธุ์น้ำผึ้ง” ซึ่งสื่อถึงรสชาติที่หวานเหมือนน้ำผึ้ง การทับศัพท์ว่า “南彭” เพียงอย่างเดียว อาจไม่สามารถถ่ายทอดคุณค่าดังกล่าวได้อย่างครบถ้วน ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่าการแปลความหมาย ร่วมกับการทับศัพท์ โดยอาจแปลคำว่า “น้ำผึ้ง” เป็นคำที่สื่อถึงรสหวานอร่อย เช่น “蜜汁” ร่วมกับการทับศัพท์ จะช่วยเพิ่มความชัดเจนและทำให้ผู้รับสารเข้าใจคำทางวัฒนธรรมนั้นอย่างครบถ้วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อคำทางวัฒนธรรมนั้นมีความซับซ้อนหรือต้องการเก็บรายละเอียดที่สำคัญของเนื้อหาไว้

2.2 การใช้หลายกลวิธีร่วมกัน

ตัวอย่างที่ 4

ต้นฉบับ กาแฟของไทยสู่การปักหมุดกลางใจเวทีโลก “กาแฟดอยช้าง”

ฉบับแปล 泰国咖啡走向世界舞台的中心，“象山咖啡”。

ในตัวอย่างที่ 4 ผู้แปลเลือกใช้กลวิธีหลายกลวิธีร่วมกัน โดยใช้การทับศัพท์ในการแปลคำว่า “กาแฟ” ว่า “咖啡” ร่วมกับการแปลแบบถอดโครงสร้างของชื่อแหล่งกำเนิดสินค้า “ดอยช้าง” ว่า “象山” การเลือกถอดโครงสร้างคำว่า “ดอยช้าง” แทนการทับศัพท์เพียงอย่างเดียว ช่วยให้ผู้รับสารชาวจีนเข้าใจภาพลักษณ์ของแหล่งกำเนิดสินค้าได้ทันทีว่าเป็นภูเขาที่มีลักษณะเหมือนช้าง การใช้หลายกลวิธีร่วมกันไม่เพียงแต่ช่วยรักษาอัตลักษณ์ของสินค้า GI แต่ยังเป็นการสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าให้เป็นที่จดจำได้ง่ายในวัฒนธรรมปลายทางอีกด้วย

ตัวอย่างที่ 5

ต้นฉบับ พระราชชายาเจ้าดารารัศมีทรงฟื้นฟูผ้าไหมยกดอก

ฉบับแปล 达拉·拉斯米公主恢复了绢花丝绸的生产。

ในตัวอย่างที่ 5 ผู้แปลเลือกใช้หลายกลวิธีร่วมกัน โดยใช้การทับศัพท์พระนามของ “เจ้าดารารัศมี” ว่า “达拉·拉斯米” เพื่อคงรูปแบบเดิมของคำในวัฒนธรรมต้นทางและรักษาบรรยากาศทางวัฒนธรรม ร่วมกับการใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมในการแปลตำแหน่ง “พระราชชายา” ว่า “公主(เจ้าหญิง)” การเลือกใช้ “公主” แทนการแปลตรงตัวว่า “皇后 (พระราชินี)” นั้น ช่วยเลี่ยงความสับสนทางลำดับชั้นฐานันดรศักดิ์ไทยที่มีความเฉพาะตัวสูง กลวิธีนี้ช่วยให้ผู้รับสารชาวจีนเข้าใจถึงนัยของบุคคลชั้นสูงในราชสำนักผ่านคำคุ้นเคยที่มีในวัฒนธรรมของตนเอง

2.3 การแปลแบบถอดโครงสร้าง

ตัวอย่างที่ 6

ต้นฉบับ ต่างชาติขนานนามว่า “ข้าวเทวดา”

ฉบับแปล 外国人称之为“水稻天使”

ในตัวอย่างที่ 6 คำว่า “ข้าวเทวดา” มีนัยแฝงเชิงวัฒนธรรม ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบถึงข้าวที่มีคุณภาพดี มีความพิถีพิถันในการผลิต ผู้แปลเลือกใช้กลวิธีการแปลแบบถอดโครงสร้าง โดยถ่ายทอดความหมายหลักตามองค์ประกอบเดิม ประกอบด้วย “ข้าว” “水稻” และ “เทวดา” “天使” เพื่อรักษารูปแบบของต้นฉบับ อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบข้อบกพร่องด้านโครงสร้างไวยากรณ์ ภาษาจีน เนื่องจากคำขยายควรวางหน้าคำนามหลัก บทแปลที่ถูกต้องจึงควรเป็น “天使水稻”

แม้จะมีการปรับไวยากรณ์แล้ว การแปลแบบถอดโครงสร้างยังคงทำให้สูญเสียความหมายเชิงวัฒนธรรมของคำว่า “เทวดา” ที่สื่อถึงคุณภาพชั้นเลิศและความศักดิ์สิทธิ์ ส่งผลให้บทแปลดูไม่เป็นที่ธรรมชาติและลดทอนมูลค่าของสินค้า GI ผู้วิจัยเห็นว่าควรใช้กลวิธีถอดความตามการตีความจากความหมายแฝง เช่น “米中极品 (ข้าวคุณภาพชั้นเลิศ)” เพื่อเน้นภาพลักษณ์ความหรูหรา หรือ “天赐好米 (ข้าวคุณภาพชั้นเลิศที่สวรรค์ประทานให้)” เพื่อรักษาความหมายแฝงเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์และคุณภาพสินค้า จะสามารถถ่ายทอดคุณค่าของสินค้าได้มากกว่าการแปลแบบตรงตัว

ตัวอย่างที่ 7

ต้นฉบับ พันธุ์การค้า ได้แก่ พันธุ์ก้านยาว พันธุ์หมอนทอง พันธุ์ชะนี และพันธุ์กระดุมทอง พันธุ์พื้นเมือง ได้แก่ พันธุ์บขายน้า พันธุ์ชมพูศรี พันธุ์กำปัน

ฉบับแปล 商业品种分别为长干、金枕头、产尼和噶杜姆通品种，本地品种分别为格布柴纳姆、春圃斯和格姆班品种。

ในตัวอย่างที่ 7 ผู้แปลไม่เลือกใช้การทับศัพท์ซึ่งเป็นกลวิธีที่นิยมใช้ในการแปลชื่อเฉพาะ แต่เลือกใช้การแปลแบบถอดโครงสร้าง โดยแยกหน่วยคำในภาษาต้นฉบับออกเป็นหน่วยย่อยเพื่อถ่ายทอดความหมายแบบคำต่อคำแล้วนำมาจัดเรียงใหม่ตามหลักไวยากรณ์ เช่น “หมอนทอง” แยกเป็น “หมอน” (枕头) และ “ทอง” (金) หรือ “ก้านยาว” แยกเป็น “ก้าน” (干) และ “ยาว” (长) กลวิธีดังกล่าวช่วยคงความหมายเชิงองค์ประกอบของคำได้ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม การแปลลักษณะนี้อาจก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการตีความสำหรับผู้รับสารที่ไม่คุ้นเคยกับวัฒนธรรมต้นทาง โดยเฉพาะเมื่อไม่มีการระบุประเภทของสินค้า เช่น “金枕头” หากไม่กำกับด้วยคำว่า “榴莲” อาจถูกตีความว่าเป็น “หมอน” ตามความหมายตรงตัวมากกว่าจะเป็นชื่อสายพันธุ์ทุเรียน นอกจากนี้ผู้แปลยังสามารถเลือกแปลคำว่า “长干” เป็น “长杆” หรือ “长柄” เพื่อให้สื่อความหมายตรงตัวและสะท้อนภาพที่พรรณนาลักษณะพันธุ์ทุเรียนที่มีก้านยาวกว่าพันธุ์อื่นได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.4 การใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรม

ตัวอย่างที่ 8

ต้นฉบับ ที่ขณะนั้นพระองค์ทรงมีพระราชดำริ

ฉบับแปล 当时，国王陛下有一个想法。

ในตัวอย่างที่ 8 คำว่า “พระองค์” เป็นสรรพนามบุรุษที่ 3 ใช้แก่พระมหากษัตริย์ พระราชวงศ์ตั้งแต่ชั้นพระองค์เจ้าขึ้นไป (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, ม.ป.ป.) การแปลว่า “国王陛下” ได้ฝ่าละอองธุลีพระบาท (เพย์ เสี่ยวรุ่ย, 2549: 25) ซึ่งเป็นคำสรรพนามสูงสุดสำหรับใช้เรียกองค์จักรพรรดิ ในยุคโบราณ เป็นการใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรม เพราะทั้งสองคำนั้นสื่อถึงพระมหากษัตริย์ เช่นเดียวกัน การแปลในลักษณะนี้ทำให้ผู้รับสารในภาษาจีนสามารถเข้าใจถึงนัยเชิงสถานะทางสังคมได้อย่างเหมาะสมกับบริบท ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการสร้างเรื่องเล่าเพื่อเสริมคุณค่าและอัตลักษณ์ของสินค้า GI ที่ได้รับพระมหากฤษฎาธิคุณหรือสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ตัวอย่างที่ 9

ต้นฉบับ ส่งผลให้ทุเรียนปราจีนนั้น มีสหวานมัน เนื้อแห้ง หอม อร่อย

ฉบับแปล 使得巴真榴莲香甜醇厚，肉质饱满，香甜可口美味。

ในตัวอย่างที่ 9 ผู้แปลเลือกใช้กลวิธีการใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรมในการถ่ายทอดลักษณะเฉพาะของรสชาติอาหาร โดยแปลคำว่า “หวานมัน” ว่า “香甜醇厚” เพื่อแก้ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางวัฒนธรรมของคำว่า “มัน” ซึ่งมีนัยแฝงในวัฒนธรรมไทยที่หมายถึง “มีรสอย่างรสกะทิหรืออย่างถั่วลิสงคั่ว” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, ม.ป.ป.) ซึ่งไม่มีคำเรียกที่สื่อความหมายเดียวกันนี้โดยตรงในภาษาจีน

การเลือกใช้คำว่า “醇厚” ซึ่งหมายถึง เข้มข้น (เพย์ เสี่ยวรุ่ย, 2549: 289) เป็นการแทนที่ด้วยคำทางวัฒนธรรมปลายทางที่สร้างความรู้สึกรสหรือผลตอบสนองในทำนองเดียวกันกับต้นฉบับ ช่วยให้ผู้รับสารชาวจีนสามารถจินตนาการถึงรสชาติได้ทันทีผ่านคำที่คุ้นเคยในวัฒนธรรมของตนเองการเลือกใช้กลวิธีที่เน้นความหมายนี้สะท้อนว่า ผู้แปลให้ความสำคัญกับการสื่อสารอรรถรสและการสร้างความเข้าใจแก่ผู้รับสารปลายทางมากกว่าการรักษารูปคำตามตัวอักษร

2.5 การแปลเชิงพรรณนา

ตัวอย่างที่ 10

ต้นฉบับ เดียวนี้เขานิยมปลูกแบบฝาชีคว่ำ มูลดินขึ้นมาเป็นลักษณะฝาชีคว่ำ และก็ปลูกบนเนิน

ฉบับแปล 现在更喜爱于覆帽盖式种植提高土壤类似帽盖，而且是在小山丘上种植。

ในตัวอย่างที่ 10 คำว่า “ฝาชีคว่ำ” หมายถึง วิธีการปลูกต้นไม้ที่มีการปรับพื้นที่ให้เป็นโคก สูงกว่าระดับพื้นดินปกติในลักษณะฝาชีคว่ำ เพื่อป้องกันน้ำท่วมขัง และลดการเกิดโรค ซึ่งแนวคิดดังกล่าว เป็นภูมิปัญญาทางการเกษตรที่ผูกพันกับวัตถุทางวัฒนธรรมของไทย เนื่องจากคำว่า “ฝาชี” เป็นเครื่อง สานพื้นบ้านของสังคมไทยที่ไม่มีคำเรียกที่เทียบเท่าโดยตรงในภาษาจีน ผู้แปลจึงเลือกใช้กลวิธีการแปล เชิงพรรณนา โดยถ่ายทอดลักษณะทางกายภาพของการปลูกผ่านคำบรรยายว่า “覆帽盖式” (การปลูกแบบทรงหมวกคว่ำ)

การเลือกใช้คำว่า “帽盖 (หมวก)” ซึ่งเป็นวัตถุที่มีรูปลักษณะเป็นทรงโดมในวัฒนธรรมจีน มาเป็นคำบรรยายแทนการแปลตรงตัว ช่วยให้ผู้รับสารชาวจีนสามารถจินตนาการถึงลักษณะการมูลดิน เป็นเนินรูปโดมคว่ำได้ทันที ผ่านประสบการณ์และวัตถุที่คุ้นเคยในวัฒนธรรมของตนเอง กลวิธีนี้จึงช่วยลด ช่องว่างทางวัฒนธรรมและสามารถถ่ายทอดความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตัวอย่างที่ 11

ต้นฉบับ เป็นลำไยพันธุ์เบา คือออกดอกและเก็บผลก่อนพันธุ์อื่น

ฉบับแปล 是一种质地轻盈比其它品种先开花结果的龙眼品种。

ในตัวอย่างที่ 11 ผู้แปลเลือกใช้กลวิธีการแปลเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายคุณลักษณะ ของผลผลิตทางการเกษตร อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยพบว่า การอธิบายด้วยคำว่า “质地轻盈” ก่อให้เกิด ความผิดพลาดในการแปล เนื่องจากผู้แปลตีความหมายตามตัวอักษรซึ่งไม่ตรงกับนิยามของต้นฉบับ

คำว่า “พันธุ์เบา” หมายถึง ออกดอกติดผลและเก็บเกี่ยวได้เร็วกว่าพันธุ์อื่น ซึ่งไม่ได้สื่อ ถึงคุณลักษณะที่เบา การเลือกใช้คำแปลที่เหมาะสมควรใช้คำว่า “早熟龙眼” (ลำไยพันธุ์ที่ให้ผลผลิต ไว) ซึ่งสามารถถ่ายทอดคำได้ถูกต้องในภาษาปลายทาง กรณีนี้สะท้อนให้เห็นว่าแม้การแปลเชิงพรรณนา จะเป็นกลวิธีที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดคำทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อน แต่หากผู้แปลตีความหมายแฝง หรือคำเฉพาะทางคลาดเคลื่อน จะส่งผลให้สารที่ถ่ายทอดผิดเพี้ยนและสูญเสียความถูกต้องได้

2.6 การใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ

ตัวอย่างที่ 12

ต้นฉบับ ตามแนวคิดพระราชดำริของสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี

ฉบับแปล 根据诗琳通公主殿下下的皇室倡议。

ในตัวอย่างที่ 12 ผู้แปลเลือกใช้กลวิธีการใช้คำที่มีความหมายกว้างกว่าต้นฉบับ ในการถ่ายทอดคำราชาศัพท์ โดยแปลคำว่า “พระราชดำริ” เป็นคำสามัญทั่วไปในภาษาจีนว่า “倡议” ซึ่งหมายถึง เสนอข้อคิดเห็น (เพย์ เสี่ยวรุ่ย, 2549: 52) การเลือกใช้คำดังกล่าวเป็นการมุ่งเน้น หน้าที่เชิงความหมายของคำมากกว่าการรักษาเกียรติยศสถานะทางสังคม แม้จะส่งผลให้บทแปลสูญเสีย ความละเอียดอ่อนทางสถานะและระดับภาษาที่แฝงอยู่ในต้นฉบับไปบ้าง แต่ในขณะเดียวกันก็ช่วยลด ความซับซ้อนทางวัฒนธรรม ทำให้ผู้รับสารชาวจีนสามารถเข้าใจได้อย่างรวดเร็วและเป็นรูปธรรม

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยยังพบข้อผิดพลาดที่สำคัญในการแปลพระนาม “สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี” เป็น “诗琳通公主殿下” ซึ่งเป็นพระนามของสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี มิใช่ สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ผู้แปลควรแปลว่า “诗纳卡琳皇太后” เพื่อให้สอดคล้องกับพระนามและพระอิสริยยศที่ถูกต้อง ความผิดพลาดดังกล่าวส่งผลต่อความน่าเชื่อถือของเนื้อหา เนื่องจากสินค้า GI ให้ความสำคัญกับแหล่งกำเนิด เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ และบุคคลสำคัญ ดังนั้น การแปลพระนามที่ถูกต้องจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการรักษาคุณค่าเชิงวัฒนธรรมและพลังของการสื่อสารเชิงเรื่องเล่าในภาษาปลายทาง

2.7 การลดและการขยายความ

ตัวอย่างที่ 13

ต้นฉบับ เก็บเกี่ยวระยะพลับพลึงช่วงเดือนธันวาคมถึงเดือนกุมภาพันธ์

ฉบับแปล 在 12 月至次年 2 月收割。

ในตัวอย่างที่ 13 ผู้แปลได้ละคำว่า “ระยะพลับพลึง” คงไว้เพียงช่วงเวลาตามปฏิทิน เพื่อให้บทแปลมีความกระชับตามข้อจำกัดด้านพื้นที่ของสื่อ อย่างไรก็ตาม การลดความดังกล่าส่งผลให้เกิดการสูญเสียข้อมูลเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ เนื่องจากคำว่า “ระยะพลับพลึง (硬熟期)” ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงบ่งชี้ช่วงเวลาเก็บเกี่ยวเท่านั้น แต่เป็นคำที่สะท้อนภูมิปัญญาดั้งเดิมเกี่ยวกับระดับความสุกที่เหมาะสมและคุณภาพของเมล็ดข้าว

การตัดทอนข้อมูลส่วนนี้อาจส่งผลต่อการสร้างภาพลักษณ์และอัตลักษณ์ของสินค้าในสายตาผู้บริโภคชาวจีน ซึ่งทำให้ไม่สอดคล้องกับเป้าหมายของสื่อประชาสัมพันธ์สินค้า GI เพื่อรักษาความสมดุลระหว่างความกระชับและการรักษาคุณค่าสินค้า ผู้แปลอาจพิจารณาใช้กลวิธีการขยายความหรือการแปลเชิงพรรณนา โดยเพิ่มคำอธิบายที่สื่อถึง “ช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดในการเก็บเกี่ยว” หรือ “ความพึงพอใจในการผลิต” เพื่อให้บทแปลยังคงทำหน้าที่เพิ่มมูลค่าเชิงวัฒนธรรมและเชิงการตลาดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.8 การวิเคราะห์องค์ประกอบของความหมาย

ตัวอย่างที่ 14

ต้นฉบับ ตะกอนกรวดหิน ดิน หวาย อินทรีวัตถุที่น้ำพัดพามาเกิดการทับถมกันจึง
เรียกว่า เป็นพื้นที่ดินน้ำไหลทรายมูล

ฉบับแปล 这里因水流而积聚了大量沉积物如砾石、石头，
土壤，沙子，有机物质。因此，人们称这里为流动的
沙土。

ในตัวอย่างที่ 14 ผู้แปลจัดการกับคำศัพท์เฉพาะทางนิเวศ คือ “ดินน้ำไหลทรายมูล” ซึ่งเป็นคำที่มีองค์ประกอบความหมายหลายมิติ โดยใช้กลวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบของความหมาย

แยกองค์ประกอบเชิงกายภาพที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ “น้ำไหล” และ “ทรายมูล” มาถ่ายทอดเป็นภาษาจีนว่า “流动的沙土”

แม้ว่านัยแฝงของคำว่า “ดินน้ำไหลทรายมูล” จะสื่อถึงพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์จากการทับถมของตะกอนและมีน้ำซับไหลซึมจากใต้ดินตลอดปี อันเหมาะสมต่อการทำสวนผลไม้ ผู้แปลเลือกที่จะรักษาองค์ประกอบทางกายภาพมากกว่าความหมายเชิงหน้าที่ เพื่อให้ผู้รับสารชาวจีนสามารถเข้าใจลักษณะทางกายภาพของสภาพดินได้อย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ด้านการสื่อสารของสื่อวิดีโอ แม้ว่าจะต้องแลกกับการสูญเสียนัยแฝงเชิงหน้าที่บางประการก็ตาม

2.9 การใช้คำแปลที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

ตัวอย่างที่ 15

ต้นฉบับ นั่นคือการทำนาด้วยสภาพพื้นที่ที่เป็นลักษณะคล้ายแอ่งกระทะ

ฉบับแปล 那就是在这个盆地上耕田种地。

ในตัวอย่างที่ 15 ผู้แปลเลือกใช้กลวิธีการใช้คำแปลที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในการถ่ายทอดลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่เป็นลักษณะเด่นของแหล่งกำเนิดสินค้า โดยแปลคำว่า “แอ่งกระทะ” ซึ่งเป็นการใช้คำเชิงภาพพจน์ในภาษาไทยเป็นศัพท์บัญญัติทางภูมิศาสตร์ที่ใช้เป็นมาตรฐานในภาษาจีนว่า “盆地”

แม้คำว่า “แอ่งกระทะ” ในภาษาต้นฉบับจะเป็นการใช้คำเชิงภาพพจน์เพื่อสื่อถึงพื้นที่ราบลุ่มที่มีภูเขาล้อมรอบ แต่ในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมการเลือกใช้คำแปลที่เป็นที่ยอมรับในเชิงวิชาการช่วยลดความคลุมเครือในการตีความและสร้างความเข้าใจร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพมากกว่าการแปลตรงตัวตามลีลาภาษาเดิม กลวิธีนี้ไม่เพียงช่วยให้บทแปลมีความเป็นสากลและมีลักษณะเป็นทางการในวัฒนธรรมปลายทางเท่านั้น หากยังช่วยรักษาความถูกต้องแม่นยำของข้อมูลเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสื่อสารสินค้า GI อีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า การแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้า GI มีความสอดคล้องกับทฤษฎี Skopos ของไรส์และแฟร์เมียร์ (อ้างถึงใน วรรณา แสงอร่ามเรือง, 2563) อย่างชัดเจน โดยผู้แปลตัดสินใจเลือกกลวิธีการแปลบนพื้นฐานของวัตถุประสงค์ปลายทาง ได้แก่ การสร้างภาพลักษณ์ ความน่าเชื่อถือ และศักยภาพทางการตลาดของสินค้าในบริบทภาษาจีนมากกว่าการยึดความเทียบเท่าทางภาษาเพียงอย่างเดียว การแปลจึงทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงกลยุทธ์ของการสื่อสารข้ามวัฒนธรรม ซึ่งแตกต่างจากงานวิจัยด้านการแปลวรรณกรรมหรือสื่อบันเทิงที่มุ่งถ่ายทอดสุนทรียะและอารมณ์รสเป็นสำคัญ

ผลการวิเคราะห์พบว่า คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนิเวศพบมากที่สุด เนื่องจากสินค้า GI มีความผูกโยงโดยตรงกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ ดิน น้ำ และสายพันธุ์พืช กลวิธีที่นิยมคือ การทับศัพท์เพื่อรักษาเอกลักษณ์ของแหล่งกำเนิดซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Newmark ที่ว่าด้วยการอ้างชื่อเฉพาะ

อย่างไรก็ตาม การเลือกใช้การแปลแบบถอดโครงสร้างในบางกรณี เช่น การแปล “ดอยช้าง” เป็น “象山” แสดงให้เห็นการตัดสินใจเชิงหน้าที่ที่มุ่งสร้างภาพจำทางวัฒนธรรมให้ผู้รับสารชาวจีนเข้าใจได้อย่างรวดเร็วและเป็นรูปธรรม ขณะเดียวกันคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ พบการใช้หลายกลวิธีร่วมกันอย่างเด่นชัด เพื่อให้ผู้บริโภครู้สึกสามารถจดจำชื่อสินค้าและเข้าใจประเภทของสินค้าไปพร้อมกัน โดยมี การเลือกใช้อักษรจีนที่มีความหมายดีเพื่อเสริมภาพลักษณ์เชิงบวกในวัฒนธรรมปลายทาง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ กนกพร นุ่มทอง (2554) การทับศัพท์ควรเลือกอักษรที่มีเสียงใกล้เคียงกับชื่อเดิม ความหมายดี และเขียนไม่ยากเกินไปและควรให้ความสำคัญกับความหมายของตัวอักษร

ในประเด็นความขัดแย้งระหว่างโครงสร้างภาษาและบริบททางวัฒนธรรม แม้ว่าการใช้หลายกลวิธีร่วมกันจะช่วยสนับสนุนเป้าหมายเพื่อโน้มน้าวใจ แต่ผลการวิจัยพบว่า การขาดความรู้เฉพาะทางด้านเกษตรกรรมและภูมิศาสตร์ในบางกรณีรวมถึงการตีความผิดพลาด นำไปสู่ความคลาดเคลื่อนเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะการแปลคำศัพท์เทคนิคโดยยึดความหมายตามพจนานุกรมโดยไม่คำนึงถึงบริบทการใช้จริง ส่งผลให้คุณลักษณะเชิงบวกของสินค้าอาจถูกตีความในเชิงลบ เช่น “พันธุ์เบา” ที่หมายถึงออกดอกติดผลและเก็บเกี่ยวได้เร็วกว่าพันธุ์อื่น ซึ่งไม่ได้สื่อถึงคุณลักษณะที่เบาเบา การเลือกใช้คำแปลที่เหมาะสมควรใช้คำว่า “早熟龙眼” (ลำไยพันธุ์ที่ให้ผลผลิตไว) แทนคำว่า 质地轻盈 ที่ใช้ในบริบทสำหรับเครื่องสำอาง หมายถึง เนื้อสัมผัสบางเบา ซึ่งไม่ตรงกับนัยเดิมของต้นฉบับ

กรณีนี้สะท้อนให้เห็นว่าแม้การแปลเชิงพรรณนาจะเป็นกลวิธีที่มีประสิทธิภาพในการถ่ายทอดคำทางวัฒนธรรมที่ซับซ้อน แต่หากผู้แปลตีความหมายแฝงหรือคำเฉพาะทางคลาดเคลื่อน จะส่งผลให้สารที่ถ่ายทอดผิดเพี้ยนและสูญเสียความถูกต้องได้ กรณีดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ในการแปลสื่อประชาสัมพันธ์เชิงพาณิชย์นั้น ความคลาดเคลื่อนทางความหมายเพียงเล็กน้อยสามารถส่งผลโดยตรงต่อการรับรู้คุณภาพสินค้าและความสำเร็จของการโน้มน้าวใจ ผลการวิจัยนี้ยังมีความสอดคล้องกับงานวิจัยด้านการแปลในบริบทสื่อเชิงพาณิชย์ เช่น งานศึกษาการแปลชื่ออาหารไทยเป็นภาษาฝรั่งเศสของ ชีระ รุ่งธีระ (2567) ที่พบว่า การใช้กลวิธีแบบผสมผสานถูกนำมาใช้อย่างเด่นชัดเพื่อรักษาอัตลักษณ์ของสินค้า อย่างไรก็ตาม งานวิจัยนี้ยังได้เน้นเพิ่มเติมว่า ในบริบทตลาดจีนความสำเร็จของการแปลชื่อเฉพาะเชิงพาณิชย์มิได้ขึ้นอยู่กับการรักษารูปคำหรือความหมายเพียงอย่างเดียว แต่ยังรวมถึงการจัดการกับนัยเชิงสถานะทางสังคม โดยเฉพาะการเชื่อมโยงกับราชสำนักหรือสถาบันที่มีคุณค่าทางสัญลักษณ์ ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการโน้มน้าวใจผู้บริโภคในวัฒนธรรมปลายทาง

สำหรับคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคม เช่น คำราชาศัพท์หรือคำที่สะท้อนลำดับชั้นทางสังคม พบว่า มักถูกแปลด้วยการลดทอนหรือใช้คำที่มีความหมายกว้างและเป็นกลาง เพื่อให้เหมาะสมกับข้อจำกัดของสื่อและระดับความเข้าใจของผู้รับสารในภาษาจีน เช่น “พระราชดำริ” แปลเป็นคำสามัญในภาษาจีนว่า “倡议” ซึ่งหมายถึง เสนอข้อคิดเห็น แม้จะส่งผลให้บทแปลสูญเสียความละเอียดอ่อนทางสถานะและระดับภาษาที่แฝงอยู่ในต้นฉบับไปบ้าง แต่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสารเชิงหน้าที่

แต่ก็ส่งผลให้เกิดการสูญเสียényเชิงสถานะและคุณค่าทางสังคมบางประการ ซึ่งสนับสนุนแนวคิดที่ว่า การแปลเชิงหน้าที่จำเป็นต้องแลกระหว่างประสิทธิภาพในการสื่อสารกับการคงไว้ซึ่งมิติทางวัฒนธรรม บางด้าน

นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังเน้นย้ำปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการทับศัพท์ชื่อเฉพาะ โดยชื่อเดียวกันถูกถ่ายทอด้วยรูปแบบที่แตกต่างกัน ความไม่สม่ำเสมอดังกล่าวไม่เพียงลดความน่าเชื่อถือของตัวบท แต่ยังสร้างอุปสรรคต่อการรับรู้และการจดจำของผู้รับสาร ซึ่งขัดกับหลักการสำคัญของการแปลเชิงหน้าที่ที่มุ่งเน้นความชัดเจน ความสม่ำเสมอ และประสิทธิภาพในการสื่อสาร

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง กลวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาจีนที่ปรากฏในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ของไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประเภทคำและวลีทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ และศึกษาวิธีการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาจีนที่ปรากฏในวิดีโอประชาสัมพันธ์สินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ ผลการวิจัยสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ประการแรกผลการจำแนกประเภทคำและวลีทางวัฒนธรรม ตามกรอบแนวคิดของ Nida พบว่า คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนิเวศปรากฏมากที่สุด รองลงมาคือคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมและคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุ ขณะที่คำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษาคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ พบน้อยหรือไม่ปรากฏเลย ผลดังกล่าวสะท้อนลักษณะเฉพาะของสินค้า GI ที่เน้นแหล่งกำเนิดทางภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นองค์ประกอบหลักในการสร้างคุณค่าและความแตกต่างของสินค้า

ประการที่สองในด้านกลวิธีการแปล ผู้วิจัยพบการใช้กลวิธีการแปลตามแนวคิดของ Newmark ทั้งหมด 9 กลวิธี โดยกลวิธีที่พบมากที่สุดคือการทับศัพท์ โดยเฉพาะกับคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับนิเวศและคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับภาษาเพื่อรักษาเอกลักษณ์ ความเป็นต้นตำรับ และคุณค่าของแหล่งกำเนิดสินค้า รองลงมาคือ การใช้หลายกลวิธีร่วมกัน ซึ่งมักปรากฏในคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับวัตถุเพื่อให้ผู้รับสารสามารถจดจำชื่อสินค้าและเข้าใจลักษณะหรือประเภทของผลิตภัณฑ์ไปพร้อมกัน ส่วนคำทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับสังคมพบการใช้กลวิธีที่หลากหลาย เช่น การใช้คำเทียบเคียงทางวัฒนธรรม การแปลแบบถอดโครงสร้าง เพื่อปรับเนื้อหาให้สอดคล้องกับความเข้าใจและบริบททางวัฒนธรรมของผู้รับสารชาวจีน

ประการที่สามผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การเลือกใช้กลวิธีการแปลมีความสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎี Skopos อย่างชัดเจน โดยผู้แปลมุ่งเน้นผลลัพธ์เชิงหน้าที่ของการสื่อสาร ได้แก่ การให้ข้อมูล การโน้มน้าวใจ และการสร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้กับสินค้า GI ในตลาดจีนมากกว่าการถ่ายโอน

ความหมายเชิงภาษาอย่างเคร่งครัด การแปลจึงทำหน้าที่เป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการสื่อสารข้ามวัฒนธรรมและการสร้างคุณค่าเชิงการตลาด

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยยังพบข้อจำกัดสำคัญ ได้แก่ ปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการทับศัพท์ชื่อเฉพาะและความผิดพลาดในการแปลคำเฉพาะทางที่เกิดจากการขาดความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและบริบทเฉพาะทาง ซึ่งความคลาดเคลื่อนดังกล่าวส่งผลกระทบต่อการรับรู้คุณภาพ ความน่าเชื่อถือ และการบรรลุวัตถุประสงค์ตามทฤษฎี Skopos ในการโน้มน้าวใจผู้บริโภคในวัฒนธรรมปลายทาง ดังนั้น ผู้แปลจึงจำเป็นต้องศึกษาข้อมูลและมีความเข้าใจในบริบททางวัฒนธรรมรวมถึงศาสตร์เฉพาะทางของทั้งภาษาต้นฉบับและภาษาปลายทางอย่างลึกซึ้ง เพื่อหลีกเลี่ยงข้อผิดพลาดในการสื่อความหมายและสามารถรักษาอัตลักษณ์พร้อมทั้งเพิ่มมูลค่าเชิงการตลาดให้กับสินค้าไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ในด้านการวิเคราะห์การแปล ผลการวิจัยพบข้อผิดพลาดทั้งในการเลือกใช้คำและการถ่ายทอดนัยทางวัฒนธรรม รวมถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้แปล ดังนั้น งานวิจัยในอนาคตควรมุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อผิดพลาดเชิงลึก โดยเฉพาะความคลาดเคลื่อนทางวัฒนธรรม เพื่อสังเคราะห์เป็นแนวทางการแปลที่เป็นระบบ และพัฒนากระบวนการตรวจทานโดยผู้เชี่ยวชาญก่อนเผยแพร่ ซึ่งจะช่วยยกระดับความถูกต้องและความน่าเชื่อถือในการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับสินค้า GI

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการทำวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ประจำปี 2568

เอกสารอ้างอิง

- กนกพร นุ่มทอง. (2554). *ตำราการแปลภาษาไทยเป็นภาษาจีน* (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กรมทรัพย์สินทางปัญญา. (2560). *สินค้าบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ไทย (GI THAILAND)*. บริษัทออนไลน์ จำกัด.
- จุฑาทิพย์ ทิพย์เหรียญ. (2559). *พฤติกรรมการซื้อของฝากของนักท่องเที่ยวชาวจีนแบบอิสระในเขตกรุงเทพมหานคร* [การค้นคว้าอิสระปริญญาโท]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธีระ รุ่งธีระ. (2567). *อาหารไทยในฝรั่งเศส: การศึกษาการแปลชื่ออาหารไทยเป็นภาษาฝรั่งเศส*. *วารสารมนุษยศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*, 25(1). 233-254.
- เพ็ญ เสี่ยวรุ่ย. (2549). *พจนานุกรมจีน-ไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 5). สำนักพิมพ์ทฤษฎี.
- วรรณ แสงอร่ามเรือง. (2563). *ทฤษฎีและหลักการแปล*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- วิไล ลิ้มถาวรานันต์ และดารณี มณีลาภ. (2565). กลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมจากภาษาจีนเป็นภาษาไทยในเรื่อง ร้านน้ำชา บทละครพูด 3 องค์ ของเหลาเส่อ. *วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา*, 30(2). 223-250.
- วีระชาติ ดวงมาลา และกนกพร นุ่มทอง. (2565). การศึกษากลวิธีการแปลและข้อผิดพลาดในการแปลคำและวลีทางวัฒนธรรมจากภาษาไทยเป็นภาษาจีนที่ปรากฏในบทบรรยายใต้ภาพในภาพยนตร์เรื่อง “ร่างทรง”. *วารสารจีนศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*, 15(2). 251-291.
- สัญญาวิ สายบัว. (2560). *หลักการแปล* (พิมพ์ครั้งที่ 9). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุพรรณิ ปันมณี. (2561). *แปลผิด แปลถูก : คัมภีร์การแปลยุคใหม่*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรียา กิรตินันท์พัฒน์, นิรัตน์ ทองขาว และสมยศ จันทรบุญ. (2568). กลวิธีการแปลชื่อเครื่องดนตรีไทยเป็นภาษาจีน. *มังรายสาร วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 13(2). 98-121.
- อติคุณ เกรามัญ, ขวรินทร์ สุดสวาท, สุประภา สมนักพงษ์, นกัสนันท์ วินิจวรกิจกุล, และอนัญญา รัตนประเสริฐ. (2564). การพัฒนาสินค้าของที่ระลึกที่สะท้อนอัตลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยว. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 10(4). 306-318.
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (ม.ป.ป.). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. <https://dictionary.orst.go.th/>
- Chen Jie, และ พัชรินทร์ อนันต์ศิริวัฒน์. (2558). ซีโหว่จี้-ไซอัว: วิเคราะห์กลวิธีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรม. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*, 21(2), 199-206.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice Hall.
- Nida, E. A. (1945). *Linguistics and ethnology in translation-problems*. December 4, 2015, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00437956.1945.11659254>

นิเวศสำนึกในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560 - 2566 ¹**ณรงค์ศักดิ์ เทพมา ^{2 *}**

นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
65871010108@lpru.ac.th

ธนพร หนูคำ ³

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
thanaporn@g.lpru.ac.th

Truong Thi Hang ⁴

รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
truongthihang.vn@gmail.com

นราวัลย์ พูลพิพัฒน์ ⁵

รองศาสตราจารย์, ข้าราชการบำนาญ
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
narawan@gmail.com

รับบทความ: 10 มีนาคม 2569 / แก้ไขบทความ: 4 พฤษภาคม 2569 / ตอรับบทความ: 29 พฤษภาคม 2569

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “อุดมการณ์เชิงนิเวศในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560 - 2566” หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

^{2 *} ผู้แต่งหลัก (First Author) และ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

^{3 4 5} ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาการนำเสนอนิเวศสำนึกในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560 - 2566 โดยใช้แนวคิดวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ ของเชอริลล์ กล็อตเฟลต์ (Cheryll Glotfelty) เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอนิเวศสำนึกในตัวบทวรรณกรรมที่ได้รับรางวัลจากองค์กรต่าง ๆ จำนวน 11 เรื่อง ได้แก่ กระต่ายในพระจันทร์ บึงน้ำแห้ง โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย!) เด็กชายต้นไม้ ม้าน้ำสีทอง โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอยด้วย!) ตอน ความลับใต้ผืนทราย มามุดโลก เจ้าหนูผู้พิทักษ์แห่งเกาะลิบง เฒ่าแสน โคโค่กับนกพิณิกซ์ที่หายไป และมหัศจรรย์พรรณพฤกษ (อยู่วังสระปทุม 3) ผ่านองค์ประกอบการเล่าเรื่อง การดำเนินเรื่อง ตัวละคร ฉาก บทสนทนา และการใช้ ภาษา ผลการศึกษาพบการนำเสนอนิเวศสำนึก 2 กระบวนทัศน์ คือ 1) มนุษย์เป็นศูนย์กลาง มี 2 ลักษณะ คือ 1.1) มนุษย์ในฐานะผู้เป็นนายของธรรมชาติ สื่อให้เห็นว่ามนุษย์ใช้อำนาจจัดการทรัพยากรรอบตัว ธรรมชาติจึงอยู่ในสถานะผู้ถูกกระทำ และ 1.2) มนุษย์ในฐานะผู้ดูแลธรรมชาติมีการนำเสนอปัญหาวิกฤต สิ่งแวดล้อม มนุษย์ตระหนักถึงการแก้ไขแต่ขณะเดียวกันยังคงเน้นความอยู่รอดและประโยชน์ของมนุษย์ เป็นสำคัญ และ 2) ธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง มี 2 ลักษณะ คือ 2.1) การนอบน้อมต่อธรรมชาติ โดยเน้นคุณค่าธรรมชาติคือจิตวิญญาณ มีการพึ่งพาธรรมชาติ และมีการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงนิเวศให้ทุกคน ตระหนักร่วมกัน และ 2.2) การอนุรักษ์ธรรมชาติกับการสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศ โดยเน้นการอนุรักษ์ ธรรมชาติอย่างเท่าเทียม ผ่านโครงการหรือกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากปัญหาการคุกคามทำลาย ธรรมชาติและการกดขี่สัตว์ วรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560 - 2566 จึงทำหน้าที่เป็นพื้นที่ ต่อรองทางของสังคม ในการวิพากษ์การครอบงำธรรมชาติของมนุษย์ พร้อมกับเน้นย้ำให้ตระหนักถึงคุณค่า ของสรรพสิ่งบนโลกที่ต่างเกื้อกูลกัน นิเวศสำนึกที่ปรากฏในวรรณกรรมจึงนำเสนอวิกฤตสิ่งแวดล้อม สู่การแก้ปัญหาของมนุษย์ และเน้นย้ำให้มนุษย์ตระหนักถึงผลกระทบอันเกิดจากน้ำมือมนุษย์ โดยให้หัน กลับมาเคารพภูมิปัญญาท้องถิ่นด้วยการเคารพนบอบธรรมชาติและเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ ธรรมชาติ

คำสำคัญ: นิเวศสำนึก, วรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล, การวิจารณ์เชิงนิเวศ

**Ecological Consciousness in Award-Winning Young Literature,
B.E. 2017 - 2023**

Narongsak Thepma

Ph.D. Student in Thai Language,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Lampang Rajabhat University
65871010108@lpru.ac.th

Thanaporn Mookham

Assistant Professor, Ph.D., Lecturer
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Lampang Rajabhat University
thanaporn@g.lpru.ac.th

Truong Thi Hang

Associate Professor, Ph.D., Lecturer
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Lampang Rajabhat University
truongthihang.vn@gmail.com

Narawan Poonpipat

Associate Professor, Retired Officer
Faculty of Education, Chiang Mai University
Narawan@gmail.com

Received: March 10, 2026 / Revised: May 4, 2026 / Accepted: May 29, 2026

Abstract

This research aims to study the representation of ecological consciousness in award-winning youth literature from 2017–2023 (B.E. 2560–2566) by applying Cheryll Glotfelty’s ecocritical concept to analyze ecological consciousness in eleven literary works: Rabbit in the Moon, The Dry Marsh, The World of the Red Ant and the Cucumber (Yes!), The Tree Boy, The Golden Seahorse, The World of the Red Ant and the Cucumber (Yes!): The Secret Beneath the Sand, Mamud’s World, The Little Guardian of Libong Island, Old Saen, Coco and the Missing Phoenix, and The Marvelous Flora (Wang Sa Pathum 3). The analysis examines narrative elements, plot development, characters, setting, dialogue, and language use. The findings reveal two paradigms of ecological consciousness. (1) Anthropocentrism, which has two characteristics. 1.1) Humans as masters of nature, presenting that humans exercise power to manage surrounding resources, resulting in nature being positioned as the acted-upon; and 1.2) Humans as caretakers of nature, presenting environmental crises and human awareness of solutions, while at the same time emphasizing human survival and human benefits as primary. (2) Ecocentrism, which also has two characteristics. 2.1) Reverence for nature, emphasizing the spiritual value of nature, dependence on nature, and the transmission of ecological knowledge to create shared awareness; and 2.2) Equal conservation of nature, presented through environmental conservation projects or activities arising from problems of threats to nature and the oppression of animals. Award-winning youth literature from 2017–2023 therefore functions as a social space for negotiation in critiquing human domination over nature, while emphasizing awareness of the value of all beings in the world that mutually support one another. The ecological consciousness presented in these literary works addresses environmental crises and human solutions and emphasizes awareness of the impacts caused by human actions by encouraging a return to respect for local wisdom through reverence for nature and recognition of the importance of nature conservation.

Keywords: ecological consciousness, award-winning youth literature, ecocriticism

บทนำ

ภาวะโลกร้อนและความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้กลายเป็นวิกฤตสิ่งแวดล้อมที่อยู่ในชีวิตประจำวันของมนุษย์ ทั้งมิติด้านทรัพยากรน้ำ อาหาร สุขภาวะ และความมั่นคงของชุมชน หลักฐานเชิงวิชาการจำนวนมากชี้ว่ากิจกรรมของมนุษย์ในภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการจัดการของเสีย เป็นปัจจัยสำคัญที่เร่งการเพิ่มขึ้นของก๊าซเรือนกระจก ซึ่งทำให้โลกกักเก็บความร้อนมากขึ้น นำไปสู่ความผันผวนของภูมิอากาศ (มนนภา เทพสุด, 2562) แม้ภาครัฐและหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมจะพยายามผลักดันมาตรการเพื่อลดการปล่อยและเพิ่มการดูดซับก๊าซเรือนกระจก เช่น กลไกคาร์บอนเครดิตและกิจกรรมการปลูกต้นไม้เพื่อดูดซับคาร์บอน (วิจารณ์ สิมายา, 2566) แต่วิกฤตดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมเพียงอย่างเดียว หากยังเป็นปัญหาที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิตของมนุษย์ต่อธรรมชาติอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ กระแสสังคมต่างให้ความสำคัญต่อปัญหาดังกล่าว โดยเฉพาะพื้นที่สื่อกระแสหลักที่มุ่งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อมเพื่อให้แต่ละช่วงวัยเข้าใจอย่างตระหนักในปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น วรณกรรมนับเป็นพื้นที่ผลิตความหมาย เสริมสร้างจินตนาการ และจุดประกายจริยธรรมสิ่งแวดล้อมต่อสังคม ซึ่งวรณกรรมได้สะท้อนสภาพสังคม ผ่านองค์ประกอบวรรณกรรม เช่น ฉาก ตัวละคร เหตุการณ์ โครงเรื่อง และภาษา (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2559) โดยสื่อให้เห็นความสำคัญของธรรมชาติในวัฏจักรวรรณกรรมที่ผู้ประพันธ์พยายามทำให้ธรรมชาติเป็นตัวละครที่มีอำนาจมีความหมายต่อการตัดสินใจผ่านความตระหนักในจริยธรรมสิ่งแวดล้อมของตัวละคร การศึกษาตัวบทที่แทรกประเด็นเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดการวิจารณ์เพื่อให้เห็นการนำเสนอสำนักเชิงนิเวศของตัวบทผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม การใช้กรอบคิดวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ (ecocriticism) เพื่อมุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสิ่งแวดล้อม การศึกษาลักษณะนี้ตั้งคำถามต่อทัศนคติที่มนุษย์เป็นศูนย์กลางและขยายไปสู่ความสัมพันธ์ของธรรมชาติในฐานะระบบนิเวศร่วม (ดารินทร์ ประดิษฐ์ศุณีย์, 2559) กรอบแนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศนี้ ยังแสดงให้เห็นว่าสิ่งแวดล้อมมิได้แยกขาดจากอำนาจความเหลื่อมล้ำ และความเป็นชายขอบ แต่สามารถอ่านร่วมกับประเด็นอื่นทางสังคมและวัฒนธรรมได้เช่นกัน (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549) การศึกษาตัวบทวรรณกรรมที่ผู้ประพันธ์นำเสนอปรากฏการณ์สิ่งแวดล้อมในบริบทของสังคมไทยในแต่ละพื้นที่ โดยเฉพาะช่วงปลายทศวรรษ 2550 ผ่านกลไกการเล่าเรื่อง การดำเนินเรื่อง ฉาก เหตุการณ์ และตัวละคร จึงมีนัยเพื่อให้ผู้อ่านตระหนักถึงสำนักเชิงนิเวศที่ชาวไทยควรคำนึงถึง

บริบทสังคมไทยในช่วงหลังทศวรรษ 2550 เป็นต้นมา การศึกษาวรรณกรรมไทยมักมีการนำแนวคิดทฤษฎีร่วมสมัยมาประยุกต์ใช้ในการอ่านวรรณกรรมไทยอย่างต่อเนื่อง กรอบการอ่านเชิงนิเวศจึงเริ่มมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น พร้อมกับแรงขับเคลื่อนจากความตื่นตัวของสังคมต่อปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม (สุรเดช โชติอุดมพันธ์, 2560) เมื่อพิจารณาทิศทางนโยบายของรัฐบาลที่ระบุไว้ในแผนพัฒนา

ชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ. 2560 ที่มีนโยบายหลัก 4 ประการ ได้แก่ 1) การจัดการฐานทรัพยากรธรรมชาติอย่างมั่นคงเพื่อความสมดุล เป็นธรรม และยั่งยืน 2) การสร้างการเติบโตที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเพื่อความมั่นคงและยั่งยืน 3) การยกระดับมาตรการในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 4) การสร้างความเป็นหุ้นส่วนในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) จากแนวนโยบายดังกล่าวจึงเกิดปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมสังคมที่เอื้อให้สิ่งแวดล้อมกลายเป็นประเด็นร่วมสมัยและมักปรากฏในงานเขียนหลายประเภททั้งตำรา บทความ งานวิชาการและงานสร้างสรรค์อื่น ๆ โดยเฉพาะวรรณกรรมเยาวชนซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างกรอบคิดด้านจริยธรรมสิ่งแวดล้อมให้แก่ผู้อ่านรุ่นใหม่ เนื่องจากเยาวชนเป็นวัยที่เปิดรับและเรียนรู้ได้รวดเร็ว และสังคมยังคาดหวังให้เยาวชนเติบโตเป็นกำลังสำคัญของประเทศ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556) ยิ่งไปกว่านั้นวงการวรรณกรรมเยาวชนไทยยังมีเวทีการให้รางวัลเกี่ยวกับหนังสือดีเด่นที่มีเนื้อหา โครงเรื่อง และอุดมการณ์ด้านสิ่งแวดล้อมหรืออุดมการณ์เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมในระดับชาติ เพื่อเป็นกลไกในการเพิ่มการรับรู้และส่งผ่านแนวคิดของผู้ประพันธ์ในการสร้างหรือส่งเสริมจิตสำนึกสิ่งแวดล้อมหรือการพัฒนาสังคมสู่สาธารณะ จึงทำให้วรรณกรรมเยาวชนมีบทบาทสำคัญในฐานะพื้นที่เรียนรู้ทางวัฒนธรรมและการปลูกฝังด้านสำนึกเชิงนิเวศหรือการพัฒนาสังคมมากกว่ามุ่งสื่อสารเพื่อความบันเทิงเพียงอย่างเดียว

จากความสำคัญดังกล่าว บทความนี้จึงมุ่งศึกษาวรรณกรรมเยาวชนไทยที่ได้รับรางวัลช่วง พ.ศ. 2560 - 2566 โดยตัวบทที่คัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างศึกษาเป็นงานที่มุ่งนำเสนอประเด็นสิ่งแวดล้อม จำนวน 11 เรื่อง ได้แก่ กระต่ายในพระจันทร์ (แพน พงศ์พนรัตน์, 2559) บึงน้ำแห้ง (โชติศรีสุวรรณ, 2560) โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย!) (งามพรรณ เวชชาชีวะ, 2561) เด็กชายต้นไม้ (เสาวรส มิตรปิยานุรักษ์, 2565) ม้าน้ำสีทอง (เอกอรุณ, 2561) โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย!): ตอน ความลับใต้ผืนทราย (งามพรรณ เวชชาชีวะ, 2562) มามูตโลก (สุทัศน์ เยี่ยมวัฒนา, 2564) เจ้าหนูผู้พิทักษ์แห่งเกาะลิบง (กิตติศักดิ์ ศรีแก้วบวร, 2565) เฒ่าแสน (ไพศาล ประหา, 2564) โคโค่กับนกฟีนิกซ์ที่หายไป (วงเวลา, 2566) และมหัศจรรย์พรรณพฤกษ (อยู่วังสระปทุม 3) (สุมาลี, 2565) ซึ่งวรรณกรรมที่เลือกศึกษาดังกล่าวผู้ประพันธ์ได้นำเสนอตัวบทที่ให้ความสำคัญกับนิเวศสำนึกผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรมที่เล่าเรื่องผ่านฉาก เหตุการณ์ และตัวละครได้อย่างน่าสนใจ บทความนี้ใช้การวิเคราะห์ตามแนวคิดวิจารณ์เชิงนิเวศ ที่เน้นการวิเคราะห์และตีความตัวบทที่นำเสนอเนื้อหาสำนึกแทรกในการเล่าเรื่อง โดยมีกลวิธีการเล่าเรื่องที่มุ่งให้ผู้อ่านตระหนักถึงความสัมพันธ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัว รวมทั้งเพื่อให้เกิดจริยธรรมสิ่งแวดล้อมด้วยการสำนึกเชิงนิเวศ การวิเคราะห์ตามแนวคิดวิจารณ์เชิงนิเวศจึงเป็นการตีความตัวบทที่สร้างความหมายของธรรมชาติในการเล่าเรื่อง

ดังนั้น การศึกษาวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560 - 2566 ในประเด็นนิเวศสำนึกครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งอธิบายว่าวรรณกรรมเยาวชนเป็นพื้นที่ผลิตจริยธรรมและจินตนาการที่ลึกกว่าการให้ข้อคิด

เชิงตรงแก่ผู้อ่าน การนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจในตัวบทวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล จึงมีความสัมพันธ์กับพื้นที่ ชุมชนและสิ่งมีชีวิตอื่น การศึกษาครั้งนี้จึงมีความสำคัญต่อแวดวงวิชาการด้านมนุษยศาสตร์ เพราะเป็นการอธิบายกลไกของตัวบทวรรณกรรมที่เป็นเครื่องมือในการสร้างการรับรู้และการมองโลกด้วยกรอบนิเวศสำนึกของผู้อ่าน และแนวโน้มของการสร้างความตระหนักด้านสำนึกเชิงนิเวศผ่านตัวบทเหล่านี้ จะทำให้เยาวชนตระหนักและเห็นแนวทางการปรับตัวอยู่ร่วมกับสังคมและโลกธรรมชาติอย่างสมดุล

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอเนื้อหาที่น่าสนใจที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560 - 2566

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยเอกสาร (Document Research) โดยรวบรวมข้อมูลจากตัวบทวรรณกรรมที่ใช้ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลตามแนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศ ของ เชอรีลล์ กล็อตเฟลต์ (Cheryll Glotfelty) นำเสนอผลการศึกษารูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analytics) พร้อมยกตัวอย่างประกอบ โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูลและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1.1) ศึกษาวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลชนะเลิศ รองชนะเลิศ และรางวัลชมเชย จาก 3 หน่วยงาน คือ รางวัลหนังสือดีเด่นของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน รางวัลแว่นแก้ว และรางวัลเซเวนบุ๊กอวอร์ด ระหว่างปีพุทธศักราช 2560 - 2566

1.2) คัดเลือกวรรณกรรมกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ โดยพิจารณาตัวบทวรรณกรรมที่นำเสนอเนื้อหาสอดคล้องกับแนวคิดวรรณกรรมเชิงนิเวศ ใช้เกณฑ์การคัดเลือกตามการอธิบายของ ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์ (2559, หน้า 10 - 11) ที่สรุปว่าวรรณกรรมเชิงนิเวศ คือ วรรณกรรมที่นำเสนอกระบวนการทัศน์เกี่ยวกับทัศนคติ ความเชื่อ ความคิดที่มนุษย์มีต่อตนเองและธรรมชาติ สะท้อนปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม และสร้างความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อมต่อโลกธรรมชาติ ซึ่งพบว่า มีวรรณกรรมเยาวชนที่มีคุณสมบัติดังกล่าว จำนวน 11 เรื่อง ได้แก่ กระจายในพระจันทร์ (แพน พงศ์พนรัตน์, 2559) บึงน้ำแห่ง (โชติ ศรีสุวรรณ, 2560) โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย!) (งามพรรณ เวชชาชีวะ, 2561) เด็กชายต้นไม้ (เสาวรส มิตรปิยานุรักษ์, 2565) ม้าน้ำสีทอง (เอกอรุณ, 2561) โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย!): ตอน ความลับใต้ผืนทราย (งามพรรณ เวชชาชีวะ, 2562) มามุดโลก (สุทัศน์ เขียววัฒนา, 2564) เจ้าหนูผู้พิทักษ์แห่งเกาะลิบง (กิตติศักดิ์ ศรีแก้วบวร, 2565) เฒ่าแสน

(ไพศาล ประหา, 2564) โคโค่กับนกฟีนิกซ์ที่หายไป (วงเวลา, 2566) และมหัศจรรย์พรรณพฤกษ (อยู่วังสระปทุม 3) (สุมาลี, 2565)

2. **ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล** วิเคราะห์นิเวศสำนึกที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัลระหว่าง พ.ศ. 2560 - 2566 ตามแนวคิดวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ ของ กล็อดเฟลตี้ (Cheryll Glotfelty) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ โดยเชื่อมโยงกับการกระทำหรือพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติและระบบนิเวศ ที่ผู้ประพันธ์แฝงไว้ใน การดำเนินเรื่อง ตัวละคร ฉาก เหตุการณ์ จุดวิกฤตของเรื่อง การคลี่คลายปัญหาของเรื่อง รวมทั้งประเด็นที่ทิ้งไว้ให้ผู้อ่านคิด

3. **ชั้นสรุปผล** นำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive analysis) พร้อมยกตัวอย่างประกอบ สรุปผลการศึกษา และอภิปรายผลวิเคราะห์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560-2566 จำนวน 11 เรื่อง พบว่านิเวศสำนึกที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชน แบ่งออกเป็น 2 กระบวนทัศน์ คือ มนุษย์เป็นศูนย์กลาง (Anthropocentric) และธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง (Egocentric) ดังตารางและการวิเคราะห์ต่อไปนี้

ตารางที่ 1 นิเวศสำนึกที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560 - 2566 N=11 เรื่อง

ลำดับ	เรื่อง	นิเวศสำนึกแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลาง		นิเวศสำนึกแบบธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง				
		มนุษย์ในฐานะผู้เป็นนายของธรรมชาติ	มนุษย์ในฐานะผู้ดูแลธรรมชาติ	การอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ			การอนุรักษ์ธรรมชาติกับการสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศ	
				ธรรมชาติคือจิตวิญญาณ	การพึ่งพาธรรมชาติ	การถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงนิเวศให้ทุกคนตระหนักร่วมกัน	การอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างเท่าเทียม	ปัญหาการคุกคามทำลายธรรมชาติและผลกระทบที่สืบต่อ
1	กระต่ายในพระจันทร์	/		/		/		
2	ปิงน้ำแห้ง	/			/			/
3	โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย!)		/	/		/	/	
4	เด็กชายต้นไม้	/			/		/	/
5	ม้าน้ำสีทอง		/	/				/

6	โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย!) ตอนความลับ ใต้ผืนทราย		/			/	/	
7	มามุดโลก	/	/	/				/
8	เจ้าหนูผู้พิทักษ์แห่ง เกาะลิบง		/			/		/
9	เฒ่าแสน		/		/	/		/
10	โคโค่กับนกพิณกซ์ที่หายไป		/	/			/	
11	มหัศจรรย์พรรณพฤษภ (อยู่วังสระปทุม 3)		/			/	/	

จากตาราง ผู้วิจัยวิเคราะห์ให้เห็นประเด็นการนำเสนอนิเวศสำนึกที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล จำนวน 11 เรื่อง โดยแบ่งการวิเคราะห์ 2 ประเด็นหลัก คือ นิเวศสำนึกแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และ นิเวศสำนึกแบบธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง ดังต่อไปนี้

1. นิเวศสำนึกแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลาง

การนำเสนอนิเวศสำนึกแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลาง พบ 2 ลักษณะ คือ มนุษย์ในฐานะผู้เป็นนายของธรรมชาติ และมนุษย์ในฐานะผู้ดูแลธรรมชาติ

1.1 มนุษย์ในฐานะผู้เป็นนายของธรรมชาติ เป็นกระบวนการที่กำหนดให้มนุษย์เป็นผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดเหนือธรรมชาติ โดยมนุษย์มองว่าตนเองมีสิทธิ์ควบคุมและจัดการธรรมชาติตามความต้องการ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างไร้ขีดจำกัด ในวรรณกรรมเยาวชนพบ 4 เรื่อง ได้แก่ กระต่ายในพระจันทร์ บิงน้ำแห้ง เด็กชายต้นไม้ และมามุดโลก ดังตัวอย่าง

...เปลวแดดเร้งแรงแผดเผาในบึงแห้งงวดลงทุกวัน น้ำส่วนหนึ่งกลายเป็นวัตถุดิบผลิตน้ำประปาสำหรับผู้คนในเมืองแห่งนี้ เมื่อฤดูฝนปีที่ผ่านมาปริมาณน้ำฝนน้อย ไม่มีมวลน้ำหลาจากป่าทางเหนือ ร่องน้ำลำห้วยที่เชื่อมต่อบึงจึงไม่มีน้ำไหลลงสู่บึงใหญ่ เพียงปลายฤดูหนาวน้ำงวดลงอย่างรวดเร็ว จนกลายเป็นเรื่องกล่าวขวัญด้วยความไม่สบายใจของเหล่าประชากรในบึงใหญ่แห่งนี้ สัตว์น้ำจำพวกกุ้ง หอย ปู ปลา และแมลงน้ำนับวันจะเหลือน้อยลงทุกวัน ทั้งจากภัยผู้คนที่แอบลงจับสัตว์น้ำ และภัยจากสภาวะน้ำปนสารละลายที่เป็นพิษกับสัตว์น้ำ อันเกิดจากการใช้ยาฆ่าแมลงและปราบวัชพืชของชาวนา ชาวไร่ที่ไหลปนมากับน้ำช่วงฤดูฝนสะสมปีแล้วปีเล่า จนน้ำในบึงแห่งนี้มีสารพิษ แทบไม่มีกุ้งชิว ลูกปลาและแมลงน้ำต่าง ๆ อาศัยอยู่ สัตว์น้ำที่พอมีพออาศัยอยู่ได้เป็นพวกปลาที่มีภูมิคุ้มกันสูง แต่กระนั้นช่วงน้ำงวดลง พวกปลาทุกปลาอ่อนจะมีบาดแผลตามร่างกายเมื่อเป็นแผลมากขึ้นปลาเหล่านั้นก็จะหายท้องลอยน้ำตายอย่างน่าเวทนา...

(บิงน้ำแห้ง, 2560, หน้า 11)

ใน บึงน้ำแห่งนี้ ผู้ประพันธ์พรรณนาสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม อันเนื่องมาจากมนุษย์ในชุมชนเมืองที่กำลังพัฒนาใช้ทรัพยากรน้ำอย่างไร้ข้อจำกัด โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบทางธรรมชาติที่เกิดขึ้นส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศทางธรรมชาติจากการกระทำของมนุษย์โดยตรง

ผู้ประพันธ์นำเสนอฉากผ่านน้ำในบึงที่ลดลง ไม่ใช่เพียงการเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลทางธรรมชาติ แต่เป็นผลมาจากการกระทำของมนุษย์ที่ใช้น้ำจากบึงเพื่ออุปโภค อีกทั้งยังปล่อยสารเคมีทางการเกษตรลงสู่แหล่งน้ำ ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศอย่างรุนแรง สะท้อนให้เห็นว่าการกระทำของมนุษย์ที่เป็นต้นเหตุของปัญหาทางธรรมชาติ ส่งผลต่อสัตว์ที่อาศัยน้ำจากบึง เช่น ปลาตุ๊ก ปลาช่อนที่ผิวหนังเกิดบาดแผลจากสารเคมีและสารพิษทางการเกษตร สร้างความตระหนักด้านปัญหาสิ่งแวดล้อมและเรียกร้องต่อสังคมว่าการกระทำของมนุษย์นั้นไม่ได้หวังให้ธรรมชาติเป็นพฤติกรรมที่เห็นแก่ตัวของมนุษย์ที่มองว่าตนอยู่เหนือสรรพชีวิต แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในฐานะมนุษย์ผู้เป็นนาย วิพากษ์การกระทำของมนุษย์ที่ส่งผลกระทบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทำให้ฝนแล้ง อีกทั้งยังแอบจับสัตว์น้ำ และปล่อยสารเคมีลงแหล่งน้ำเพียงเพื่อประโยชน์ของมนุษย์เองที่มุ่งเน้นขยายชุมชนพื้นที่เมือง และด้านเศรษฐกิจจากเกษตรกรรม โดยเพิกเฉยปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

1.2 มนุษย์ในฐานะผู้ดูแลธรรมชาติ เป็นกระบวนทัศน์ที่นำเสนอให้เห็นว่ามนุษย์เกิดความตระหนักถึงปัญหาของภัยจากธรรมชาติ มลพิษ และการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติ ขณะเดียวกันมนุษย์ยังคงมีเป้าหมายหลักในการตระหนักเพื่อผลประโยชน์ของมนุษย์ โดยมองว่าธรรมชาตินั้นเป็นทรัพยากรที่ต้องดูแลรักษา เพื่อให้มนุษย์มีคุณภาพชีวิตที่ดี ในวรรณกรรมเยาวชน พบ 8 เรื่อง ได้แก่ โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย!) ม้าน้ำสีทอง โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอยด้วย!) ตอน ความลับใต้ผืนทราย มามุดโลก เจ้าหนูผู้พิทักษ์แห่งเกาะลิบง เฒ่าแสน โคเค้กับนกฟีนิกซ์ที่หายไป และมหัศจรรย์พรรณพฤกษ (อยู่วังสระปทุม 3) ดังตัวอย่าง

...โลกในเวลานี้เปลี่ยนแปลงไปมาก มันเริ่มมาจากอากาศที่ค่อย ๆ ร้อนขึ้น ร้อนขึ้น และร้อนจัดจนทำให้น้ำแข็งขั้วโลกละลาย น้ำทะเลสูงขึ้นจนท่วมผืนแผ่นดิน ไม่มีฝนตก และอากาศแห้งแล้งถึงขีดสุดจนป่าไม้แทบไม่มีเหลือ พืชพรรณนานาชนิดไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ตามธรรมชาติ ต้นไม้ที่ยังคงเห็นยืนต้นอยู่ได้ก็ต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ สร้างสภาพแวดล้อมจำลองที่เหมาะสมให้เท่านั้น สัตว์ป่าตามธรรมชาติก็เช่นกันล้มหายตายจากสูญพันธุ์กันไปแทบหมดสิ้น ที่ยังเหลืออยู่บ้างก็เป็นสัตว์เลี้ยงที่พวกมนุษย์เพาะพันธุ์ไว้ในโรงเรือนจำลองเพื่อเก็บไว้เป็นอาหารเท่านั้น...

(มามุดโลก, 2564, หน้า 125)

ใน มามุดโลก ผู้ประพันธ์นำเสนอธรรมชาติในฐานะเหยื่อผู้ถูกกระทำจากมนุษย์ โดยยกกระแสน้ำด้านสิ่งแวดล้อมของโลกมานำเสนอ เช่น ปัญหาน้ำแข็งขั้วโลกละลาย น้ำทะเลหนุนสูงขึ้นจากปกติจนท่วมผืนแผ่นดิน สื่อให้เห็นภาพธรรมชาติที่ถูกคุกคามและเสื่อมโทรมอย่างรุนแรงจนเกิด

วิกฤตสิ่งแวดล้อม ปัญหาดังกล่าวส่งผลกระทบต่อเนื่องไปสู่สัตว์และพืชนานาชนิดเกิดสูญพันธุ์ ดอกไม้ แนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลางว่าด้วยธรรมชาติเป็นเพียงวัตถุที่ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ และมนุษย์ต้องดูแลรักษาเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี จากข้อความที่ว่า “พืชพรรณนานาชนิดไม่สามารถมีชีวิตอยู่ได้ตามธรรมชาติ” (มามูดโลก, 2564, หน้า 125) เพราะต้องพึ่งพาและได้รับการดูแลจากมนุษย์ โดยผู้ประพันธ์บรรยายฉากเหตุการณ์ที่มนุษย์สร้างสภาพแวดล้อมจำลองให้สัตว์และพืชอาศัยอยู่อย่างเหมาะสม ภาพธรรมชาติที่ตกเป็นผูถูกควบคุมและถูกกำหนดการมีชีวิตให้อยู่ภายใต้อำนาจของมนุษย์ แม้ว่าธรรมชาติจะได้รับการดูแลจากมนุษย์แต่ก็เพื่อเก็บไว้เป็นอาหาร

จากตัวอย่าง ผู้ประพันธ์ต้องการสื่อให้ผู้อ่านตระหนักถึงภัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เมื่อถูกทำลายหรือหมดไปมนุษย์ยังต้องแสวงหาวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดั้งเดิม แม้ว่าจะเป็นเพียงสภาพแวดล้อมจำลองก็ตาม ส่วนสัตว์ป่าที่ถูกลดทอนเหลือแค่สัตว์เลี้ยงในฟาร์มโรงเรือน สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์มองธรรมชาติเป็นเพียงทรัพยากรสำหรับดำรงชีวิตของตนตามแนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลางมากกว่าจะเคารพคุณค่าภายในของธรรมชาติอย่างจริงจังหรืออย่างที่ควรจะเป็น

2. นิเวศสำนึกแบบธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง

การนำเสนอนิเวศสำนึกแบบธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง พบ 2 ลักษณะ คือ การนอบน้อมเคารพธรรมชาติ และการอนุรักษ์ธรรมชาติกับการสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศ ดังการวิเคราะห์ต่อไปนี้

2.1 การนอบน้อมต่อธรรมชาติ หมายถึง การยอมรับว่าธรรมชาติมีคุณค่าในตัวเอง มนุษย์จึงต้องแสดงความเคารพต่อธรรมชาติ ด้วยการใช้ชีวิตบนพื้นฐานการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ โดยการไม่ทำลายหรือเอาเปรียบธรรมชาติ พบ 3 ประเด็น ได้แก่ ธรรมชาติคือจิตวิญญาณ การพึ่งพาธรรมชาติ และการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงนิเวศให้ทุกคนตระหนักร่วมกัน

2.1.1 ธรรมชาติคือจิตวิญญาณ หมายถึง การตระหนักถึงอำนาจและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยเชื่อว่าธรรมชาติมีจิตวิญญาณหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์สถิตอยู่ เช่น รุกขเทวดา เจ้าป่าเจ้าเขา ผีบรรพบุรุษ ซึ่งสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้น คอยดูแลรักษาพื้นที่ มนุษย์จึงต้องแสดงความยำเกรง และเคารพนอบน้อมต่อธรรมชาติ ในวรรณกรรมเยาวชน พบ 5 เรื่อง ได้แก่ กระต่ายในพระจันทร์ โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย!) ม้าน้ำสีทอง มามูดโลก และโคโคกับนกฟีนิกซ์ที่หายไป ดังตัวอย่าง

...ดูจบก็ไม่ว่าชีวิตเปลี่ยนไปตั้งแต่วันที่มาถึงที่นี่ ที่จริงต้องบอกว่าลมหายใจเปลี่ยนไป จังหวะเต้นของหัวใจเปลี่ยนไป ดูได้ก้นสู่อ้อมกอดของธรรมชาติที่มีผู้ชีชวนและพาชมด้วยความรัก ดูซาบซึ้งในน้ำใจของทุกคนในที่นี่ และมีความสุขที่จะได้ใช้ชีวิตในวิถีแห่งความพอ พอใจ พอเพียง ดูหวังว่านับจากนาทีนี้ไปเราสองคนจะช่วยกันสร้างรากฐาน เพื่อครอบครัวในวันข้างหน้า และถ่ายทอดรูปแบบชีวิตใกล้ชิดธรรมชาติให้กับผู้อื่นต่อไปค่ะ...

(โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย!), 2561, หน้า 119)

ใน โลกของมดแดงกับแดงกวาง (เอ่ยด้วย!) ผู้ประพันธ์เน้นย้ำการเปลี่ยนแปลงชีวิตของตัวละครผ่านการใกล้ชิดกับจิตวิญญาณของธรรมชาติ แสดงให้เห็นว่าตัวละครได้รับความรักจากธรรมชาติโดยการโอบกอดผ่านความรู้สึกและการใช้ชีวิตแบบพอเพียงเกิดการเชื่อมโยงเข้ากับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การตระหนักถึงอำนาจและศักดิ์สิทธิ์ของธรรมชาติ จากคำว่า “...จุดได้ก้าวสู่อ้อมกอดของธรรมชาติ...” ธรรมชาติในที่นี้จึงถูกนำเสนอในลักษณะของความรักของแม่ที่มีต่อลูก โดยธรรมชาติถูกนำเสนอในฐานะแม่ผู้ปกป้อง และจุดที่ถูกนำเสนอในฐานะลูก แสดงให้เห็นว่าธรรมชาติคือผู้ที่ยิ่งใหญ่เหนือมนุษย์ เป็นดั่งบรรพบุรุษที่มนุษย์ควรเคารพอ่อนน้อมต่อธรรมชาติ สร้างให้ผู้อ่านเกิดความเข้าใจธรรมชาติและบทบาทเชิงอำนาจที่เป็นพลังแห่งชีวิต สอดคล้องกับแนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศ (Ecocriticism) คือการเป็นตัวแทนของธรรมชาติในวรรณกรรม (Suchitra Sharad Tajane et al., 2024, pp. 2162-2168)

นอกจากนี้ ผู้ประพันธ์ใช้ภาพพจน์เชิงบวกต่อธรรมชาติ เช่น อ้อมกอดของธรรมชาติ วิถีแห่งความพอ พอใจ พอเพียง สื่อถึงทัศนคติที่ยกย่องธรรมชาติและสนับสนุนวิถีชีวิตที่พออยู่พอกิน ย้ำแนวคิดธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง แสดงให้เห็นว่ามนุษย์รู้สึกผูกพัน พึ่งพิง และให้คุณค่าธรรมชาติเสมือนผู้ปกครองที่คอยปกป้องมนุษย์ มนุษย์จึงต้องยำเกรงและเคารพอ่อนน้อมธรรมชาติ

2.2.2 การพึ่งพาธรรมชาติ หมายถึง ระบบคิดที่มองว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและต้องอาศัยธรรมชาติในการดำรงชีวิต มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัย ดังความหมายการพึ่งพาธรรมชาติของตรีศิลป์ บุญขจร (มปป. อ้างถึงใน ปกัสร่า แก้วสีและคณะ, 2564, หน้า 426) กล่าวว่า มนุษย์ไม่ได้อยู่เหนือธรรมชาติแต่ต้องพึ่งทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า และอาหาร เพื่อความอยู่รอด ในวรรณกรรมเยาวชน พบ 3 เรื่อง ได้แก่ บึงน้ำแห่ง เด็กชายต้นไม้ และเฒ่าแสน ดังตัวอย่าง

...หลังจากจัดการกับอาหารเมื่อเช้าเสร็จ เวลาเกือบสิบโมงเช้า เฒ่าแสนหยิบบุหรีมาพันสับอีกหนึ่งมวนย่อยอาหาร แยกเปลี่ยนจากผ้าเช้าม้าไปใส่ผ้าชุดเดิมที่ยังเปียกน้ำ เดินไปที่แปลงนาพร้อมจอบหนึ่งอัน นาหลายไร่ขาวโพลนไปด้วยน้ำเมื่อคะเนว่าพอเพียงแล้ว เฒ่าแสนขุดดินกลบร่องปล่อยน้ำเข้าจนมิด ขึ้นขย่มก้อนดินเพื่อให้แน่นทานทนต่อแรงดันของน้ำ เฒ่าแสนเดินดุ่ม ๆ กลับเถียงนา จิตที่เป็นสุขทำให้แกล้มความหวานไปชั่วขณะ สุขที่เกิดจากน้ำปัจจัยหลักในการทำนา บัดนี้มีปริมาณที่เพียงพอแล้ว ส่วนปัจจัยอื่น ๆ ต่อจากนี้ไปล้วนเป็นสิ่งที่แกต้องเป็นผู้กำหนดเอง ถือเป็นเรื่องง่ายของเฒ่าแสนที่ใช้ชีวิตชานนามาค่อนชีวิต สิ่งที่แกกลัวและหนักใจที่สุดคือปัจจัยที่ธรรมชาติเป็นผู้กำหนดเท่านั้น...

(เฒ่าแสน, 2564, หน้า 43)

ใน เฒ่าแสน นำเสนอภาพความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ในฐานะมนุษย์ผู้พึ่งพาธรรมชาติ ความสุขและความมั่นคงในชีวิตมนุษย์ถูกกำกับโดยปัจจัยที่ธรรมชาติเป็นผู้กำหนด สะท้อนโลกทัศน์ที่มองมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศ ผ่านกรอบทฤษฎีวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ ซึ่งมุ่งเน้นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ที่เปลี่ยนมุมมองมนุษย์

เป็นศูนย์กลางไปสู่มุมมองธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง จากเรื่องน้ำถูกนำเสนอในฐานะธรรมชาติผู้ที่มีพลังอำนาจสูงสุด เป็นปัจจัยชี้ขาดต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์

ปัจจัยสำคัญระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติที่เป็นประเด็นหลักของการเปลี่ยนแปลงแนวคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลางสู่ธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง จากคำว่า “สิ่งที่แปลกและหนักใจที่สุดคือปัจจัยที่ธรรมชาติเป็นผู้กำหนดเท่านั้น” ข้อความนี้ได้ยกระดับธรรมชาติเป็นอำนาจที่มนุษย์ต้องยอมรับและยำเกรง สอดคล้องกับหลักการสำคัญของวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศที่พยายามท้าทายมุมมองที่ว่าผลประโยชน์ของมนุษย์เป็นสิ่งสำคัญเพียงอย่างเดียว ชีวิตของเผ่าแสนที่ผ่านมาก่อนชีวิตนั้นผูกพันและอยู่ใต้อิทธิพลของธรรมชาติอย่างไม่อาจแยกจากกันได้ ตามแนวคิดของ Lawrence Buell (2011) ที่อธิบายว่า สิ่งแวดล้อมในวรรณกรรมมิใช่เป็นเพียงฉากประดับแต่เป็นการปรากฏอยู่ที่บ่งชี้ถึงภูมิหลังของมนุษย์นั้นเกี่ยวพันอยู่กับธรรมชาติ และ จากข้อความที่ว่า “ปัจจัยอื่น ๆ ต่อจากนี้ล้วนเป็นสิ่งที่แกต้องเป็นผู้กำหนดเอง” อธิบายได้ว่ามนุษย์สามารถจัดการปัญหาต่าง ๆ ได้ด้วยตัวเอง เว้นแต่เรื่องของธรรมชาติที่มนุษย์ไม่อาจอาจล่วงรู้ การวางกรอบทางภาษานี้สร้างการตัดสินเชิงคุณค่าเกี่ยวกับพลังของธรรมชาตินั้นลึกซึ้งและน่าเกรงขาม ส่วนความสามารถของมนุษย์เป็นเพียงเรื่องรองและธรรมดาสามัญ

2.2.3 การถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงนิเวศให้ทุกคนตระหนักร่วมกัน หมายถึง การนำเสนอให้เห็นถึงการชี้ให้เห็นถึงชุดความรู้เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม จากรุ่นสู่รุ่น หรือจากคนกลุ่มหนึ่งสู่คนอีกกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้เกิดการปรับตัว การดำรงชีวิตที่ยั่งยืนในวรรณกรรมเยาวชน พบ 6 เรื่อง ได้แก่ กระจ่ายในพระจันทร์ โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย!) โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย!) ตอน ความลับใต้ผืนทราย เจ้าหนูผู้พิทักษ์แห่งเกาะลิง เฒ่าแสนและมหัศจรรย์พรรณพฤกษ (อยู่วังสระปทุม 3) ดังตัวอย่าง

...กรกฎาคมและยาวนานไปจนถึงธันวาคม สูดสังเกตเห็นว่าแต่ละวันในสมุยอาจมีถึงสามฤดู ตอนเช้าแดดร้อน เย็นฝนตก กลางคืนกลับรู้สึกหนาว ฝนสมุยมีลักษณะพิเศษช่วงหน้ามรสุม เมื่อเห็นเมฆรวมตัวกันก้อนใหญ่ดำทะมึนให้รับหาที่หลบฝนได้เลย เพราะฝนจะตกลงแบบไม่ทันให้ตั้งตัว แต่คนที่นี้ก็ไม่เคยกลัวฝน เพราะต่างรู้ว่าฟ้าและทะเลหลังฝนตกนั้นดูสดชื่นเพียงใด และถ้าโชคดี ก็อาจได้เห็นรุ้งงาม ๆ สักตัวมาบินลมชมทะเลอยู่ด้วยกัน...

(กระจ่ายในพระจันทร์, 2559, หน้า 39)

ใน กระจ่ายในพระจันทร์ ธรรมชาติบนเกาะสมุยถูกนำเสนอในฐานะสิ่งมีชีวิตทรงพลังที่สามารถเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา มนุษย์จึงต้องเรียนรู้ปรับตัวอยู่ร่วมกับธรรมชาติด้วยความเคารพ จากตัวอย่างที่มองพายุฝนไม่ได้เป็นภัยต่อมนุษย์ แต่กลับให้คุณค่าในความงามหลังพายุสงบ ธรรมชาติถูกนำเสนอในลักษณะของพลวัตที่ไม่ใช่เพียงฉากหลัง เช่น แดดร้อน ฝนตก และเมฆดำที่เปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน สร้างความรู้สึกว่าธรรมชาติมีพลัง มีชีวิต และอยู่เหนือการควบคุมของมนุษย์ แสดงให้เห็นว่า

ธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญที่มีพลวัตและส่งผลกระทบต่อผู้คนให้เกิดการเรียนรู้ปรับตัวภายใต้การเปลี่ยนแปลง ย้ำเตือนให้มนุษย์ตระหนักและเข้าใจถึงอำนาจที่ตนเป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ตามมุมมองธรรมชาติ เป็นศูนย์กลาง (Camila Bruden Borg, Rikard Wingard and Jorgen Bruhn, 2024)

การบรรยายธรรมชาติผ่านวรรณกรรมที่เน้นลักษณะสมจริงและเป็นธรรมชาติ เช่น เมฆดำทะมึน ฝนตกกระหน่ำ ท้องฟ้าหลังฝนสดชื่น ตลอดจนรูปร่างน้ำที่สวยงาม ผู้ประพันธ์เลือกนำเสนอ ธรรมชาติด้วยทัศนคติการเคารพและชื่นชมเชิงวรรณคดี เรียกว่า Nature Writing หรือการเขียนบรรยาย ธรรมชาติ (ธัญญา สังขพันธานนท์, 2556) ความสัมพันธ์ที่ปรากฏเป็นลักษณะการอยู่ร่วมและปรับตัว เข้ากับธรรมชาติท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงโดยการเรียนรู้จากธรรมชาติ เช่น ชาวบ้านไม่กลัวฝนเพราะ เชื่อว่าหลังฝนย่อมมีฟ้าสาด ทะเลใส สะท้อนให้เห็นสำนึกแห่งการพึ่งพาธรรมชาติและเข้าใจธรรมชาติ ซึ่งมนุษย์ก็เป็นเพียงส่วนหนึ่งของธรรมชาติ สื่อให้เห็นมุมมองตรงกันข้ามกับทัศนะแบบเดิม ๆ ที่มอง ธรรมชาติเป็นทรัพยากรที่ถูกใช้เพื่อมนุษย์ในยุคแรก ซึ่งในยุคหลังมุ่งเน้นให้มนุษย์เคารพธรรมชาติ วิพากษ์ มุมมองเชิงนิเวศที่ไม่ใช่มนุษย์เป็นศูนย์กลาง (ทองศ์ จันทะมาตย์ และธัญญา สังขพันธานนท์, 2562)

2.2 การอนุรักษ์ธรรมชาติกับการสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศ หมายถึง การมองโลก แบบองค์รวมเชื่อมโยงมนุษย์เข้ากับธรรมชาติ โดยเชื่อว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ หากธรรมชาติ ถูกทำลายเท่ากับเป็นการทำลายมนุษย์เช่นกัน เป็นการเปลี่ยนแปลงระบบคิดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ไปสู่ระบบนิเวศเป็นศูนย์กลาง จากการวิเคราะห์ด้วยท พบ 2 ประเด็น ได้แก่ การอนุรักษ์ธรรมชาติอย่าง เท่าเทียม และปัญหาการคุกคามทำลายธรรมชาติและการกดขี่สัตว์

2.2.1 การอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างเท่าเทียม เป็นการนำเสนอคุณค่าของธรรมชาติและ สิ่งมีชีวิตอย่างเท่าเทียม อธิบายการอนุรักษ์ว่าเกิดขึ้นจากความรัก ความห่วงหา และความรู้สึกเป็นหนึ่ง เดียวกับธรรมชาติ ดังที่อาร์เน แนสส์ (Arne Naess, 1973) อธิบายไว้ว่า การอนุรักษ์ธรรมชาติเป็นเรื่องที่ มนุษย์ต้องตระหนักว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ การปกป้องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงเป็น การปกป้องตนเอง ในวรรณกรรมเยาวชน พบ 5 เรื่อง ได้แก่ โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย!) เด็กชายต้นไม้ โลกของมดแดงกับแตงกวา (เอยด้วย!) ตอน ความลับใต้ผืนทราย โคโคกับนกฟีนิกซ์ ที่หายไป และมหัศจรรย์พรรณพฤกษ (อยู่วังสระปทุม 3) ดังตัวอย่าง

...“ถึงไม่ใช่พวกเธอ ฉันกับพ่อแม่ก็จะช่วยอยู่ดี” อาสาพูดถึงความตั้งใจแรก
และหันไปทางละไม “รู้ไหม ต้นหางนกยูงเป็นห่วงเธอมาก”
ละไมรู้สึกดีใจเมื่อได้รู้ว่าต้นไม้แสนรักของเธอเป็นห่วง
เขาขอร้องฉันให้ช่วยพาเธอออกมาจากป่าให้ได้
“ได้ยินอย่างนี้ ละไมแทบอยากจะกลับไปทอดต้นหางนกยูงเสียตอนนี้เลย
“ต้นไม้ในป่าทุกต้นก็เอาใจช่วยพวกเธอให้หนีคนร้ายได้” อาสาพูดต่อ กระแสบกับ
ดินยืมหน้าบานอย่างดีใจ

“ฉันรักต้นไม้จัง” กระแตพูดด้วยน้ำเสียงปลาบปลื้ม

“ฉันก็ด้วย” ดินมัยอมน้อยหน้า...

(เด็กชายต้นไม้, 2565, หน้า 81)

ใน เด็กชายต้นไม้ ธรรมชาติถูกนำเสนอในฐานะผู้มีอำนาจที่ดูแลช่วยเหลือมนุษย์ โดยต้นไม้ที่ได้รับการดูแลจากมนุษย์เป็นดังเพื่อนรักคอยห่วงใย เกิดความรู้สึกเป็นห่วงละมุนที่อยู่ในอันตราย และขอร้องให้อาสาไปช่วย แสดงให้เห็นความสัมพันธ์แบบพึ่งพาและความผูกพันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง แสดงให้เห็นว่าต้นหางนกยูงมีบุคลิกที่แสดงความรู้สึกนึกคิดดั่งเช่นมนุษย์ (ดารินทร์ ประดิษฐ์ทัศนีย์, 2559) สะท้อนให้เห็นว่าผู้ประพันธ์นำเสนอให้ต้นหางนกยูงเป็นตัวแทนของธรรมชาติที่แสดงความห่วงใยต่อมนุษย์ จากการที่มนุษย์คอยดูแลปกป้องธรรมชาติ ซึ่งเป็นการดูแลและพึ่งพากันทั้งสองฝ่าย การใช้ภาษาของผู้ประพันธ์ที่บรรยายความสวยงามของธรรมชาติผ่านมนุษย์ที่มองธรรมชาติ เช่น ต้นไม้แสนรัก สะท้อนให้เห็นทัศนคติของมนุษย์ที่มีต่อธรรมชาติเชิงอนุรักษ์และเชิดชูธรรมชาติตามแนวคิดนิเวศสำนึกที่อธิบายธรรมชาติว่ามีคุณค่าและพลังที่คอยเตือนให้มนุษย์เคารพและรับฟังธรรมชาติ เพื่อร่วมกันปกป้อง ดูแลรักษาธรรมชาติและอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล

2.2.2 ปัญหาการคุกคามทำลายธรรมชาติและกรกตศีลัตว์ เป็นการนำเสนอปัญหาของธรรมชาติและสัตว์ที่ถูกมนุษย์กระทำ กรกต ควบคุม คุกคาม นำไปสู่การสูญพันธุ์ของธรรมชาติและสัตว์สงวน เช่น พะยูนที่ถูกล่าเพราะมีอวัยวะบางส่วนขายได้ราคาดี ด้วยเหตุนี้จึงสะท้อนปัญหาให้มนุษย์เกิดความตระหนักนำไปสู่การอนุรักษ์และเข้าใจธรรมชาติ ในวรรณกรรมเยาวชน พบ 6 เรื่อง ได้แก่ บึงน้ำแห่งเด็กชายต้นไม้ ม้าน้ำสีทอง มามูดโลก เจ้าหนูผู้พิทักษ์แห่งเกาะลิบง และเผ่าแสน ดังตัวอย่าง

...พวกเธอเป็นคนที่นี้ เคยรู้เรื่องขบวนการล่าพะยูน กันไหม

เราเคยเห็นหลายเพจในเฟซบุ๊ก ประกาศขายเขี้ยวพะยูนกันโจ่งครึมเลย

กับต้นว่าไซ้ เราก็เคยเห็น เขาว่ามิน้ำตาพะยูนขายด้วย

ฮาริสรับลูกก่อนว่าต่อ เอาจริง ๆ นะ เราว่าไม่ใช่ฝีมือคนบนเกาะนี้หรอก เพราะอะไรรู้ไหมคนบนเกาะลิบงเกือบร้อยเปอร์เซ็นต์เป็นไทยมุสลิม การเข่นฆ่าไม่ว่าคนหรือสัตว์ล้วนเป็นบาป ผิดหลักคำสอนของศาสนาอิสลามอย่างร้ายแรง

ในศาสนาพุทธก็ถือว่าการเบียดเบียนสิ่งมีชีวิตเป็นการผิดศีลข้อแรกเลยด้วยนะ เป็นบาปเช่นกัน กับต้นซึ่งครอบครัวเป็นไทยพุทธกล่าวเสริม...

(เจ้าหนูผู้พิทักษ์แห่งเกาะลิบง, 2565, หน้า 87)

ใน เจ้าหนูผู้พิทักษ์แห่งเกาะลิบง กับต้นและฮาริสสนทนาเกี่ยวกับการล่าพะยูนเพื่อสร้างรายได้ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ สะท้อนปัญหาการทำร้ายธรรมชาติโดยตรง ด้วยวิธีการค้าและล่าสัตว์ผิดกฎหมาย ขณะเดียวกันยังเชื่อมโยงถึงคุณค่าชีวิตสัตว์ตามหลักศาสนาของคนบนเกาะ

ที่ให้ความเคารพและปกป้องจากความเชื่อผิด ๆ ของมนุษย์ เป็นการโต้กลับกลุ่มคนที่กดขี่ทำร้ายสัตว์และธรรมชาติภายใต้กรอบคตินุษย์เป็นศูนย์กลาง

ผู้ประพันธ์นำเสนอพฤติกรรมของมนุษย์ที่ทำร้ายพะยูน ซึ่งเป็นเหยื่อของการแสวงหาประโยชน์อย่างผิดกฎหมาย โดยการขายผลิตภัณฑ์จากพะยูน เช่น เขี้ยวและน้ำตา ชีให้เห็นว่ามนุษย์มองธรรมชาติเป็นแหล่งทรัพยากรสำหรับค้าขาย ทั้งนี้การนำเสนอคำว่าขบวนการล่าพะยูน สะท้อนให้เห็นว่ามนุษย์คุกคามโดยทำร้ายธรรมชาติอย่างเห็นแก่ตัว นอกจากนั้นภาพจากรายงานข่าวยังยืนยันว่ามีน้ำตาพะยูนถูกโฆษณาขายออนไลน์จริง (ผู้จัดการออนไลน์, 2562) สอดคล้องกับบทสนทนาของกัปตันและฮาริส สรุปได้ว่าธรรมชาติไม่ได้ถูกกล่าวถึงด้วยภาพพจน์เชิงความงามแต่เป็นประเด็นแห่งความขัดแย้งและการแสวงหาผลประโยชน์ โดยผู้ประพันธ์ตั้งใจขึ้นให้ผู้อ่านเกิดความตระหนักถึงความจริงในสังคมที่เกิดขึ้นซึ่งเป็นการกระทำของมนุษย์ที่ทำร้ายธรรมชาติ สะท้อนมุมมองเชิงนิเวศที่สอดคล้องกับแนวคิดของวรรณกรรมไทยสมัยใหม่ที่มุ่งให้คุณค่าธรรมชาติมากกว่าการเป็นต้นทุนทางเศรษฐกิจ โดยมองธรรมชาติคือวิถีชีวิต สิ่งที่ต้องรักษาและเป็นแหล่งพึ่งพิงของผู้คน (ทงศ์ จันทะมาตย์ และ ัญญา สังขพันธานนท์, 2562) เพื่อสร้างความตระหนักว่าการดำรงอยู่ของธรรมชาติส่งผลโดยตรงต่อสังคมมนุษย์และชวนให้เกิดความตื่นตัวในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมตามแนวคิดการฟื้นฟูระบบนิเวศ จึงนำเสนอปัญหาการคุกคามทำลายธรรมชาติและ การกดขี่สัตว์ เพื่อให้มนุษย์เกิดความเข้าใจและปรับเปลี่ยนทัศนคติในการมองธรรมชาติใหม่

อภิปรายผลการวิจัย

นิเวศสำนึกที่ปรากฏในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560 - 2566 ได้นำเสนอให้เห็นพื้นที่การต่อรองระหว่างกระบวนทัศน์มนุษย์เป็นศูนย์กลางกับธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง โดยตัวบทนำเสนอให้เห็นความสำคัญของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านการเล่าเรื่องโดยแทรกการวิพากษ์ประเด็นทางสังคมเกี่ยวกับปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม เพื่อเผยให้เห็นผลร้ายของการใช้อำนาจของมนุษย์ที่มองว่าตนเองเหนือกว่าธรรมชาติ โดยผู้ประพันธ์ถ่ายทอดประเด็นปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อมและการตระหนักถึงสำนึกเชิงนิเวศผ่านองค์ประกอบของวรรณกรรม ที่มีตัวละครสำคัญของเรื่องเป็นผู้ดำเนินเรื่อง สร้างฉากเหตุการณ์ และบทสนทนา เพื่อนำผู้อ่านไปรับรู้ถึงประเด็นเหล่านั้นอย่างแยบยล เพื่อให้เห็นว่ามนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของระบบนิเวศไม่ใช่เป็นศูนย์กลางของนิเวศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศ (Greg Garrard, 2004) ที่มุ่งเน้นให้ผู้อ่านเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวรรณกรรมกับสิ่งแวดล้อมที่นำเสนอให้เห็นอย่างชัดเจนในทางกายภาพของสิ่งแวดล้อม และตัวบทวรรณกรรมยังตั้งคำถามต่อการอบคิดทางสังคมที่มักทำให้ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมกลายเป็นเพียงฉากหรือทรัพยากรของมนุษย์เท่านั้น

จากผลการวิเคราะห์การนำเสนอนิเวศสำนึกในวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560 - 2566 ตัวบทไม่ได้เผยหรือบอกให้ผู้อ่านรักธรรมชาติแบบตรง ๆ แต่ผู้ประพันธ์ใช้กลวิธีการดำเนินเรื่อง

ตามองค์ประกอบของวรรณกรรมอย่างแยกย่อย โดยเนื้อเรื่องแสดงให้เห็นภาพวิกฤตสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์เป็นผู้ทำลายธรรมชาติหรือธรรมชาติอยู่ในสถานะผู้ถูกระทำ เช่น การคุกคามทำลายป่าอย่างไม่รู้คุณค่า การกีดกันและล่าสัตว์สงวน แต่อีกมุมหนึ่งตัวบทนำเสนอให้ตระหนักถึงความสำคัญของสิ่งแวดล้อม โดยเน้นให้เห็นคุณค่าและเคารพบนอบต่อธรรมชาติเสมือนธรรมชาติมีจิตวิญญาณ การสร้างการรับรู้ด้านนิเวศเชิงนิเวศที่ปรากฏเพื่อสร้างความหมายและรับรู้ต่อระบบนิเวศที่เหมาะสมกับเยาวชน ดังที่ วราภรณ์ เกิดพิมาย และคณะ (2566, หน้า 91 - 107) กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์ในลักษณะที่มนุษย์พึ่งพาธรรมชาติ และความสัมพันธ์ในลักษณะที่มนุษย์เบียดเบียนทำลายธรรมชาติ

ด้านนิเวศสำนึกแบบมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ในวรรณกรรมเยาวชนมีการนำเสนอมนุษย์เป็นนายและมนุษย์เป็นผู้ดูแลธรรมชาติ กล่าวได้ว่ายังคงยึดการนำเสนอผ่านมุมมองมนุษย์เป็นศูนย์กลาง คือ มนุษย์ยังมองว่าตนเองมีอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยมองว่าธรรมชาติเป็นเพียงวัตถุรองรับการพัฒนาจากมนุษย์ เช่น การใช้น้ำจากธรรมชาติอย่างไร้ขีดจำกัด การปล่อยสารเคมีโดยขาดความคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหรือการนำเสนอในมุมมองมนุษย์เป็นผู้ดูแลธรรมชาติ ได้นำเสนอธรรมชาติในฐานะทรัพยากรของมนุษย์ที่ให้ประโยชน์แก่มนุษย์เพื่อคุณภาพชีวิตของมนุษย์ เช่น มนุษย์สร้างสภาพแวดล้อมจำลอง หรือ การควบคุมเงื่อนไขการมีชีวิตของพืชและสัตว์ ประเด็นนี้ Boslaugh (2016) อธิบายว่าการที่มนุษย์เป็นผู้ดูแลธรรมชาติ อาจเป็นเพียงการยืดอายุของทรัพยากรในการใช้ของมนุษย์มากกว่าการยอมรับคุณค่าในตัวของโลก จากข้อค้นพบในการศึกษาครั้งนี้วรรณกรรมเยาวชนที่ศึกษาไม่ได้เชิดชูการที่มนุษย์เป็นนายธรรมชาติ แต่วรรณกรรมนำเสนอให้เห็นมุมมองทั้งสองลักษณะ คือ การทำลายธรรมชาติด้วยน้ำมือมนุษย์ และการตระหนักถึงคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตัวบทวรรณกรรมจึงเป็นพื้นที่วิพากษ์สังคมโดยชี้ให้เห็นผลกระทบในทางระบบนิเวศจากการกระทำของมนุษย์ที่เป็นกระแสสังคม เช่น ความเสื่อมโทรมของแหล่งน้ำจากธรรมชาติ บาดแผลของปลาจากสารเคมี การล่าสัตว์สงวน ฯลฯ จึงสร้างการรับรู้ร่วมกันกับผู้อ่านเพื่อให้ตระหนักถึงจริยธรรมสิ่งแวดล้อม (environmental ethics) มากกว่าการให้คุณค่าด้านพฤติกรรมของมนุษย์ที่ใช้อำนาจควบคุมสิ่งแวดล้อม ข้อค้นพบนี้จึงมีนัยว่านิเวศสำนึกแบบผู้ดูแลในวรรณกรรมเยาวชนที่ศึกษา เป็นขั้นเปลี่ยนผ่านจริยธรรมสิ่งแวดล้อม (transitional environmental ethics) ที่ผู้ประพันธ์เตือนให้มนุษย์มีความรับผิดชอบต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ไม่หลงตัวเองว่าเป็นผู้มีอำนาจสิทธิ์ขาดที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไม่จำกัด เพราะมนุษย์คือส่วนหนึ่งของระบบนิเวศเช่นกัน

ด้านนิเวศเป็นศูนย์กลาง มีการนำเสนอธรรมชาติเป็นผู้ปกป้องคุ้มครองมนุษย์หรือธรรมชาติเป็นผู้ยิ่งใหญ่เหนือมนุษย์ ผ่านการนำเสนอในเชิงการเคารพบนอบต่อธรรมชาติด้วยมองธรรมชาติคือจิตวิญญาณ ตัวบทมีการกล่าวถึง ความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติที่มนุษย์ต้องเคารพบนอบ มองมนุษย์ว่าเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและมีจริยธรรมสิ่งแวดล้อม การแทรกวัฒนธรรมด้านการแสดง

ความเคารพมีฐานคิดมาจากความสัมพันธ์กับความศรัทธามากกว่าการอธิบายด้วยเหตุผล ซึ่งเป็นเอกลักษณ์สำคัญของวรรณกรรมเยาวชนไทย ดัง กระจายในพระจันทร์ โลกของมดแดงกับแดงกวา (เอ่ยด้วย!) ม้าน้ำสีทอง และมามูโดโลก มีการนำเสนอให้เห็นว่าเมื่อธรรมชาติเปลี่ยนแปลงหรือไม่แน่นอน เช่น มีพายุฝน ธรรมชาติจึงอยู่ในสถานะผู้กำหนดเงื่อนไขหรือเป็นผู้ควบคุมโลก ตามแนวคิดการวิจารณ์เชิงนิเวศ ดังที่ ธัญญา สังขพันธานนท์ (2559) สรุปว่า มนุษย์เป็นองค์ประกอบหนึ่งของชุมชนเชิงนิเวศและยืนยันคุณค่าเชิงศีลธรรมของโลกธรรมชาติที่ไม่ขึ้นกับผลประโยชน์มนุษย์ ส่งผลให้มนุษย์ต้องเรียนรู้จากธรรมชาติและอยู่ร่วมกับความเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ เช่น สภาพอากาศ ผ่านความรู้ของชุมชน นอกจากนี้ในงานศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในงานของคามิน คมนีย์ : วิเคราะห์เชิงวาทกรรม ของอุไรวรรณ สิงห์ทอง และคณะ (2566, หน้า 91 - 116) ได้สรุปว่า ในการดำเนินชีวิตแม้ว่ากระแสสังคมในยุคโลกาภิวัตน์จะเปลี่ยนแปลงไป เกิดความเจริญทางวัตถุขึ้น แต่ท้ายที่สุดแล้วมนุษย์ต้องหันกลับมาพึ่งพาธรรมชาติ โดยเห็นความสำคัญของธรรมชาติในฐานะที่เป็นที่พักพิงและเยียวยาจิตใจของมนุษย์ ทั้งนี้การอนุรักษ์ธรรมชาติในมุมมองของ อาร์เน แนสส์ (Arne Naess, 1973) ได้อธิบายว่าการอนุรักษ์ที่ยึดความเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติและคุณค่าที่เท่าเทียมของสรรพสิ่งคือการเห็นคุณค่าในตนเอง ดังนั้น ในการศึกษาวรรณกรรมไทยที่ตัวบทสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม จึงพบว่าผู้ประพันธ์นำเสนอภาพแทนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในตัวบทอย่างมีพลวัต โดยอธิบายให้เห็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่สัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทั้งมุมมองธรรมชาติเป็นทรัพยากรที่มนุษย์ต้องพึ่งพา หรือธรรมชาติเป็นผู้ยิ่งใหญ่ที่สามารถควบคุมมนุษย์ภายใต้กฎธรรมชาติ และตัวบทยังมีการนำเสนอประเด็นปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อมโดยเชื่อมโยงจากพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม อันนำไปสู่การวิพากษ์ประเด็นปัญหาเหล่านั้น นอกจากนี้ยังชี้ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมผ่านความตระหนักรู้ เกิดเป็นความรู้สึกผูกพันและอยากปกป้องธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างสรรค์วรรณกรรมเยาวชนที่ให้ผู้อ่านหันมาใส่ใจธรรมชาติและเกิดการเรียนรู้ที่จะเห็นอกเห็นใจผู้อื่น ผ่านมุมมองของสัตว์ ต้นไม้หรือธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยร่วมกันหาทางออกในการแก้ไขปัญหาวิกฤตทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีนัยสำคัญ

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ว่าวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560 - 2566 นำเสนอนิเวศสำนักโดยแบ่งเป็นสองกระบวนทัศน์ คือ นิเวศสำนักมนุษย์เป็นศูนย์กลาง และนิเวศสำนักธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง นิเวศสำนักมนุษย์เป็นศูนย์กลาง พบ 2 ลักษณะ คือ มนุษย์ในฐานะผู้เป็นนายของธรรมชาติ สื่อให้เห็นว่ามนุษย์ใช้อำนาจจัดการทรัพยากรรอบตัว ธรรมชาติจึงอยู่ในสถานะผู้ถูกระทำ และมนุษย์ในฐานะผู้ดูแลธรรมชาติ มีการนำเสนอปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อม มนุษย์ตระหนักถึงการแก้ไขแต่ขณะเดียวกันยังคงเน้นความอยู่รอดและประโยชน์ของมนุษย์เป็นสำคัญ ขณะเดียวกันด้านธรรมชาติเป็นศูนย์กลาง

พบ 2 ลักษณะ คือ การบ่มต่อธรรมชาติ โดยเน้นคุณค่าธรรมชาติคือจิตวิญญาณ การพึ่งพาธรรมชาติ และการถ่ายทอดองค์ความรู้เชิงนิเวศให้ทุกคนตระหนักร่วมกัน และการอนุรักษ์ธรรมชาติกับการสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศ โดยเน้นการอนุรักษ์ธรรมชาติอย่างเท่าเทียม นำเสนอผ่านโครงการหรือกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจากปัญหาการคุกคามทำลายธรรมชาติและ การกดขี่สัตว์ มีการนำเสนอการล่าสัตว์สงวนและความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศจากการกระทำของมนุษย์ รวมถึงแทรกจริยธรรมสิ่งแวดล้อมให้ผู้อ่านตระหนักและรับรู้ถึงปัญหาวิกฤตดังกล่าว เพื่อสร้างจิตสำนึกเชิงนิเวศและต่อต้านการใช้อำนาจของมนุษย์เหนือธรรมชาติ โดยสรุปวรรณกรรมเยาวชนที่ได้รับรางวัล พ.ศ. 2560 - 2566 เป็นเสมือนเครื่องมือที่นำเสนอการต่อต้านการแก้ไขปัญหาวิกฤตสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์พึงกระทำได้ อันเป็นการวิพากษ์การครอบงำธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ ควบคู่กับการยกคุณค่าของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อให้ระบบนิเวศสมดุลตามกลไกของวัฏจักรของชีวิตมนุษย์และสัตว์

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. สามารถนำแนวคิดและวิธีการวิเคราะห์ไปเป็นแนวทางการศึกษาวรรณกรรมเชิงนิเวศ
2. งานวิจัยชี้ให้เห็นองค์ความรู้ด้านความสัมพันธ์ตามระบบนิเวศระหว่างมนุษย์ สัตว์ และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เยาวชนและผู้อ่านตระหนัก ห่วงเห่น และอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวมากยิ่งขึ้น
3. ได้เห็นมุมมองหรือแนวคิดเชิงนิเวศของผู้ประพันธ์วรรณกรรมเยาวชนที่มุ่งนำเสนอประเด็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในบริบทสังคมไทย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. สามารถนำแนวทางการศึกษาครั้งนี้ ไปศึกษาวรรณกรรมที่นำเสนอด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของผู้ประพันธ์วรรณกรรมประเภทอื่นได้ เช่น กวีนิพนธ์ เรื่องสั้น ฯลฯ
2. สามารถนำวิธีการวิเคราะห์แนวคิดของผู้ประพันธ์ เพื่อให้เห็นทัศนะและมุมมองที่ปรากฏในงานประพันธ์ไปเป็นแนวทางสำหรับการศึกษาวรรณกรรมประเภทอื่นได้
3. สามารถนำตัวบทที่ศึกษา ไปศึกษาเปรียบเทียบบรรณกรรมของประเทศอื่น เพื่อให้เห็นมุมมองเชิงวิพากษ์สังคมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ทางสังคม โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เหมาะสม เพื่อให้เห็นมุมมองที่หลากหลายในการวิเคราะห์วรรณกรรม

เอกสารอ้างอิง

กิตติศักดิ์ ศรีแก้วบรร. (2565). เจ้าหนูผู้พิทักษ์แห่งเกาะลิบง (พิมพ์ครั้งที่ 2). นครศรีธรรมราช : ศรีนครินทร์เตอร์เรด.

- งามพรรณ เวชชาชีวะ. (2561). *โลกของมดแดงกับแดงกว่า (เอยด้วย!)* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.
- งามพรรณ เวชชาชีวะ. (2562). *โลกของมดแดงกับแดงกว่า (เอยด้วย!)* ตอน ความลับใต้ผืนทราย. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.
- โชติ ศรีสุวรรณ. (2560). *บึงน้ำแห่ง*. กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2549). *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกสิทธิ์ และความเป็นอื่น* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: วิชาษา.
- ดารินทร์ ประดิษฐ์ศนี. (2559). *พินิจปัญหาสิ่งแวดล้อมผ่านมุมมองวรรณกรรมอเมริกันร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทงศ์ จันทะมาตย์ และ ธัญญา สังขพันธานนท์. (2562). ภาพแทนของธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมและพลวัตของสำนักเชิงนิเวศในนวนิยายไทย ระหว่าง พ.ศ. 2475 - 2556. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 7(1), 213- 223.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2539). *วรรณคดีวิจารณ์*. ปทุมธานี: นาค.
- ธัญญา สังขพันธานนท์. (2559). *แว่นวรรณคดี: ทฤษฎีร่วมสมัย*. ปทุมธานี: นาค.
- ปัทมรา แก้วสี, พชร นาคแก้ว, รัชฎากร ชูจันทร์ทอง, ณัฐธิดา วิริยะสัทธา, มาโนช ดินลานสกุล, และพัชลิน จินนุ่น. (2564). สถานภาพการวิจัยวรรณกรรมโดยใช้แนวคิดนิเวศสำนักในช่วง พ.ศ. 2537 - 2563. ใน *การประชุมมหาดไทยวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ครั้งที่ 12* (หน้า 418 - 433). มหาวิทยาลัยมหาดไทย [https://www.hu.ac.th/conference/conference2021/Proceeding/doc/02%20HU/065-HU%20\(P.418%20-%20433\).pdf](https://www.hu.ac.th/conference/conference2021/Proceeding/doc/02%20HU/065-HU%20(P.418%20-%20433).pdf)
- ผู้จัดการออนไลน์. (2562). *ชาวเน็ตร่วมใจรีพอร์ตสินค้า “น้ำตาพะยูน” หลังพบขายออนไลน์ เว็บบดักผูกแฮชแท็ก “Savepayoon”*. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/onlinesection/3312/start=0>
- แพน พงศ์พนรัตน์. (2559). *กระต่ายในพระจันทร์*. กรุงเทพฯ : แพรสำนักพิมพ์.
- ไพศาล ประหา. (2564). *เดาแสน*. สมุทรสาคร : พิมพ์ดี.
- มนนภา เทพสุด. (2562). *ภาวะโลกร้อน : ปัญหาที่ท้าทายในศตวรรษที่ 21*. การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ มหาวิทยาลัยศรีปทุม ครั้งที่ 13 ประจำปี 2561. (น. 2558 - 2567). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- วงเวลา. (2566). *โคโคกับนกพิณซ์ที่หายไป*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.

- วราภรณ์ เกิดพิมาย และคณะ. (2566). กุหลาบทอง: การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติตามแนวทางการศึกษาวรรณกรรมวิจารณ์เชิงนิเวศ. *มังรายสาร วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(1), 91 - 107.
- วิจารณ์ สนิมฉายา. (2566). *คาร์บอนเครดิต (Carbon Credit) คืออะไร*. https://www.tei.or.th/th/article_detail.php?bid=129#:~:text=“คาร์บอนเครดิต”%20หมายถึง%20สิทธิ,หรือวิธีการของทาง
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 – 2564*. กรุงเทพฯ : สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุทัศน์ เขียววัฒนา. (2564). *ลามูตโลก*. กรุงเทพฯ : สถาพรบุ๊คส์.
- สุมาลี. (2565). *มหัศจรรย์พรรณพฤกษา (อยู่วังสระประทุม เล่ม 3)*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์
- สุรเดช โชติอุดมพันธ์. (2560). *ทฤษฎีวิวัฒนาการคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- เสาวรส มิตรปิยานุรักษ์. (2565). *เด็กชายต้นไม้ (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.
- อุไรวรรณ สิงห์ทอง และคณะ. (2566). ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติในงานของ คามิน คมนีย์: วิเคราะห์เชิงวาทกรรม. *มังรายสาร วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(2), 99 - 116.
- เอกอรุณ. (2561). *แม่น้ำสีทอง*. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์.
- Boslaugh, S.E. (2016, January 11). *anthropocentrism*. *Encyclopedia Britannica*. <https://www.britannica.com/topic/anthropocentrism>
- Brudin Borg, C., Wingard, R., & Bruhn, J. (Eds.). (2024). *Contemporary ecocritical methods*. Lexington Books.
- Buell, L. (2011). Ecocriticism: Some Emerging Trends. *Qui Parle: Critical Humanities and Social Sciences* 19(2), 87 - 115. <https://muse.jhu.edu/article/430997>.
- Garrard, G. (2004). *Ecocriticism (1st ed.)*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203644843>
- Naess, Arne (1973). The shallow and the deep, long-range ecology movement. A summary. *Inquiry: An Interdisciplinary Journal of Philosophy*, 16(1 - 4), 95 - 100.
- Suchitra Sharad Tajane, et.al (2024). Ecocriticism In Literature: Examining Nature and The Environment in Literary Works. *Educational Administration: Theory and Practice* 30(6), 2162 - 2168.

มโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับความเหงาในวรรณกรรมไทย

ณรงค์กร รอดทรัพย์¹

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์

อาจารย์ภาควิชาภาษาไทย

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

aranyikaram_sala@hotmail.com

เมธัส ศิริวัฒน์^{2 *}

อาจารย์

สำนักวิชาพหุภาษาและการศึกษาทั่วไป

ศูนย์วิจัยภูมิสังคมและวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

curoba32462@gmail.com

รับบทความ: 10 มีนาคม 2569 / แก้ไขบทความ: 23 เมษายน 2569 / ตอรับบทความ: 10 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนมโนทัศน์เกี่ยวกับความเหงาในวรรณกรรมไทย และวิเคราะห์ระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาไทยจากมโนอุปลักษณ์ตามแนวทางการศึกษาของอรรถศาสตร์ปริชาน โดยศึกษาข้อมูลด้วยแนวคิดของ Lakoff, G. & Kövecses, Z. (1987) และ Kövecses, Z. (2002) (2005) (2006) จากข้อความใน นวนิยายออนไลน์ 6 เรื่อง นวนิยายตีพิมพ์ 20 เรื่อง เรื่องสั้นออนไลน์ 5 เรื่อง รวมเรื่องสั้นตีพิมพ์ 4 เรื่อง ข่าวและสารคดีออนไลน์ซึ่งเผยแพร่ตั้งแต่พ.ศ. 2535 – 2569 ผลการวิจัยพบว่าถ้อยคำที่เป็นมโนอุปลักษณ์แสดงความเหงาในภาษาไทย มี 14 ประเภท ได้แก่ มโนอุปลักษณ์การเดินทาง มโนอุปลักษณ์เวลา มโนอุปลักษณ์อาหาร มโนอุปลักษณ์สิ่งที่มีอำนาจเหนือกว่า มโนอุปลักษณ์สิ่งมีค่า มโนอุปลักษณ์สงคราม มโนอุปลักษณ์วัตถุ มโนอุปลักษณ์สัตว์ มโนอุปลักษณ์มนุษย์ มโนอุปลักษณ์พืช มโนอุปลักษณ์ประจุไฟฟ้า/พลังแม่เหล็กไฟฟ้า มโนอุปลักษณ์ไฟ มโนอุปลักษณ์ของเหลว และมโนอุปลักษณ์ปรากฏการณ์ธรรมชาติ มโนอุปลักษณ์ดังกล่าวนี้ สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์อารมณ์อ้างว้างว่าเหงาของภาษาไทยแบบภวสัมพันธ์ และญาณสัมพันธ์

คำสำคัญ: มโนอุปลักษณ์, ถ้อยคำอุปลักษณ์ที่สะท้อนความเหงา, ภวสัมพันธ์, ญาณสัมพันธ์

¹ ผู้แต่งหลัก (First Author)

^{2 *} ผู้แต่งร่วม (Co-first Author) และ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

Conceptual Metaphors of Loneliness in Thai Literature

Narongkan Rodsap

Assistant Professor, Ph.D.,
Lecturer Thai Language Department,
Faculty of Humanities, Naresuan University.
aranyikaram_sala@hotmail.com

Methus Siriwat

Lecturer, Division of Thai,
School of Languages and General Education,
Center of Geosocial and Cultural Research for Sustainable Development,
Walailak University.
curoba32462@gmail.com

Received: March 10, 2026 / Revised: April 23, 2026 / Accepted: June 10, 2026

Abstract

This study aims to analyze metaphorical expressions reflecting the concept of loneliness in Thai literature and to examine the conceptual system of Thai speakers through the lens of Cognitive Semantics. The theoretical framework is grounded in the conceptual metaphor theory proposed by Lakoff & Kövecses (1987) and Kövecses (2002, 2005, 2006). The data were synthesized from a diverse corpus, including 6 online novels, 20 printed novels, 5 online short stories, 4 printed short story collections, and various online news and documentaries published between 1992 - 2026. The research found 14 types of conceptual metaphors expressing loneliness in Thai: travel metaphor, time metaphor, food metaphor, metaphor of superiority, metaphor of valuable things, metaphor of war, metaphor of objects, metaphor of animals, metaphor of humans, metaphor of plants, metaphor of electric charge/electromagnetic energy, metaphors of fire, liquids, and natural phenomena reflect the concepts of loneliness and isolation in the Thai language through both ontological correspondences and epistemic correspondences.

Keywords: conceptual metaphor, metaphorical expressions reflecting loneliness,
ontological correspondences, epistemic correspondences

บทนำ

ในสังคมร่วมสมัย ความเหงามักถูกเข้าใจในฐานะอารมณ์ส่วนบุคคล เป็นสภาวะภายในที่เกิดจากการขาดใครบางคน หรือการล้มเหลวในการสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคง ทักษะเช่นนี้ทำให้ความเหมาถูกวางให้อยู่ในขอบเขตของปัญหาส่วนตัวที่แต่ละคนต้องจัดการด้วยตนเอง ไม่ว่าจะผ่านการหาคู่ การขยายเครือข่ายสังคม หรือการปรับทัศนคติให้เข้มแข็งขึ้น อย่างไรก็ตาม การปรากฏซ้ำของถ้อยคำอย่าง “ใครก็ได้มาคบหน่อย” ในพื้นที่สาธารณะ โดยเฉพาะในโลกออนไลน์ ชี้ให้เห็นว่าความเหมาไม่อาจถูกอธิบายได้เพียงในระดับปัจเจกอีกต่อไป

การที่อารมณ์ซึ่งเคยถูกมองว่าเป็นเรื่องส่วนตัวถูกเปิดเผยอย่างออกหน้าในรูปแบบของโพสต์มีม หรือมุกตลก แสดงให้เห็นการเปลี่ยนสถานะของความเหมาจากรู้สึกส่วนบุคคลไปสู่อารมณ์ที่หมุนเวียนในพื้นที่สาธารณะ ผู้คนอาจไม่ได้เปิดเผยความเหมาเพื่อขอความช่วยเหลือโดยตรง หากแต่เปิดพื้นที่ให้อารมณ์ดังกล่าวถูกมองเห็น รับรู้ และตอบสนองผ่านการกดไลก์ การแชร์ รีโพสต์ หรือการแสดงความเห็น กลไกเช่นนี้ทำให้ความเหมาเริ่มทำงานในลักษณะของอารมณ์สาธารณะ (public emotion) ที่ถูกสังคมร่วมกันรับรู้และตีความ (วิสุทธิ์ เวชวรารณ, 2568)

ในนวนิยายเรื่อง “คุณหมูปาฏิหาริย์” ของปราปต์ มีการสะท้อนความเหมาอย่างชัดเจนผ่านตัวละครที่ต้องเผชิญกับความเปล่าเปลี่ยวและความทุกข์ใจจากการขาดการเชื่อมโยงกับผู้อื่น เช่น เมื่อพระเอกต้องนั่งอยู่คนเดียวในห้องที่เงียบสงัด เขารู้สึกถึงความว่างเปล่าและความคิดที่วนเวียนอยู่ในใจ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกอ้างว้างและไม่มีใครสังเกตเห็นหรือเข้าใจความรู้สึกของเขาได้ นี่คือการแสดงออกถึงอารมณ์สาธารณะที่สังคมไทยต้องเผชิญและตีความว่าความเหมานั้นไม่เพียงส่งผลต่อบุคคลแต่ยังมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม ทำให้เกิดความตระหนักรู้ถึงความสำคัญของการมีความสัมพันธ์ที่ดีในชีวิตประจำวัน

Lakoff and Johnson (1980) กล่าวว่า มโนทัศน์หนึ่งสามารถกำหนดอีกมโนทัศน์หนึ่งในถ้อยคำที่เป็นอุปลักษณ์ได้ด้วยการถ่ายโยงความหมาย (Mappings) จากวงความหมายต้นทาง (Source domain) ไปยังวงความหมายปลายทาง (Target domain) โดยทั่วไปแล้ววงความหมายต้นทางมักจะเป็นรูปธรรม และวงความหมายปลายทางมักจะเป็นนามธรรม (Kövecses 2000)

อนึ่งจากสำรวจเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษามโนอุปลักษณ์ในภาษาไทย ผู้วิจัยพบการศึกษามโนอุปลักษณ์หลายเรื่อง ตัวอย่างเช่น อุปลักษณ์แสดงอารมณ์รักในบทเพลงไทยสากลสำหรับวัยรุ่นไทยของสินีนาฏ วัฒนสุข (2549) การศึกษาอุปลักษณ์ความรักจากบทเพลงไทยสากลของภัทรา งามจิตวงศ์สกุล (Pattara Ngamjitwongsakul 2003) มโนอุปลักษณ์แสดงอารมณ์หวัง ความใฝ่ฝัน หรือจินตนาการในภาษาไทยของณรงค์กรณ รอดทรัพย์ (2561) อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์แสดงอารมณ์โกรธในภาษาไทยของ ศุภชัย ต๊ะวิชัย (2549) การศึกษาเปรียบเทียบอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ของความทุกข์และความโกรธและความทุกข์ในภาษาไทยและภาษาอังกฤษของนันท์นภัส อยู่ประยงค์ (Nannapat

Yooprayong 2010) อุปลักษณเกี่ยวกับอารมณ์เปื้อนในภาษาไทยของณรงค์กรณ รอดทรัพย์ (2557) มโนอุปลักษณแสดงอารมณ์โศกเศร้าในนวนิยายไทยของณรงค์กรณ รอดทรัพย์ (2561) กอปรกับการศึกษามโนอุปลักษณซึ่งแสดงปรากฏการณ์สำคัญทางสังคมไทย เช่น น้ำท่วมคือสงครามและประชาชนคือเหยื่อ : มโนทัศน์ซึ่งสะท้อนจากพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ไทยของ รัชนิญญา กลิ่นน้ำหอมและฤทธิ์ศุภเศรษฐสิริ (2560) อุปลักษณในข่าวความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของ สุทธาทิพย์ อร่ามศักดิ์ (2560) “พระทรงเป็นยิ่งกว่ามหากษัตริย์” : การศึกษามโนอุปลักษณและมุมมองของพสกนิกรที่มีต่อในหลวงรัชกาลที่ 9 ของ วรพรรณา เพ็ชรกิจ และสุธาสินี ปิยพสุนทรา (2560)

การศึกษามโนอุปลักษณเกี่ยวกับอารมณ์เปลี่ยวเหงาอ้างว้าง อันเป็นมโนทัศน์สำคัญอีกประเด็นหนึ่งของสังคมไทยจึงน่าจะเป็นอีกกรอบการมองซึ่งบ่งชี้วิถีคิดของคนไทยได้อย่างดี ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษามโนอุปลักษณเกี่ยวกับความเหงาหงอยในภาษาไทย เนื่องจากเห็นว่าอารมณ์ดังกล่าวคือมโนทัศน์สำคัญประการหนึ่งของคนไทยที่สร้างความทุกข์รบกวนใจคนเรา ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นในสังคมไทยปัจจุบัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ถ้อยคำที่เป็นมโนอุปลักษณเกี่ยวกับความเหงาในภาษาไทย
2. วิเคราะห์ระบบมโนทัศน์ของคนไทย จากถ้อยคำที่เป็นมโนอุปลักษณแสดงความเหงาในภาษาไทย

กรอบแนวคิด

นำอรรถศาสตร์ปริชานตามแนวคิดของเลคอฟ และจอห์นสัน (Lakoff, G. & Johnson, M., 1980) เลคอฟ (Lakoff, G., 1987) โคเวสเซส (Kövecses, Z., 1986, 2000, 2002, 2005) มาใช้ในการวิเคราะห์ถ้อยคำที่เป็นมโนอุปลักษณ ดังนี้

การถ่ายโยงความหมายคือกระบวนการทางปัญญาที่มนุษย์ใช้ทำความเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม (Target Domain) โดยอาศัยโครงสร้างจากสิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือประสบการณ์ทางกายภาพ (Source Domain)

ระบบถ่ายโยงความหมายแบบภวสัมพันธ (Ontological Correspondence) คือ การจับคู่ความสัมพันธ์ระหว่าง “องค์ประกอบ” ของโดเมนต้นทางและโดเมนปลายทาง เช่น

Source (ภาชนะ/Container) มีขอบเขต มีพื้นที่ภายใน มีแรงดัน

Target (อารมณ์โกรธ/Anger) มีขีดจำกัดของความอดทน, มีความรู้สึกภายใน, มีความพลุ่งพล่าน

การจับคู่ ตัวบุคคลเปรียบเสมือน “ภาชนะ” และอารมณ์เปรียบเสมือน “ของเหลวหรือแรงดัน” ที่บรรจุอยู่ภายใน

ระบบถ่ายโยงความหมายแบบญาณสัมพันธ์ (Epistemic Correspondence) คือ การถ่ายโยง “ความรู้” หรือ “ตรรกะ” จากประสบการณ์หนึ่งไปสู่อีกประสบการณ์หนึ่ง เช่น

ตรรกะทางกายภาพ หากแรงดันในภาชนะมีมากเกินไป ภาชนะจะระเบิด

ตรรกะทางอารมณ์ หากความโกรธมีมากเกินไปจนควบคุมไม่ได้ บุคคลนั้นจะ “ระเบิดอารมณ์”

ภาพร่าง

ศุภชัย ตั๊วะวิชัย (2556) กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับ ภาพ (Image) กับภาพร่าง (Image-schemas) มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ภาพร่างคือโครงสร้างพื้นฐานที่เป็นนามธรรม ซึ่งเกิดจากการที่ร่างกายปฏิสัมพันธ์กับโลก (Embodiment) ข้อมูลที่คุณระบุสามารถจำแนกการถ่ายโยงได้ดังนี้

ประเภทภาพร่าง (Image-schemas)	การถ่ายโยงเชิงมโนทัศน์ (Mapping)	ตัวอย่างการวิเคราะห์
ภาชนะ (Containers)	ความรู้สึกลึก/สภาวะ คือ ภาชนะ	“ความโกรธพุ่งพล่านอยู่ภายใน” (อารมณ์คือของเหลวในร่างกาย)
แรงผลักดัน (Forces)	อุปสรรค/แรงจูงใจ คือ แรงทาง กายภาพ	“ความต้องการขับเคลื่อนให้เขาทำ” (ความปรารถนาคือแรงผลักดัน)
เส้นทาง (Paths)	การดำเนินชีวิต คือ การเดินทาง	“ชีวิตมาถึงทางตัน” (เป้าหมายคือจุดหมายปลายทาง)

การประสาณรูป

ศุภชัย ตั๊วะวิชัย (2556) กล่าวโดยสรุปเกี่ยวกับ การประสาณรูป (embodiment) เป็นแนวคิดการศึกษาทางด้านปริชานศาสตร์ (Cognitive science) ซึ่งโยงไปสู่การอธิบายทางภาษา โคเวคเซส (Kövecses, 2006 : 368) ได้อธิบายเกี่ยวกับการประสาณรูปว่าเป็นการศึกษาที่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างภาษา ความหมาย และความคิด ความสัมพันธ์ดังกล่าวเป็นผลมาจากประสบการณ์ร่างกายโดยการโยงความสัมพันธ์กับภาพร่าง (Image-Schema) การจัดหมวดหมู่ระดับพื้นฐานและประสบการณ์หรืออาจจะกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่าการประสาณรูปเป็นการทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรมหรือการทำให้เป็นรูปเป็นร่างขึ้นมา การประสาณรูปคือรากฐานที่ทำให้เกิด มโนอุปลักษณ์ (Conceptual Metaphors) โดยมีกลไกดังนี้

โครงสร้างการถ่ายโยง (ความต้องการคือความหิว)

1. ระดับภวสัมพันธ์ (Ontological)

ความหิว (กายภาพ) → ถ่ายโยงไปสู่ → ความปรารถนา (จิตใจ)

อาหาร (สิ่งที่ตอบสนองกาย) → ถ่ายโยงไปสู่ → สิ่งที่ยากได้ (สิ่งที่ตอบสนองใจ)

2. ระดับญาณสัมพันธ์ (Epistemic)

เราเรียนรู้ว่า “ความหิว” ทำให้เกิดความทรมานและต้องได้รับการเติมเต็มเมื่อมีความ “อยากได้” (นามธรรม) เราจึงใช้ตรรกะเดียวกันมาอธิบายว่ามันคือความรู้สึกที่ “โหยหา” หรือ “หิวกระหาย”

ระเบียบวิธีวิจัยของการศึกษา

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์ ใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบ เจาะจง (Purposive Sampling) โดยเน้นข้อมูลประเภทสื่อประสม ทั้งสิ้นจำนวน 35 รายการหลัก (ไม่รวมเพลง ข่าว และสารคดี) แบ่งออกเป็นวรรณกรรมประเภทนวนิยาย (26 เรื่อง) แบ่งเป็นออนไลน์ 6 เรื่อง และฉบับตีพิมพ์ 20 เรื่อง วรรณกรรมประเภทเรื่องสั้น (9 รายการ) แบ่งเป็นออนไลน์ 5 เรื่อง และรวมเรื่องสั้นตีพิมพ์ 4 เล่ม สื่อประเภทอื่น ๆ เพลง ข่าว และสารคดีออนไลน์

เกณฑ์การคัดเลือก

1. ขอบเขตด้านเวลา ข้อมูลต้องเผยแพร่ระหว่างปี พ.ศ. 2535 – 2569 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ครอบคลุมตั้งแต่ยุคก่อนอินเทอร์เน็ตแพร่หลายจนถึงยุคดิจิทัลเต็มรูปแบบ
2. ความหลากหลายของรูปแบบ ครอบคลุมทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ และสื่อดิจิทัล เพื่อดูวิวัฒนาการของภาษาหรือเนื้อหา
3. ความครบถ้วนของข้อมูล ต้องเป็นผลงานที่มีเนื้อหาจบสมบูรณ์ หรือมีข้อมูลเพียงพอต่อการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์

เหตุผลในการเลือกข้อมูลแต่ละประเภท

ทำไมต้องมีทั้งออนไลน์และตีพิมพ์ เพื่อศึกษาความแตกต่างด้านการใช้ภาษา และบริบททางสังคมที่สะท้อนผ่านตัวอักษร เนื่องจากนวนิยายตีพิมพ์มักผ่านการคัดกรองจากบรรณาธิการ ขณะที่งานออนไลน์มีความอิสระและล่าสุดมากกว่าทำไมต้องรวมเพลง ข่าว และสารคดี เพื่อให้เห็นภาพรวมของ “ภาษาร่วมสมัย” ในหลายมิติ เพราะภาษาในเพลงสะท้อนอารมณ์ความรู้สึก ขณะที่ข่าวและสารคดีสะท้อนข้อเท็จจริงและสภาพสังคมในช่วงเวลานั้น ๆ

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยแบ่งตามแหล่งที่มา ดังนี้

1. ข้อมูลปฐมภูมิ การอ่านและบันทึกเนื้อหาจากรูปเล่ม (ฉบับตีพิมพ์) การบันทึกข้อมูลดิจิทัลจากแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น เว็บไซต์นิตยสาร สำนักข่าวออนไลน์ หรือ YouTube (กรณีเพลง/สารคดี)
2. เครื่องมือที่ใช้ แบบบันทึกข้อมูล เพื่อคัดแยกประเด็นที่ต้องการศึกษา เช่น คำศัพท์ โครงสร้างประโยคหรือวาทกรรมที่ปรากฏ เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วน จะนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธี การวิเคราะห์เนื้อหา โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การจำแนกประเภท แยกข้อมูลตามประเภทสื่อและช่วงปีที่เผยแพร่

ขั้นที่ 2 การวิเคราะห์เชิงเปรียบเทียบ เปรียบเทียบเนื้อหาและรูปแบบภาษาระหว่างปี 2535 กับปี 2569 และระหว่าง “สื่อออนไลน์” กับ “สื่อตีพิมพ์”

ขั้นที่ 3 การตีความบริบท เชื่อมโยงผลการวิเคราะห์เข้ากับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเทคโนโลยีในช่วงเวลานั้น

นิยามศัพท์เฉพาะ

ภวสัมพันธ์ กระบวนการถ่ายทอดความหมายจากวงความหมายต้นทาง (Source Domain) ซึ่งมักเป็นรูปธรรม เข้าสู่วงความหมายปลายทาง (Target Domain) ซึ่งเป็นนามธรรม ในงานวิจัยนี้คือความเหงา เพื่อให้มนุษย์เข้าใจแนวคิดนามธรรมนั้นผ่านประสบการณ์ทางกายภาพ

ญาณสัมพันธ์ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างความหมายของถ้อยคำในวงความหมายต้นทางกับความหมายของถ้อยคำในวงความหมายปลายทาง ในงานวิจัยนี้คือความเหงา อนึ่งถ้อยคำในวงความหมายต้นทางจะปฏิสัมพันธ์กันเองก่อน(มากกว่าหนึ่งลักษณะ) แล้วจะถ่ายทอดความหมายกับถ้อยคำในวงความหมายปลายทาง แบบนี้ได้มีลักษณะสิ่งหนึ่งกลายเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ทว่าเป็นธรรมชาติของสิ่งหนึ่งกลายเป็นธรรมชาติของอีกสิ่งหนึ่ง Croft and Cruse, 2004 : p. 196-197)

ผลการวิจัย

คำแสดงอารมณ์เหงา และประเภทของมโนอุปลักษณ์เกี่ยวกับความเหงาหงอยในภาษาไทย ทั้ง 14 มโนอุปลักษณ์มีรายละเอียด ดังนี้

1. มโนอุปลักษณ์การเดินทาง

วิธีการถ่ายทอดทางความหมายอุปลักษณ์แสดงความอ้างว้างเดียวดายเป็นการการเดินทางสามารถแบ่งลักษณะการถ่ายทอดทางความหมายออกเป็น 2 แบบ คือ การถ่ายทอดแบบภวสัมพันธ์ และการถ่ายทอดแบบญาณสัมพันธ์ มีรายละเอียดดังนี้

(1) ความเหงาที่ต้องก้าวผ่าน(ต่าย อรทัย, <https://www.youtube.com/watch?v=B4Pjc5G3uns>, 6 ธันวาคม 2557)(2) จากความว่าเหวสู่ก้าวแรกของการเปลี่ยนแปลง

(https://www.facebook.com/JitArsaBank/posts/การมองไม่เห็น-คือของขวัญที่ทำให้ผมเห็นโลกและใจคนชัดเจนขึ้น-จากเด็กชายที่โลกเคยสว, 9 เมษายน 2558)

จากตัวอย่างประโยค (1) สามารถถ่ายโยงทางความหมายแบบภวสัมพันธ์ของมโนอุปลักษณ์แสดงอารมณ์เหงาได้ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

ก้าวผ่าน

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

ทำให้ตนเองดีขึ้นไม่ติดอยู่กับความเหงา

นอกจากนี้ยังปรากฏการถ่ายโยงความหมายแบบภวสัมพันธ์ ในที่นี้หมวดหมู่ความหมายต้นทางประกอบด้วยหมวดหมู่ความหมายมากกว่าหนึ่งหมวดหมู่ความหมายซึ่งมีความสัมพันธ์กันภายในก่อนที่จะเกิดการถ่ายโยงความหมาย ดังนี้

(3) ช่างเปล่าช่างเปลี่ยวหัวใจ ฉันยืนอยู่คนเดียวได้ยืนไหม ช่างเหงาหัวใจเหลือเกิน

(เนื้อเพลง “เพียงรัก” ของ Silly fools, 3 ตุลาคม 2550)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ใช้ภาษานำคำว่า “เปลี่ยว” และ “หัวใจ” มาใช้เป็นความอ้างว้าง ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง :

การเดินทางคนเดียว

เปลี่ยว

หัวใจ

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :

ความอ้างว้าง

มีความเปลี่ยวเหงา

(การเดินทางคนเดียว)

(จิตใจ)

(เปลี่ยวเหงาอย่างยิ่ง)

2. มโนอุปลักษณ์เวลา

การถ่ายโยงแบบภวสัมพันธ์ของมโนทัศน์ความเหงาหงอยเป็นเวลานานไม่รู้จบในภาษาไทย ได้แก่

(4) ความอ้างว้างอันเป็นนิรันดร์

(https://www.tunwalai.com/story/284043?searchFilterPromotion=False , 8 เมษายน 2562)

จากตัวอย่างประโยคดังกล่าวนี้สามารถถ่ายโยงทางความหมายแบบภวสัมพันธ์ได้ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

นิรันดร์

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

โดดเดี่ยวยาวนานไม่มีสิ้นสุด

ส่วนการถ่ายโยงแบบภวสัมพันธ์ของมโนทัศน์ความเหงาเป็นช่วงเวลานานในภาษาไทย หรือคนเหงาเวลาได้แก่

(5) เป็นแค่คนที่เขาไว้มาเวลา ไม่เคยรัก เขาแค่เหงาก็มา

(https://www.siamzone.com/music/thailyrical/13231, 11 กันยายน 2560)

(6) หากชีวิตของฉันไม่มีแต่ความเหน็ดเหนื่อยและอ้างว้างเกือบตลอดเวลาที่ผ่านมา
(<https://www.facebook.com/LookabookPlease/posts/ได้ฟ้าหนาว-โดย-นรุตม์ถ้าหากท่านขึ้น>
ขอบบวณิยาที่มีเค้าโครงมาจากชีวิตจริงของบุคคล/1009641982775232, 4 พฤษภาคม 2564)
จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ใช้ภาษานำคำว่า “ตลอดเวลา” และ “ผ่านมา” มาใช้แสดง
ความเหงา ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง :

เวลาที่เดินไป

ตลอดเวลา ผ่านมา

(ระยะเวลา) (การเดินทาง)

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :

ความเหงาหงอย

อ้างว้างมาตลอด

(อยู่กับความเดียวดาย)

3. มโนอุปลักษณ์อาหาร

วิธีการถ่ายโยงทางความหมายอุปลักษณ์แสดงความว่าเหวเป็นอาหาร สามารถแบ่งลักษณะ
การถ่ายโยงทางความหมายออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

(7) สายลมโชยฉิวกลืนกินความเจ็บเหงา มีฉันผู้เดียว

(<https://www.instagram.com/p/DRFRoo7mF9C/>, 15 พฤศจิกายน 2568)

จากตัวอย่างประโยคดังกล่าวนี้สามารถถ่ายโยงทางความหมายแบบภวสัมพันธ์ได้ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

กลืนกินอาหาร

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

ยอมรับความเหงาไว้

วิธีถ่ายโยงทางความหมายญาณสัมพันธ์ของอุปลักษณ์แสดงความอ้างว้างเป็นอาหารมีดังนี้

(8) เขาต้องการใครสักคนมาทดแทนส่วนที่ขาดหายไป

(Avery Pie, 52 HZ เศษส่วนความเหงา, 2567)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ใช้ภาษานำคำว่า “ทดแทน” “ส่วน” และ “ขาดหายไป” มาใช้แสดง
ความอ้างว้าง ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง :

อาหารทดแทนส่วนที่ขาดหายไป

ทดแทน ส่วน ขาดหายไป

(อาหารที่ให้พลังงาน (วัตถุ) (สิ่งมีค่า)

และสารอาหารครบถ้วน)

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :

ความอ้างว้าง

ความเหงาที่รอการเอาใจใส่

(ความอ้างว้างที่รอการเติมเต็มความเข้าใจ)

4. มโนอุปลักษณ์สิ่งที่มีอำนาจเหนือกว่า

วิธีการถ่ายทอดทางความหมายอุปลักษณ์แสดงอารมณ์ว่าเหวเป็นสิ่งที่มีความอำนาจเหนือกว่ามีดังนี้

(9) เราพบว่า ความเหงา ไม่ได้เป็นเพียงแค่ความรู้สึกของคนคนหนึ่ง ไม่ใช่การคิดไปเอง แต่มันคือ “วิกฤต” ทางสังคม ที่อาจหมายถึงปัญหาสุขภาพจิต

(<https://today.line.me/th/v3/article/Gg6LM7Y>, 26 มิถุนายน 2567)

จากตัวอย่างประโยค (9) สามารถถ่ายทอดทางความหมายแบบภวสัมพันธ์ได้ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

วิกฤต

ความเหงาคือภัยร้ายแรง

ส่วนการถ่ายทอดความหมายแบบภวสัมพันธ์ในที่นี้ ดังนี้

(10) อย่ายอมให้ความเหงา พาตัวเรา กลับไปง้ออีกครั้ง

(<https://www.facebook.com/paty.paty.566790> , 28 มกราคม 2559)

(11) ขจัดความเหงาประชาชน วาระแห่งชาติของรัฐบาลอังกฤษ

(<https://www.bbc.com/thai/international-42734258>, 18 มกราคม 2561)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ใช้ภาษานำคำว่า “ขจัด” และ “วาระแห่งชาติของรัฐบาลอังกฤษ” มาใช้แสดงความเหงาดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง :

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :

วิกฤตการณ์ในวงกว้าง

ผลกระทบของความเหงา

ขจัด วาระแห่งชาติของรัฐบาลอังกฤษ

จัดการความเหงา

(ทำลาย)

(สิ่งสำคัญยิ่ง)

(แก้ปัญหาหลุกหลามจากความเหงา)

5. มโนอุปลักษณ์สิ่งมีค่า

วิธีการถ่ายทอดทางความหมายอุปลักษณ์แสดงถึงความเหงาเป็นสิ่งที่มีความสามารถแบ่งลักษณะการถ่ายทอดทางความหมายออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

(12) ชีวิตที่ต้องมีความอ้างว้างเป็นเพื่อน

(<https://www.sarakadee.com> > ความอ้างว้าง, 16 มีนาคม 2555)

จากตัวอย่างประโยคดังกล่าวนี้สามารถถ่ายทอดทางความหมายแบบภวสัมพันธ์ได้ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

เพื่อน

ใช้ชีวิตและรู้จักทำใจอย่างถูกต้อง

ยอมรับว่าความรุ่มร้อนเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่เราต้องอยู่กับมันไปอีกนาน

ขณะที่การถ่ายโยงความหมายแบบญาณสัมพันธ์ ดังนี้

(13) ให้ความเดียวดายเป็นเพื่อนใจ ให้พอได้เดินทางต่อ

(<https://www.tiktok.com/@kamwave/video/7478543487416143124>, 6 มีนาคม 2568)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ใช้ภาษานำคำว่า “เพื่อน” และ “ใจ” มาใช้แสดงการให้ค่าความเดียวดาย ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง :

ประเมินสิ่งมีค่า

เพื่อน

ใจ

⇒

(ให้ค่าสิ่งมีค่า) (อวัยวะ)

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :

ความเหงา

คุ้นชินกับความเดียวดาย

(การให้ค่าความเดียวดาย)

6. มโนอุปลักษณ์สงคราม

วิธีการถ่ายโยงทางความหมายแบบภวสัมพันธ์อุปลักษณ์แสดงควาว่าเหวเป็นสงคราม มีดังนี้

(14) “คลื่นความเหงา” ที่มนุษย์อาจต้องทำใจว่าเราจะ ต้องเผชิญกับมันในหลายช่วงวัยของชีวิต

(<https://today.line.me/th/v3/article/Gg6LM7Y>, 26 มิถุนายน 2567)

(15) ความเหงายังทำลายความสามัคคีของสังคม

(วีรทัศน์ อิงค์ทรางกูร, 3 กรกฎาคม 2568)

จากตัวอย่างประโยค (14) สามารถถ่ายโยงทางความหมายแบบภวสัมพันธ์ได้ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

เผชิญกับ

⇒

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

ต่อสู้กับความอ้างว้างว่าเหว

(16) แต่ความรู้สึกดี ๆ ...ไม่สามารถเรียกกลับคืนมาได้ สงครามครอบครัวย่อมให้เกิดบาดแผล ..แม้มันจะสงบลง..และในความเงียบสงบนั่นเอง สงครามอย่างใหม่ก็ก่อตัวขึ้นกลายเป็นสงครามเย็น

(อัครมณี วรรณประไพ, ในความมีอยู่, หน้า 55, 2539)

(17) เป็นปัญหาที่ทั่วโลก รวมถึงองค์การอนามัยโลก (WHO) มองว่าเป็นภัยคุกคามและเป็นโรคระบาดอย่างหนึ่ง ในปัญหาเรื่องความเหงา

(<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=996118452525345&id=100063815991498&set=a.522666679870527>, 2 กันยายน 2567)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ใช้ภาษานำคำว่า “ภัย” “คุกคาม” และ “โรคระบาด” มาใช้แสดงผลกระทบจากความเหงาด้วยการถ่ายโยงความหมายแบบภวสัมพันธ์เป็นความรุนแรงจากโรคระบาด ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง :

เกิดผลกระทบวงกว้าง

ภัย คุกคาม โรคระบาด

(ผู้มีอำนาจเหนือ) (สงคราม) (ผู้มีอำนาจเหนือ)

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :

ความเหงาม

⇒ เกิดผลเสียจากความเหงามในวงกว้าง

(ผลกระทบรุนแรงจากความเหงาม)

7. มโนอุปลักษณวัตถุ

วิธีการถ่ายโยงทางความหมายแบบภวสัมพันธของอุปลักษณแสดงความเหงามหงอยเป็นวัตถุ มีดังนี้

(18) ไข่กะ ตอสนั่นฉันทนน้ำบูตเหมือนตุตติง ส่วนเกินของบ้าน ก็แบบนี้แหละ

(<https://www.tunwalai.com/chapter/9323138>, 17 พฤษภาคม 2566)

จากตัวอย่าง (18) สามารถถ่ายโยงทางความหมายแบบภวสัมพันธเป็นส่วนไม่สำคัญของ อาคาร ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

ส่วนเกินของบ้าน

⇒

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

เดียวดายท่ามกลางผู้คนในครอบครัว

ส่วนการถ่ายโยงความหมายแบบภวสัมพันธเป็นหลุมฝังศพในสุสานร้าง หรืออาคาร ซึ่งใหญ่โตมาก ๆ ได้แก่

(19) แกกินอาหารที่ร้านริมน้ำอย่างผิดผี... เปลี่ยวเศร้า และทุกข์ตรมเหมือนอยู่เบื้องหน้า

หลุมฝังศพ ของตนเองในสุสานร้าง

(แดนอรัญ แสงทอง, เกสสีขาว, หน้า 213, 2536)

(20) เหงา...ตัวเท่าบ้าน มันโผล่มาจากไหนก็ไม่รู้

(<https://pantip.com/topic/32920494>, 9 พฤศจิกายน 2557)

จากตัวอย่าง (20) ผู้ใช้ภาษานำคำว่า “ตัว” “เท่า” และ “บ้าน” มาใช้แสดงความเหงาม ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง :

ขนาดใหญ่โต

ตัว เท่า บ้าน

(อวัยวะ) (เปรียบเทียบ) (อาคารวัตถุ)

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :

ความเหงาม

⇒

ทรมานจากความเหงาม

(เหงาอย่างที่สุด)

8. มโนอุปลักษณสัตว์

การถ่ายโยงแบบภวสัมพันธของมโนทัศน์ความเหงามเป็นสัตว์ขนาดใหญ่ หรือตะกอนไล่สัตว์ รบกวนในภาษาไทย ได้แก่

(21) เพลงตัวเท่าวาท (52Hz)

([https://www.youtube.com/watch?v=Y0TbzleSSyo&list=RDY0TbzleSSyo&start_r](https://www.youtube.com/watch?v=Y0TbzleSSyo&list=RDY0TbzleSSyo&start_radio=1)
adio=1, 2567)

(22) พิชัยแรงของ “ความเหงา” อังกฤษตั้งรัฐมนตรี “กระทรวงไล่ความเหงา”

(<https://www.youtube.com/watch?v=tCBs0nltjCA>, 7 เมษายน 2567)

จากตัวอย่างประโยคดังกล่าวนี้สามารถถ่ายทอดทางความหมายแบบภวสัมพันธ์ได้ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

ไล่

กำจัดความเหงา

ส่วนการถ่ายทอดแบบภวสัมพันธ์ของมโนทัศน์ความเหงาเป็นปริสติดที่เติบโตรวดเร็วจากการเบียดเบียนเหยื่อ ในภาษาไทย ได้แก่

(23) ความเหงาเล็ก ๆ ที่เกาะกุมใจก็ขยายใหญ่ขึ้นอย่างไม่รู้ตัว

(<https://thestandard.co/podcast/ruok20/>, 17 สิงหาคม 2561)

การถ่ายทอดความหมายแบบภวสัมพันธ์ซึ่งหมวดหมู่ความหมายต้นทางและหมวดหมู่ความหมายปลายทางมีความหมายตรงกันคือ “พฤติกรรมของสัตว์นักล่า” ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง :

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :

พฤติกรรมการกินของปริสติด

ความเหงา

เกาะกุม ใจ ขยายใหญ่ขึ้น

อารมณ์เหงาหงอยอย่างยิ่ง อ้างว้างอย่างยาวนาน

(ปริสติด) (อวัยวะ) (เบียดเบียนมาก)

9. มโนอุปลักษณ์มนุษย์

ปรากฏ 5 ลักษณะ ได้แก่ อวัยวะร่างกายมนุษย์ ผลผลิตจากอวัยวะร่างกายมนุษย์ โรค อากัปกริยามนุษย์ และประสาทสัมผัส มีรายละเอียดดังนี้

1) อวัยวะร่างกายมนุษย์

การนำเอาคำที่อยู่ในหมวดหมู่ความหมายของมนุษย์มาเปรียบเทียบกับความตาย อาทิ

(24) ไข้คะ ตอนนี้นั่นหน้าบูดเหมือนตุตลิ่ง ส่วนเกินของบ้าน ก็แบบนี้แหละ

(<https://www.tunwalai.com/chapter/9323138>, 17 พฤษภาคม 2566)

การถ่ายทอดความหมายแบบภวสัมพันธ์ของความเหงาเป็นผลผลิตจากอวัยวะคน ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง : อาการของอวัยวะ **หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :** ความเหงา

หน้า

บูด

คนไม่สำคัญ

(อวัยวะ) (อาหารเสีย)

(พฤติกรรมร่วมจากความตายในครอบครัว)

2) ผลผลิตจากอวัยวะร่างกายมนุษย์

อุปลักษณ์ผลผลิตจากอวัยวะร่างกายมนุษย์ที่ปรากฏ ดังตัวอย่าง

(25) ฟังเพลง แต่อยู่ดีดีน้ำตาก็ซึม ๆ แล้วรู้สึกเหงาๆยังไม่รู้

(<https://pantip.com/topic/35145328>, 11 พฤษภาคม 2559)

การถ่ายโยงความหมายแบบฐานสัมพันธ์ของเปลี่ยวเดียวดายเป็นผลผลิตจากอวัยวะคน ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง : ผลผลิตอวัยวะ หมวดหมู่ความหมายปลายทาง : เหงาหงอย

น้ำตา ซึม ⇨ เปลี่ยวเดียวดาย

(ผลผลิตจากอวัยวะ) (ไหลเล็กน้อย) (พฤติกรรมร่วมขณะมีความเหงาหงอย)

3) โรค ถ้อยคำอุปลักษณ์โรค ดังตัวอย่าง

(26) ถ้าคุณอยากหายเหงาเราขออาสาพาคุณมาเรียนรู้ โรคเหงา

(<https://cheewajit.com/mind/56562.html>, 9 พฤษภาคม 2560)

จาก (26) ถ่ายโยงทางความหมายแบบฐานสัมพันธ์ของมโนทัศน์โรคเป็นการบรรเทาอาการของโรค ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

หาย ⇨ บรรเทาจนหมดสิ้นอาการเจ็บเหงา

(27) หลงใช้ชีวิตอยู่คนเดียวจนซาซึน ใครหลายคนหาว่าหลงตายด้านและไร้ความรู้สึก เพียงแค่หลงไม่เข้าใจคำว่าครอบครัว

(You're my shining stars ดูดาวด้วยกันนะ, หน้า 16, 2566)

การถ่ายโยงความหมายแบบฐานสัมพันธ์ของมโนทัศน์โรค ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง : โรคกำเริบ หมวดหมู่ความหมายปลายทาง : ความเหงา

ไร้ ความรู้สึก ⇨ เหงาหงอยอยู่ตลอด

(ไม่มีสิ่งสำคัญ) (ประสาทสัมผัส) (ซาซึนกับความอ้างว้างเดียวดาย)

4) อากัปกริยามนุษย์

อุปลักษณ์อากัปกริยามนุษย์ ที่ปรากฏ ดังตัวอย่าง

(28) ความเหงาโทรเข้ามา (เตชิน ชยุติ, 2554)

จาก (28) ถ่ายโยงทางความหมายแบบฐานสัมพันธ์ของมโนทัศน์อากัปกริยามนุษย์ได้ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

โทรเข้ามา ⇨ ค่อย ๆ มีความเหงา

(29)อาจเป็นเพราะความเศร้าปนสุขนี้แหละที่ทำให้เขาคอยมองหาใครสักคนมาโดย

ตลอด ...

(ด้ายแดง, หน้า 37, 2562)

(30) กอดเข้านั่งเฝ้านั่งใจเหม่อลอย

(ด้าย อร์ทัย, <https://open.spotify.com/track/2xvR9cV0C1kjpBTCRyzH04>, 9

เมษายน 2558)

การถ่ายโยงความหมายแบบฐานสัมพันธ์ของมโนทัศน์อากัปกิริยามนุษย์ ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง : กอดเข้านั่งเฝ้านั่งใจเหม่อลอย หมวดหมู่ความหมายปลายทาง : มีความเหงา

กอด	เข้านั่งเฝ้านั่งใจเหม่อลอย	⇒	ความเหงา
(อากัปกิริยา)	(อวัยวะ) (อาการ)		(มีอาการเหงาที่เล็กน้อย ๆ)

5) ประสาทสัมผัส

ถ้อยคำอุปลักษณ์ประสาทสัมผัส ดังตัวอย่าง

(31) คำคืบอ้างว้าง หนาวใจเย็นกาย (ความเหงาที่ต้องก้าวผ่าน, 2557)

จาก (31) ถ่ายโยงทางความหมายแบบฐานสัมพันธ์ของมโนทัศน์ประสาทสัมผัสทางผิวหนังได้

ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

หนาว/เย็น

⇒

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

มีอาการเปล่าเปลี่ยวอ้างว้าง

เนื่องจากบรรยากาศเย็นบนยามคำคืบ

10. มโนอุปลักษณ์พีช

วิธีการถ่ายโยงทางความหมายอุปลักษณ์แสดงเพศสัมพันธ์ชาย-ชายเป็นพีชดังนี้

(32) ตะวันตกยามเย็น ท้องนาก็เฝ้ายบเหงา

(<https://www.lemon8-app.com/@user2688221874450/7539876083198738960?region=th> ,

18 สิงหาคม 2568)

จากตัวอย่างประโยค (32) ถ่ายโยงทางความหมายแบบฐานสัมพันธ์ของมโนอุปลักษณ์แสดงอารมณ์เฝ้ายบเหงาเป็นต้นข้าวในท้องนา ได้ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

ท้องนา

⇒

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

ต้นข้าวได้รับแสงสีทองยามเย็นกระตุ้น

ความหวังความสงบลดเครียด

การถ่ายโยงความหมายแบบญาณสัมพันธ์ของผู้ใช้ภาษาว่าความเดียวดายเป็นพีชดังนี้

(33) ความเจ็บ ความแห้งแล้งเดียวดาย สายลมร้อน ได้พัดผ่านภูเขาสูงนี้

(<https://writer.dek-d.com/Topaz3/writer/view.php?id=238281>, 31 ธันวาคม 2549)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ใช้ภาษานำคำว่า “ความแห้งแล้ง” และ “พัดผ่าน” มาใช้แสดงความเดียวดาย ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง :

ปราศจากพืชผล

ความแห้งแล้ง

(ไม่ได้ผล)

พัดผ่าน

(สภาวะของลม)

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :

ความเดียวดาย

⇒ เกิดความเหงา

(มีอารมณ์เปลี่ยวเหงา)

11. มโนอุปลักษณ์ประจุไฟฟ้า พลังแม่เหล็กไฟฟ้า

มโนอุปลักษณ์ประจุไฟฟ้า หรือพลังแม่เหล็กไฟฟ้า ที่ปรากฏ ดังตัวอย่าง

(34) ความเหงาเป็นขั้วบวกขั้วลบ หนุ่มสาวได้มาพบกันในคืนราตรีราน ความเหงายอมเข้าใจ

คนเหงา

(ละครช่อง8 สืบเสาะหา ไกรทองชาละวัน , 2568)

(35) เพลงประกอบภาพยนตร์ SEXPHONE คลื่นเหงาสาวข้างบ้าน

([https://music.apple.com/th/album %95-sexphone-%B8%99/1754938961](https://music.apple.com/th/album/%95-sexphone-%B8%99/1754938961), 2569)

จาก (35) ถ่ายโยงทางความหมายแบบภวสัมพันธ์ของมโนทัศน์พลังแม่เหล็กไฟฟ้าได้ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

คลื่น

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

มีอารมณ์เหงาขณะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น

การถ่ายโยงความหมายแบบภวสัมพันธ์ของผู้ใช้ภาษาว่าอารมณ์เปลี่ยวเหงาเป็นการเคลื่อนที่ของความถี่คลื่นดังนี้

(36) การเปลี่ยนสถานะของความเหงาจากความรู้สึกส่วนบุคคลไปสู่ อารมณ์ที่หมุนเวียน
ในพื้นที่สาธารณะ

(วิสุทธิ์ เวชวารภรณ์, ใครก็ได้...แต่ไม่มีใคร: ช่วงเวลาส่งท้ายปี พิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน

และการเมืองของความเหงา, 11 ธันวาคม 2568)

การถ่ายโยงความหมายแบบภวสัมพันธ์ซึ่งหมวดหมู่ความหมายต้นทางและหมวดหมู่ความหมายปลายทางมีความหมายตรงกันคือ “จำนวนรอบของการเคลื่อนที่ซ้ำเดิมของคลื่น” ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง :
จำนวนรอบของการเคลื่อนที่ซ้ำเดิมของคลื่น

หมุนเวียน พื้นที่สาธารณะ
(คลื่นถี่เคลื่อนที่ซ้ำ) (สิ่งมีค่า)

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :

ความเหงา

เกิดความเหงาซ้ำซาก

(เหงาหงอยเป็นนิจ)

12. มโนอุปลักษณ์ไฟ

วิธีการถ่ายโยงทางความหมายอุปลักษณ์แสดงคว้าว้าวเหวเป็นไฟดังนี้

(37) เดิมไฟเหงา: วิธีเติมเต็มความเหงาอย่างมีสีสัน

(https://www.tiktok.com/@thiam_2529/video/7574215964825357576, ธันวาคม 2568)

จากตัวอย่างประโยค (37) สามารถถ่ายโยงทางความหมายแบบภวสัมพันธ์ ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

ไฟ

ปรับความคิดเป็นแง่ดีเกี่ยวกับความเหงา

นอกจากนี้ยังปรากฏการถ่ายโยงความหมายแบบภวสัมพันธ์ ดังนี้

(38) การจุดไฟเผาตัวเองเพื่อให้คนอื่นอบอุ่น ไม่ได้ทำให้เขารักคุณ แต่มันจะทำให้คุณไหม้

เป็นเถาถ่าน

(แนน ละครสั้น' post, 23 มกราคม 2569)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ใช้ภาษานำคำว่า “จุดไฟเผา” “ตัวเอง” “ไหม้” และ “เถาถ่าน” มาใช้แสดงความเดียวดายอย่างขาดความรัก ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง :

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :

ไฟลุกไหม้เป็นจุน

ความเดียวดายอย่างขาดความรัก

จุดไฟเผา ตัวเอง ไหม้...เถาถ่าน

อ้างว้างเพราะขาดความรัก

(ไฟ) (อวัยวะ) (ผลจากไฟ)

(เปล่าเปลี่ยวมากเพราะไม่ได้รับรัก)

13. มโนอุปลักษณ์ของเหลว

มโนอุปลักษณ์ของเหลว ที่ปรากฏ ดังตัวอย่าง

(39) คินเหงาในเกาหลีได้กับวัฒนธรรมดื่มหนักที่เปลี่ยนไป

(<https://www.youtube.com/watch?v=XvYxO5P0-Ow>, 20 ธันวาคม 2567)

(40) เจ้าชายแห่งความเหงาจึงรู้สึกได้ถึงความอึดอัด “ความเหงา” ได้แผ่ซ่านขึ้นมาในใจเจ้าชายอีกครั้ง

(<https://writer.dek-d.com/Topaz3/writer/view.php?id=238281>, 31 ธันวาคม 2549)

จาก (40) ถ้ายึดทางความหมายแบบภวสัมพันธ์ของมโนทัศน์ของเหลวแพร่กระจาย ได้ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

แผ่ซ่าน

ความเหวี่ยงกระจายไปทั่วจิตใจ

การถ้อยทอดความหมายแบบภวสัมพันธ์ของผู้ใช้ภาษาว่าความอ้างว้างเป็นของเหลว ดังนี้

(41) ในบริบทของการส่งท้ายปี มุกตลกเกี่ยวกับ การหาใครสักคนมาคบชั่วคราว จึงทำงานเป็นเหมือน วาล์วระบายความอึดอัดทางอารมณ์ ที่เกิดจากการบรรจบกันของพิธีกรรม เวลา และตลาดความสัมพันธ์นี้ มีระยะหนึ่ง ...

(มุกตลกกับเศรษฐกิจของอารมณ์, 29 พฤศจิกายน 2560)

(42) เพราะช่วงนี้ จมอยู่กับความรู้สึกแบบนี้ มีระยะหนึ่ง...ปกติ จะเป็นคนที่ทำอะไรคนเดียวได้ดี แต่อยู่ๆ ก็รู้สึก เหงา และโดดเดี่ยวอย่างที่ไม่เคยเป็นมาก่อน

(<https://www.youtube.com/watch?v=nhVcn3X8mkU>, กันยายน 2568)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ใช้ภาษานำมโนทัศน์ดังลงในน้ำยาวนาน มาใช้แสดงความโดดเดี่ยว ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง :

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :

ดังลงในน้ำยาวนาน

ความโดดเดี่ยว

จมอยู่กับ

ระยะหนึ่ง

มีความเหวี่ยงยาวนาน

(ดังลงในน้ำ)

(เวลานาน)

(เกิดความเหวี่ยงยาวนาน)

14. มโนอุปลักษณ์ปรากฏการณ์ธรรมชาติ

วิธีการถ้อยทอดทางความหมายแบบภวสัมพันธ์ของอุปลักษณ์แสดงเพศสัมพันธ์ชาย-ชายเป็นวัตถุมีดังนี้

(43) ยังต้อง เหงา ไม่ว่า ฤดูกาลไหน หรือเพราะว่าฉันลืมไป คนที่ใช้นั้นไม่ต้องพยายาม

(เรนิชรา - ฉันคือนักสะสมความเศร้า, 20 ธันวาคม 2567)

(44) ไม่เหมือนหลงหรือกึกก้องใครสนใจ เรียกได้ว่าเป็น อากาศธาตุ ประจำแผนกก็ว่าได้

(You're my shining stars ดูดาวด้วยกันนะ, หน้า 12, 2566)

จากตัวอย่าง (44) สามารถถ้อยทอดทางความหมายแบบภวสัมพันธ์ได้ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง

อากาศธาตุ

โดดเดี่ยวเดียวดาย

ส่วนการถ่ายโยงความหมายแบบญาณสัมพันธ์ ได้แก่

(45) ตะวันตกดิน...อากาศเริ่มเย็น...ความเหงาก็เข้ามาเยือน

(<https://www.lemon8-app.com/@user2688221874450/7574752138300>

113424?region=th, 20 พฤศจิกายน 2568)

จากตัวอย่างข้างต้น ผู้ใช้ภาษานำคำว่า “ตะวันตก” “ตก” และ “ดิน” มาใช้แสดงการจัดการความเหงา ดังนี้

หมวดหมู่ความหมายต้นทาง :

ปรากฏการณ์ธรรมชาติ

ตะวันตก ตก ดิน

(ธรรมชาติ) (อาภัพ) ธรรมชาติ)

หมวดหมู่ความหมายปลายทาง :

สภาวะของความเหงา

⇒ การรับมือกับความเหงาอย่างมีสติ

(จัดการอารมณ์ว่าเหว)

สรุปผลการวิจัย

การใช้ภาษาไทยเกี่ยวกับความว่าเหวอ้างว้างเดียวดาย ปรากฏมโนอุปลักษณ์มนุษย์เด่นชัดโดยตลอด ผลการวิจัยนี้เป็นสิ่งสะท้อนปรากฏการณ์สังคมสำคัญยิ่งของวิถีชีวิตไทยปัจจุบันซึ่งชี้ให้เห็นว่าในภาษาไทยมีการสร้างมโนทัศน์ให้ "ความว่าเหวอ้างว้างเดียวดาย" มีสภาวะเป็น "มนุษย์" (LONELINESS IS A PERSON) อย่างเด่นชัดและต่อเนื่อง

การถ่ายโยงความหมาย มีการนำคุณลักษณะของสิ่งมีชีวิต (การมีตัวตน การเป็นเพื่อน การอยู่เป็นเพื่อน) มาถ่ายโยงให้กับอารมณ์ที่เป็นนามธรรม

การทำให้ความเหงากลายเป็น "บุคคล" หรือ "เพื่อน" สะท้อนว่าในระดับปรีชา (Cognition) มนุษย์ไม่ได้มองความเหงาเป็นเพียงสภาวะทางใจที่ว่างเปล่า แต่เป็น "ภาวะที่มีตัวตน" ซึ่งอยู่ร่วมกับผู้รับสารตลอดเวลา

ภาษาที่ปรากฏในวรรณกรรมไทยช่วงปี พ.ศ. 2535 – 2569 เป็นภาพสะท้อน วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ ความเป็นปัจเจก สังคมไทยปัจจุบันมีแนวโน้มที่คนจะพึ่งพาตนเองและแยกตัวออกจากกลุ่มกันมากขึ้น และการขาดปฏิสัมพันธ์ มโนอุปลักษณ์ความเหงาที่ปรากฏซ้ำ ๆ ยืนยันถึงสภาวะ “โลกส่วนตัว” ที่ขยายใหญ่ขึ้น จนลดทอนความสัมพันธ์เชิงลึกกับผู้อื่นในสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลที่ได้จากการวิจัยนี้ แสดงให้เห็นสิ่งที่น่าวิตกก็คือ หลังการแพร่ระบาดของโรคโควิด - 19 ผ่านพ้นไปแล้ว ประชากรจำนวนมากในหลาย ๆ ประเทศ ยังคงรู้สึกเหงา หรือคิดว่าตัวเองถูกทอดทิ้งให้โดดเดี่ยว แม้ว่าจะไม่มีการใช้มาตรการสร้างระยะห่างทางสังคม หรือข้อจำกัดการมีปฏิสัมพันธ์

อย่างใกล้ชิดอีกแล้วก็ตาม (สิทธิพงศ์ อรุวาทิน, 2567) อย่างไรก็ตามสิ่งที่นำมาใช้ในการเปรียบเทียบนั้น มาจากประสบการณ์มนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นประสบการณ์ที่มาจากสิ่งแวดล้อม ประสบการณ์ทางร่างกายมนุษย์ ประสบการณ์จากประสาทสัมผัส ประสบการณ์ทางสังคม และประสบการณ์ทางวัฒนธรรม

งานวิจัยชี้ให้เห็นประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัยรุ่นไทย ซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบจากความเหงาอย่างรุนแรง โดยปรากฏ “ความย้อนแย้ง” ในพฤติกรรมเพื่อตอบโจทย์ทางมโนทัศน์

อิสรภาพที่อ้างว่าง และ การจองจำที่มีเพื่อน ในขณะที่โลกภายนอกมีอิสระแต่กลับ “ว้าเหว” จนต้องสร้างมโนอุปลักษณ์ให้ความเหงาเป็นเพื่อน แต่ในทางปฏิบัติ วัยรุ่นบางกลุ่มกลับยอมสูญเสียอิสระทางกายภาพ (ยอมติดคุก) เพื่อแลกกับการมี “เพื่อนที่เป็นมนุษย์จริง ๆ”

มโนทัศน์เชิงพื้นที่ สะท้อนว่า “คุมขัง” ในเชิงกายภาพ กลับถูกให้ความหมายใหม่ ในเชิงปริชาณว่าเป็น “พื้นที่แห่งการรวมกลุ่ม” ซึ่งปลอดภัยจากความอ้างว่างมากกว่าโลกภายนอก

มโนอุปลักษณ์ที่มีบทบาทเด่นชัดคือมโนอุปลักษณ์มนุษย์ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาอื่น ๆ ได้แก่ อุปลักษณ์ความรัก (สินีนาง วัฒนสุข, 2549) อุปลักษณ์ความโกรธ (ศุภชัย ต๊ะวิชัย, 2549) อุปลักษณ์ในเพลงรัก (อันธิกา ดิษฐกิจ, 2555) อุปลักษณ์ความรัก (กรกนก รัมมะอัสต์, 2556) อุปลักษณ์ความสุขของนันทน์ภัส อยู่ประยงค์ (Nannapat Yooprayong, 2010) อุปลักษณ์อารมณ์เปื้อน (ณรงค์กรณ รอดทรัพย์, 2557) มโนอุปลักษณ์ความกลัว (ณรงค์กรณ รอดทรัพย์, 2558) มโนอุปลักษณ์ความหวัง (ณรงค์กรณ รอดทรัพย์, 2561) มโนอุปลักษณ์ความเศร้า (Narongkan Rodsap, 2025) กอปรกับการศึกษามโนอุปลักษณ์ซึ่งแสดงปรากฏการณ์สำคัญทางสังคมไทย เช่น น้ำท่วม (รัชนิญญา กลิ่นน้ำหอมและพฤทธิ์ ศุภเศรษฐสิริ, 2560) ความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (สุทธาทิพย์ อร่ามศักดิ์, 2560) มุมมองของพสกนิกรที่มีต่อในหลวงรัชกาลที่ 9 (วรวรรณา เพ็ชรกิจและสุธาสินี ปิยพสุนทรา, 2560) เพศสัมพันธ์แบบชาย-ชาย (Narongkan Rodsap, 2024) และชาวหิมพานต์ (Narongkan Rodsap, 2026) ที่สรุปสอดคล้องกันว่าผู้ใช้ภาษามักโยงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งต่าง ๆ ที่เป็นนามธรรมยากแก่การเข้าใจให้เห็นภาพได้ด้วยประสบการณ์ร่างกายอันเกี่ยวกับอวัยวะ อากัปกริยา โรคภัย ตลอดจนผลิตผลจากร่างกาย

มนุษย์พยายามเชื่อมโยงประสบการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนสิ่งรอบตัวต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อยู่โดยตลอดในลักษณะถ้อยคำมโนอุปลักษณ์ ย่อมแสดงว่ามโนอุปลักษณ์นั้นนอกจากจะทำหน้าที่เพื่อการสื่อความหมายทางภาษาแล้วยังสามารถอธิบายระบบความคิดของผู้ใช้ภาษาซึ่งสะท้อนออกมาจากถ้อยคำที่เป็นมโนอุปลักษณ์ได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเกี่ยวกับมโนอุปลักษณ์ภาษาไทยแสดงความเหงามในภาษาไทย ในงานวิจัยนี้เป็นการศึกษาเฉพาะความเปล่าเปลี่ยวอ้างว้างในผู้ใช้ภาษาไทยเท่านั้น ทว่าจากปรากฏการณ์จริงทั้งในประเทศไทยและนานาชาติ ความเหงามคร่าชีวิตคนมากขึ้นเรื่อย ๆ ผู้วิจัยจึงเสนอว่าควรศึกษาความเปลี่ยวเหงามในมิติข้ามวัฒนธรรม และในมิติ AI ด้วย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ทุนสนับสนุนพื้นฐาน (FF) ประจำปี 2568

เอกสารอ้างอิง

- กรกนก รัมมะอัคร์. (2556). *การเปรียบเทียบอุปลักษณ์ความรักในเพลงไทยลูกทุ่งกับเพลงไทยสากล* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์. (2557). *อุปลักษณ์เกี่ยวกับอารมณ์เบื้อในภาษาไทย*. Proceedings การประชุมวิชาการระดับชาติมหาวิทยาลัยทักษิณ ครั้งที่ 24 ประจำปีการศึกษา 2557, สงขลา: 552-559.
- ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์. (2561). *มโนอุปลักษณ์แสดงอารมณ์โศกเศร้าในนวนิยายไทย*. *วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ปริทัศน์*, 6(2), 55-75.
- ณรงค์กรรณ รอดทรัพย์. (2561). *มโนอุปลักษณ์แสดงอารมณ์หวัง ความใฝ่ฝัน หรือจินตนาการในภาษาไทย*. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, ฉบับพิเศษ, 160-173.
- Avery Pie (นามแฝง). (2567). *52 HZ เศษส่วนความเหงาม*. แจ่มใส.
- Facebook. (2559). *อย่ายอมให้ความเหงาม พาตัวเรา กลับไปโง่อีกครั้ง*. สืบค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.facebook.com/paty.paty.566790>
- แดนอรัญ แสงทอง. (2536). *เงาสีขาว*. อรุณทัย.
- ต่าย อรทัย. (2557). *ความเหงามที่ต้องก้าวผ่าน*. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=B4Pjc5G3uns>
- เตชินท์. (2554). *ความเหงามโทรเข้ามา*. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=7m7oNkxuGel>
- Kamwave. (นามแฝง). (2568). *ให้ความเดียวดายเป็นเพื่อนใจ*. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.tiktok.com/@kamwave/video/7478543487416143124>

- รัชนีย์ญา กลิ่นน้ำหอม และพฤทธิ์ ศุภเศรษฐศิริ. (2560). น้ำท่วมคือสงครามและประชาชนคือเหยื่อ : มโนทัศน์ซึ่งสะท้อนจากพาดหัวข่าวของหนังสือพิมพ์ไทย. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 19(1), 114–125.
- วรวรรณา เพ็ชรกิจ และสุธาสินี ปิยพสุนทรา. (2560). “พระทรงเป็นยิ่งกว่ามหากษัตริย์”: การศึกษา มโนอุปลักษณ์และมุมมองของพสกนิกรไทยที่มีต่อในหลวงรัชกาลที่ 9. *วรรณวิทัศน์*, 17, 5–33.
- ศุภชัย ต๊ะวิชัย. (2550). อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์แสดงอารมณ์โกรธในภาษาไทย. *วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*, 29(ฉบับพิเศษ), 209–232.
- ศุภชัย ต๊ะวิชัย. (2556). *เอกสารประกอบการสอนวิชาวรรณคดี. ภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร*.
- สินีนาน วัฒนสุข. (2549). *อุปลักษณ์แสดงอารมณ์รักในเพลงไทยสากลสำหรับวัยรุ่นไทย* [วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุทธาทิพย์ อร่ามศักดิ์. (2560). อุปลักษณ์ในข่าวความรุนแรงในจังหวัดชายแดนภาคใต้. *วารสารนาครบุตรปริทรรศน์*, 9(2), 230–239.
- Klinnamhom, R. (2013). rōngriān ‘āthan kap fan mōṛana [Conceptual metaphor of happiness in Thai Blogs]. *Journal of Culture and Arts*. 14(2), 132-138.
- อันธิกา ดิษฐกิจ. (2555). *อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ในบทเพลงความรักที่ประพันธ์โดย นิตยพงษ์ ห่อนาค*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Kövecses, Z. (1986). *Metaphor of Anger, Pride, and Love : A Lexical Approach to the Structure of Concepts*. Amsterdam : John Benjamins.
- Kövecses, Z. (2000). *Metaphor and Emotion : Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Kövecses, Z. (2002). *Metaphor : A Practical Introduction*. Oxford : Oxford University press.
- Kövecses, Z. (2005). *Metaphor in Culture : Universality and variation*. Cambridge : Cambridge University press.
- Lakoff, G. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things : What categories reveal about the mind*. Chicago and London : The University of Chicago Press.
- Lakoff, G. and Johnson, M. (1980). *Metaphor We Live By*. Chicago and London : The University of Chicago Press.
- Ngamjitwongsakul, P. (2003). *A Study of Love Metaphor in Modern Thai Songs*. M.A. Thesis (Unpublished). Graduate School, Mahidol University.

- Rodsap, N., & Siriwat, M. (2024). Conceptual Metaphors of Sexual Intercourse in Thai Yaoi Fiction. *Cogent Arts & Humanities*, 11(1).
<https://doi.org/10.1080/23311983.2024.2430069>
- Rodsap, N., Simuang, K., Siriwat, M., Meesri, W., & Jaiyote, S. (2025). Conceptual Metaphors of Fear and Sadness in Thai and Korean.” *Cogent Arts & Humanities*, 12(1). <https://doi.org/10.1080/23311983.2025.2553165>
- Rodsap, N., Siriwat, M., Leelathawornchai, S., & Chartiyanont, U. (2026). Conceptual Metaphors of HIMMAPAN AVATARS IN THAI. *SCIENTIFIC CULTURE*, 12(1.1).
<https://doi.org/10.5281/zenodo.11425138>
- Yooprayong, N. (2010). *The Comparative study of Conceptual Metaphors of Happiness, Anger and Sadness in Thai and English*. M. A. Thesis (Unpublished) . Graduate School, Ubon Ratchathani University.
- LazySheep. (นามแฝง). (2562). *ด้ายแดง*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). เฮอริมิต.
- Autumn leaves. (นามแฝง). (2566). *Still have me ขโมยหัวใจยัยอ้าวว่าง*. สืบค้นเมื่อ 4 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.tunwalai.com/chapter/9323138>
- แนน ละครสั้น (นามแฝง). (2569). *แนน ละครสั้น post*. สืบค้นเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.facebook.com/yimmpan1778/posts/การจุดไฟเผาตัวเองเพื่อให้คนอื่นอยู่บนไม่ได้ทำให้เขารักคุณ-แต่มันจะทำให้คุณใหม่เป็นเจ้าถ่าน/1472533731108062/>
- Ngamjitwongsakul, P. (2003). *A Study of Love Metaphor in Modern Thai Songs*. M.A. Thesis (Linguistics). Graduate School, Mahidol University.
- ละครช่อง 8. (2568). *ศึกเสน่หา ไกรทองชาละวัน Ep.32* สืบค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=RlmXu5pcC94>
- Pantip. (2559). *เคยรู้สึกเหงาจนน้ำตาไหลออกมาไหมครับ*. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://pantip.com/topic/35145328>
- Pimchology. (นามแฝง). (2568). *รู้สึกเหงาจัง*. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=nhVcn3X8mkU>
- Primmy primmy. (นามแฝง). (2549). *เจ้าหญิงแห่งความเดียวดายกับเจ้าชายแห่งความเหงา*. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://writer.dek-d.com/Topaz3/writer/view.php?id=238281>
- ทันโลก DAILY. (2567). *คืนเหงาในเกาหลีใต้กับวัฒนธรรมดื่มหนักที่เปลี่ยนไป*. สืบค้นเมื่อ 11 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=XvYxO5P0-Ow>

- ธนาคารจิตอาสา JitArsa Bank. (2569). สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2569 จาก (<https://www.facebook.com/JitArsaBank/posts/การมองไม่เห็น-คือของขวัญที่ทำให้ผมเห็นโลกและใจคนชัดเจนขึ้น-จากเด็กชายที่โลกเคยสว>)
- ปีخال (นามแฝง). (2566). *You're my shining stars ดูดาวด้วยกันนะ*. พิมพ์คำ.
- เรนิษรา. (2567). *ฉันคือนักสะสมความเศร้า*. สืบค้นเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.joox.com/th/single/FY11ZQFtt7SWSe81lhoKlg==>
- Rodsap, N. (2015). Conceptual metaphor of FEAR in Thai. *HCU Journal*, 18(36), 65–80.
- สิทธิพงศ์ อรุวาทิน. (2567). 'ภัยเงียบของความเหงา' เมื่อคนมากมายไม่อาจเติมช่องว่างทางความรู้สึก. สืบค้นเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://thepotential.org/life/loneliness-and-health/>
- SixtyNine. (2567). *เหงาตัวเท่าวาฬ (52Hz)*. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2569 จาก https://www.youtube.com/watch?v=YoTbzleSSyo&list=RDYoTbzleSSyo&start_radio=1
- ThinkingRedio. (2567). *พิษร้ายแรงของ "ความเหงา" อังกฤษตั้งรัฐมนตรี 'กระทรวงไล่ความเหงา'*. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.youtube.com/watch?v=tCBs0nltjCA>
- UO. (นามปากกา). (2562). *ความอ้างว้างอันเป็นนิรันดร์*. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.tunwalai.com/story/284043?searchFilterPromotion=False>
- ว่าน เวโรนิกา. (2560). เนื้อเพลง “คนฆ่าเวลา”. สืบค้นเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.siamzone.com/music/thailyric/13231>.
- วิสุทธิ เวชวราภรณ์. (2568). *มุกตลกกับเศรษฐกิจของอารมณ์*. สืบค้นเมื่อ 6 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/783#:~:text=ในบริบทของการส่งท้ายปี%20มุกตลกเกี่ยวกับการหาใครสักคนมาคบชั่วคราว...บรรทัดฐานทางสังคมโดยตรง>
- วีรทัศน์ อิงคภัทรางกูร. (2568). *โดดเดี่ยวบ่อย เกิดโรคบ่อยเช่นกัน คำยืนยันจาก 'WHO' เมื่อ 'ความเหงา' ฆ่าคนได้จริง*. สืบค้นเมื่อ 5 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.thecoverage.info/news/content/9194>
- อัครมณี วรรณประไพ. (2539). *ในความมีอยู่*. สามัญชน.

มโนอุปลักษณ์ และอุดมการณ์ในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง ในการแก้ไขปัญหาความยากจน

Jiqin Li ^{1 *}

นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
602622462@qq.com

ชนิษฐา ใจมโน ²

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
Kanita.chaimano@gmail.com

กิติมา อินทร์มรรย ³

รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์
คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
kitima.i@ku.th

ธนพร หนูคำ ⁴

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
thanapornnai@gmail.com

รับบทความ: 10 มีนาคม 2569 / แก้ไขบทความ: 24 เมษายน 2569 / ตอรับบทความ: 10 มิถุนายน 2569

^{1 *} ผู้แต่งหลัก (First Author) และ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

^{2 3 4} ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์อุปลักษณะ มโนอุปลักษณะและอุดมการณ์ในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจน ข้อมูลที่นำมาศึกษาเป็นคำกล่าวในสถานการณ์ที่ต่างกัน ได้แก่ การประชุม สัมมนา การสัมภาษณ์ หรือการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนประชาชนผู้ยากจน กล่าวระหว่างยุทธการขจัดความยากจนอย่างตรงเป้า (15 พฤศจิกายน 2555 - 25 กุมภาพันธ์ 2564) ขั้นตอนการวิจัยประกอบด้วย การจำแนกประเภทอุปลักษณะ วิเคราะห์มโนอุปลักษณะและอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลังตามแนวการวิเคราะห์อุปลักษณะเชิงวิพากษ์ของ Charteris-Black

ผลการวิจัยพบว่า อุปลักษณะในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนสะท้อนมโนอุปลักษณะ 5 ประเภท ได้แก่ [การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การเดินทาง] [การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การทำสงคราม] [การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การรักษาโรค] [การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การทำเกษตร] และ[การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การก่อสร้าง]

มโนอุปลักษณะดังกล่าวสะท้อนให้เห็นอุดมการณ์ 1)การแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นการเดินทางที่มีพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นผู้นำทาง โดยประชาชนและข้าราชการเป็นผู้ร่วมเดินทาง ซึ่งสามารถไปถึงจุดหมายปลายทางได้ตามแผนที่กำหนด แม้ต้องใช้ระยะเวลานาน 2)ความยากจนถูกมองเป็นศัตรู การแก้ไขปัญหาความยากจนจึงเปรียบเสมือนการทำสงครามเพื่อปลดแอกประชาชนผู้ยากจน 3)ความยากจนเป็นโรคซึ่งเป็นภาวะผิดปกติของสังคม จำเป็นต้องได้รับการรักษาอย่างตรงเป้า ด้วยทีมผู้เชี่ยวชาญ 4)ความยากจนเป็นภัยแล้งที่ทำให้พืชทั่วไปไม่สามารถเติบโตได้งอกงาม จึงต้องได้รับการจัดการด้วยการท่อน้ำ และ 5)สังคมเสี่ยวคัง (xiaokang) เป็นสิ่งที่สามารถก่อสร้างขึ้นได้ โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นผู้ออกแบบและดำเนินการก่อสร้าง ขณะที่ประชาชนเป็นทั้งรากฐานที่มั่นคงและร่วมสร้างสังคมดังกล่าว

คำสำคัญ: อุปลักษณะ, มโนอุปลักษณะ, อุดมการณ์, วาทกรรมแก้ไขปัญหาความยากจน, ประธานาธิบดีสี จิ้นผิง

Conceptual Metaphors and Ideologies in President Xi Jinping's Poverty Alleviation Discourse

Jiqin Li

Ph.D. Students Thai Language Program,
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Lampang Rajabhat University
602622462@qq.com

Kanita Chaimano

Assistant Professor, Ph.D., Lecturer
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Lampang Rajabhat University
Kanita.chaimano@gmail.com

Kitima Indrambarya

Associate Professor, Ph.D., Lecturer
Faculty of Humanities, Kasetsart University
kitima.i@ku.th

Thanaporn Mookham

Assistant Professor, Ph.D., Lecturer
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Lampang Rajabhat University
thanapornnai@gmail.com

Received: March 10, 2026 / Revised: April 24, 2026 / Accepted: June 10, 2026

Abstract

This research aims to analyze metaphors, conceptual metaphors, and ideologies in the President Xi Jinping's poverty alleviation discourse. The discourse comprises speeches in various contexts such as conferences, seminars, interviews, and visits to impoverished communities, during the period targeted poverty alleviation (November 15, 2012– February 25, 2021). The research includes metaphor identification, conceptual metaphors Interpretation and ideologies explanation based on the Charteris-Black's Critical Metaphor Analysis.

The findings reveal that the conceptual metaphors in Xi Jinping's poverty alleviation discourse can be classified into five main types: Poverty alleviation is a journey; Poverty alleviation is a war; Poverty alleviation is disease treatment; Poverty alleviation is farming; and Poverty alleviation is construction.

These conceptual metaphors reflect the following ideologies: 1) Poverty alleviation is a journey which is led by the Communist Party of China, the people and officials as fellow traveler. Following the prescribed roadmap the destination can be reached, but it will take some time; 2) Poverty is the enemy and poverty alleviation is liberating the poor; 3) Poverty is a disease, is a pathological social phenomenon that requires targeted treatment by a "medical team"; 4) Poverty is drought, which can affect the healthy growth of crops. Therefore, irrigation is necessary; and 5) The Xiaokang society (moderately prosperous society) is a construct can be achieved, which designed and built by The Communist Party of China, while the people as the solid foundation and co-constructors.

Keywords: metaphor, conceptual metaphor, ideology, poverty alleviation discourse, President Xi Jinping

บทนำ

ความยากจนเปรียบเสมือนโรคเรื้อรังในสังคมมนุษย์ เป็นความท้าทายที่ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกต้องเผชิญ รวมถึงประเทศจีนตั้งแต่การสถาปนาสาธารณรัฐประชาชนจีนในปี ค.ศ. 1949 เป็นต้นมา การแก้ไขปัญหาความยากจนของจีนไม่เคยหยุดสิ้น ประธานาธิบดีสี จิ้นผิงได้ประกาศการบรรลุเป้าหมายการจัดความยากจนตามที่กำหนดไว้ และกลายเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศแรกที่บรรลุเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษ (Millennium Development Goals: MDGs) ของสหประชาชาติ พรรคคอมมิวนิสต์จีนได้นำพาประชาชนหลุดพ้นจากความยากจนตามคำมั่นสัญญาที่ให้ไว้

วาทกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงเป็นวาทกรรมทางการเมืองที่สามารถถ่ายทอดความคิดและแนวการพัฒนาของประธานาธิบดี โดยมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการกำหนดนโยบาย การรณรงค์ การโน้มน้าว และการชี้นำพฤติกรรมของผู้รับสาร วาทกรรมดังกล่าวจึงมีพลังอำนาจสูงในการกระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ นอกจากนี้แล้ว ยังทำให้ชาวโลกเข้าใจวัฒนธรรมจีน กับแนวการพัฒนาของจีนมากขึ้น แนวการแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศจีนที่นำเสนอในรูปภาษาจึงได้รับการสนับสนุนและการยอมรับจากมวลประชาชน

การศึกษาวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนสามารถทราบถึงกลวิธีหรือเทคนิคการพูดของผู้นำจีนที่สื่อความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ เผยให้เห็นบทบาทของอุปลักษณ์ในด้านการถ่ายทอดมโนทัศน์ ประกอบสร้างระบบความคิด และสื่ออุดมการณ์ นอกจากนี้ให้เห็นความจำเป็นและขอบธรรมของโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน ยังแสดงให้เห็นการร่วมแบ่งปันภาระหน้าที่และการประสานร่วมมือกันระหว่างภาครัฐบาล สังคมกับประชาชนผู้ยากจน ให้ทราบถึงพลังและคุณค่าของวาทกรรมดังกล่าว ทำให้ผู้ฟังหรือมวลประชาชนเกิดความเข้าใจ และความยินยอมจนเชื่อถือ เชื่อฟัง และพร้อมที่จะปฏิบัติตาม

การศึกษาวาทกรรมหรือคำปราศรัยของผู้นำประเทศจีนในประเทศไทย มีปรากฏอย่างหลากหลาย อาทิ การศึกษากลวิธีการใช้ภาษาภาพพจน์ (Liu Bo, 2024) อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ “ความฝันจีน” ของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง (Yao Siqi, 2018) นโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนในชนบทของจีน (Li Xinghong, 2022) ฯลฯ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่ศึกษาวาทกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนของจีนโดยใช้แนวการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ (Critical Metaphor Analysis: CMA) ยังมีจำนวนจำกัด

การศึกษาวาทกรรมตามแนวทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชานมีแนวคิดที่ว่า ภาษากับความคิดสัมพันธ์กัน ขณะเดียวกัน นักภาษาศาสตร์อย่างเลคอฟและจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) มีความคิดเห็นเช่นเดียวกับภาษาศาสตร์ปริชาน คือ ถ้อยคำอุปลักษณ์สามารถสะท้อนถึงมโนอุปลักษณ์ของวาทกรรมด้วยไม่เพียงแต่มองอุปลักษณ์เป็นการใช้ภาษาในเชิงเปรียบเทียบ โดยหมายถึงปรากฏการณ์ทางภาษาที่เปรียบสิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่งเท่านั้น หากแต่เป็นรูปภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถเผยให้

เห็นระบบความคิด ความเชื่อ ทศนะหรือค่านิยมที่แฝงอยู่ในตัวบท โดยถ่ายโยงความหมายจากวงความหมายต้นทาง (Source domain) ไปยังวงความหมายปลายทาง (Target domain) ซึ่งเป็นความหมายใหม่ที่แตกต่างจากความหมายเดิม นักการเมืองจะใช้อำนาจและสื่อแนวคิดของตนผ่านภาษาหรือวาทกรรม เพื่อสร้างความยินยอมพร้อมใจและความชอบธรรมให้แก่อำนาจของตน คำกล่าวของผู้นำประเทศไม่เพียงแต่จะแสดงผลประโยชน์ของประเทศเท่านั้น ยังสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ทางการเมืองของประเทศนั้น ๆ (Huang Qin, 2012) อุปลักษณ์ของวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนสามารถโน้มน้าวใจประชาชน และมีผลต่อความเข้าใจกับการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติของประชาชน ให้ประชาชนตระหนักถึงการพ้นจากความยากจนด้วยสมัครใจ ดังนั้นการวิเคราะห์วาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนจึงมีความหมายสำคัญยิ่ง

การวิเคราะห์วาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่กล่าวในช่วงยุทธการขจัดความยากจนอย่างตรงเป้า โดยจำแนกถ้อยคำอุปลักษณ์ และวิเคราะห์หมโนอุปลักษณ์กับอุดมการณ์ของวาทกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนตามแนวการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ เพื่อศึกษาวิธีการถ่ายทอดความคิด และการสื่ออุดมการณ์ ให้ผู้รับสารหรือประชาชนเกิดความเข้าใจนโยบาย มโนทัศน์ และอุดมการณ์ที่แฝงอยู่ซึ่งเป็นสิ่งที่นามธรรมหรือไกลตัว โดยใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรมหรือสิ่งที่ใกล้ตัว

การแก้ไขปัญหาความยากจนถือเป็นภารกิจร่วมกันของมวลมนุษยชาติ แนวคิดการแก้ไขปัญหาความยากจนของจีนสอดคล้องกับกระแสหลักของยุคสมัย นอกจากจะแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศจีนและสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามของจีนแล้ว ยังสร้างคุณูปการในการพัฒนาแห่งสหัสวรรษของสหประชาชาติอีกด้วย เมื่อพูดถึงการแก้ไขปัญหาความยากจน คำสำคัญที่ต้องพูดถึง คือ “เสี่ยวคัง” (小康 xiaokang) คำว่า “เสี่ยวคัง” หรือสังคมพออยู่พอกิน หมายถึงสังคมอุดมคติที่ขงจื๊อ (孔子 Kongzi) เสนอไว้ เป็นความปรารถนาของมนุษย์ต่อสังคมอุดมคติ การขจัดความยากจนเป็นขั้นตอนที่ต้องเดินผ่านเพื่อบรรลุถึงสังคม “เสี่ยวคัง” ฉะนั้น การวิเคราะห์วาทกรรมแก้ไขปัญหาความยากจนโดยใช้ทฤษฎีของแนวการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มีแหล่งกำเนิดในประเทศตะวันตก เป็นการเชื่อมโยงภูมิปัญญาของจีนกับโลก ดังที่ประธานาธิบดีสี จิ้นผิงกล่าวในการประชุมผู้นำกลุ่มเอเปก (APEC) ครั้งที่ 30 ว่า ประเทศจีนยินดีที่จะอำนวยโอกาสใหม่ในการผลักดันความทันสมัยของประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกด้วยความทันสมัยแบบจีน

ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาอุปลักษณ์ที่ปรากฏในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจน มุ่งศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ มโนอุปลักษณ์ และอุดมการณ์ของวาทกรรมแก้ไขปัญหาความยากจน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อจำแนกและศึกษาถ้อยคำอุปลักษณ์ในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจน
2. เพื่อวิเคราะห์หมโนอุปลักษณ์ และอธิบายอุดมการณ์ที่สะท้อนผ่านถ้อยคำอุปลักษณ์ในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจน

คำถามการวิจัย

1. อุปลักษณ์ที่ใช้ในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนมีอะไรบ้าง
2. มโนอุปลักษณ์ที่สะท้อนจากวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนมีประเภทใดบ้าง และ มโนอุปลักษณ์เหล่านั้นสื่ออุดมการณ์อย่างไร

ขอบเขตของงานวิจัย

กลุ่มประชากรในการวิจัยครั้งนี้ คือ วาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่กล่าวระหว่าง วันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ. 2012 จนถึงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2021 โดยกล่าวในบริบทหรือสถานการณ์ที่หลากหลาย ได้แก่ การประชุม การสัมมนา การสัมภาษณ์ หรือการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนประชาชนผู้ยากจน

แนวคิดการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) จำแนกถ้อยคำอุปลักษณ์ (2) วิเคราะห์หมโนอุปลักษณ์ และ (3) อธิบายอุดมการณ์ที่สะท้อนผ่านวาทกรรมดังกล่าว ทั้งนี้ งานวิจัยยึดแนวการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ของ Charteris-Black เป็นกรอบหลัก เพื่อทำความเข้าใจบทบาทของอุปลักษณ์ในฐานะเครื่องมือถ่ายทอดความคิดและสื่ออุดมการณ์ทางการเมือง

ในขั้นตอนแรก การจำแนกถ้อยคำอุปลักษณ์เป็นการวิเคราะห์ตัวบท โดยมุ่งเน้นรูปลักษณ์ เช่น คำศัพท์ สำนวน และถ้อยคำที่มีลักษณะเชิงอุปลักษณ์ จากนั้นจึงจัดประเภทหมโนอุปลักษณ์ตามแนวคิดของ Lakoff และ Johnson (1980) ซึ่งมองว่าอุปลักษณ์เป็นกลไกพื้นฐานของระบบความคิดมนุษย์

ในขั้นตอนที่สอง การวิเคราะห์หมโนอุปลักษณ์มีเป้าหมายเพื่ออธิบายกรอบความคิด (conceptual framework) ที่อยู่เบื้องหลังการใช้ภาษา โดยพิจารณาว่าหมโนอุปลักษณ์เหล่านั้นมีบทบาทอย่างไรในการสร้างความหมายเกี่ยวกับ “ความยากจน” และ “การแก้ไขปัญหา” ในบริบททางการเมือง

ในขั้นตอนสุดท้าย การอธิบายอุดมการณ์เป็นการวิเคราะห์วาทกรรมในบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อแสดงให้เห็นว่าอุปลักษณ์ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือทางภาษา แต่ยังทำหน้าที่ในการสร้างและต่อยอดระบบความคิด ความเชื่อ และอุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการจัดความยากจน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมการเมือง และอุปลักษณ์ที่นักการเมืองใช้ ได้แก่ งานวิจัยของ Charteris-Black J. (2004) ได้ศึกษาการใช้มนุอุปลักษณ์ในแถลงการณ์ของพรรคอนุรักษนิยมและพรรคแรงงานของอังกฤษในช่วงสงคราม พบว่า พรรคการเมืองทั้งสองเลือกใช้มนุอุปลักษณ์เหมือนกัน ได้แก่ อุปลักษณ์การต่อสู้ (conflict metaphor) อุปลักษณ์สิ่งก่อสร้าง (building metaphor) อุปลักษณ์การเดินทาง (journey metaphor) อุปลักษณ์พืชพันธุ์ (plant metaphor) และอุปลักษณ์ศาสนา (religious metaphor) มีจุดประสงค์เพื่อนำเสนออุดมการณ์ของพรรคตน Yao Siqi (2561) ได้ศึกษาอุปลักษณ์สงครามกับ “ความฝันจีน” ที่ปรากฏในวาทกรรมการเมืองของสี จิ้นผิงตามแนวคิดทฤษฎีอุปลักษณ์เชิงมนุทัศน์ พบว่า การใช้อุปลักษณ์สงครามเป็นเครื่องมือที่ช่วยอธิบายแนวคิด “ความฝันจีน” ได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยถ้อยความสัมพันธ์ทางความหมายจากมนุทัศน์ต้นทาง “สงคราม” ไปยังมนุทัศน์ปลายทาง “ความฝันจีน” ขณะเดียวกันยังสะท้อนถึงจิตวิญญาณแห่งชนชาติจีนที่ขยันหมั่นเพียร กล้าหาญ และมุ่งมั่นบากบั่น ส่งเสริมให้ประชาชนที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างความฝันจีน ส่วน Zhao Shuyan (2022) ศึกษาสุนทรพจน์ของสี จิ้นผิงในการประชุมดาวอส (Davos) ปี ค.ศ. 2021 โดยใช้กรอบทฤษฎีสามิติของแฟร์คลัฟ และภาษาศาสตร์คลังข้อมูล พบว่า ประธานาธิบดีสี จิ้นผิงใช้กลวิธีภาษาประกอบสร้างภาพลักษณ์ของประเทศจีนเป็นประเทศที่มุ่งแสวงหาการพัฒนาาร่วมกัน และผลประโยชน์ร่วมกันกับนานาประเทศ บทบาทของภาษาในการถ่ายทอดอุดมการณ์สะท้อนให้เห็นว่าการประชุมครั้งนี้มีความหมายสำคัญสำหรับการพัฒนาของประเทศต่าง ๆ ต้องเสริมสร้างความร่วมมือระหว่างประเทศ เพื่อผลักดันการสร้างสรรค์ประชาคมร่วมชะตากรรมของมวลมนุษยชาติ

ผู้วิจัยได้นำหลักการของการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์มาเป็นกรอบแนวคิดในการวิเคราะห์อุปลักษณ์ในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศจีน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิเคราะห์วาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจน ตามแนวการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ โดยวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อจำแนกประเภทของอุปลักษณ์ วิเคราะห์มนุอุปลักษณ์ และอุดมการณ์ซึ่งเป็นระบบความคิดและความเชื่อของพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่อยู่เบื้องหลังวาทกรรม ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนการวิเคราะห์วาทกรรมเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

วาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนที่กล่าวในการประชุม การสัมมนา การสัมภาษณ์ หรือการลงพื้นที่เยี่ยมเยียนประชาชนผู้ยากจน รวบรวมจากฐานข้อมูลชุดวาทะสำคัญของสี จิ้นผิง (Database of Xi Jinping's Series of Important Speeches) นอกจากนี้แล้ว ยังเก็บรวบรวมจากสื่อกระแสหลักของประเทศไทยที่นำมาเป็นแหล่งข้อมูลเพิ่มเติม

2. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลดำเนินการตามแนวการวิเคราะห์อุปลักษณ์เชิงวิพากษ์ของ Charteris-Black โดยผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลวิธีการใช้ภาษาของ Liu Bo (2024) การศึกษาอุปลักษณ์และมโนอุปลักษณ์ (Yao Siqi, 2018; รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม, 2551; Charteris-Black, 2004, 2006) วาทกรรมการเมือง เช่น การศึกษาสุนทรพจน์สาบานตนของประธานาธิบดีของประเทศไทยและสหรัฐฯ เช่น (Jian Shufen, 2018; Zhao Xinhua, 2013) วาทกรรมทางการเมืองไทย (เปรมจิตต์ มีวันดี, 2548) และการแก้ไขปัญหาความยากจนของ Li Xinghong (2022) เพื่อนำมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์วาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจน

3. ขั้นตอนการนำเสนอข้อมูลประกอบด้วย การสรุปผลการวิจัย การอภิปรายผล และการให้ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัย

วาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความร่วมมือของประชาชนทั่วประเทศในการขจัดความยากจน และนำพาสังคมจีนก้าวเข้าสู่สังคมสีเขียวหรือสังคมสมบูรณ์พูนสุขถ้วนหน้า ผลการวิเคราะห์อุปลักษณ์ในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนสะท้อนให้เห็นวิธีการถ่ายทอดความคิด และการสื่ออุดมการณ์ในการแก้ไขปัญหาความยากจน โดยสามารถจำแนกมโนอุปลักษณ์ตามลักษณะเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การเดินทาง

อุปลักษณ์การเดินทางปรากฏผ่านการใช้คำศัพท์รูปธรรมที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางเพื่ออธิบายแก้ไขปัญหาความยากจนซึ่งเป็นนโยบายเชิงนามธรรม ให้เห็นกระบวนการดำเนินงาน การประสานร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ และการบรรลุเป้าหมายตามระยะเวลาที่กำหนดดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1 经过改革开放三十七年来的努力，我们成功走出了一条中国特色扶贫开发道路，使七亿多农村贫困人口成功脱贫。……留出缓冲期，这就需要扶上马、送一程。……找准方位才能把握航向，主动作为才能克难前行。

หลังจากดำเนินการปฏิรูปและเปิดประเทศมาเป็นเวลา 37 ปี เราเดินทางในเส้นทาง
บรรเทาความยากจนด้วยการพัฒนาที่มีเอกลักษณ์ของประเทศจีน ให้ประชาชนในชนบทกว่า 700 ล้านคน
หลุดพ้นจากความยากจนได้สำเร็จ...เว้นระยะห่างและกันชน ต้องช่วยประคองขึ้นม้า ส่งระยะหนึ่ง...
สำรวจตำแหน่งและกำหนดทิศทาง มีแต่ลงมือทำเท่านั้นถึงจะจัดอุปสรรคและก้าวไปข้างหน้า
ที่มา: การประชุมปฏิบัติการส่วนกลางเพื่อจัดความยากจนด้วยการบุกเบิกพัฒนา (2015/11/27)

ตัวอย่างที่ 2 全面建成小康社会，十三亿人要携手前进。

การสร้างสรรค์สังคมเสี่ยวคัง ประชาชน 1.3 พันล้านคนต้องก้าวไปข้างหน้าพร้อมกัน

ที่มา: คำอวยพรปีใหม่ 2016 (2015/12/31)

ตัวอย่างที่ 3 中央有关部门要研究制定脱贫攻坚战行动计划，明确三年攻坚战的时间表和路线图，为打好脱贫攻坚战提供导向。

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของส่วนกลางพรรคต้องศึกษาและจัดทำแผนปฏิบัติการจัด

ความยากจน กำหนดตารางเวลาและเส้นทางระยะ 3 ปี อันเป็นทิศทางของยุทธการจัดความยากจน

ที่มา: การประชุมสัมมนาว่าด้วยการขับเคลื่อนยุทธการจัดความยากจน (2018/2/12)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่ามีการใช้คำศัพท์ที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับการเดินทาง
ได้แก่ 道路 (เส้นทาง) 方位(ตำแหน่ง) 航向(ทิศทาง) 行动计划(แผนการเดินทาง) และ 时间表
和路线图(ตารางเวลาและแผนที่เส้นทาง) เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาความยากจน
เป็นกระบวนการที่ต้องมีการสำรวจปัญหา การกำหนดแผน และการมุ่งสู่เป้าหมายอย่างเป็นระบบ

มโนอุปลักษณดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศจีน
เป็นกระบวนการที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง และต้อง 前进(ก้าวไปข้างหน้า)พร้อมกัน โดยมีพรรค
คอมมิวนิสต์จีนทำหน้าที่เป็นผู้นำทาง นำพาประชาชนเดินทางไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ การสร้างสรรค์
สังคมเสี่ยวคังหรือสังคมสมบูรณ์พูนสุขถ้วนหน้า

นอกจากนี้ อุปลักษณ “扶上马、送一程”(ช่วยประคองขึ้นม้า ส่งระยะหนึ่ง)
ซึ่งมีรากฐานจากวัฒนธรรมจีนโบราณ สื่อถึงการช่วยเหลือผู้ร่วมเดินทางในระยะเริ่มต้น สะท้อนบทบาท
ของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในฐานะผู้คอยสนับสนุนและอยู่เคียงข้างประชาชนผู้ยากจน เพื่อให้การเดินทาง
สู่การหลุดพ้นจากความยากจนเป็นไปอย่างมั่นคงและยั่งยืน อุปลักษณดังกล่าวจึงสะท้อนความสัมพันธ์
เชิงมโนอุปลักษณระหว่าง “การเดินทาง” กับ “การแก้ไขปัญหาความยากจน” อย่างชัดเจน

ตารางที่ 1 ความสัมพันธ์เชิงมโนอุปลักษณ์ระหว่าง “การเดินทาง” กับ “การแก้ไขปัญหาความยากจน”

การเดินทาง	การแก้ไขปัญหาความยากจน
Source domain	Target domain
ผู้นำทาง	พรรคคอมมิวนิสต์จีน
ผู้ร่วมเดินทาง	ประชาชนจีนทั้งปวง/ประชาชนผู้ยากจน
ตำแหน่ง/ที่ตั้ง	สภาพ/ประเภทปัญหาความยากจน
ทิศทางการเดินทาง	การแก้ไขปัญหาความยากจนด้วยการพัฒนา
จุดหมายปลายทาง	สร้างสรรค์สังคมเสถียร/สังคมสมบูรณ์สุขถ้วนหน้า

อุปลักษณ์ “การเดินทาง” สื่ออุดมการณ์ว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นกระบวนการที่ยากลำบากและต้องใช้ระยะเวลา มีตารางเวลาและเส้นทางที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบ โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์จีนทำหน้าที่เป็นผู้นำทางที่มีความน่าเชื่อถือ ขณะที่ประชาชนและข้าราชการเป็นผู้ร่วมเดินทางที่มีน้ำหนึ่งใจเดียวกันร่วมกันขจัดอุปสรรคตลอดเส้นทาง

อุปลักษณ์การเดินทางยังกำหนดจุดเริ่มต้น จุดหมายปลายทาง และทิศทางของการเคลื่อนที่อย่างชัดเจน ส่งผลให้ประชาชนเกิดความเข้าใจต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนและสร้างแรงบันดาลใจให้เกิดความคาดหวังต่อการบรรลุสังคมเสถียร

2. การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การทำสงคราม

อุปลักษณ์การทำสงครามปรากฏจากการนำคำศัพท์และสำนวนที่เกี่ยวข้องกับศึกสงครามมาใช้ในการกล่าวถึงยุทธการขจัดความยากจน วาทกรรมดังกล่าวทำหน้าที่ระดมและรณรงค์ประชาชน ให้รับรู้ถึงความยากจนถูกสร้างภาพเป็นศัตรูที่ต้องเผชิญหน้าอย่างจริงจัง และการแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นภารกิจเชิงการต่อสู้ ที่ต้องปราบปรามศัตรูให้หมดสิ้น เพื่อให้บรรลุชัยชนะในท้ายที่สุดได้แก่

ตัวอย่างที่ 4 我们必须动员全党全国全社会力量，向贫困发起总攻，确保到二〇二〇年所有贫困地区和贫困人口一道迈入全面小康社会。……《脱贫攻坚责任书》就是你们给中央立下的军令状。……县一级是脱贫攻坚的前线指挥部。

เราต้องระดมกำลังทั้งสังคมเพื่อโจมตีความยากจน รับประกันว่าประชาชนในพื้นที่ยากจนจะก้าวเข้าสู่สังคมเสถียรทั้งหมดยกภายใน ค.ศ. 2020 ...หนังสือสัญญาแสดงความรับผิดชอบในการขจัดความยากจนนั้น เป็นหนังสือยืนยันการปฏิบัติของพวกคุณ...คณะกรรมการระดับอำเภอเป็นศูนย์บัญชาการแนวหน้าในการขจัดความยากจน

ที่มา: การประชุมปฏิบัติการส่วนกลางเพื่อขจัดความยากจนด้วยการบุกเบิกพัฒนา (2015/11/27)

ตัวอย่างที่ 5 深度贫困是坚中之坚，打这样的仗，就要派最能打的人。……集中优势兵力打攻坚战。

ความยากจนขั้นรุนแรงจัดได้ยากที่สุด คึกหนักเช่นนี้ ต้องส่งทหารที่เก่งกาจที่สุด...

รวบรวมกำลังพลตีเลืครับมือสงครามขจัดความยากจน

ที่มา: การประชุมสัมมนาว่าด้วยยุทธการขจัดความยากจนในพื้นที่ยากจนขั้นสุดขีด(2017/6/23)

ตัวอย่างที่ 6 脱贫攻坚是一场必须要打赢打好的硬仗。

การขจัดความยากจนเป็นศึกสงครามที่ลำบากที่สุดซึ่งต้องชัยชนะให้ได้

ที่มา: การประชุมสัมมนาว่าด้วยการขับเคลื่อนยุทธการขจัดความยากจน(2018/2/12)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่า วาทกรรมแก้ไขปัญหความยากจนมีการใช้ถ้อยคำและสำนวนที่เกี่ยวข้องกับศึกสงครามอย่างเด่นชัด อาทิ 集中(การรวบรวม) 动员(การระดม) 优势兵力(กำลังพลตีเลิศ) หรือ 最能打的人(ทหารที่เก่งกาจที่สุด) สะท้อนให้เห็นว่าข้าราชการที่ปฏิบัติงานในชนบทถูกสร้างภาพเป็นกองกำลังหรือกองทัพที่ปฏิบัติยุทธการขจัดความยากจน

อุปลักษณดังกล่าว ความยากจนถูกกำหนดให้เป็นศัตรู ขณะที่ข้าราชการพัฒนาชนบททำหน้าที่เสมือนทหารหรือกองทัพในการต่อสู้เพื่อขจัดความยากจน โดยมีการลงนามใน 军令状(หนังสือยืนยันการปฏิบัติภารกิจ) ซึ่งเป็นคำสั่งเชิงทหาร เพื่อเน้นย้ำความศักดิ์สิทธิ์และความเด็ดขาดของคำบัญชาการที่ผู้ปฏิบัติไม่สามารถถ่วงหรือหลีกเลี่ยงได้

อุปลักษณการทำสงครามดังกล่าว แสดงให้เห็นถึงอำนาจของผู้นำ การเน้นความรับผิดชอบ ความมีวินัย และการเสียสละของทีมงาน และตอกย้ำว่าการแก้ไขปัญหความยากจนเป็นภารกิจที่ต้องอุทิศตนและมุ่งสู่ชัยชนะ โดยสรุปแล้ว อุปลักษณนี้สะท้อนความสัมพันธ์เชิงอุปลักษณระหว่าง“การทำสงคราม” กับ “การแก้ไขปัญหความยากจน” ดังนี้

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์เชิงอุปลักษณระหว่าง“การทำสงคราม” กับ “การแก้ไขปัญหความยากจน”

การทำสงคราม	การแก้ไขปัญหความยากจน
Source domain	Target domain
ผู้บัญชาการ	พรรคคอมมิวนิสต์จีน/รัฐบาลกลาง
กองทัพ/ทหาร	ข้าราชการทั้งปวง/ข้าราชการพัฒนาชนบท
ศัตรู	ความยากจน
กลุ่มที่ได้รับการปลดแอก	ประชาชนผู้ยากจน
การรวบรวมกำลังพล	การจัดทีมงานขจัดความยากจน
สนามรบ	พื้นที่ยากจน
ศูนย์บัญชาการแนวหน้า	รัฐบาลระดับอำเภอ
ชนะสงคราม	แก้ไขปัญหความยากจนสำเร็จ

อุปลักษณ์ “การทำสงคราม” สื่ออุดมการณ์ของความเป็นปฏิปักษ์ระหว่างความยากจนกับประชาชน โดยประกอบสร้างกรอบแนวคิดที่ว่า ความยากจนคือศัตรู และการขจัดความยากจนคือการกำจัดศัตรู วาทกรรมดังกล่าวทำหน้าที่รณรงค์และปลุกเร้าให้ข้าราชการเกิดความกระตือรือร้นพร้อมยอมรับความเสี่ยงและการเสียสละในภารกิจขจัดความยากจน

การกำหนดกรอบเวลาอย่างชัดเจนผ่านการนับถอยหลังสู่การบรรลุสังคมเสียด้วย โดยตั้งเป้าหมายภายใน ค.ศ. 2020 ยังทำให้ประชาชนและสังคมตระหนักถึงภาวะวิกฤตของปัญหาความยากจน และทำหน้าที่กระตุ้นให้เกิดความสามัคคี รวมทั้งการระดมพลังทางสังคมให้เข้ามามีส่วนร่วมในการขจัดความยากจน

นอกจากนี้อุปลักษณ์สงครามดังกล่าวยังทำหน้าที่เป็นกลไกการให้เหตุผล เพื่อแสดงความจำเป็นและความชอบธรรมของการดำเนินยุทธการขจัดความยากจน ภายใต้การนำของพรรคคอมมิวนิสต์และรัฐบาลกลางจีน

3. การแก้ไขปัญหความยากจน คือ การรักษาโรค

อุปลักษณ์ “การรักษาโรค” ปรากฏจากการนำคำศัพท์และสำนวนที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์ มาใช้ในการอธิบายสาเหตุของความยากจน ผลกระทบหรือภัยคุกคามของความยากจน และความจำเป็นของการแก้ไขปัญหความยากจนอย่างเร่งด่วน วาทกรรมดังกล่าวทำหน้าที่สร้างภาพความยากจนในฐานะภาวะผิดปกติหรือโรคของสังคม และชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นของการรักษาอย่างเป็นระบบและตรงจุด ได้แก่

ตัวอย่างที่ 7 基层最知道自己哪儿疼，却没法开方抓药。……开对了“药方子”，才能拔掉“穷根子”。…… 贫困县摘帽这件事情，既要防止拖延病，又要防止急躁症。……要探索各类党组织结对共建，……为扶贫带去新资源、新血液。……治贫先治愚，扶贫先扶智。教育是阻断贫困代际传递的治本之策。

พื้นที่ยากจนรู้ว่าเจ็บตรงไหน เพียงแต่ไม่รู้จักสั่งยาให้ตนเอง...สั่งยาให้ถูก จึงจะถอนรากของความยากจนออกไปได้ ...การถอดหมวกอำเภอยากจน ไม่ให้เป็นโรคผัดวันประกันพรุ่งและโรคใจร้อน...ต้องแสวงหานโยบายจับคู่ร่วมมือระหว่างองค์กรของพรรคคอมมิวนิสต์ จัดหาพลังใหม่เลือดใหม่ในการช่วยเหลือความยากจน...แก้ไขความยากจนต้องเริ่มรักษาความโง่เขลา ช่วยเหลือความยากจนต้องให้มีปัญญาการศึกษาเป็นแนวทางพื้นฐานในการตัดการถ่ายทอดความยากจนสู่รุ่นลูกหลาน

ที่มา: การประชุมปฏิบัติการส่วนกลางเพื่อขจัดความยากจนด้วยการบุกเบิกพัฒนา(2015/11/27)

ตัวอย่างที่ 8 对症下药、靶向治疗。

สั่งยาให้ตรงกับโรค รักษาให้มุ่งเป้า

ที่มา: การประชุมสัมมนาว่าด้วยยุทธศาสตร์จัดความยากจนระดับมณฑล เขต และเมือง ในแผนฉบับที่13 (2015/6/18)

จากตัวอย่างข้างต้น พบว่าวาทกรรมแก้ไขปัญหาคความยากจน มีการใช้ถ้อยคำและสำนวนที่เกี่ยวข้องกับการแพทย์อย่างเป็นระบบ โดยพื้นที่ยากจนถูกเปรียบเป็นผู้ป่วยที่มีอาการ疼(เจ็บป่วย) แต่เนื่องจากขาดความรู้และความสามารถในการรักษาด้วยตนเอง จึงไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความยากจนได้ จำเป็นต้องอาศัยทีมแพทย์หรือข้าราชการพัฒนาชนบทเข้ามาช่วยเหลือ

อุปลักษณดังกล่าวทำให้เห็นกระบวนการรักษาโรคอย่างชัดเจน ตั้งแต่การวินิจฉัยสาเหตุของความยากจนไปจนถึงการกำหนดวิธีการรักษาที่เหมาะสม ได้แก่ 开方抓药(การสั่งยา) 靶向治疗(การรักษาแบบมุ่งเป้า) และ 输血(การถ่ายส่งเลือด) ซึ่งสะท้อนแนวคิดของการแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างตรงจุดและเฉพาะพื้นที่

นอกจากนี้ ความยากจนยังถูกเปรียบเป็นโรคพันธุกรรมหรือโรคติดต่อ ซึ่งหากไม่ได้รับการรักษาอย่างทันท่วงที อาจเกิด 代际传递(ถ่ายทอดหรือแพร่ไปสู่รุ่นลูกหลาน) อุปลักษณดังกล่าวจึงสะท้อนความสัมพันธ์เชิงมนุอุปลักษณระหว่าง “การรักษาโรค” กับ “การแก้ไขปัญหาคความยากจน” ดังนี้

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์เชิงมนุอุปลักษณระหว่าง “การรักษาโรค” กับ “การแก้ไขปัญหาคความยากจน”

การรักษาโรค	การแก้ไขปัญหาคความยากจน
Source domain	Target domain
โรค/เจ็บป่วย	ปัญหาคความยากจน
ผู้ป่วย	ประชาชนผู้ยากจน/พื้นที่ยากจน
ทีมแพทย์	ข้าราชการพัฒนาชนบท
ยา/วิธีการรักษา	นโยบาย/วิธีแก้ไขปัญหาคความยากจน
ภูมิต้านทาน	พลังใหม่

อุปลักษณ “การรักษาโรค” สื่ออุดมการณ์ว่า ความยากจนเป็นภาวะผิดปกติของสังคม ซึ่งถูกเปรียบเป็นโรคที่อาจแพร่กระจายหรือถ่ายทอดไปยังรุ่นลูกหลานได้ จึงเป็นปัญหาที่จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง วาทกรรมดังกล่าวทำหน้าที่สร้างความตระหนักร่วมกันระหว่าง ข้าราชการและประชาชนให้เกิดความเห็นพ้องและความสมานฉันท์ในการแก้ไขปัญหาคความยากจน

การแก้ไขปัญหาคความยากจนในกรอบอุปลักษณนี้ถูกนำเสนอว่าเป็นกระบวนการที่เป็นระบบประกอบด้วยการตรวจค้นหาสาเหตุของความยากจน การกำหนดแนวทางการแก้ไขที่เหมาะสม และการจัดทำแฟ้มข้อมูลรายบุคคลของผู้ยากจน เพื่อให้การช่วยเหลือเป็นไปอย่างตรงจุดและต่อเนื่อง

นอกจากนี้ วาทกรรมดังกล่าวยังเน้นย้ำจรรยาบรรณในวิชาชีพแพทย์ เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบของข้าราชการในการแก้ไขปัญหาความยากจน และสะท้อนการปรับบทบาทของรัฐบาลจากผู้บริหารและผู้ควบคุมไปสู่การเป็นผู้ให้บริการแก่ประชาชนอย่างชัดเจน

4. การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การทำเกษตร

อุปลักษณ์ “การทำเกษตร” ปรากฏจากการใช้คำศัพท์และสำนวนที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูกและเทคนิคทางการเกษตรในการอธิบายกระบวนการและวิธีการแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นนโยบายที่มีลักษณะนามธรรม วาทกรรมดังกล่าวช่วยให้กระบวนการแก้ไขปัญหาความยากจนเข้าใจได้ในเชิงรูปธรรม โดยเน้นการเตรียมพื้นฐาน การฟื้นฟูสภาพแวดล้อม และการสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการเติบโตอย่างยั่งยืน ได้แก่

ตัวอย่างที่ 9 扶贫扶到点上扶到根上。……要因地制宜，从当地实际出发，推动脱贫攻坚各项政策措施落地生根。……培育懂扶贫、会帮扶、作风硬的扶贫干部队伍。

การช่วยเหลือความยากจนต้องช่วยอย่างตรงจุดช่วยตรงราก...ต้องปรับมาตรการให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของแต่ละพื้นที่ ขับเคลื่อนนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ในยุทธการขจัดความยากจนให้เข้าถึงพื้นที่จริง และแตกรากอองาม...ปลูกฝังทีมงานเจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ความสามารถในการบรรเทาความยากจน และมีอุปนิสัยดีงาม

ที่มา: การประชุมสัมมนาว่าด้วยการขับเคลื่อนยุทธการขจัดความยากจน(2018/2/12)

ตัวอย่างที่ 10 大水漫灌式扶贫很难奏效，必须采取更精准的措施。……对不同原因不同类型的贫困采取不同措施……精准滴灌。

วิธีการแก้ภัยแล้งแบบน้ำท่วมทุ่งได้ผลยาก ต้องใช้มาตรการที่ตรงเป้ากว่าเดิม ... สำหรับความยากจนที่ไม่ใช่ประเภทเดียวกันและเกิดจากสาเหตุที่ไม่เหมือนกันควรใช้มาตรการที่แตกต่างกัน ...ใช้วิธีการรดน้ำแบบหยด

ที่มา: การศึกษาเรียนรู้แบบรวมกลุ่มครั้งที่39ของกรมการเมืองส่วนกลางของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยจีน2017/2/21)

ตัวอย่างที่ 11 脱贫摘帽要坚持成熟一个摘一个，……防止揠苗助长。

การถอดหมวกอำเภอยากจน ต้องยึดตามหลักสุกงอมที่หนึ่งก็ถอดหนึ่งราย ป้องกันการตั้งต้นกล้าช่วยให้เติบโต

ที่มา: การศึกษาดูงานในโง่ฉิ่น (2016/1/4 -6)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่าวาทกรรมแก้ไขปัญหาคความยากจนมีการใช้ภาษาที่เกี่ยวกับการเกษตรเพื่อเปรียบเทียบถึง นโยบายกับทีมข้าราชการเป็นต้นไม้ การดำเนินนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนเป็นการปลูกต้นไม้มัน ต้อง 因地制宜 ปรับมาตรการให้เหมาะสมกับสภาพของพื้นที่ยากจน ดังเช่นการปลูกธัญพืชต้องเหมาะสมกับสภาพท้องที่ นอกจากนี้แล้ว การดำเนินนโยบายไม่เพียงแต่เน้นขั้นตอนการกำหนดแนวทางอย่างเดียว หากแต่ต้องปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อรับรองให้ต้นไม้มัน 落地生根(แตกรากเจริญงอกงาม) ส่วนการอบรมฝึกฝนทีมข้าราชการพัฒนาชนบทเป็นการปลูกต้นไม้มัน ทำหน้าที่ตอกย้ำว่าต้องดูแลเอาใจใส่ทีมงานอย่างเป็นพิเศษ

การเปรียบเทียบความยากจนเป็นภัยแล้ง ซึ่งจะทำให้ธัญพืชไม่สามารถเจริญผลิดอกออกผลได้ดี การบรรเทาภัยแล้ง หรือการแก้ไขปัญหาคความยากจนเป็นการทตน้ำ วิธีการทตน้ำแบบดั้งเดิมคือ 大水漫灌式扶贫 (การทตน้ำแบบน้ำท่วมทุ่ง) ถึงแม้ว่าจะบรรเทาภัยแล้งได้ชั่วคราว แต่ไม่ได้เกิดผลอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกันยังเปลืองทรัพยากรน้ำด้วย ผู้พูดได้นำมาเปรียบเทียบวิธีการช่วยเหลือความยากจนทั่วไปทำให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรไม่เท่าเทียม ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความยากจนอย่างตรงเป้า ประชาชนหลุดพ้นจากความยากจนแบบชั่วคราว แต่อาจจะกลับไปเกิดความยากจนใหม่อีกครั้ง ส่วน 精准滴灌(การทตน้ำแบบหยด) คือ การทตน้ำอย่างตรงเป้าหรือการช่วยเหลืออย่างตรงจุด

ผลของการแก้ไขปัญหาคความยากจน คือ 脱贫摘帽(ถอดหมวก) หมายถึง ถอนจากรายชื่ออำเภอความยากจน เนื่องจากการติตรายชื่ออำเภอความยากจนนั้นถูกเปรียบเทียบเป็นการสวมหมวกความยากจนซึ่งเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอกถึงสภาพความยากจน ควรถอดให้ออกไป ขณะเดียวกัน ยังเปรียบเทียบผลการแก้ไขปัญหาคความยากจนเป็นผลการเกษตร การเก็บเกี่ยวหรือการประกาศพ้นจากความยากจนต้องยึดตามหลัก 成熟(สุกงอม) ไม่ควรใจร้อนเกินไปจน 揠苗助长(ดึงต้นกล้าช่วยให้เติบโตเร็ว) อันจะส่งผลกระทบต่อ การแก้ไขปัญหาคความยากจน อุปลักษณดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง “การทำเกษตร” กับ “การแก้ไขปัญหาคความยากจน” มีดังนี้

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่าง “การทำเกษตร” กับ “การแก้ไขปัญหาคความยากจน”

การทำเกษตร	การแก้ไขปัญหาคความยากจน
Source target	Target domain
ภัยแล้ง	ปัญหาคความยากจน
ต้นไม้มัน/ต้นข้าว	นโยบาย/มาตรการแก้ไขปัญหาคความยากจน/ทีมงานข้าราชการ
ผลเก็บเกี่ยว	ผลการแก้ไขปัญหาคความยากจน
วิธีการทตน้ำ	วิธีการช่วยเหลือ/แก้ไขปัญหาคความยากจน

อุปลักษณ “การทำเกษตร” สื่ออตุตมการณัว่า ความยากจนเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงของสังคม ซึ่งจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วนและต่อเนื่อง การบรรเทาความยากจน

ในกรอบมโนอุปลักษณ์นี้ เน้นการดำเนินการอย่างตรงเป้า และการกำจัดปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยากจนอย่างหมดสิ้น เพื่อป้องกันการกลับมายากจนซ้ำอีก

นอกจากนี้ การฝึกอบรมทีมข้าราชการพัฒนาชนบท ถูกเปรียบเสมือนกระบวนการทำเกษตรที่ต้องอาศัยการดูแล การเอาใจใส่ และการบ่มเพาะอย่างพิถีพิถัน เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่คาดหวัง วาทกรรมดังกล่าวทำหน้าที่แปลงนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนที่มีลักษณะนามธรรม ให้เข้าใจได้ผ่านเทคนิคและกระบวนการทางการเกษตรซึ่งเป็นรูปธรรม ส่งผลให้ข้าราชการและประชาชนเกิดความเข้าใจและความเชื่อมั่นต่อโครงการแก้ไขปัญหาความยากจนและระบบมาตรการของรัฐบาล

5. การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การก่อสร้าง

อุปลักษณ์ “การก่อสร้าง” ปรากฏจากการใช้คำศัพท์และสำนวนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการก่อสร้าง การออกแบบโครงการ และแผนการดำเนินงาน เพื่ออธิบายบทบาทสำคัญของรัฐบาลและประชาชนในการแก้ไขปัญหาความยากจน วาทกรรมดังกล่าวทำให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่ต้องอาศัยการวางแผนอย่างเป็นระบบ การแบ่งหน้าที่อย่างชัดเจน และความประสานร่วมมือระหว่างทุกภาคส่วน ได้แก่

ตัวอย่างที่ 12 只有做到为民造福，我们党的执政基础才能坚如磐石。……全面**建成**小康社会，关键是要把经济社会发展的“短板”尽快补上。……好日子是干出来的。

มีแต่การทำความดีเพื่อประโยชน์ของประชาชนเท่านั้นที่จะทำให้**รากฐานการปกครองของพรรคเรานั้นคงดั่งก้อนหินแข็งแกร่ง ...การสร้างสรรค์สังคม**เสถียรคง สิ่งที่สำคัญคือ **อุดหนุน**ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ...ชีวิตที่ดีนั้นต้อง**สร้าง**ขึ้นมา

ที่มา: การประชุมปฏิบัติการส่วนกลางเพื่อแก้ไขปัญหา/ขจัดความยากจนด้วยการบุกเบิกพัฒนา (2015/11/27)

ตัวอย่างที่ 13 我们坚持动员全社会参与，…**构建**了政府、社会、市场协同推进的大扶贫格局。

เรายืนหยัดในการระดมให้ภาคต่าง ๆ ของสังคมมีส่วนร่วมในการขจัดความยากจน **สร้าง**โครงการบรรเทาความยากจนในระดับภาพรวม ซึ่งรวมถึงรัฐบาล สังคม และตลาดด้วย

ที่มา: การประชุมสัมมนาว่าด้วยการขับเคลื่อนยุทธการขจัดความยากจน (2018/2/12)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นว่ากระบวนการก่อสร้างประกอบด้วย ขั้นตอน 构建 (การสร้าง) และ 建成 (การสร้างเสร็จให้สำเร็จ) ด้วยวิธีการที่หลากหลาย วาทกรรมดังกล่าวทำให้เห็นว่าการสังคมนี้อยู่หรือชีวิตที่มีความสุขได้เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ หากแต่สามารถสร้างขึ้นได้ด้วยความพยายามร่วมกันของรัฐบาลและประชาชน

โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนจึงถูกนำเสนอว่า จำเป็นต้องอาศัยมวลประชาชนในฐานะ 坚实基础 (รากฐานอันมั่นคง) ในขณะเดียวกัน ประชาชนผู้ยากจนถูกเปรียบเป็น 短板 (จุดอ่อนหรือแผ่นไม้ที่สั้นที่สุดของถัง) ซึ่งจำเป็นต้อง 补上 (อุดเต็มหรือปรับแก้) เพื่อให้โครงสร้างของสังคมนี้อยู่มีความสมบูรณ์และมั่นคง นอกจากนี้แล้ว โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจนเป็นโครงการประสานร่วมมือกันระหว่างทุกภาคส่วน จำเป็นต้องอาศัย 政府 (รัฐบาล) 社会 (สังคม) และ 市场协同 (ตลาด) เนื่องจากระบอบสังคมนิยมที่มีเอกลักษณ์จีนเน้นการควบคุมตลาดเชิงมหภาค คือให้ภาคตลาดมีบทบาทหลักในการจัดสรรทรัพยากร ขณะเดียวกันต้องให้ความสำคัญกับบทบาทของภาครัฐด้วย

อุปลักษณดังกล่าวสะท้อนให้เห็น ความสัมพันธ์เชิงมนุอุปลักษณระหว่าง “การก่อสร้าง” กับ “การแก้ไขปัญหาคความยากจน” ดังนี้

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์เชิงมนุอุปลักษณระหว่าง “การก่อสร้าง” กับ “การแก้ไขปัญหาคความยากจน”

การก่อสร้าง	การแก้ไขปัญหาคความยากจน
Source domain	Target domain
สิ่งก่อสร้าง	สังคมนี้อยู่/สังคมนี้อยู่สุขสันต์
พื้นฐานของสิ่งก่อสร้าง	ประชาชน
โครงการก่อสร้าง	โครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน/โครงการย่อยต่าง ๆ
นักออกแบบ/ผู้ดำเนินการ	พรรคคอมมิวนิสต์จีน/รัฐบาลกลางจีน
ผู้ร่วมก่อสร้าง	ประชาชน

อุปลักษณ “การก่อสร้าง” สื่ออูตมการณว่า สังคมนี้อยู่หรือสังคมนี้อยู่สุขสันต์เป็นสิ่งที่สามารถสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ โดยเกษตรกร ประชาชนทุกภาคส่วน และข้าราชการท้องถิ่นที่ถูกวางบทบาทให้เป็นพื้นฐานอันมั่นคงของประเทศ การแก้ไขปัญหาคความยากจนจึงถูกนำเสนอว่าเป็นโครงการขนาดใหญ่ที่มีโครงสร้างและระบบ ซึ่งจำเป็นต้องพิจารณาในภาพรวม

วาทกรรมดังกล่าวยังสะท้อนว่า พรรคคอมมิวนิสต์จีนมีบทบาทในฐานะนักออกแบบโครงการ ควบคู่กับผู้ดำเนินการจัดสรรทรัพยากร และผู้ปฏิบัติการประกอบสร้างโครงการ ในขณะที่ประชาชนผู้ยากจนถูกกำหนดบทบาทเป็นผู้ร่วมก่อสร้าง และเป็นกลุ่มที่ได้รับประโยชน์โดยตรง

อุปลักษณการก่อสร้างจึงทำหน้าที่โน้มน้าวให้ประชาชนและบุคคลในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์สังคมนี้อยู่ และสร้างความชอบธรรมให้แก่บทบาทการนำของพรรคคอมมิวนิสต์จีนในการแก้ไขปัญหาคความยากจน

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาตัวอย่างข้างต้นพบว่า วาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาความยากจนมีการใช้ถ้อยคำที่เกี่ยวกับกระบวนการที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ การเดินทางการทำสงคราม การรักษาโรค การทำเกษตร กับ การก่อสร้าง สะท้อนให้เห็นถึงการใช้นโยบาย 5 ประเภท และสื่ออุดมการณ์ ดังนี้

1) การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การเดินทาง สื่ออุดมการณ์ว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นการเดินทางที่มีพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นผู้นำทาง ประชาชนกับข้าราชการเป็นผู้ร่วมเดินทาง เดินตามแผนกำหนดสามารถถึงจุดหมายปลายทางเพียงแต่ใช้เวลาาน สะท้อนให้เห็นถึงความถูกต้องและความเป็นไปได้ของการแก้ไขปัญหาความยากจน

2) การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การทำสงคราม สื่ออุดมการณ์ว่า ความเป็นปรปักษ์กับความยากจน การแก้ไขปัญหาความยากจนเป็นการกำจัดศัตรู ปลดแอกประชาชนผู้ยากจน แสดงถึงความเร่งด่วน และความจำเป็นของโครงการ ศักยภาพในการระดมกำลังและการรวบรวมทรัพยากรเพื่อบรรลุภารกิจสำคัญของพรรคคอมมิวนิสต์จีนและรัฐบาลจีน สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นและความชอบธรรมของการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน

3) การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การรักษาโรค สื่ออุดมการณ์ว่า ความยากจนเป็นโรคซึ่งเป็นภาวะผิดปกติของสังคม ต้องให้ทีมแพทย์รักษาอย่างมุ่งเป้า คือ ให้ทีมข้าราชการพัฒนาชนบทช่วยเหลือขจัดความยากจนให้หมดสิ้น และสร้างภูมิคุ้มกันหรือพลังขับเคลื่อนภายในของสังคม สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นระบบและเชิงวิทยาศาสตร์ของโครงการ ความจำเป็นและความชอบธรรมของการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน

4) การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การทำเกษตร สื่ออุดมการณ์ว่า นโยบาย มาตรการ หรือทีมข้าราชการเป็นเสมือนต้นไม้หรือพืช ส่วนความยากจนเป็นภัยแล้งที่ทำให้พืชไม่สามารถเติบโตได้งอกงาม จึงต้องทดน้ำเข้าไปในทุ่งนา สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นของการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างตรงจุดและความชอบธรรมของการดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจน

5) การแก้ไขปัญหาความยากจน คือ การก่อสร้าง สื่ออุดมการณ์ว่า สังคมเสี่ยวคังสามารถสร้างขึ้นมาได้ โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์จีนเป็นผู้ออกแบบและดำเนินการก่อสร้าง ส่วนประชาชนเป็นพื้นฐานอันมั่นคงและผู้ร่วมก่อสร้าง มีบทบาทให้ประชาชนและข้าราชการเกิดความมั่นใจในการแก้ไขปัญหาความยากจน แสดงถึงการเป็นระบบและความยั่งยืนของการบรรเทาความยากจน สะท้อนให้เห็นว่าพรรคคอมมิวนิสต์จีนกับรัฐบาลจีนมีการวางแผนระยะยาวและวิสัยทัศน์แบบองค์รวม

การใช้สัญลักษณ์ไม่เพียงแต่เป็นกลวิธีทางภาษาเท่านั้น หากแต่ยังเป็นเครื่องมือที่เชื่อมโยงปัญหาทางสังคม นโยบายแก้ไขปัญหาความยากจนที่ซับซ้อนและเป็นนามธรรม เข้ากับสิ่งที่เป็นรูปธรรมและคุ้นเคย เช่น การเดินทาง สงคราม โรคภัยไข้เจ็บ การเกษตร และสิ่งก่อสร้าง ซึ่งจะทำให้เข้าใจนโยบาย

แก้ไขปัญหาคความยากจนง่ายขึ้น ซึ่งไม่เพียงสร้างแรงบันดาลใจให้ข้าราชการกับประชาชนมีส่วนร่วมในงานบรรเทาความยากจนเท่านั้น แต่ยังช่วยเสริมสร้างความไว้วางใจที่มีต่อพรรคกับรัฐบาล และได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ให้ประชาชนร่วมแรงร่วมใจกันขจัดความยากจน ก้าวเข้าไปในสังคมสีเขียว หรือสังคมสมบูรณ์พูนสุขถ้วนหน้าพร้อมกันอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ วิเคราะห์อุปลักษณะในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาคความยากจน ระหว่าง วันที่ 15 พฤศจิกายน ค.ศ.2012 จนถึงวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2021 ดังนั้น ผลการศึกษาจึงสะท้อนให้เห็นโมโนอุปลักษณะกับอุดมการณ์ที่มีบทบาทในการแก้ไขปัญหาคความยากจน

ผลการศึกษาที่ค้นพบแสดงให้เห็นว่า โมโนอุปลักษณะที่สะท้อนจากวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาคความยากจน เป็นโมโนอุปลักษณะตามขนบในวาทกรรมการเมืองทั้งภาษาอังกฤษ (Charteris-Black J. 2004) ภาษาไทย (รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม, 2551) และ ภาษาจีน (Yao Siqi, 2561) เป็นต้น ดังเช่น ในด้านภาษาอังกฤษ [การชนะสงคราม คือ การเดินทาง] ของ Winston Churchill ที่กล่าวระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 [ปัญหาการตกงาน คือ ศัตรู] [การเลือกตั้ง คือ เดินทาง] กับ[การแก้ไขปัญหาคเศรษฐกิจ คือ การรักษาโรค] ของ Margaret Thatcher ในด้านภาษาไทย [การเมือง คือ การต่อสู้] [การเมือง คือ การรักษาโรค] ส่วนในด้านภาษาจีน [ความผืนจีน คือ การเดินทาง] [ความผืนจีน คือ การก่อสร้าง] [ความผืนจีน คือ การต่อสู้] ทั้งนี้แสดงให้เห็นว่า อุปลักษณะที่นักการเมืองเลือกใช้สะท้อนให้ลักษณะความเป็นสากล นอกจากนั้นแล้ว โมโนทัศน์ที่มองความยากจนเป็นศัตรูที่ต้องต่อต้านหรือขจัดกับมองความยากจนเป็นโรคที่จำเป็นต้องรักษานั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของธนพล เอกพจน์ (2561) โดยศึกษาการใช้ภาษาในเว็บไซต์ของพันทิป สะท้อนมโนทัศน์ว่า [ความจน คือ ศัตรู] [ความจน คือ โรค] ให้เห็นว่า ผู้ใช้ภาษามีระบบความคิดเชิงเปรียบเทียบในการเข้าใจมโนทัศน์ที่นามธรรม ซับซ้อนอย่างความจนด้วยมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรม และใกล้ตัว

อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า การใช้โมโนอุปลักษณะตามขนบของวาทกรรมการเมืองตะวันตกของ Charteris-Black J. (2004) อย่างเช่นอุปลักษณะศาสนา (religious metaphor) อย่าง Martin Luther King ใช้ Messianic มาเปรียบเทียบกับตนเองในการต่อต้านการเหยียดผิว และนิทานทำนายที่ Enoch Powell เอามาเปรียบเทียบกับตนเองเป็นผู้ให้คำทำนายสำหรับปัญหาการอพยพของอังกฤษ จะไม่พบในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาคความยากจน

เมื่อเปรียบเทียบผลการวิจัยครั้งนี้กับผลการศึกษาบทบาททางการเมืองของภาษาของ Chilton & Schaffner (1997) ได้วิเคราะห์วาทกรรมในบริบทการเมือง โดยมีความเห็นว่า ภาษาไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสื่อสาร แต่เป็นเครื่องมือทางการเมืองเพื่อสร้างภาพลักษณ์ กำหนดกรอบความคิด การศึกษาการใช้อุปลักษณะในวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาคความยากจน

เน้นบทบาททางการเมืองของภาษา สอดคล้องกับแนวคิดของ Chilton & Schaffner กล่าวคือ มีบทบาทสร้างความชอบธรรม (legitimization) ให้กับการแก้ไขปัญหาคความยากจน จะพบในโมโนอุปลักษณ์ประเภทสงคราม การรักษาโรคกับการทำเกษตรซึ่งเป็นการให้เหตุผล ให้เห็นความจำเป็นและความชอบธรรมของการดำเนินยุทธการขจัดความยากจน และบทบาทในด้านการโน้มน้าว (Persuasion) เพื่อชี้้นำความคิดเห็นของประชาชนให้เกิดความรู้สึกที่เป็นวิกฤตและปรปักษ์กับความยากจน พ้นจากความยากจนโดยสมัครใจ มักจะพบในโมโนอุปลักษณ์ประเภทสงคราม นอกจากนี้ ยังมีบทบาทการบังคับ (coercion) เห็นได้จากโมโนอุปลักษณ์ประเภทการทำสงครามและการรักษาโรค โดยสร้างความตระหนักถึงภาระหน้าที่ของทหารที่ต้องปฏิบัติตามคำบัญชาการ และสร้างความรับผิดชอบในจรรยาบรรณของแพทย์ที่มีหน้าที่รักษาคนไข้ ซึ่งเป็นหน้าที่ที่ไม่สามารถต่อรองหรือปฏิเสธได้ แต่มโนทัศน์ดังกล่าวจะไม่พบกรณีที่ใช้กับประชาชน

ส่วนในด้านการสื่ออุดมการณ์ โมโนอุปลักษณ์ดังกล่าวล้วนมีจุดประสงค์เพื่อนำเสนออุดมการณ์ของพรรคคอมมิวนิสต์ดังที่ Charteris-Black (2004) กล่าวไว้ วาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาคความยากจนสื่อทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ และอุดมการณ์ที่เอื้อประโยชน์แก่การดำเนินนโยบายต่าง ๆ เพื่อสร้างความยินยอมพร้อมใจและความชอบธรรมให้แก่การแก้ไขปัญหาคความยากจนด้วยวาทกรรมหรือภาษาที่ใช้ ชักจูงให้ประชาชนเห็นคล้อยตาม ซึ่งสอดคล้องกับ Chilton & Schaffner (1997) วิโรจน์ อรุณมานะกุล (2547, น.41) กับ Zhao Shuyan (2022, p.2317)

นอกจากการวิจัยดังกล่าวแล้ว งานวิจัยของ Ma Xiaobei (2020) ได้วิเคราะห์วาทกรรมแก้ไขปัญหาคความยากจนตามแนวทางวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ของแฟร์คลัฟ ได้ขยายขอบเขตของการศึกษาการสื่อสารมวลชนที่เคยสนใจการรายงานข่าวไปสู่การแก้ไขปัญหาคความยากจน ซึ่งเป็นประเด็นเฉพาะ โดยศึกษาความถี่ของคำศัพท์ การใช้โวหาร เป็นต้น แต่ใช้แง่มุมการศึกษาที่ต่างกัน จึงทำให้ผลการศึกษาดังกล่าวแตกต่างไปด้วย ส่วนงานวิจัยฉบับนี้ไม่เพียงแต่ตั้งวัตถุประสงค์มุ่งศึกษาการใช้ภาษาในการใช้อุปลักษณ์ แต่ยังมีความพยายามที่จะทำให้เข้าใจโมโนอุปลักษณ์และอุดมการณ์ที่อยู่เบื้องหลัง

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

จากผลการศึกษาวาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาคความยากจนแนวทางที่ก่อให้เกิดการนำไปใช้ประโยชน์ในหลายด้าน ดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้เข้าใจทักษะการใช้อุปลักษณ์ของประธานาธิบดีสี จิ้นผิง โดยเฉพาะเทคนิคที่ใช้อธิบายโครงการหรือนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนเชิงนามธรรมโดยใช้อุปลักษณ์ที่เป็นรูปธรรมที่ง่ายต่อการเข้าใจ เพื่อเห็นถึงความมุ่งมั่นและอุดมการณ์ทางการเมืองของพรรคคอมมิวนิสต์จีน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการด้านการสื่อสารต่อสาธารณะ

2. เป็นแนวทางในการศึกษากระบวนการแก้ไขปัญหาคความยากจน และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามที่คาดคิด ทำให้เห็นความจำเป็นและความเร่งด่วนของการแก้ไขปัญหาคความยากจนของประเทศจีน

3. เป็นช่องทางให้โลกรู้จักประเทศจีนที่แท้จริง รู้จักจีนในยุคสมัยใหม่อย่างรอบด้านโดยใช้วิธี “เล่าเรื่องราวของจีน ถ่ายทอดเสียงของจีน” เป็นข้อมูลสำคัญที่ศึกษานโยบาย แนวคิดหลักของพรรคคอมมิวนิสต์จีนที่ถ่ายทอดผ่านวาทกรรม อันเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจการแก้ไขปัญหาคความยากจนของประเทศจีน

4. ผลการวิจัยช่วยให้กระตุนการอนุรักษ์ภูมิปัญญาของประเทศจีน เป็นการสืบทอดสังคมวัฒนธรรมจีนโดยใช้วาทกรรมของประธานาธิบดีสี จิ้นผิงในการแก้ไขปัญหาคความยากจน เป็นวิธีการสำคัญของการประกอบสร้าง “วาทกรรมแบบจีนในยุคสมัยใหม่”

5. ผลสำเร็จของการแก้ไขปัญหาคความยากจนประเทศจีนเป็นการสร้างคุณูปการในเป้าหมายการพัฒนาแห่งสหัสวรรษของสหประชาชาติ ช่วยกระตุนให้ประเทศที่กำลังพัฒนาอื่นตระหนักถึงภารกิจร่วมกันของมวลมนุษยชาติ

ข้อเสนอแนะการวิจัย

การศึกษาวิจยวาทกรรมแก้ไขปัญหาคความยากจนครั้งนี้ ยังมีประเด็นน่าสนใจอื่นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมได้ ดังนี้

1. ควรศึกษาการประกอบสร้างวาทกรรมแก้ไขปัญหาคความยากจนกับการสื่ออุดมการณ์เพื่อเปิดเผยความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับค่านิยม และการใช้อำนาจ ตลอดจนกลวิธีการประกอบสร้างภาพลักษณ์ของประเทศจีน และความชอบธรรมของการแก้ไขปัญหาคความยากจน

2. ควรศึกษาวิจยกลวิธีการสื่อสาร และพลังอำนาจของวาทกรรมแก้ไขปัญหาคความยากจนเล่าเรื่องราวความเป็นมาของจีน ถ่ายทอดเสียงจากจีนให้ดี เพื่อประกอบสร้างระบบวาทกรรมแบบจีนให้โลกเข้าใจและยอมรับประสบการณ์การแก้ไขปัญหาคความยากจนของจีน

3. ควรศึกษาวาทกรรมแก้ไขปัญหาคความยากจนร่วมสมัย ตลอดจนวิวัฒนาการของวาทกรรมโดยพัฒนาจากการบรรเทาความยากจนแบบช่วยเหลือเป็นยุทธการขจัดความยากจนด้วยการบุกเบิกพัฒนาที่เน้นเรื่องตรงจุด จนเข้าสู่ช่วงการพัฒนาฟื้นฟูชนบท เพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางทัศนคติจากการรับมือแบบฉุกเฉินไปสู่การบริหารที่เป็นระบบ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนหรือนโยบายแก้ไขปัญหาคความยากจนของประเทศไทย

4. ควรศึกษาวาทกรรมที่เกี่ยวกับนโยบายต่าง ๆ ที่ได้รับการยอมรับจากประชาชน ได้แก่ โครงการฟื้นฟูพัฒนาชนบทให้เกิดความเจริญรุ่งเรือง (Rural Revitalization) โครงการหนึ่งแถบหนึ่ง

เส้นทาง (Belt and Road) วาทกรรมป้องกันทุจริต โดยใช้กรอบวาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์หรือการวิเคราะห์วาทกรรมพหุรูปแบบ (Multimodal Discourse Analysis)

เอกสารอ้างอิง

- ตู้ จ้านหยวน. (2563). คำสำคัญเพื่อเข้าใจประเทศจีน ฉบับจัดความยากจนอย่างตรงจุด. (พิมพ์ครั้งที่1). สุราษฎร์ธานี: สุราษฎร์ทูเดย์.
- ธนพล เอกพจน์. (2561). อุปลักษณ์เชิงมนทัศน์ความจนในภาษาไทย: กรณีศึกษาการใช้ภาษาไทยบนเว็บไซต์ของพันทิปดอทคอม (Pantip.com Website). *รวมสาร*, 16(1), 377 - 400.
- เปรมจิตต์ มีวันดี. (2548). *วาทกรรม การผลิตซ้ำ และการนำเสนอแนวคิดทางการเมืองในรายการ “นายกทักษิณคุยกับประชาชน”* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการสื่อสารมวลชน]. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์.
- รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม. (2551). *อุปลักษณ์ที่นักการเมืองไทยใช้: การศึกษาตามแนววรรณคดีปริทัศน์และงานปฏิบัติศาสตร์* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชาการสื่อสารมวลชน]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิโรจน์ อรุณมานะกุล. (2547). ภาษา อำนาจ และการเมือง. ใน เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง และอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (บก.), *รู้ทันภาษา รู้ทันการเมือง* (น. 1 – 45). สำนักพิมพ์ขอคิดด้วยคน.
- Charteris-Black, J. (2004). *Politicians and rhetoric: The persuasive power of metaphor*. Palgrave Macmillan.
- Charteris-Black, J. (2006). Britain as a container: Immigration metaphors in the 2005 election campaign. *Discourse & Society*, 17(5), 563–581.
- Chilton, P., & Schäffner, C. (1997). *Discourse and politics*. In T. A. van Dijk (Ed.), *Discourse as social interaction* (pp. 206–230). Sage.
- Li Xinghong, รัตเกล้า เปรมประสิทธิ์, ฟาร์รุ่ง มีอุตร และ นพรัตน์ รัตนประทุม. (2565). ถอดบทเรียนความสำเร็จของนโยบายแก้ไขปัญหาค่าครองชีพในชนบทของจีน. *วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ*, 9(1), 230-248.
- Liu Bo, ขนิษฐา ใจมโน, บุญเหลือ ใจมโน, และ Truong Thi Hang. (2567). กลวิธีการใช้ภาษาภาพพจน์ที่ปรากฏในคำปราศรัยของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง. *มังกรรายสาร วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 12(2), 122–135.

- Ma, X. (2020). *Research on Xi Jinping's poverty alleviation discourse since the 19th Communist Party of China National Congress: Based on Norman Fairclough's discourse analysis theory* [Master's thesis, Northwest University]. China National Knowledge Infrastructure.
- Yao Siqu. (2561). อุปถัมภ์โนทัศน์ “ความฝันจีนเป็นการเดินทาง”: มุมมองทางปรัชญา. *วารสารมนุษยศาสตร์ปริทรรศน์*, 40(1), 74-93.
- Zhao Shuyan. (2022). Interpreting Xi Jinping's Speech at the Davos Agenda Dialogue from Fairclough's Three-Dimensional Framework. *Modern Linguistics*, 10(11), 2713-2718.
- Zhao, X. (2013). *The critical discourse analysis of Xi Jinping's speech on “Chinese Dream”* [Master's thesis, National University of Singapore].

การถอดรหัสสมรตภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากตำนานและนิทานพื้นบ้าน เชียงรายสู่แนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน

สมหวัง อินทร์ไชย ¹

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

thaicru1@hotmail.com

อนันตา สุขวัฒน์ ^{2 *}

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

namning_s@yahoo.com

รับบทความ: 16 เมษายน 2569 / แก้ไขบทความ: 13 มิถุนายน 2569 / ตอรับบทความ: 19 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยเรื่องการถอดรหัสสมรตภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายสู่ การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อรวบรวมตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายทั้งประเภทมุขปาฐะและลายลักษณ์อักษร เพื่อถอดรหัสสมรตภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงราย และเพื่อเสนอแนวทางการสร้างสรรค์ต้นแบบผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชนโดยใช้ตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายเป็นฐาน โดยรวบรวมตำนานและนิทานประจำถิ่นของเชียงรายครอบคลุมทั้ง 18 อำเภอ ทั้งจากต้นฉบับที่เป็นลายลักษณ์อักษรและจากคำบอกเล่าของผู้คนในชุมชนท้องถิ่น จำนวน 18 เรื่อง และได้พิจารณาคัดเลือกโดยกำหนดองค์ประกอบหลัก 2 ประการ คือ ด้านคุณสมบัติและข้อบ่งชี้เบื้องต้นและด้านศักยภาพในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน จึงได้ตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายสำหรับนำมาศึกษาวิจัย จำนวน 9 เรื่อง โดยนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และถอดรหัสทางวัฒนธรรมทั้งในระดับโครงสร้างผิวและระดับโครงสร้างลึก พบความเชื่อมโยงกับความเชื่อดั้งเดิมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทในแถบกลุ่มน้ำโขงและความเชื่อในพระพุทธศาสนา เมื่อนำข้อมูลตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายที่ได้จากการถอดรหัสทางวัฒนธรรมมาเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

¹ ผู้แต่งหลัก (First Author)

^{2 *} ผู้แต่งร่วม (Co-first Author) และ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

เพื่อชุมชน พบว่า มีกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ พัฒนาอย่างสร้างสรรค์และยั่งยืน 4 ขั้นตอน คือ 1) การรื้อฟื้น 2) การอนุรักษ์ 3) การประยุกต์ และ 4) การพัฒนาต่อยอด ซึ่งสามารถนำเสนอแนวทางการสร้างผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชนใน 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรก คือ ศิลปะการออกแบบเหมือนจริง (Realism Design Art) รูปแบบที่สอง คือ ศิลปะการออกแบบแบบคลี่คลาย (Stylization Design Art) และ รูปแบบที่สาม คือ ศิลปะการออกแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมแบบอิสระ (Freedom Design Art) ทำให้ได้ต้นแบบผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชนท้องถิ่นเชียงราย จำนวน 20 แบบ สำหรับนำไปสร้างสรรค์พัฒนาและต่อยอดเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นเชียงรายต่อไป

คำสำคัญ: ดำเนินและนิทานพื้นเมืองเชียงราย, การถอดรหัสทางวัฒนธรรม, แนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน

Cultural Heritage Decoding of Chiang Rai Myth and Folktale into Community Artworks Creation Approaches

Somwang Inchai

Assistant Professor Ph.D., lecturer
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Rai Rajabhat University

Ananta Sookawat

Assistant Professor Ph.D., lecturer
Faculty of Humanities and Social Sciences,
Chiang Rai Rajabhat University
namping_s@yahoo.com

Received: April 16, 2026 / Revised: June 13, 2026 / Accepted: June 19, 2026

Abstract

This research entitled “Cultural Heritage Decoding of Chiang Rai Myths and Folktales into Community Artworks Creation Approaches” aims to collect both oral and written ethnic Chiang Rai myths and folktales and to decode the cultural local wisdom found in them for developing art design product prototype guidelines for Chiang Rai communities. The data included 18 ethnic stories from 18 districts in Chiang Rai Province. Among them, nine stories were selected for the research based on two main criteria including characteristics and potentials for developing “art products” for local communities. The data from stories were analyzed, synthesized, and culturally decoded using surface and deep structure analysis methods.

Results showed that these stories are linked to the Tai ethnic groups’ traditional and Buddhist beliefs of the Mekong River basin. The decoded data from these stories showed four substantiable development processes used for art design product development including 1) revitalization, 2) conservation, 3) application, and 4) innovative development. These concepts were applied for the selection of three approaches for art

design product prototype guidelines including 1) Realism Design Art, 2) Stylization Design Art, and 3) Freedom Design Art. A total of 20 art design products were created and introduced as products for generating extra income for communities in Chiang Rai Province.

Keywords: Chiang Rai local myths and folktales, cultural decoding, community artworks creation approaches

บทนำ

ตำนานและนิทานพื้นบ้าน เป็นแนวคิดของมนุษย์ที่สะท้อนออกในรูปของการพยายามอธิบายโลกทัศน์ ความคิด และความเชื่อในสังคมแวดล้อมของกลุ่มชนนั้นๆ ตำนานและนิทานพื้นบ้านจึงเป็นเรื่องเล่าที่ใช้อธิบายที่มาและเหตุของเรื่องราวต่างๆ ของคนในชุมชนวัฒนธรรมเดียวกัน ศิราพร ณ ถลาง (2552 : 303) กล่าวว่า ข้อมูลประเภทตำนานนิทานปรัมปราส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับการอธิบายจักรวาล กำเนิดโลก กำเนิดมนุษย์และสรรพสิ่ง เวลาจึงเป็นของอดีต เรื่องราวมักเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ หรือเหตุการณ์ในสังคมดั้งเดิม ตำนานนิทานปรัมปราในแต่ละสังคมจึงสะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจหรือธรรมชาติหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์และทัศนคติของมนุษย์ในสังคมนั้น ๆ

คำว่า “ตำนาน” และ “นิทาน” นักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ได้ให้ความหมายมากมายหลายท่าน เช่น ราชบัณฑิตยสถาน (2556 : 497) ได้ให้ความหมายของคำว่า “ตำนาน” ไว้ว่า เรื่องแสดงความเป็นมาแต่ปางหลังของสถานที่ บุคคล หรือพิธีกรรม เป็นต้น, เรื่องราวที่เล่ากันสืบ ๆ มา และ ราชบัณฑิตยสถาน (2556 : 635) ให้ความหมายของคำว่า “นิทาน” ไว้ว่า เรื่องที่เล่ากันมา เช่น นิทานชาดก นิทานอีสป ส่วน ศรีสักดิ์ วัลลิโถม และสุจิตต์ วงษ์เทศ (2534 : 21) ได้ให้ความหมายไว้เช่นกันว่า นิทานหรือนิยายศักดิ์สิทธิ์ที่อธิบายถึงความเป็นมาหรือความสำคัญของระบบความเชื่อทางศาสนาหรือเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับประวัติของบุคคลสำคัญ ส่วนประคอง นิมมานเหมินท์ (2543 : 18) ได้ความหมายเชิงอธิบายว่า เรื่องเล่าประเภทตำนานปรัมปราเป็นการอธิบายถึงกำเนิดจักรวาล โครงสร้างและระบบจักรวาล มนุษย์ สัตว์ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ลม ฝน กลางวัน กลางคืน พายุ ฟ้าผ่า ความเป็นมาของชนชั้นผู้นำ ลำดับชั้น และบทบาทหน้าที่ของมนุษย์ ตลอดจนประเพณี พิธีกรรมและการประพฤติปฏิบัติต่างๆ ว่าเกิดขึ้นเมื่อไร เพราะเหตุใด และศิราพร ณ ถลาง (2552 : 366) ที่ได้ความหมายเชิงวิเคราะห์ว่า ตำนานมิได้เป็นเพียง “เรื่องเล่าธรรมดา” แต่มีความสัมพันธ์กับระบบความเชื่อเกี่ยวกับอำนาจเหนือธรรมชาติของผู้คนในกลุ่มชนนั้น ตำนานยังเป็นเรื่องเล่าที่สร้างโลกทัศน์เกี่ยวกับจักรวาล สังคม และบอกสถานะภาพของตัวตนของบุคคลในสังคม ตำนานเป็นเรื่องเล่าที่สังคมใช้สร้างมาตรฐานทางศีลธรรม และสร้างคำอธิบายและเหตุผลในการประกอบพิธีกรรมต่างๆ ในกลุ่มนั้น ๆ นอกจากนี้ ประคอง นิมมานเหมินท์ (2545 : 6) ได้กล่าวถึงความหมายของนิทานเพิ่มเติมไว้ว่า นิทานเป็นเรื่องเล่าที่สืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอย่างหนึ่ง นิทานเหล่านี้บางที่เรียกว่า นิทานพื้นบ้าน นิทานพื้นเมือง และนิทานชาวบ้าน

นักวิชาการด้านสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาต่างประเทศที่สำคัญ เช่น มาลินอสกี (Malinowski, Bronislaw, 1954. อ้างถึงใน ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันตกุล, 2533 : 50) ได้ให้ความหมายของ myth ไว้ว่า นิทานศักดิ์สิทธิ์ (sacred tale) เปรียบเสมือนกฎบัตร (charter) ของสังคม และ Funk and Wagnalls Standard Dictionary of Folklore, Mythology and Legend (Leach Maria and Fried Jerome, 1972 : 78) ได้นิยามความหมายไว้ว่า myth หมายถึง เรื่องราวที่เป็นเรื่องเล่า

ซึ่งเคยเกิดขึ้นจริงในยุคอดีตกาล และอธิบายเกี่ยวกับการกำเนิดของจักรวาล อำนาจ ความเชื่อเหนือธรรมชาติ พระเจ้า วีรบุรุษ วัฒนธรรม ความเชื่อ และศาสนา เป็นต้น

จากการใช้ความหมายดังกล่าวข้างต้นนั้น สรุปได้ว่า ตำนาน และนิทาน หมายถึง เรื่องเล่าที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา แสดงเหตุการณ์ความเป็นมาตั้งแต่อดีตของมนุษย์ เป็นการอธิบายเกี่ยวกับการกำเนิดจักรวาลและสรรพสิ่ง พระเจ้า วีรบุรุษ วัฒนธรรม ความเชื่อ ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติและเหนือธรรมชาติ เป็นต้น จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ แต่อย่างไรก็ตาม ข้อแตกต่างระหว่างตำนานกับนิทานพื้นบ้าน คือ ตำนานมักอ้างอิงถึงบุคคล สถานที่ พิธีกรรม และความเชื่อที่ปรากฏหรือยังดำเนินกิจกรรมอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้น ตำนานพื้นบ้านจึงสัมพันธ์กับชุมชนมากกว่านิทานพื้นบ้าน

ตำนานและนิทานพื้นบ้านที่แพร่หลายในสังคมท้องถิ่นเชียงรายนั้น มีนัยที่ซ่อนเร้นและพยายามสื่อสารอะไรกับผู้คนในยุคปัจจุบัน เกี่ยวกับเรื่องนี้ ศิราพร ณ ถลาง (2552 : 275 – 276) กล่าวว่า การสื่อสารของตำนานเป็นภาษาของตำนานปรัมปรา (mythical language) จะมีลักษณะอย่างไร สาร (message) ที่บรรพชนพยายามบอกคนรุ่นหลังผ่านข้อมูลปรัมปรา เป็นเรื่องเกี่ยวกับอะไร ..ภาษาของตำนานเต็มไปด้วยสัญลักษณ์ (code) ที่ต้องตีความ จะมีวิธีถอดรหัส (decode) จากสารตำนานอย่างไร ดังนั้น การตีความสารจากตำนานและนิทานพื้นบ้าน จึงสัมพันธ์กับความเชื่อ วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม โคลัต์ เลวี สเตราส์ (Claude Levi Strauss, 1971, อ้างถึงใน สุภาวดี จันทวานิช. 2555 : 154 - 155) นักมานุษยวิทยาโครงสร้างนิยม (Structuralism) ได้เสนอว่า การทำความเข้าใจวัฒนธรรมอาจศึกษาได้จากภาษา เพราะวัฒนธรรมกับภาษามีสิ่งที่คล้ายกัน กล่าวคือ เราต้องทำความเข้าใจบริบทของวัฒนธรรม เช่นเดียวกับบริบทของภาษา เราไม่อาจจะเข้าใจวัฒนธรรมได้ เมื่ออยู่โดด ๆ ตามลำพัง และต้องมีการถอดรหัส จึงจะเข้าใจได้ พฤติกรรมทางสังคมที่สำคัญ คือ ชีวิตด้านจิตใจ (mental life) ได้แก่ ระบบความเชื่อ ความคิด แผนที่ความคิด (cognitive map) ซึ่งสามารถวาดได้จากตำนานหรือนิทานปรัมปรา (mythology)

การถอดรหัสมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงราย เพื่อทำความเข้าใจความหมายที่แฝงอยู่ทั้งระดับผิวและระดับลึก แล้วนำเรื่องราวที่ปรากฏในตำนานและนิทานพื้นบ้านที่เป็นเพียงนามธรรม มานำเสนอให้เป็นรูปธรรมสำหรับเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ซึ่งจะเป็นการสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนอย่างแท้จริง และจะกลายเป็นเครื่องบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication หรือ GI) จากปัจจัยทางธรรมชาติและภูมิปัญญาของผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ จนกลายเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นนั้น ๆ ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

ดังนั้น การเข้าไปศึกษาวิจัยเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนท้องถิ่นเมืองเชียงราย ซึ่งมีความหลากหลายทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ แหล่งโบราณคดี ชาติพันธุ์ ศิลปวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม ธรรมชาติ ภาษา และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยการรวบรวมและคัดเลือกตำนานและนิทานพื้นบ้านที่สำคัญ และบ่งชี้ถึงอัตลักษณ์มรดกทางวัฒนธรรมของเชียงราย จากนั้นนำไปถอดรหัส เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสม

สำหรับการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชนท้องถิ่น โดยมีสถาบันการศึกษาหลัก คือ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ร่วมมือกับภาคีเครือข่ายในชุมชนท้องถิ่น บนพื้นฐานเศรษฐกิจวัฒนธรรม เพื่อส่งเสริมให้ชุมชนได้อนุรักษ์และสืบทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และส่งเสริมความมั่นคงและเพิ่มรายได้ให้แก่ชุมชนในพื้นที่ และร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการช่วยขับเคลื่อนเชียงรายให้เป็นเมืองสร้างสรรค์ด้านศิลปวัฒนธรรมทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ต่อไป

วัตถุประสงค์งานวิจัย

1. เพื่อรวบรวมตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายทั้งประเภทมุขปาฐะและลายลักษณ์อักษร
2. เพื่อถอดรหัสมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงราย
3. เพื่อเสนอแนวทางการสร้างสรรค์ต้นแบบผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชนโดยใช้ตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายเป็นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการถอดรหัสมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายสู่ แนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน เป็นการสำรวจและรวบรวมตำนานและนิทานพื้นบ้านภายในจังหวัดเชียงราย ครอบคลุมทั้ง 18 อำเภอ และนำมาวิเคราะห์ ถอดรหัส และเสนอแนวทางการสร้างสรรค์ต้นแบบผลิตภัณฑ์ มีลำดับขั้นตอนการศึกษาค้นคว้า ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงราย จากเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิและปราชญ์ท้องถิ่นจากชุมชนที่เป็นต้นกำเนิดตำนานหรือนิทาน จำนวน 20 ชุมชน ๆ ละ 2 คน รวม 40 คน

2. ขั้นศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 คัดเลือกตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงราย ที่มีศักยภาพในการสร้างสรรค์ต้นแบบผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่หรือถิ่นกำเนิด 2) ด้านการรับรู้ของผู้คน 3) ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ 4) ด้านการต่อยอดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์

2.2 นำข้อมูลเกี่ยวกับตำนานและนิทานพื้นบ้านที่คัดเลือกไว้ มาวิเคราะห์ สังเคราะห์ และถอดรหัสทางวัฒนธรรมทั้งในระดับโครงสร้างผิวและระดับลึก ตามกรอบแนวคิดการถอดรหัสทางวัฒนธรรมของ โคลด์ เลวี สเตรทซ์ (Claude Levi-Strauss) ที่ได้กำหนดไว้

2.3 นำข้อมูลเกี่ยวกับตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายที่ผ่านการวิเคราะห์ สังเคราะห์ และถอดรหัสแล้ว มาเสนอแนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน โดยประยุกต์ใช้แนวคิดของ มานิตย์ กันทะสีก และคณะ (2562) คือ 1) การรื้อฟื้น 2) การอนุรักษ์ 3) การประยุกต์ และ 4) การพัฒนาต่อยอด

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แนวคิดการถอดรหัสทางวัฒนธรรม

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงราย เพื่อถอดรหัสมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยใช้แนวคิดมานุษยวิทยาโครงสร้างนิยม (Structuralism) ของ โคลด์ เลวี สตราสส์ (Claude Levi Strauss) ซึ่งเป็นการมองปรากฏการณ์ทางสังคม มี 2 ระดับ คือ ระดับโครงสร้างผิว (surface structure) และ ระดับโครงสร้างลึก (deep structure) (Claude Levi-Strauss. 1971, อ้างถึงใน สุภาภรณ์ จันทวานิช. 2555 : 151 – 153) การศึกษาสารหรือความหมายในตำนานและนิทานพื้นบ้าน ต้องพิจารณาทั้งระดับโครงสร้างผิว คือ การถอดความในลักษณะตรงไปตรงมาตามข้อความที่ปรากฏในตำนานและนิทาน และระดับโครงสร้างลึก คือ การถอดความในลักษณะตีความระดับลึก ซึ่งก็คือการถอดรหัสระดับวัฒนธรรม จึงจะสามารถทำความเข้าใจสาร (massage) ที่แฝงอยู่ในตำนานและนิทานพื้นบ้านเรื่องนั้น ๆ ได้ ดังนั้น การทำความเข้าใจวัฒนธรรมระดับโครงสร้างลึกจึงสัมพันธ์กับบริบทของตำนานและนิทานพื้นบ้าน ในด้านวัฒนธรรม ความเชื่อสภาพแวดล้อม และยุคสมัย สุจิตต์ วงษ์เทศ (2545) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีการแต่งตำนานและนิทานว่า ประเพณีการเรียบเรียงเรื่องต่าง ๆ เป็นลายลักษณ์อักษรในรูปของตำนานและนิทานพื้นบ้านมีหลักฐานว่าเริ่มต้นขึ้นในล้านนาประเทศเมื่อราวหลังพุทธศตวรรษที่ 20 (หลัง พ.ศ. 1900) หลังจากนั้นประเพณีนี้ก็แพร่หลายไปเป็นแบบอย่างให้บ้านเมืองทางลุ่มน้ำโขงกับลุ่มน้ำเจ้าพระยาและที่อื่น ๆ ดังนั้นตำนานและนิทานพื้นบ้านจึงมีต้นเค้าจากนิทานปรัมปราที่เล่าต่อๆ กันมา แล้วได้รับการเรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษร โดยสัมพันธ์กับความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อในพระพุทธศาสนา และความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์

3.2 แนวคิดการอนุรักษ์และสร้างสรรค์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม

กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเพื่อโดยการถอดรหัสจากตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงราย เป็นการสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์และมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดพลังแห่งการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ชุมชนหรือสังคมท้องถิ่น เป็นการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในเชิงสร้างสรรค์ ผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดของ มานิตย์ กันทะสัก และคณะ (2562 : 117 – 120) เพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยและการสร้างกระบวนการสำหรับเป็นแนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จำนวน 4 ขั้นตอน คือ

1) การรื้อฟื้น (revitalizing traditional art) นำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญหรือมีคุณค่า ที่เลือนหาย ถูกกลืน หรือใกล้สูญหาย กลับมาใช้ใหม่ โดยค้นหา รื้อฟื้น และสร้างชิ้นงานใหม่ บนฐานภูมิปัญญาดั้งเดิม จะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่และเกิดมูลค่าเพิ่ม

2) การอนุรักษ์ (conserving traditional art) เป็นการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่สำคัญหรือมีคุณค่าต่อชุมชนหรือสังคมให้สามารถดำรงอยู่คู่กับชุมชนหรือสังคมได้

เพราะการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นจะเกิดขึ้นได้ เมื่อชุมชนหรือสังคมมีความภาคภูมิใจ เห็นความสำคัญ และต้องการอนุรักษ์ไม่ให้สูญหาย

3) การประยุกต์ (reapplying traditional art) เป็นการนำมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ชุมชนหรือสังคมร่วมกันอนุรักษ์มาบริหารจัดการให้เหมาะสมกับยุคสมัยและสภาพแวดล้อมใหม่ โดยคงแนวคิดหรือฐานความรู้เดิมเอาไว้

4) การพัฒนาต่อยอด (innovating new kinds of art) เป็นการผสมผสานความรู้สากลเข้ากับมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเดิม ทำให้เกิดประโยชน์กว้างขวางขึ้น อาจเรียกว่าสร้างสรรค์ภูมิปัญญาใหม่หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ (Innovation) จากความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) เป็นการสร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนหรือสังคมปัจจุบัน โดยไม่ทำลายคุณค่าหรือรากเหง้าเดิม

สำหรับกระบวนการสร้างสรรค์งานออกแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมร่วมกับชุมชนท้องถิ่นโดยจัดทำใน 3 รูปแบบ ได้แก่

1) รูปแบบแรก คือ การออกแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมให้เหมือนสิ่งที่ปรากฏในเรื่องเล่า นิทาน และตำนานพื้นบ้าน หรือที่เป็นรูปแบบทางศิลปกรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ หรือเรียกว่าศิลปะการออกแบบเหมือนจริง (Realism Design Art) รูปแบบนี้เป็นการรื้อฟื้น (revitalizing traditional art) มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่มีความสำคัญหรือมีคุณค่า ที่เลือนหาย ถูกลืมหรือใกล้สูญหาย กลับมาใช้ใหม่ โดยค้นหาและสร้างชิ้นงานขึ้นบนฐานมรดกภูมิปัญญาดั้งเดิม จะทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นยังคงอยู่และเกิดมูลค่าเพิ่ม

2) รูปแบบที่สอง คือ การออกแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมให้เหมือนสิ่งที่ปรากฏในเรื่องเล่า นิทาน และตำนานพื้นบ้าน หรือที่เป็นรูปแบบทางศิลปกรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ โดยลดทอนรายละเอียดจากศิลปะการออกแบบเหมือนจริง เหลือเพียงรูปลักษณะที่เรียบง่าย หรือเรียกว่าศิลปะการออกแบบแบบคลี่คลาย (Stylization Design Art) แต่ยังคงความเป็นเอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และคุณค่าของมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องเล่า นิทาน และตำนานพื้นบ้าน เป็นการผสมผสานระหว่างงานศิลปะการออกแบบเหมือนจริงกับรูปแบบเฉพาะของนักออกแบบ ศิลปิน และผู้คนในชุมชนท้องถิ่น

3) รูปแบบที่สาม คือ เป็นศิลปะการออกแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมแบบอิสระ (Freedom Design Art) เป็นการนำรูปแบบสิ่งต่างๆ ที่ปรากฏในเรื่องเล่า นิทาน และตำนานพื้นบ้านมานำเสนอรูปแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมให้เป็นศิลปะร่วมสมัย (Contemporary Art) มากขึ้น โดยไม่ยึดติดกับรูปดั้งเดิมหรือนำมาเลียนแบบ แต่สร้างสรรค์รูปแบบขึ้นใหม่ โดยยังคงยึดโยงกับรูปแบบแนวคิด หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมในสิ่งนั้นหรือเรื่องนั้นได้เป็นอย่างดี เรียกว่าเป็นการตีความและสร้างสรรค์พื้นฐานศิลปะการออกแบบใหม่ให้ปรากฏในรูปทรงหรือพื้นผิวของผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน

ผลการวิจัย

1. การรวบรวมตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายทั้งประเภทมุขปาฐะและลายลักษณ์อักษร

รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงราย จากเอกสาร งานวิจัย และการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิและปราชญ์ท้องถิ่นจากชุมชนที่เป็นต้นกำเนิดตำนานหรือนิทาน โดยกำหนดจากคุณสมบัติและความเหมาะสมเบื้องต้น จำนวน 5 ข้อ คือ 1) เป็นตำนานหรือนิทานประจำถิ่นเชียงราย 2) มีหลักฐานลายลักษณ์อักษรและ/หรือมุขปาฐะ 3) ผ่านกาลเวลาหรือเล่าสืบทอดในชุมชนไม่ต่ำกว่า 50 ปี 4) แสดงออกถึงมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ 5) เป็นที่รับรู้ของผู้คนในชุมชนท้องถิ่น ได้ตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงราย จำนวน 18 เรื่อง

คัดเลือกตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายที่มีคุณสมบัติและความเหมาะสมเบื้องต้น จำนวน 18 เรื่อง โดยกำหนดองค์ประกอบจำนวน 4 ด้าน และตัวเลขความเหมาะสมออกเป็น 4 ระดับ โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบรูปกรวยองค์ประกอบ (Analytic scoring rubric) ตามความเข้มข้นของความเหมาะสมในแต่ละด้าน และความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบกับระดับความเหมาะสม จำนวน 16 ตัวชี้วัด รวมคะแนนเต็ม จำนวน 16 คะแนน ได้แก่ 1) ด้านสถานที่หรือถิ่นกำเนิด 2) ด้านการรับรู้ของผู้คน 3) ด้านมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และ 4) ด้านการต่อยอดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ ได้ตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายที่มีเกณฑ์ครบ จำนวน 9 เรื่อง ได้แก่ ตำนานพระญามังราย ตำนานแมงสีหุห่าดา ตำนานช้างงู ตำนานพระธาตุดอยตุง ตำนานแมงอีโก้ ตำนานแมงกาเผือก ตำนานดอยนางนอน ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ และตำนานจ้างปู่เอยงาเดียว สำหรับนำไปถอดรหัสมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และนำเสนอแนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน

2. การถอดรหัสมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจากตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงราย

การวิเคราะห์และสังเคราะห์ตำนานและนิทานพื้นเมืองเชียงรายที่ได้รับการคัดเลือก เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการถอดรหัสภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจำนวน 9 เรื่อง (ทุกเรื่องที่ได้รับการคัดเลือกเป็นประเภทตำนาน) โดยใช้แนวคิดมานุษยวิทยาโครงสร้างนิยมของ โคลด์ เลวี สเตราส์ (Claude Levi-Strauss) ซึ่ง เลวี สเตราส์ มองปรากฏการณ์ทางสังคม มี 2 ระดับ คือ ระดับโครงสร้างผิว และระดับโครงสร้างลึก ผลการศึกษาการถอดรหัสทางวัฒนธรรมของตำนานและนิทานพื้นเมืองเชียงราย สำหรับในบทความนี้ได้เสนอตัวอย่างทางด้านเนื้อหาและความสำคัญของตำนาน จำนวน 2 เรื่อง ดังต่อไปนี้

2.1 ตำนานพระญามังราย

ตำนานพระญามังราย หรือประวัติศาสตร์ชีวประวัติของพระญามังราย เป็นตำนานที่รวบรวมจากเอกสารตำนานอื่น ๆ อีกหลายเล่ม การวิเคราะห์เพื่อถอดรหัสภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กำหนดตั้งแต่ปี พ.ศ. 1782 เป็นปีที่พระญามังรายประสูติ จนถึงสิ้นปี พ.ศ. 1860 เป็นปีที่พระญามังเสด็จสวรรคต โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1) การกำเนิดพระญามังราย

1.1) ระดับโครงสร้างผิว – ตามตำนานที่ปรากฏ แสดงให้เห็นว่า ประวัติความเป็นมาของบรรพบุรุษพระญามังราย ทั้งฝั่งพระบิดาและพระมารดา ต่างเป็นคนละกลุ่มชาติพันธุ์กัน โดยในฝั่งของพระบิดา (พระญาลาวเมง) มีบรรพบุรุษเดินทางมาจากทางทิศตะวันตก แถบอาณาจักรพุกาม ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ส่วนใหญ่เป็นมอญ และเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์พื้นเมืองดั้งเดิมในเขตพื้นที่ลุ่มน้ำโขง ลุ่มน้ำกก และลุ่มน้ำสาย ซึ่งเป็นกลุ่มชาติพันธุ์มิลักขุ (ชนพื้นถิ่น) ซึ่งเป็นลัวะ ในฝั่งของพระมารดา (พระนางเทพคำข่วย) สืบสายตระกูลจากเมืองเชียงรุ่ง สิบสองปันนา ดินแดนทางตอนใต้ของจีน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทลื้อ

1.2 ระดับโครงสร้างลึก – จากความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ดังกล่าวนี้ แม้ว่าตำนานไม่ได้ระบุอย่างชัดเจนว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใด แต่เป็นการเน้นย้ำความจริงว่า ไม่ว่ามนุษย์สัตว์ พืช ต่างมีการผสมผสานระหว่างสายพันธุ์หรือต่างเผ่าพันธุ์ เพราะธรรมชาติคัดสรรเพื่อให้เกิดการพัฒนาสายพันธุ์ให้เข้มแข็งยิ่งขึ้น ดังนั้น จะหาความเป็นเชื้อชาติ (race) ที่บริสุทธิ์ของมนุษย์บนโลกนี้ แล้วกล่าวหาเชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์อื่นว่าแตกต่างจากของตนนั้น เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำและหลีกเลี่ยงการยอมรับความหลากหลายของเชื้อชาติจึงเป็นสิ่งที่ประเสริฐ ลดความอคติและความมีอคติจนฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กลุ่มอื่น ตลอดพระชนม์ชีพของพระญามังราย ก็ทรงแสดงให้เห็นว่า การผสมผสานความหลากหลายของเชื้อชาติ ก่อให้เกิดความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ และความหลากหลายของศิลปวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

2) การขยายอาณาเขตของอาณาจักรล้านนา

2.1) ระดับโครงสร้างผิว – ยุคก่อนหน้าที่จะเริ่มต้นราชวงศ์มังรายของพระญามังราย บรรพบุรุษของพระองค์จะปกครองในเขตพื้นที่บริเวณแอ่งแม่สาย-แม่จัน-เชียงแสน พอถึงยุคของพระองค์ ก็เริ่มขยายดินแดนออกไปทั้งทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำโขง คือ เมืองเชียงทองหรือประเทศลาวในปัจจุบัน ทางทิศเหนือเมืองเชียงแสน คือ เมืองเชียงตุง เมียนมา เมืองสิบสองปันนา ยูนนานตอนใต้ และขยายไปทางทิศตะวันตกและทิศใต้ของเมืองเชียงแสน คือ เมืองไชยปราการ เมืองเชียงราย เมืองฝาง เมืองพร้าว เมืองลำพูน เมืองกุมกาม และเมืองเชียงแสน เมืองต่างๆ เหล่านี้ นอกจากจะเข้าไปยึดแล้ว บุรุษปรับปรุงให้ดีขึ้นกว่าเดิม เช่น เมืองเชียงตุง เมืองลำพูน เมืองกุมกาม เป็นต้น ก็มีการสร้างขึ้นใหม่ เช่น เมืองเชียงราย เมืองฝาง และเมืองเชียงใหม่ เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่า ในประวัติศาสตร์ชนชาติไทย คงไม่มีกษัตริย์องค์ใดจะสร้างเมืองและสถาปนาเมืองมากเท่ากับพระญามังราย อย่างไรก็ตาม การขยายอาณาเขตของพระญามังราย จะสังเกตว่า พระองค์จะมุ่งขยายเข้าสู่พื้นที่ลุ่มน้ำปิงมากกว่าพื้นที่ลุ่มน้ำอื่น ๆ

2.2 ระดับโครงสร้างลึก – ลักษณะการขยายอาณาเขตของพระญามังราย กระทำอยู่ 2 ประการใหญ่ ๆ คือ 1) ใช้ภูมิมาตรด้วยการแต่งงานระหว่างราชวงศ์และผู้มิตรเป็นสหายกัน และ 2) ด้วยวิธีการใช้กำลังทหารยึดเอาเป็นเมืองขึ้น สำหรับการขยายไปในแต่ละพื้นที่นั้น พระญามังราย

พิจารณาเหตุผลอยู่ 2 ประการ คือ 1) ต้องเป็นพื้นที่ที่กำลังของเมืองที่จะไปตีไม่เข้มแข็งมากจนสูญเสียกำลังพลมากเกินไป 2) เมื่อครอบครองแล้วสามารถขยายอาณาออกไปเพิ่มเติมได้ ดังนั้น การขยายอาณาเขตลงทางใต้ แสดงให้เห็นว่าพระญามังรายได้พิจารณาไว้นานแล้ว เพราะมีพื้นที่ที่กำลังของเมืองนั้น ๆ ไม่เข้มแข็งมาก เพื่อพื้นที่ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ไทอาศัยอยู่มาก ซึ่งจะมีภาษา วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อใกล้เคียงกัน และสามารถเชื่อมต่อไปยังพื้นที่เมืองอื่นๆ เช่น อาณาจักรสุโขทัย อโยธยา และเมืองสะเทิม อาณาจักรสุธรรมวดี

3) ศิลปวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านนา

3.1) ระดับโครงสร้างผิว – ศิลปวัฒนธรรมของอาณาจักรล้านนาตอนต้น โดยเฉพาะในยุคสมัยของพระญามังราย เป็นการผสมผสานกับศิลปวัฒนธรรมโดยรอบ เช่น ไทยใหญ่ ในเขตลุ่มน้ำกกตอนบน ไทจีน-ไทลื้อในเขตลุ่มน้ำโขงตอนบน อาณาจักรหริภุญชัย สุโขทัย และ อโยธยา เป็นต้น นอกจากนี้ ยังรับศิลปวัฒนธรรมจากอาณาจักรพุกาม โดยเฉพาะศิลปวัฒนธรรมที่เนื่องด้วยศาสนา พุทธนิกายเถรวาท ทำให้ในยุคพระญามังรายและกษัตริย์ราชวงศ์มังรายตอนต้น เริ่มสั่งสมศิลปวัฒนธรรมที่หลากหลาย จนกลายมาเป็นศิลปวัฒนธรรมแบบล้านนาที่เป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์เป็นของตนเอง และเป็นฝ่ายส่งออกศิลปวัฒนธรรมไปยังเมืองต่างๆ ข้างเคียงได้

3.2 ระดับโครงสร้างลึก – ศิลปวัฒนธรรมล้านนาตั้งแต่สมัยพระญามังรายเป็นต้นมา จึงเป็นศิลปวัฒนธรรมที่เป็นพหุวัฒนธรรม มีความหลากหลายสูง เกิดจากการผสมผสานจนเหมาะสมกับบริบทของสังคม วัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อ และการดำเนินวิถีชีวิตของผู้คนในล้านนา ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ศิลปวัฒนธรรมล้านนาที่ส่งผ่านจากบรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน ไม่ใช่ศิลปวัฒนธรรมล้านนาแบบบริสุทธิ์ แต่เป็นการผสมผสานจากแหล่งต่างๆ จนลงตัว ถือว่าเป็นความงดงามของศิลปวัฒนธรรมของล้านนา แสดงถึงภูมิปัญญาสั่งของบรรพบุรุษที่ส่งต่ออนุชนในปัจจุบัน

4) การอุปถัมภ์พระพุทธศาสนาของพระญามังราย

4.1) ระดับโครงสร้างผิว – หลักฐานที่ปรากฏในตำนานไม่ได้ชี้ชัดลงไปว่า พระญามังรายนับถือพระพุทธศาสนาตั้งแต่ครั้งครองราชย์เมืองเชียงแสนหรือไม่ แต่สังเกตได้จากเหตุการณ์สำคัญ ๆ เช่น วันที่วางศิลาฤกษ์สร้างเมืองเชียงราย ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ วันวิสาขบูชา (วันจตุรงคสันนิบาต) พ.ศ. 1805 นอกจากนี้ ยังปรากฏเหตุการณ์สำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น หลังจากทีพระองค์ตีเมืองหริภุญชัยได้แล้ว เสด็จมาสร้างเวียงกุมกาม ริมฝั่งแม่น้ำปิง พระองค์ยังโปรดให้สร้างเจดีย์ กู่คำและพระพุทธรูปสูงใหญ่เทียบเท่าพระองค์ ประดิษฐานไว้ที่วัดกานโถม ซึ่งเป็นวัดหลวงอยู่ในเขตกำแพงเวียงกุมกาม แสดงให้เห็นว่า พระญามังราย ทรงเป็นกษัตริย์ที่เลื่อมใสพระพุทธศาสนา ส่งเสริมและทรงเป็นศาสนูปถัมภ์อยู่ตลอดพระชนม์ชีพ

4.2 ระดับโครงสร้างลึก – หากพิจารณาการเป็นพุทธศาสนูปถัมภ์ของพระญามังราย จะเห็นว่าพระองค์ได้รับแนวคิดดังกล่าวจากวัฒนธรรมหริภุญชัยและวัฒนธรรมสุโขทัย เกี่ยวกับ

การเป็นพระธรรมราชาหรือพระโพธิสัตว์ เป็นแนวคิดที่ว่า บุคคลผู้มีบุญญาธิการที่ได้สั่งสมบุญบารมีมานับชาติไม่ถ้วนเพื่อจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคต โดยจุติมาจากสวรรค์แล้วลงมาสั่งสมบุญบารมีในโลกมนุษย์ การอุปถัมภ์ค้ำชูศาสนา จึงเป็นการแสดงพระราชอาชญาที่เข้มแข็งทั้งทางอาณาจักรและศาสนจักร

2.2 ตำนานแมงสีหูห้ำตา

ตำนานแมงสีหูห้ำตาจัดเป็นนิทานพื้นบ้านที่อิงโครงเรื่องการแต่งแบบชาดกนอกนิบาต และพระสงฆ์ชาวล้านนานิยมเรียบเรียงเป็นคราวธรรมและเทศน์ในช่วงเข้าพรรษา (ทำนองลีลาการเทศน์แบบพื้นเมืองล้านนา) เป็นลักษณะของการนำเรื่องเล่าที่แพร่หลายในล้านนามาปรับเป็นนิทานศาสนา การตีความในเชิงลึกจึงสัมพันธ์กับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่ มีตัวอย่างการถอดรหัสทางวัฒนธรรม ดังนี้

1) ลักษณะทางกายภาพแมงสีหูห้ำตา

1.1) ระดับโครงสร้างผิว - มีลักษณะอ้วนและเตี้ย รูปร่างคล้ายหมี มีขนสีดำยาวปกคลุมทั้งตัว มีหูข้างละสองคู่ มีตาห้าดวง ตาดวงที่ห้าอยู่ตรงกลางหน้าผากและมีสีเขียว

1.2) ระดับโครงสร้างลึก - มีการเปรียบเทียบกายภาพแมงสีหูห้ำตากับคติธรรมในพระพุทธศาสนา ดังนี้ 1) 4 หู เปรียบได้กับหลักธรรม ได้แก่ อริยสัจ 4 คือ ทุกข์ สมุทัย นิโรจ มรรค, หลักพรหมวิหาร 4 คือ เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา 2) 5 ตา เปรียบได้กับหลักธรรม ได้แก่ ศีลห้า คือ ปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมิถาจาร มุสาวาท สุมาเมรมัชชปามาทัฏฐาน, จักขุ (ดวงตาแห่งธรรม) 5 คือ มังสจักขุ พุทธจักขุ ทิพยจักขุ ปัญญาจักขุ สมันตจักขุ

2) กองไฟ (ที่ก่อไว้เพื่อให้แมงสีหูห้ำตาได้กินถ่านไฟแดง)

2.1) ระดับโครงสร้างผิว - แมงสีหูห้ำตา กินถ่านไฟที่ติดไฟแดงฉาน แล้วถ่ายมูลออกมาเป็นทองคำ ซึ่งเป็นการล้อกับลักษณะของถ่านไฟที่ติดไฟมีสีคล้ายกับทองคำ คือ มีสีทองปลั่ง

2.2) ระดับโครงสร้างลึก - เป็นการเปรียบเทียบกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้แก่ กองไฟใหญ่ 3 กอง คือ ราคะ (กองไฟคือราคะ) โสรัคะ (กองไฟคือโทสะ) โมหะ (กองไฟคือโทสะ) เพราะหากดับไฟที่ไหม้จิตใจตนเองแล้ว ผู้นั้นย่อมมีคุณธรรมและมีพฤติกรรมที่แสดงออกงดงามมีคุณค่าดุจทองคำ

3) นายทุกขคตะ (แปลว่าผู้ยากไร้) ได้รับทองคำที่เกิดจากการถ่ายมูลของแมงสีหูห้ำตา แต่ปกปิดและนำไปฝังดินไว้ ยังประพฤติดนเหมือนเดิม

3.1) ระดับโครงสร้างผิว - พฤติกรรมของนายทุกขคตะแสดงออกถึงความไม่พึงพอใจและอวดร่ำอวดรวย เปรียบได้กับคำพังเพยว่า “ผ้าขี้ริ้วห่อทอง”

3.2) ระดับโครงสร้างลึก - เป็นการเปรียบเทียบกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ได้แก่ สันโดษ หมายถึงความยินดี ความพอใจ และความพอเพียง 3 ประการ คือ 1) ยถาลาภสันโดษ ยินดีตามที่ได้ 2) ยถาพลสันโดษ ยินดีตามกำลัง และ 3) ยถาสารูปสันโดษ ยินดีตามสมควร

4) ท้าวพันธุภูมิรู้กำหนดเงื่อนไขให้ผู้ประสงค์จะเป็นราชบุตรเขตสร้างลินคำ (รางน้ำทองคำ) แข่งขันกัน

4.1) ระดับโครงสร้างผิว – เป็นเงื่อนไขที่ท้าวพันธุภูมิรู้กำหนดขึ้น เพื่อป้องกันความยุ่งยากจากการตัดสินใจต้องยกพระธิดาให้ชายตรีองค์ใดองค์หนึ่ง

4.2) ระดับโครงสร้างลึก – เป็นการสอนให้คนรู้จักขยันหมั่นเพียร ไม่เกียจคร้านในการดำเนินชีวิต เพราะการสร้างรางน้ำให้เสร็จภายในคืนเดียว ต้องอาศัยความมุ่งมั่นอดทนและความเพียรพยายามมาก

3. การนำแนวทางการสร้างสรรค์ต้นแบบผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน

กระบวนการสร้างสรรค์งานผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชนจากตำนานและนิทานพื้นเมืองเชียงราย เป็นการสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดพลังแห่งศิลปะแก่ชุมชนหรือสังคมท้องถิ่น เป็นการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในเชิงสร้างสรรค์ ผู้ศึกษาได้ประยุกต์ใช้แนวคิดของ มานิตย์ กันทะสัก และคณะ (2562 : 117 – 120) เพื่อสร้างกระบวนการสำหรับเป็นแนวทางการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม จำนวน 4 ขั้นตอน คือ 1) การรื้อฟื้น (revitalizing traditional art) 2) การอนุรักษ์ (conserving traditional art) 3) การประยุกต์ (reapplying traditional art) และ 4) การพัฒนาต่อยอด (innovating new kinds of art) โดยมีกระบวนการสร้างสรรค์งานออกแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมร่วมกับชุมชนท้องถิ่นโดยจัดทำใน 3 รูปแบบ ได้แก่ 1) ศิลปะการออกแบบเหมือนจริง 2) ศิลปะการออกแบบแบบคลี่คลาย (Stylization Design Art) และ 3) ศิลปะการออกแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมแบบอิสระ (Freedom Design Art)

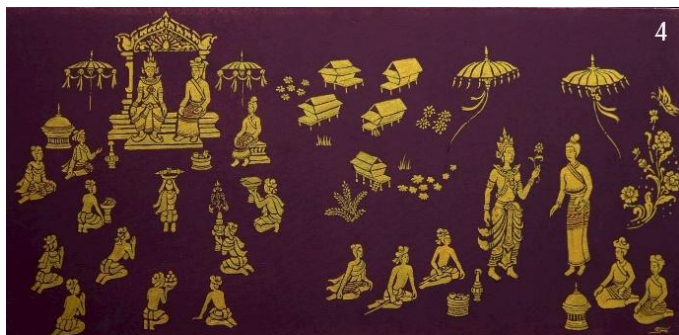
จากกระบวนการพัฒนาและการสร้างสรรค์ต้นแบบผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชนดังกล่าว นั้น คณะผู้วิจัยได้ผลิตต้นแบบผลิตภัณฑ์ จำนวน 20 ต้นแบบ มีรูปแบบและวัสดุที่หลากหลาย คือ ภาพจิตรกรรม ผ้าทอ งานประติมากรรมจากเครื่องเคลือบดินเผา งานสกรีน และงานปัก ในบทความนี้ คณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวทางการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน จากตัวอย่างตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายที่สำคัญ จำนวน 2 เรื่อง 4 ชิ้นงาน ดังต่อไปนี้

3.1 ตำนานพระญามังราย

กระบวนการนำตำนานพระญามังรายมาถอดรหัสภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในเนื้อหาของตำนานและนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปกรรมเพื่อชุมชน โดยมีตัวอย่างการนำเรื่องราวในตำนานพระญามังราย มาสร้างเป็นงานศิลปกรรมเพื่อชุมชน จำนวน 2 ตอน โดยจัดทำดังต่อไปนี้

1) พระญาลาวเม็งทูลขอพระนางเทพคำขำราย พระราชธิดาเมืองเชียงรุ่งเพื่ออภิเษกสมรสกับท้าวลาวเม็งพระราชโอรส โดยมีเนื้อหาที่ปรากฏในตำนาน คือ พุทธศักราช 1749 ปีชาล อัฐศก พระญาลาวเม็ง โปรดให้ราชทูตนำเครื่องบรรณาการไปทูลขอพระนางอวมิงจอมเมืองพระราชธิดาพระญารุ่งแก่นชาย เมืองเชียงรุ่ง เพื่ออภิเษกเป็นพระเทวีของท้าวลาวเม็งพระราชโอรส พระญารุ่งแก่นชาย

ทางรับเครื่องบรรณาการและพระราชทานพระราชธิดาตามคำทูลขอ พร้อมทั้งเฉลิมพระนามพระธิดาใหม่เป็น “นางเทพคำขรัย” เพื่อเป็นมงคลนาม

การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเพื่อนำไป
สร้างสรรค์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจาก
ตำนานพระญาม้งราย (ภาพวาดบน
ผ้าใบ โดยใช้เทคนิคลายคำแบบล้านนา)
โดย ศุภชัย ศรีธิ และคณะ

2) พระนางเทพคำขรัยทรงพระสุบินนิมิต โดยมีเนื้อหาที่ปรากฏในตำนาน คือ พุทธศักราช 1782 ปีกุน เอกศก วันเพ็ญ เดือน 8 เวลาใกล้รุ่ง พระนางเทพคำขรัย พระราชเทวีพระญาลาวเมง ทรงพระสุบินมหายานมงคลนิมิตว่า พระนางบรรทมเหนือบรรจรณ์อันเป็นมงคล ได้ทอดพระเนตรดาวประกายพริ้ว ลอยจากนภากาศทางทิศใต้ ผ่านพระแสงแล้วเข้าสู่พระโอษฐ์ พระนางจึงกลืนลงไป พลันรู้สึกถึงความเย็นชุ่มซ่าพระวรกายเป็นอย่างยิ่ง เมื่อสะดุ้งตื่นจากบรรทม จึงโปรดให้โหรหลวงทำนาย โหรหลวงทำนายว่า พระสุบินนิมิตนี้เป็นมหายานมงคลยิ่ง เพราะจะมีพระมหาสัตว์ผู้มีบุญมากมาจุติในพระครรภ์ของพระนาง ทรงเป็นพระโอรสผู้ประเสริฐ และเมื่อเจริญพระชนมายุจักได้เป็นพระมหากษัตริย์ปราบและรวบรวมบ้านเมืองในทางทิศใต้จนถึงมหาสมุทรเป็นแดน

การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเพื่อนำไป
สร้างสรรค์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจาก
ตำนานพระญาม้งราย (ภาพวาดบน
ผ้าใบ โดยใช้เทคนิคลายคำแบบล้านนา)
โดย ศุภชัย ศรีธิ และคณะ

3.2 ตำนานแมงสีหูห้ำตา

กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปกรรมจากการนำตำนานพื้นบ้านแมงสีหูห้ำตา มาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน โดยนำเสนอตัวอย่างผลิตภัณฑ์ จำนวน 2 รูปแบบ ได้แก่

1) นำรูปร่างแมงสีหูห้ำตามาตีความในระดับโครงสร้างลึกลงไป พุทธธรรม โดยนำเสนอแนวคิดใหม่ คือ ให้มีรูปร่างที่น่ารัก ไม่น่ากลัวแบบรูปทรงดั้งเดิมตามตำนาน มีเขี้ยวแบบยักษ์ แต่ยังคงมีภาพลักษณ์โดยรวมตามตำนาน เพื่อแสดงว่า ผู้ที่ปฏิบัติธรรมคือรักษาเบญจศีล (ห้าตา) และมีธรรมเป็น

เครื่องประจำในคือพรหมวิหาร 4 (สี่หู) แม้จะเป็นผู้ที่ความประพฤติและมีจิตใจแบบปุณฺณมมาก่อน ก็ย่อมเป็นผู้สุขุมและจิตในสงบระงับได้

การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเพื่อนำไปสร้างสรรค์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากตำนานแมงสี่หูห้าตา (งานประติมากรรมแบบเครื่องปั้นดินเผา)
โดย ธนิศ จินดาธรรม

2) การนำเสนอรูปลักษณะของแมงสี่หูห้าตาในระดับโครงสร้างลึกลงเชิงพุทธธรรมเช่นกัน โดยนำเสนอแมงสี่หูห้าตาคลายลิงหรือหนุมาน เพื่อเป็นตัวแทนของจิตใจมนุษย์ว่าปกติจะไม่หยุดนิ่งแล่นไปมาตั้งนิสัยของลิง และชี้หลังปลาทิพย์ เป็นการนำเสนอแนะทางพุทธธรรมว่า ผู้ปฏิบัติธรรมจนบรรลุพระอริยสัจ 4 (สี่หู) และมีทิพยจักขุ 5 (ห้าตา) ย่อมนำตนไปสู่โลกแห่งโลกุตระธรรมด้วยยานทิพย์

การสร้างสรรค์งานศิลปกรรมเพื่อนำไปสร้างสรรค์ให้เป็นผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากตำนานแมงสี่หูห้าตา (งานประติมากรรมแบบเครื่องปั้นดินเผา)
โดย ธนิศ จินดาธรรม

สรุปผลการวิจัย

คณะผู้วิจัยได้รวบรวมและกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงราย เป็นซึ่งเป็นเรื่องเล่าประจำถิ่นในพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ ภายในจังหวัดเชียงราย ครอบคลุมทั้ง 18 อำเภอ บางเรื่องก็ได้รับการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร บางเรื่องก็เป็นเพียงเรื่องเล่าถ่ายทอดสืบต่อกันมา เป็นไปในลักษณะมุขปาฐะ โดยกำหนดจากวัตถุประสงค์และกรอบแนวคิด มีหัวข้อหลักอยู่ 2 ประการ คือ ข้อมูลด้านคุณสมบัติและข้อบ่งชี้เบื้องต้น และ ศักยภาพในการสร้างสรรค์ต้นแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้นิทานและตำนานพื้นบ้านเชียงราย จำนวน 18 เรื่อง จากแนวทางการคัดเลือกตำนานและนิทานพื้นบ้าน เชียงรายดังกล่าวนั้น เมื่อนำไปพิจารณาคุณสมบัติข้อบ่งชี้และศักยภาพแล้ว จึงได้กำหนดองค์ประกอบ จำนวน 4 ด้าน และตัวเลขความเหมาะสมออกเป็น 4 ระดับ จำนวน 16 ตัวชี้วัด รวมคะแนนเต็ม จำนวน 16 คะแนน พบว่า มีความเหมาะสมสำหรับนำไปวิเคราะห์และสังเคราะห์ เพื่อใช้เป็นข้อมูล ในการถอดรหัสภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมจำนวน 9 เรื่อง แบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับโครงสร้างผิว (surface structure) และ ระดับโครงสร้างลึก (deep structure) ทำให้สามารถถอดรหัสภูมิปัญญา ทางวัฒนธรรมของตำนานและนิทานพื้นบ้านเมืองเชียงรายได้ และนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นต้นแบบ ผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยคณะผู้วิจัยได้นำเสนอแนวคิดสำหรับสร้างสรรค์งานศิลปกรรมจากตำนานท้องถิ่น เป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การรื้อฟื้น 2) การอนุรักษ์ 3) การประยุกต์ และ 4) การพัฒนาต่อยอด ซึ่งกระบวนการดังกล่าวนี้ สามารถจัดทำใน 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรก คือ ศิลปะการออกแบบเหมือนจริง (Realism Design Art) รูปแบบที่สอง คือ ศิลปะการออกแบบแบบคลี่คลาย (Stylization Design Art) และ รูปแบบที่สาม คือ เป็นศิลปะการออกแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมแบบอิสระ (Freedom Design Art)

อภิปรายผลการวิจัย

ตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายที่พบและรวบรวมทั้งหมด จำนวน 18 เรื่อง ส่วนใหญ่ จะเป็นเรื่องราวที่เล่าต่อ ๆ กันมา จนได้รับการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรก็ยังมีหลายเรื่องที่เป็นเพียง เรื่องเล่าในชุมชนเท่านั้น มักจะเป็นเรื่องเล่าของวีรบุรุษ เช่น ตำนานพระญามังราย ซึ่งพระองค์เป็นกษัตริย์ ที่สร้างและสถาปนาอาณาจักรล้านนาให้เป็นปึกแผ่นและดำรงอยู่ร่วม 200 ปี จนกระทั่งถูกพม่าเข้ามาตี และยึดครองเป็นเมืองขึ้น นอกจากนี้ ยังเป็นเรื่องราวปรัมปรา ศาสนา ความเชื่อ และสัตว์ต่าง ๆ บางเรื่อง ก็มีเค้ามูลความจริง บางเรื่องก็แทบจะหาเค้ามูลความจริงไม่ได้ ซึ่ง นาฏวิภา ชลิตานนท์ (2524) ได้กล่าวถึง ประเด็นนี้ว่า เป็นเรื่องราวที่บันทึกเหตุการณ์ย้อนกลับไปไกลที่สุดในอดีต และส่วนหนึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับ คำบอกเล่าปรัมปรา ซึ่งเล่าถ่ายทอดกันมาโดยหาแหล่งกำเนิดไม่ได้ แม้ว่าต่อมาเรื่องราวเหล่านี้จะถูกบันทึก ลงไว้ในสมัยหนึ่ง ก็ได้หมายความว่าเรื่องราวที่ปรากฏในตำนานจะแม่นยำถูกต้อง และสุจริต วงษ์เทศ (2545) ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับประเพณีการแต่งตำนานและนิทานว่า ประเพณีการเรียบเรียงเรื่องต่าง ๆ

เป็นลายลักษณ์อักษรในรูปของตำนานและนิทานพื้นบ้านล้านนา มักจะเกิดขึ้นราวหลังพุทธศตวรรษที่ 20 (หลัง พ.ศ. 1900) เป็นต้นมา และแพร่หลายไปในพื้นที่หรือชุมชนอื่น ๆ ดังนั้น ตำนานและนิทานพื้นบ้านจึงมีต้นเค้าจากนิทานปรัมปราที่เล่าต่อ ๆ กันมา แล้วได้รับการเรียบเรียงเป็นลายลักษณ์อักษร โดยสัมพันธ์กับความเชื่อดั้งเดิม ความเชื่อในพระพุทธศาสนา และความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ แม้ว่าจะมีปัญหาในกรณีที่ทำต้นเค้าหรือข้อมูลความจริงในตำนานหรือนิทานพื้นบ้านบางเรื่องไม่ได้ก็ตาม เพราะจะเป็นเรื่องแต่งที่ย้อนกลับไปในอดีตค่อนข้างนานหลายร้อยปี แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดนั้น คือ ตำนานหรือนิทานพื้นบ้านจะเป็นเครื่องบ่งชี้แหล่งกำเนิดที่สัมพันธ์กับความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนหรือในสังคมนั้น ๆ ตลอดจนสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมทางศิลปกรรม ซึ่งตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงรายที่ค้นพบและรวบรวมแล้ว จะสัมพันธ์กับเกณฑ์สำคัญที่คณะผู้วิจัยได้กำหนด คือ เป็นตำนานประจำท้องถิ่นเชียงรายซึ่งสัมพันธ์กับภูมิลักษณะ ทั้งที่เป็นลายลักษณ์อักษรและมุขปาฐะ และแสดงออกถึงมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นเชียงรายและล้านนา โดยคัดเลือกไว้ จำนวน 9 เรื่อง สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ ดนัย วินัยรัตน์ (2551) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องการสร้างความหมายภูมิลักษณะท้องถิ่นผ่านนิทานพื้นบ้านเรื่องตาม่องล่าย ผลการศึกษา พบว่า ผู้แต่งเลือกภูมิลักษณะท้องถิ่นมาเป็นอนุภาคในนิทานโดยคนในท้องถิ่นจะให้ความหมายจากรูปร่างลักษณะที่คล้ายกับสิ่งของที่คนในท้องถิ่นนั้นเคยมีประสบการณ์ ซึ่งไม่ได้เกิดขึ้นเพียงภูมิลักษณะเดียวแต่มีหลายภูมิลักษณะ เมื่อพิจารณาชื่อภูมิลักษณะต่าง ๆ แล้ว พบว่าผู้แต่งได้พยายามนำความหมายของภูมิลักษณะท้องถิ่นหลายแห่งมาร้อยเรียงเป็นเรื่องราวในรูปแบบของนิทาน นอกจากนี้ในด้านประโยชน์ภูมิลักษณะในวิถีชุมชน พบว่า เป็นภูมิปัญญาจากแหล่งต้นกำเนิดไปยังผู้รับเป็นการเพิ่มเติมองค์ความรู้ด้านภูมิศาสตร์เพื่อสร้างความเข้าใจและนำไปสู่การส่งเสริมการท่องเที่ยว เมื่อเป็นเช่นนี้ การคัดเลือกตำนานและนิทานพื้นบ้านเชียงราย เพื่อมาพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน จึงต้องพิจารณาความสัมพันธ์กับชุมชนรูปแบบผลิตภัณฑ์ และรูปแบบงานศิลปกรรม

การถอดความหรือเรียกว่าถอดรหัสมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่แฝงหรือซ่อนอยู่ในตำนานและนิทานพื้นบ้านนั้น ต้องพิจารณาวิเคราะห์และสังเคราะห์ ซึ่งจะนำไปสู่การประเมินค่าตำนานหรือนิทานเรื่องนั้น ๆ ว่าเหมาะสมที่จะนำมาศึกษาเพื่อพัฒนาต่อยอดหรือไม่ โดยพิจารณาถึงโครงสร้างทั้ง 2 ระดับ คือ โครงสร้างระดับผิว (surface structure) และ โครงสร้างระดับลึก (deep structure) ตามแนวคิด โคลด์ เลวิส เตราส์ (Claude Levi-Strauss. 1971, อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช. 2555 : 154 - 155) เป็นการศึกษาหรือความหมายในตำนานและนิทานพื้นบ้าน ต้องพิจารณาทั้งระดับโครงสร้างผิว คือ การถอดความในลักษณะตรงไปตรงมาตามข้อความที่ปรากฏในตำนานและนิทาน และระดับโครงสร้างลึก คือ การถอดความในลักษณะตีความระดับลึก ซึ่งก็คือการถอดรหัสระดับวัฒนธรรมจึงจะสามารถทำความเข้าใจสาร (massage) ที่แฝงอยู่ในตำนานและนิทานพื้นบ้านเรื่องนั้น ๆ ได้

ดังนั้น การทำความเข้าใจวัฒนธรรมระดับโครงสร้างลึกจึงสัมพันธ์กับบริบทของตำนานและนิทานพื้นบ้าน ในด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ สภาพแวดล้อม โดยการถอดความตำนานและนิทานพื้นบ้าน เพื่อนำมาพัฒนาและต่อยอดการผลิตงานศิลปกรรมและผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน เป็นกระบวนการสร้างสรรค์โดยใช้อัตลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อให้เกิดพลังแห่งศิลปะแก่ชุมชนหรือสังคมท้องถิ่น เป็นการจัดการภูมิปัญญาท้องถิ่นในเชิงสร้างสรรค์ จำนวน 4 ขั้นตอน คือ การรื้อฟื้น (revitalizing traditional art) 2) การอนุรักษ์ (conserving traditional art) 3) การประยุกต์ (reapplying traditional art) และ 4) การพัฒนาต่อยอด (innovating new kinds of art) ตามแนวคิดของ มานิตย์ กันทะศักดิ์ และคณะ (2562) และเมื่อนำแนวคิดจากตำนานและนิทานพื้นบ้านมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน ต้องพิจารณา 3 รูปแบบ คือ 1) นำเสนอศิลปะการออกแบบเหมือนจริง (Realism Design Art) 2) นำเสนอรูปแบบศิลปกรรมโดยลดทอนรายละเอียดจากศิลปะการออกแบบเหมือนจริง เหลือเพียงรูปลักษณ์ที่เรียบง่าย หรือเรียกว่าศิลปะการออกแบบแบบคลี่คลาย (Stylization Design Art) และ 3) นำแนวคิด 2 แบบแรกมาผสมผสานเป็นศิลปะการออกแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมแบบอิสระ (Freedom Design Art) เป็นการนำรูปแบบสิ่งต่าง ๆ ที่ปรากฏในเรื่องเล่า นิทาน และตำนานพื้นบ้าน มานำเสนอรูปแบบผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมให้เป็นศิลปะร่วมสมัย (Contemporary Art) มากขึ้น โดยไม่ยึดติดกับรูปดั้งเดิมหรือการเลียนแบบ แต่สร้างสรรค์รูปแบบขึ้นใหม่ โดยยังคงยึดโยงกับรูปแบบ แนวคิด หรือมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม งานศิลปกรรมและงานผลิตภัณฑ์ที่ได้จึงสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างแท้จริง

การผลิตงานศิลปกรรมสำหรับเป็นต้นแบบผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชนท้องถิ่นเชิงรายได้ จะนำแนวคิดแบบที่ 2 (แบบคลี่คลาย) และแบบที่ 3 (แบบอิสระ) สำหรับเป็นแนวทางการนำเสนอรูปแบบผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน ได้ผลิตออกมาจำนวน 20 แบบ สอดคล้องการศึกษาวิจัยของ วินัย สุขวิน (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องจิตรกรรมสร้างสรรค์ชุดสีเส้นแห่งป่าอาลา-บาลา เป็นการถ่ายทอดความงามของผืนป่าดิบชื้นที่มีความกว้างใหญ่ที่สุดในภาคใต้ของประเทศไทย ทั้งยังเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าและพันธุ์ ไม้نانาชนิด โดยสร้างสรรค์เรื่องราวเหล่านั้นมาสื่อสารผ่านผลงานจิตรกรรมรูปแบบสัจนิยมในลักษณะเฉพาะตน ทั้งเพิ่มเติมและตัดทอนบางส่วนเพื่อให้เกิดสีสันงดงามเป็นเอกภาพด้วยเทคนิคที่แปลกใหม่ และสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของ บริรักษ์ ศุภตรัยวรพงศ์ อำพร แสงไชยา และประภาพร ศุภตรัยวรพงศ์ (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องจิตรกรรม : รูปและสัญลักษณ์ในวิถีชีวิตชนบท โดยผู้วิจัยสร้างจินตนาการ ก่อเป็นมโนภาพขึ้น แล้วทำการมาสร้างสรรค์ด้วยการร่างภาพ คัดเลือกแบบร่างที่ดีที่สุด แล้วสร้างสรรค์ผลงานจริงขึ้นมา ใช้รูปแบบกึ่งไร้รูปลักษณ์ มีรูปร่างสัญลักษณ์ เป็นโครงสร้างหลักของตัวผลงานแต่ละชิ้น เช่น รูปทรงกลม, ศิระชวานา, ไช, ข้อง และเสียม ใช้เทคนิคผสมในการสร้างสรรค์ โดยใช้วัสดุธรรมชาติและวัสดุสำเร็จรูปเป็นสำคัญ มาผสมกันด้วยวิธีตามแบบพื้นบ้าน มีการแสดงออกให้เห็นความจริงแท้ของวัสดุให้ตัววัสดุและกระบวนการแสดงความเป็นจริงอย่างบริสุทธิ์ในตัวของมันเอง มีการจัดองค์ประกอบศิลป์โดยใช้หลักการดุลยภาพที่เน้น ไปที่แบบรัศมีวงกลมและแบบสมมาตร ผลงานสร้างสรรค์มุ่งให้เกิดผล

ทางอารมณ์ความรู้สึกที่สะท้อน ความงามในแบบท้องถิ่นชนบท คุณค่าทางภูมิปัญญาชาวบ้านที่มีวิถีชีวิตในถิ่นอาศัยผูกพันอยู่กับธรรมชาติ จากผลการศึกษาและงานวิจัยต่างๆ ที่ผ่านมานั้น เป็นการแสดงถึงการนำสิ่งที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่นทั้งที่เป็นตำนาน นิทาน เรื่องเล่า วัตถุสิ่งของ ตลอดจนธรรมชาติแวดล้อมมาสร้างสรรค์งานศิลปกรรมและผลิตภัณฑ์เพื่อชุมชน โดยสร้างสรรค์ให้สัมพันธ์กับชุมชนและสภาพแวดล้อมในท้องถิ่น จึงจะเป็นการสร้างคุณค่าให้กับชุมชนและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับชุมชนอย่างแท้จริง สิ่งเหล่านี้จะกลายเป็นเครื่องบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication หรือ GI) คือ เครื่องหมายที่ใช้กับสินค้าที่มาจากแหล่งผลิตที่เฉพาะเจาะจง ซึ่งคุณภาพ ชื่อเสียง หรือคุณลักษณะพิเศษของสินค้านั้นเป็นผลมาจากสิ่งที่เป็นธรรมชาติและภูมิปัญญาของมนุษย์ในเขตพื้นที่ชุมชนท้องถิ่น เชียงราย เปรียบเสมือนแบรนด์ท้องถิ่นที่ยืนยันว่าเป็นของแท้และมีคุณภาพสูง จนกลายเป็นเอกลักษณ์และอัตลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- दनัย วนัรรัตน์. (2551). *การสร้างควมหมายภูมิลักษณะท้องถิ่นผ่านนิทานพื้นบ้าน เรื่องตาม่องล่าย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยมหิดล.
- นาฏวิภา ชลิตานนท์. (2524). *ประวัติศาสตร์นิพนธ์ไทย*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- บริรักษ์ ศุภตรัยวรพงศ์ อำพร แสงไชยา และประภาพร ศุภตรัยวรพงศ์. (2562). *จิตรกรรม : รูปและสัญลักษณ์ในวิถีชีวิตชนบท*. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2543). *นิทานพื้นบ้านศึกษา*. กรุงเทพฯ : ศูนย์คติชนวิทยา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประคอง นิมมานเหมินท์. (2545). *นิทานพื้นบ้านศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มานิตย์ กันทะสัก และคณะ. (2562). *The Power of Art: กระบวนการสร้างสุขภาวะทางสังคม กรณีศึกษาแมงสีหู่ห้าตาของเมืองเชียงราย*. เชียงราย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์เชียงราย.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน.
- วินัย สุขวิน. (2562) *จิตรกรรมชุดสีเส้นแห่งป่าฮาลา-บาลา*. การประชุมวิชาการระดับชาติ และนิทรรศการแสดงผลงานสร้างสรรค์นานาชาติ ครั้งที่ 2 ประจำปี 2562 คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ พร้อมด้วยคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา และคณะศิลปวิจิตร สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ (ภาคีเครือข่าย 4U PLUS)

- ศิริพร ฌ กลาง. (2552). *ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน-นิทานพื้นบ้าน*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศรีศักดิ์ วลัยโกตม และ สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2534). *ไทยน้อย ไทยใหญ่ ไทยสยาม*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สุจิตต์ วงษ์เทศ (บก.). (2545). *พระเจ้าพรหม “วีรบุรุษในตำนาน” ของโยนก-ล้านนา*. กรุงเทพฯ : มติชน.
- สุภางค์ จันทวานิช. (2555). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Levi-Strauss, C.. (1971). *Mythologies*. Paris : Plon. อ้างถึงใน สุภางค์ จันทวานิช. (2555). *ทฤษฎีสังคมวิทยา*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Leach Maria and Fried Jerome. (1972). *Funk and Wagnalls Standard Dictionary of Folklore, Mythology and Legend*. New York : Funk & Wagnalls.
- Malinowski, B.. (1954). *Myth in Primitive Psychology Magic, Science and Religion*. New York : Doubleday Anchor Books. อ้างถึงใน ปรีดา เฉลิมเผ่า ก่ออนันตกุล. (2533). “เค้าโครงความคิดเรื่องโครงสร้างในการศึกษานิทานปรัมปราของ โคลด์ เลวี สเตราส์”. วารสารธรรมศาสตร์. ปีที่ 17 ฉบับที่ 1. หน้า 45-79.

รูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

สุพัตรา สุจริตรักษ์^{1 *}

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์

สาขาวิชาภาษาอังกฤษ คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

suphatra.s@ku.th

พรศักดิ์ สุจริตรักษ์²

รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Dr_singha@hotmail.com

รับบทความ: 20 พฤษภาคม 2569 / แก้ไขบทความ: 9 มิถุนายน 2569 / ตอรับบทความ: 24 มิถุนายน 2569

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา 2) พัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา และ 3) ประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นงานวิจัยแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือ ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 714 คน ซึ่งได้จากการเปิดตารางขนาดตัวอย่างของยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 3% ผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการสัมภาษณ์แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นคนละกลุ่มที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และแบบประเมินอรรถประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง

^{1 *} ผู้แต่งหลัก (First Author) และ ผู้ประพันธ์บรรณกิจ (Corresponding Author)

² ผู้แต่งร่วม (Co-first Author)

ของรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์ดัชนีความต้องการจำเป็น และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลวิจัยพบว่า

1. ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะพูดภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด รองลงมาได้แก่ ทักษะการฟัง ทักษะการเขียน และทักษะการอ่าน ตามลำดับ

2. รูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบและกลไก 4) วิธีการดำเนินงาน 5) แนวทางการประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ส่วนองค์ประกอบด้านวิธีการดำเนินงาน มีทั้งหมด 5 ระยะ ประกอบด้วย (1) การเตรียมความพร้อม (2) การวางแผนพัฒนา (3) การดำเนินการพัฒนา (4) การติดตามและเสริมพลัง และ (5) การสรุปผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ภาพรวมอรรถประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนา, ทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ, ผู้บริหารสถานศึกษา

Model of Developing English Communication Skills of School Administrators

Suphatra Sucharitrak

Assistant Professor Ph.D., lecturer

English Program, Faculty of Liberal Arts and Science,

Kasetsart University

suphatra.s@ku.th

Phornsak Sucharitrak

Associate Professor Ph.D., lecturer

Educational Administration Program, Faculty of Education,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Dr_singha@hotmail.com

Received: May 20, 2026 / Revised: June 9, 2026 / Accepted: June 24, 2026

Abstract

The objectives of this article were to examine the needs for the development of English communication skills of school administrators, to develop a model for enhancing the skills of the administrators, and to assess the developed model

A mixed-method research design was utilized and the sample group comprised 714 school administrators in Educational Innovation Areas, selected by applying the Yamane's estimated sample size with a 3% error margin.

In addition, nine experts were interviewed regarding best practices for developing English communication skills for the school administrators, and another group of nine experts was selected purposively to assess the model. The research instruments included a five-point rating scale questionnaire with a reliability coefficient of 0.89, a semi-structured interview form, and an assessment form evaluating the model's utility, feasibility, propriety, and accuracy. The data were analyzed for frequency, percentage,

mean, standard deviation, The Priority Needs Index (PNI_{modified}), and content analysis were also implemented.

The findings summarized as follows:

1. The highest priority need for the development of English communication skills of the school administrators was speaking skills, followed by listening, writing, and reading skills, respectively.

2. The model for developing English communication skills of the school administrators consisted of six components, namely, principles, objectives, systems and mechanisms, implementation procedures, evaluation guidelines, and success conditions. The implementation procedures comprised five phases: preparation, development planning, implementation, monitoring and empowerment, and conclusion and continuous improvement.

3. The assessment of the model revealed that its utility, feasibility, propriety, and accuracy were overall at the highest levels.

Keywords: development model, English communication skills, school administrators

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการบริหารจัดการ การติดต่อประสานงาน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศ ภาษาอังกฤษจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้ผู้บริหารสามารถเข้าถึงองค์ความรู้ งานวิจัย เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษาจากนานาชาติได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างศักยภาพในการนำเสนอผลงานทางวิชาการและการสื่อสารในบริบทสากล นอกจากนี้ ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่ยังจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านการสื่อสารเชิงกลยุทธ์และการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อพัฒนาความร่วมมือทางวิชาชีพ รวมทั้งขับเคลื่อนองค์กรการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของโลกยุคดิจิทัลและศตวรรษที่ 21 ดังนั้น การพัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา จึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหารและการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคปัจจุบัน (พลธาวิณ วัชรพรธำรงค์ และธนาวิดี ทองอัม, 2566; อธินันท์ บุตรเปา และสังวาล วังแจ่ม, 2566; Anggorowati, Komariah, & Permana, 2020; Hussein, 2025)

ปัจจุบันผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อประสานงาน การนำเสนอข้อมูล การเข้าร่วมประชุมวิชาการ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศ อย่างไรก็ตามยังพบข้อจำกัดด้านทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาในหลายด้าน ทั้งการขาดโอกาสในการใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์จริง การขาดปฏิสัมพันธ์กับเจ้าของภาษา และการขาดการมีส่วนร่วมในกิจกรรมหรือเครือข่ายความร่วมมือระหว่างประเทศ ส่งผลให้ผู้บริหารสถานศึกษายังขาดความมั่นใจในการสื่อสารและไม่สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังพบว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารอยู่ในระดับมาก โดยเฉพาะทักษะการฟังและการพูด ซึ่งเป็นทักษะสำคัญต่อการปฏิบัติงาน การติดต่อสื่อสารทางวิชาชีพ ขณะเดียวกันยังพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการแนวทางและระบบสนับสนุนในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม (อธินันท์ บุตรเปา, 2566; พงษ์สิทธิ์ ส่งศิริ และคณะ, 2567; พลธาวิณ วัชรพรธำรงค์ และธนาวิดี ทองอัม, 2566; นฤมล สุขแสง และคณะ, 2567; สุภัตสร จันทรังษ์ และกนกอร สมปราชญ์, 2561; ชาญวิทย์ สุริพันธ์ และคณะ, 2561)

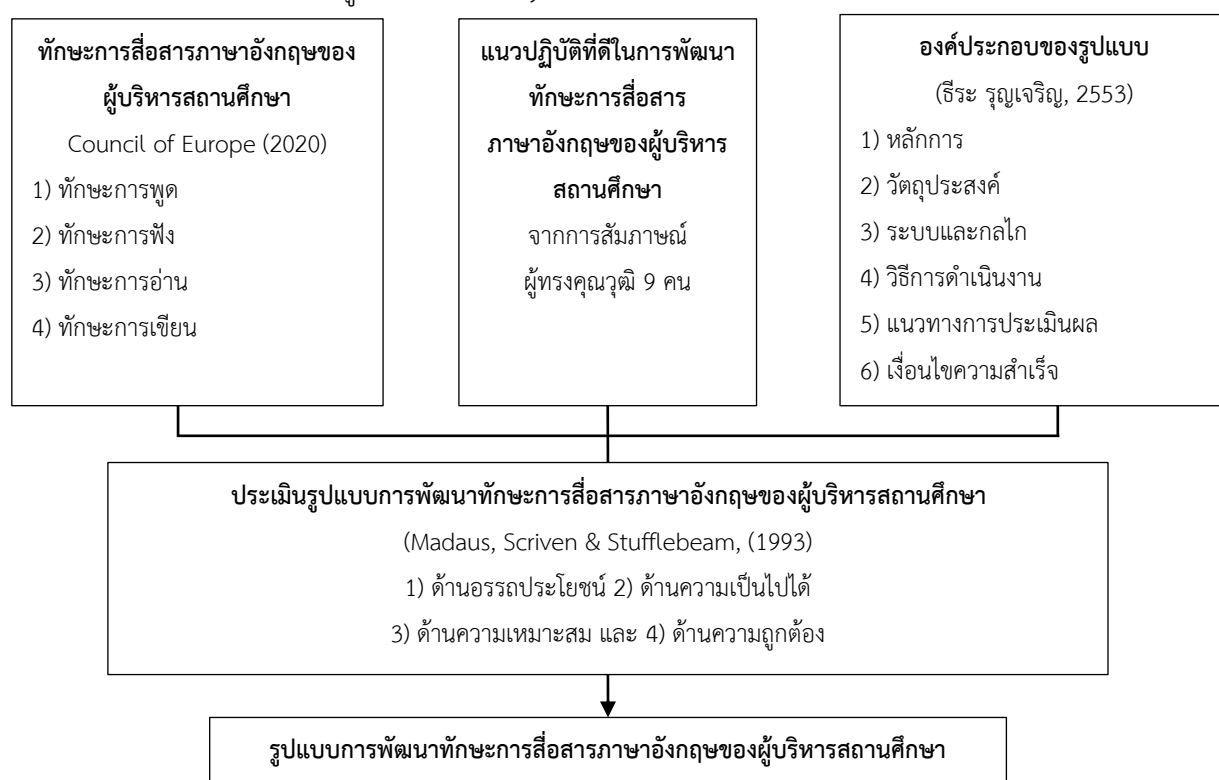
จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษายังประสบปัญหาและมีความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร ซึ่งเป็นทักษะสำคัญต่อการสื่อสาร การบริหารจัดการองค์กร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษาในบริบทสากล ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ผลการวิจัยที่ได้จะเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาในการวางแผน ส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษาให้มีสมรรถนะด้านภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับมาตรฐานสากล และรองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา
2. พัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา
3. ประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาตามกรอบมาตรฐาน CEFR (Common European Framework of Reference for Languages, (2020) ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทักษะการพูด 2) ทักษะการฟัง 3) ทักษะการอ่าน และ 4) ทักษะการเขียน และใช้แนวคิดการสร้างรูปแบบ โดยใช้แนวคิดของธีระ รุญเจริญ (2553) มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบและกลไก 4) วิธีการดำเนินงาน 5) แนวทางการประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ส่วนการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาใช้แนวคิดของ Madaus, Scriven & Stufflebeam, (1993) ประกอบด้วย 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านอรรถประโยชน์ (Utility Standards), 2) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards), 3) ด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) และ 4) ด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) ซึ่งเขียนเป็นแผนภาพกรอบแนวคิดได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (ผู้วิจัยเป็นผู้ออกแบบ, 2568)

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (mixed methods research) เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีวิทยาทั้งเชิงปริมาณ (quantitative research) และเชิงคุณภาพ (qualitative research) ซึ่งผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย 3 ขั้นตอนหลัก ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินอรรถประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้องของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

1.1) ประชากร และ กลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาของโรงเรียนในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 1,708 คน (จาก 20 จังหวัด)

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จำนวน 714 คน ซึ่งได้จากการเปิดตารางขนาดตัวอย่างของยามาเน ที่ระดับความคลาดเคลื่อน 3% (Yamane, 1967) จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1) ผู้วิจัยแบ่งผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 20 จังหวัด จำแนกตามจังหวัดของเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จากนั้นผู้วิจัยทำการสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Stratified random sampling) โดยใช้จังหวัดเป็นชั้น

2) ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) เพื่อได้มาซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสุ่มคอมพิวเตอร์ ข้อมูลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

จังหวัด	ผู้บริหารสถานศึกษา	
	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
1. กรุงเทพมหานคร	143	60
2. กระบี่	27	11
3. กาญจนบุรี	80	33
4. จันทบุรี	51	21
5. เชียงใหม่	171	71
6. ตราด	74	31
7. นราธิวาส	53	22
8. บุรีรัมย์	40	17
9. ปัตตานี	45	19
10. ภูเก็ต	89	37
11. แม่ฮ่องสอน	37	15
12. ยะลา	54	23
13. ระยอง	88	37
14. ศรีสะเกษ	162	68
15. สงขลา	77	32
16. สตูล	22	9
17. สระแก้ว	73	31
18. สุโขทัย	31	13
19. สุราษฎร์ธานี	127	53
20. อุบลราชธานี	264	110
รวม	1,708	714

ที่มา: อ้างอิงข้อมูลสถานศึกษาในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา พ.ศ. 2567

<https://www.edusandbox.com/innoschool-overview/>

1.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้เครื่องมือสำหรับเก็บข้อมูลจำนวน 1 ฉบับ มีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสำรวจรายการ (Check List) รายละเอียดประกอบไปด้วย เพศ / อายุ / ระดับการศึกษาสูงสุด และภูมิภาคที่ตั้งของโรงเรียน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ตามกรอบมาตรฐาน CEFR (Common European Framework of Reference for Languages, 2021) จำนวน 34 ข้อ ซึ่งแบบสอบถามดังกล่าวเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert's rating scale)

1.3) การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

(1) ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา และสร้างแบบสอบถาม เกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ตามกรอบมาตรฐาน CEFR (Common European Framework of Reference for Languages, 2020)

(2) นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ที่สถานศึกษามีโครงการ English Program จำนวน 3 คน และอาจารย์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอก และมีตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป จำนวน 2 คน ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องให้มีความสมบูรณ์และถูกต้อง โดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objective Congruence) แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งโดยคัดเลือกเฉพาะข้อที่มีค่า 0.6 ขึ้นไป

(3) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

(4) นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาคำนวณหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α -coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach, 1990) โดยมีความเชื่อมั่นของแบบสอบถามเท่ากับ .89

1.4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นระบบ ผู้วิจัยดำเนินการตาม ขั้นตอนดังต่อไปนี้

(1) ผู้วิจัยทำหนังสือถึงผู้อำนวยการสถานศึกษาในโรงเรียนเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

(2) ผู้วิจัยส่งเครื่องมือวิจัย ที่เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ และแบบหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้บริหารสถานศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทางไปรษณีย์ โดยแนบคิวอาร์โค้ด Google form ลงไปในแบบสอบถามเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ตอบแบบสอบถาม และกำหนดเวลาในการส่งกลับ

1.5) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย

(1) การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ มีหน่วยวิเคราะห์ (unit of analysis) คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้รับคืนมา และจัดระบบข้อมูล ตรวจสอบรวมคะแนนแบบสอบถามที่สมบูรณ์

(2) สถิติที่ใช้ในการวิจัย

เพื่อให้การวิเคราะห์ข้อมูลตรงตามข้อมูลตรงตามวัตถุประสงค์การวิจัย ผู้วิจัยได้ใช้สถิติในการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

2.1 วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งถามรายละเอียดเกี่ยวกับ เพศ / อายุ / ระดับการศึกษาสูงสุด / ตำแหน่งปัจจุบัน / และภูมิภาคที่ตั้งของโรงเรียน โดยใช้ความถี่ (frequency) และร้อยละ (percentage)

2.2 การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2.3 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ค่าดัชนีความต้องการจำเป็น ($PNI_{Modified}$) ตามแนวคิดของ สุนิมล ว่องวานิช (2562)

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

2.1.1 กลุ่มเป้าหมาย

เพื่อให้ได้ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามความเชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม จำนวน 9 คน ดังนี้

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ที่สถานศึกษามีโครงการ English Program จำนวน 3 คน
- 2) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา 2 คน
- 3) อาจารย์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอก และมีตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป จำนวน 4 คน

2.1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ที่สัมภาษณ์แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ครอบคลุมองค์ประกอบของรูปแบบตามแนวคิดของ ธีระ รุญเจริญ (2553)

2.1.3 การสร้างเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือสำหรับการวิจัย การสร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา โดยกำหนดโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์แนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

2.1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นระบบ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

2.1.4.1 ผู้วิจัยส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปยังผู้ทรงคุณวุฒิ

2.1.4.2 ผู้วิจัยประสานไปยังผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อกำหนดหมายวันเวลาขอเข้าสัมภาษณ์

2.1.4.3 ผู้วิจัยเข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิตามวันและเวลาที่นัดหมาย

2.1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล/สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ ที่เกี่ยวกับกับแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา มาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

2.2 ร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากศึกษาความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา และข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ มาร่างรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา โดยสร้างตามองค์ประกอบของรูปแบบตามแนวคิดของธีระ รุญเจริญ (2553)

ขั้นตอนที่ 3 ประเมินอรรถประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง
ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

3.1 กลุ่มเป้าหมาย

เพื่อให้ได้ผู้ทรงคุณวุฒิในการประเมินอรรถประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงตามความเชี่ยวชาญ 3 กลุ่ม จำนวน 9 คน ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ดังนี้

- 1) ผู้บริหารสถานศึกษาในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ที่สถานศึกษามีโครงการ English Program จำนวน 3 คน
- 2) ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ในเขตพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา 2 คน
- 3) อาจารย์สาขาวิชาภาษาอังกฤษ ที่มีคุณวุฒิระดับปริญญาเอก และมีตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์ขึ้นไป จำนวน 4 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินบรรทัดฐาน (Utility Standards), ความเป็นไปได้ (Feasibility Standards), ความเหมาะสม (Propriety Standards) และความถูกต้อง (Accuracy Standards) ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามแนวคิดของลิเคิร์ต (Likert's rating scale)

3.3 การสร้างเครื่องมือวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือสำหรับประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ใน 4 ด้าน ตามแนวคิดของ Madaus, Scriven & Stufflebeam, (1993) ประกอบด้วย 1) ด้านบรรทัดฐาน (Utility Standards), 2) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards), 3) ด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) และ 4) ด้านความถูกต้อง (Accuracy Standards) และครอบคลุม 6 องค์ประกอบของรูปแบบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบและกลไก 4) วิธีการดำเนินงาน 5) แนวทางการประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้การปฏิบัติเป็นไปอย่างถูกต้องและเป็นระบบ โดยผู้วิจัยทำหนังสือพร้อมทั้งเครื่องมือวิจัยส่งไปยังผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน เพื่อขอความอนุเคราะห์ประเมินบรรทัดฐาน ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

3.5 การวิเคราะห์ข้อมูล/สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการประเมินบรรทัดฐาน ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง ของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา และนำมาวิเคราะห์คำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และแปลความหมายของค่าเฉลี่ยโดยกำหนดเกณฑ์การประเมินของ ชูศรี วงศ์รัตน์ (2564)

สรุปผลการวิจัย

1. ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา การวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 714 คน ผู้วิจัยวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) แล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินของชูศรี วงศ์รัตน์ (2564) และ การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น ($PNI_{modified}$) ตามแนวคิดของ สุวิมล ว่องวานิช (2562)

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ของสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวม (n=714)

ทักษะการสื่อสาร ภาษาอังกฤษของ ผู้บริหารสถานศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			ความต้องการจำเป็น	
	$\bar{X}$	S.D	ระดับ	$\bar{X}$	S.D	ระดับ	$PNI_{Modified}$	ลำดับ
1. ทักษะการฟัง	2.45	0.33	น้อย	4.37	0.36	มาก	0.784	2
2. ทักษะการพูด	2.38	0.38	น้อย	4.48	0.41	มาก	0.882	1
3. ทักษะการอ่าน	3.64	0.57	ปานกลาง	4.31	0.55	มาก	0.184	4
4. ทักษะการเขียน	2.91	0.47	ปานกลาง	4.33	0.50	มาก	0.488	3
รวม	2.85	0.44	ปานกลาง	4.37	0.46	มาก	0.585	

จากตารางที่ 2 พบว่า สภาพปัจจุบันของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา โดย ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.85$, S.D.=0.44) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน ได้แก่ ทักษะการอ่าน ($\bar{X} = 3.64$, S.D.=0.57) และ ทักษะการเขียน ($\bar{X} = 2.91$, S.D.=0.47) และอยู่ในระดับน้อย 2 ด้าน ได้แก่ ทักษะการฟัง ($\bar{X} = 2.45$, S.D.=0.33) และทักษะการพูด ($\bar{X} = 2.38$, S.D.= 0.47) ตามลำดับ

สภาพที่พึงประสงค์ของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา โดย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.37$, S.D.=0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมาก ทุกด้านโดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ ทักษะการพูด ($\bar{X} = 4.48$, S.D.=0.41) และทักษะการฟัง ($\bar{X} = 4.37$, S.D.=0.36) ทักษะการเขียน ($\bar{X} = 4.33$, S.D.=0.50) และทักษะการอ่าน ($\bar{X} = 4.31$, S.D.= 0.55) ตามลำดับ

ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าด้านทักษะการพูด มีความต้องการจำเป็นที่ต้องพัฒนามากที่สุด ($PNI_{modified} = 0.882$) รองลงมา คือ ด้านทักษะการฟัง ($PNI_{modified} = 0.784$) ทักษะการเขียน ($PNI_{modified} = 0.488$) และทักษะการอ่าน ($PNI_{modified} = 0.184$) ตามลำดับ

2. รูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยเขียนรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ใช้แนวคิดของธีระ รุญเจริญ (2553) ที่ได้เสนอองค์ประกอบของรูปแบบไว้ 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบและกลไก 4) วิธีการดำเนินงาน 5) แนวทางการประเมินผล และ 6) เงื่อนไขความสำเร็จ ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1) หลักการ

ภาษาอังกฤษเป็นทักษะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำหรับการบริหารงาน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการสื่อสารระดับสากล ผู้บริหารจึงควรได้รับการพัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาอังกฤษอย่างเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ การพัฒนาควรดำเนินอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และยึดหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการพัฒนาบนฐานสมรรถนะ พร้อมใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งนี้ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ความพร้อม และบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและยกระดับคุณภาพการบริหารสู่มาตรฐานสากล

2) วัตถุประสงค์

1. เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความรู้ความสามารถ และความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการบริหารงานและการสื่อสารเชิงวิชาชีพ
2. เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาอังกฤษที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา
3. เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อประสานงาน การนำเสนอข้อมูล การเจรจาสื่อสาร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในประเทศและต่างประเทศ
4. เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องของผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา
5. เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและมาตรฐานการศึกษาสากล

3) ระบบและกลไก

รูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยระบบและกลไกการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 ระบบการพัฒนา กระบวนการการดำเนินงานที่เชื่อมโยงมี 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ความต้องการจำเป็น สำรวจระดับทักษะภาษาอังกฤษ ปัญหา ความต้องการ และบริบทการใช้งานจริงของผู้บริหารสถานศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและวางแผนพัฒนา กำหนดเป้าหมาย เนื้อหา วิธีการพัฒนา ระยะเวลา สื่อ เทคโนโลยี และตัวชี้วัดความสำเร็จ

ขั้นตอนที่ 3 พัฒนาศักยภาพ ดำเนินกิจกรรมพัฒนา เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการ การเรียนออนไลน์ การโค้ชรายบุคคล การฝึกปฏิบัติจริง และชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 4 นิเทศ ติดตาม และเสริมแรง ให้คำปรึกษา ติดตามความก้าวหน้า สะท้อนผลการเรียนรู้ และสร้างแรงจูงใจอย่างต่อเนื่อง

ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลและปรับปรุงพัฒนา ประเมินผลก่อน ระหว่าง และหลัง การพัฒนา เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงรูปแบบอย่างต่อเนื่อง

3.2 กลไกการขับเคลื่อน

กลไกการขับเคลื่อน ประกอบด้วย 6 ภาคส่วน

1) หน่วยงานต้นสังกัด กำหนดนโยบาย สนับสนุนงบประมาณ บุคลากร และทรัพยากรในการพัฒนา

2) สถานศึกษา ส่งเสริมบรรยากาศองค์กรแห่งการเรียนรู้ เอื้ออำนวยเวลา และโอกาสในการพัฒนา

3) ผู้บริหารสถานศึกษา มีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ พัฒนา ตนเอง และนำทักษะไปใช้จริง

4) วิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญ/โค้ชภาษาอังกฤษ ถ่ายทอดความรู้ ให้คำแนะนำ และพัฒนาทักษะเชิงปฏิบัติ

5) เทคโนโลยีดิจิทัลและแพลตฟอร์มการเรียนรู้ สนับสนุนการเรียนรู้ทุกที่ ทุกเวลาโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และแพลตฟอร์มต่าง ๆ

6) เครือข่ายความร่วมมือ เชื่อมโยงมหาวิทยาลัย หน่วยงานภาครัฐ เอกชน และต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างประสบการณ์จริง

4) วิธีการดำเนินงาน

การดำเนินงานตามรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ใช้กระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยแบ่งออกเป็น 5 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การเตรียมความพร้อม (Preparation Phase)

1.1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

1.2) ประเมินระดับความสามารถทางภาษาอังกฤษเบื้องต้นของผู้เข้าร่วมพัฒนา

1.3) สร้างความตระหนักและแรงจูงใจในการพัฒนา

1.4) แต่งตั้งคณะกรรมการหรือทีมขับเคลื่อนการพัฒนา

- 1.5) จัดเตรียมงบประมาณ สื่อ เทคโนโลยี และทรัพยากรที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 2 การวางแผนพัฒนา (Planning Phase)

- 2.1) กำหนดเป้าหมาย ตัวชี้วัด และผลลัพธ์ที่คาดหวัง
- 2.2) ออกแบบหลักสูตรหรือโปรแกรมพัฒนาให้สอดคล้องกับบริบทผู้บริหารสถานศึกษา
- 2.3) กำหนดกิจกรรมพัฒนา
- 2.4) จัดทำแผนระยะเวลาและปฏิทินการดำเนินงาน
- 2.5) กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผล

ระยะที่ 3 การดำเนินการพัฒนา (Implementation Phase)

- 3.1) การพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

มุ่งเน้นการฝึกใช้ภาษาในสถานการณ์จริงที่เกี่ยวข้องกับงานบริหาร โดยเริ่มจากการฝึกบรรยายข้อมูลโรงเรียน เช่น ประวัติ วิสัยทัศน์ นโยบาย และโครงการสำคัญ ตลอดจนฝึกกล่าวเปิดงาน พูดในที่ประชุม หรือการสัมมนา นอกจากนี้ควรฝึกสนทนาโต้ตอบกับชาวต่างชาติ ผู้มาติดต่อ หรือหน่วยงานภายนอก รวมทั้งฝึกตอบคำถามสัมภาษณ์และการตอบคำถามเฉพาะหน้าอย่างมั่นใจ ผู้บริหารควรพัฒนาความคล่องแคล่วในการพูดต่อเนื่อง ฝึกเรียบเรียงเนื้อหาให้เป็นลำดับเชื่อมโยงประเด็นอย่างชัดเจน พร้อมทั้งเพิ่มพูนคำศัพท์ด้านการศึกษาและการบริหารที่จำเป็นควบคู่กับการฝึกออกเสียงให้ถูกต้อง ชัดเจน และเข้าใจง่าย เพื่อเสริมสร้างบุคลิกภาพ ความน่าเชื่อถือ และประสิทธิภาพในการสื่อสารระดับสากลของผู้บริหารสถานศึกษา

- 3.2) วิธีพัฒนาทักษะการฟังภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

มุ่งเน้นการฝึกฟังจากสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและการสื่อสารในชีวิตจริง โดยเริ่มจากการฝึกฟังบทสนทนาระหว่างบุคคลทั่วไป การฟังวิทยากรในการประชุมหรือสัมมนา รวมถึงการฟังประกาศ คำสั่ง และคำแนะนำต่าง ๆ นอกจากนี้ควรฝึกฟังข่าวสารหรือพอดแคสต์ภาษาอังกฤษอย่างสม่ำเสมอ เพื่อเพิ่มความคุ้นเคยกับภาษาและรูปแบบการสื่อสาร ผู้บริหารควรพัฒนาทักษะการจับใจความสำคัญ การฟังหาคำสำคัญ และการทำความเข้าใจข้อมูลสำคัญ เช่น ตัวเลข วันเวลา งบประมาณ และสถิติ ตลอดจนฝึกฟังผู้พูดชาวต่างชาติที่มีหลากหลายสำเนียง เพื่อเสริมความสามารถในการสื่อสาร ความเข้าใจที่ถูกต้อง และความพร้อมในการปฏิบัติงานในบริบทสากล

- 3.3) วิธีพัฒนาทักษะการเขียนภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

มุ่งเน้นการฝึกเขียนเพื่อการปฏิบัติงานจริงและการสื่อสารอย่างเป็นทางการ โดยเริ่มจากการฝึกเขียนอีเมลราชการเพื่อประสานงาน ส่งข้อมูล และตอบกลับอย่างเหมาะสม รวมทั้งฝึกเขียนบันทึกข้อความสั้น ๆ รายงานการประชุม และรายงานผลโครงการต่าง ๆ นอกจากนี้ควรพัฒนาการเขียนให้มีโครงสร้าง ชัดเจน เรียงลำดับเนื้อหาอย่างเป็นระบบ ใช้ไวยากรณ์ได้ถูกต้อง และ

เลือกใช้คำศัพท์ที่เหมาะสมกับบริบทงานบริหาร ควบคู่กับการฝึกเขียนอธิบายข้อมูลจากตาราง กราฟ หรือแบบฟอร์มสากล ตลอดจนฝึกเขียนอย่างสม่ำเสมอเพื่อเพิ่มความคล่องแคล่วและความมั่นใจ ซึ่งจะช่วยเสริมประสิทธิภาพการสื่อสารและภาพลักษณ์ความเป็นมืออาชีพของผู้บริหารสถานศึกษาในระดับสากล

3.4) วิธีพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

มุ่งเน้นการฝึกอ่านเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานบริหารและการสื่อสารในชีวิตจริง โดยเริ่มจากการอ่านอีเมลและจดหมายราชการ การอ่านเพื่อสแกนหาข้อมูลสำคัญอย่างรวดเร็ว ตลอดจนการอ่านบทความ รายงาน และงานวิจัยต่าง ๆ นอกจากนี้ควรฝึกอ่านคำสั่ง คู่มือการใช้งานระบบงาน และระเบียบที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งพัฒนาทักษะการจับใจความสำคัญเพื่อหาแนวคิดหลักของข้อความ และการเดาความหมายคำศัพท์จากบริบท ผู้บริหารควรฝึกอ่านเอกสารหลายประเภท เช่น ข่าวสาร เว็บไซต์ รายงาน และประกาศ รวมทั้งพัฒนาการอ่านเชิงวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบข้อมูล เหตุผล และหลักฐานอย่างรอบด้าน ตลอดจนอ่านภาษาอังกฤษอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างนิสัยรักการอ่าน เพิ่มพูนความรู้ และเสริมศักยภาพการบริหารในบริบทสากล

ระยะที่ 4 การติดตามและเสริมพลัง (Monitoring and Supporting Phase)

- 4.1) นิเทศ ติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง
- 4.2) ให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อปรับปรุงการใช้ภาษาอังกฤษ
- 4.3) เสริมแรงจูงใจด้วยการยกย่อง ชื่นชม หรือมอบประกาศนียบัตร
- 4.4) สนับสนุนการเรียนรู้เพิ่มเติมตามความต้องการเฉพาะบุคคล

ระยะที่ 5 การสรุปผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Reflection and Sustainability Phase)

- 5.1) สรุปผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัด
- 5.2) ถอดบทเรียนและแลกเปลี่ยนประสบการณ์
- 5.3) จัดทำแผนพัฒนารายบุคคลระยะต่อไป
- 5.4) ขยายผลสู่เครือข่ายผู้บริหารสถานศึกษาอื่น

5) แนวทางการประเมินผล

การประเมินผลใช้หลักการประเมินแบบรอบด้าน (Comprehensive Evaluation) ครอบคลุมก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการ ดังนี้

5.1) การประเมินก่อนการพัฒนา (Pre-Evaluation)

- 1) ประเมินระดับทักษะภาษาอังกฤษพื้นฐานของผู้บริหารสถานศึกษา
- 2) สำรวจความต้องการจำเป็นและความคาดหวังในการพัฒนา
- 3) วิเคราะห์บริบทและข้อจำกัดของหน่วยงาน

5.2) การประเมินระหว่างการพัฒนา (Formative Evaluation)

- 1) ประเมินการเข้าร่วมกิจกรรมและความสม่ำเสมอในการเรียนรู้
- 2) ประเมินพัฒนาการด้านการฟัง พูด อ่าน เขียน ระหว่างกระบวนการ
- 3) ประเมินความพึงพอใจต่อกิจกรรม สื่อ และวิทยากร
- 4) ประเมินการนำความรู้ไปทดลองใช้จริง

5.3) การประเมินหลังการพัฒนา (Summative Evaluation)

- 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังการพัฒนา
- 2) ประเมินความสามารถในการสื่อสารภาษาอังกฤษตามสถานการณ์จริง
- 3) ประเมินความมั่นใจและเจตคติต่อการใช้ภาษาอังกฤษ
- 4) ประเมินผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงาน เช่น การประสานงาน การนำเสนอ

และการสร้างเครือข่าย

5.4) วิธีการและเครื่องมือประเมิน

- 1) แบบทดสอบวัดทักษะภาษาอังกฤษ
- 2) แบบประเมินตนเอง
- 3) แบบสังเกตพฤติกรรมการสื่อสาร
- 4) แบบสัมภาษณ์
- 5) แบบสอบถามความพึงพอใจ
- 6) แฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio)

6) เงื่อนไขความสำเร็จ

การนำรูปแบบไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องมี 4 เงื่อนไขหลัก ดังนี้

เงื่อนไขที่ 1 ด้านผู้บริหารสถานศึกษา

- 1.1) มีเจตคติเชิงบวกต่อการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ
- 1.2) มีแรงจูงใจในการพัฒนาตนเอง
- 1.3) เปิดใจเรียนรู้และกล้าใช้ภาษาอังกฤษในการสื่อสาร
- 1.4) มีวินัยและความต่อเนื่องในการฝึกฝน

เงื่อนไขที่ 2 ด้านองค์กรและหน่วยงานต้นสังกัด

- 2.1) ผู้บังคับบัญชาให้การสนับสนุนอย่างจริงจัง
- 2.2) มีนโยบายชัดเจนในการพัฒนาศักยภาพผู้บริหาร
- 2.3) จัดสรรงบประมาณ เวลา และทรัพยากรเพียงพอ
- 2.4) สร้างวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้

เงื่อนไขที่ 3 ด้านกระบวนการพัฒนา

- 3.1) รูปแบบมีความยืดหยุ่น สอดคล้องกับบริบทจริง

3.2) เนื้อหาและกิจกรรมตอบสนองการใช้งานจริงของผู้บริหาร

3.3) ใช้วิธีการเรียนรู้ที่หลากหลายและทันสมัย

3.4) มีระบบติดตาม นิเทศ และให้คำปรึกษาอย่างต่อเนื่อง

เงื่อนไขที่ 4 ด้านเทคโนโลยีและเครือข่าย

4.1) มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่พร้อมใช้งาน

4.2) เข้าถึงแหล่งเรียนรู้ภาษาอังกฤษได้สะดวก

4.3) มีเครือข่ายผู้เชี่ยวชาญหรือสถาบันคู่ความร่วมมือ

จากรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาดังกล่าว สามารถเขียนเป็นภาพอินโฟกราฟิกได้ดังนี้

ภาพที่ 2 รูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

ที่มา: ผู้วิจัยสร้างขึ้นโดยใช้ ChatGPT AI จากผลการวิจัย (2569)

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ใน 4 ด้าน ตามแนวคิดของ Madaus, Scriven, and Stufflebeam, (1993, 399-402) ประกอบด้วย 1) ด้านอรรถประโยชน์ (Utility Standards), 2) ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility Standards), 3) ด้านความเหมาะสม (Propriety Standards) และ 4) ด้านความถูกต้อง (Accuracy

Standards) ซึ่งผู้ประเมินเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน จากนั้นวิเคราะห์โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ซึ่งปรากฏผล ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา
ในภาพรวม

องค์ประกอบรูปแบบ	ด้านอรรถประโยชน์		ด้านความเป็นไปได้		ด้านความเหมาะสม		ด้านความถูกต้อง	
	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ	$\bar{x}$	ระดับ
1) หลักการ	4.56	มาก	4.33	มาก	4.56	มากที่สุด	4.33	มาก
2) วัตถุประสงค์	5.00	มากที่สุด	4.78	มากที่สุด	4.78	มากที่สุด	4.56	มากที่สุด
3) ระบบและกลไก	4.56	มากที่สุด	4.44	มาก	4.44	มาก	4.41	มาก
4) วิธีการดำเนินงาน	4.78	มากที่สุด	4.67	มากที่สุด	4.88	มากที่สุด	4.67	มากที่สุด
5) แนวทางการประเมินผล	4.67	มากที่สุด	4.56	มากที่สุด	4.767	มากที่สุด	4.67	มากที่สุด
6) เงื่อนไข	4.55	มากที่สุด	4.42	มาก	4.56	มากที่สุด	4.43	มาก
รวม	4.67	มากที่สุด	4.53	มากที่สุด	4.66	มากที่สุด	4.51	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวม พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านอรรถประโยชน์ ($\bar{x}$ =4.67) ด้านความเหมาะสม ($\bar{x}$ =4.66) ด้านความเป็นไปได้ ($\bar{x}$ =4.53) และด้านความถูกต้อง ($\bar{x}$ =4.51)

อภิปรายผลการวิจัย

1. ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่าด้านทักษะการพูด มีความต้องการจำเป็นที่ต้องพัฒนามากที่สุด รองลงมาคือ ด้านทักษะการฟัง ทักษะการเขียน และทักษะการอ่าน ตามลำดับ ที่ผลวิจัยเป็นเช่นนี้เพราะ ทักษะการพูดเป็นทักษะที่ต้องอาศัยความรู้ด้านคำศัพท์ ไวยากรณ์ การออกเสียง และความมั่นใจในการสื่อสารพร้อมกัน จึงพัฒนาได้ยากกว่าทักษะอื่น ขณะที่ทักษะการฟังต้องอาศัยการรับรู้สำเนียง ความเร็ว และบริบทของผู้พูด จึงเป็นอุปสรรคสำคัญสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาที่มีโอกาสใช้ภาษาอังกฤษในวงจำกัด ส่วนทักษะการเขียนและการอ่านอยู่ในระดับดีกว่า เนื่องจากสามารถใช้เวลาในการคิด ทบทวน แปลความหมายและใช้เครื่องมือช่วยเหลือได้ จึงลดความผิดพลาดในการใช้ภาษาได้มากกว่า

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล สุขแสง ไพรง รัตนชูวงศ์ และสมเกียรติ ตุ่นแก้ว (2567) ที่พบว่า ทักษะการพูดมีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นมากที่สุด รองลงมาคือ ทักษะการเขียน และสุดท้ายคือ ทักษะการอ่านและทักษะการฟัง รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์สิทธิ์ ส่งศิริ สุพัฒนา หอมบุปผา และสาธิต ทรัพย์รวงทอง (2567) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการในการพัฒนาตนเองด้านทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับมาก โดยด้านที่มีความต้องการสูงที่สุด

คือ การพูด รองลงมาคือ การฟัง การอ่าน และการเขียน ตามลำดับ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ผลการศึกษาของ ธนาภัสสร สุนธิรักษ์ สิริศักดิ์ พรหมสิทธิ์ และกันต์ภูษิต วิโรจ (2566) ที่พบว่า ผู้บริหาร สถานศึกษามีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเชิงวิชาการโดยรวมอยู่ในระดับมาก และทักษะ ที่มีความต้องการสูงที่สุดคือ ทักษะการพูดภาษาอังกฤษเชิงวิชาการ ขณะที่ทักษะการอ่านมีความต้องการ ต่ำที่สุด อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กันตา พันธกนกพงศ์ และศิริพร เสรีตานนท์ (2568) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาต้องการพัฒนาทักษะการฟังและการพูดมากที่สุด เพื่อให้สามารถสื่อสารและ บริหารงานในบริบทของยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. รูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบและกลไก 4) วิธีการดำเนินงาน 5) แนวทางการประเมินผล และ 6) เงื่อนไข ซึ่งมีรายละเอียดอันนำไปสู่การอภิปรายผล ดังนี้

1) หลักการ

ผลวิจัยพบว่า หลักการของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษ ของผู้บริหารสถานศึกษา คือ ภาษาอังกฤษเป็นทักษะสำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 สำหรับการบริหารงาน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการสื่อสารระดับสากล ผู้บริหารจึงควรได้รับการ พัฒนาทักษะการฟัง พูด อ่าน และเขียนภาษาอังกฤษอย่างเหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ การพัฒนา ควรดำเนินอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และยึดหลักการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการพัฒนาบนฐานสมรรถนะ พร้อมใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสนับสนุนการเรียนรู้ ทั้งนี้ควรคำนึงถึงความแตกต่าง ระหว่างบุคคล ความพร้อม และบริบทของสถานศึกษา เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนและยกระดับ คุณภาพการบริหารสู่มาตรฐานสากล

หลักการดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าภาษาอังกฤษเป็นทักษะสำคัญของผู้บริหาร สถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจำเป็นต่อการบริหารงาน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และการสื่อสาร ในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะในยุคดิจิทัลที่การติดต่อสื่อสารและการเข้าถึงองค์ความรู้ส่วนใหญ่ ใช้ภาษาอังกฤษเป็นสื่อกลาง นอกจากนี้ การพัฒนาทักษะสำหรับผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ใหญ่จำเป็นต้องคำนึง ถึงประสบการณ์เดิม ความพร้อม และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง จึงต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ ต่อเนื่อง และยึดสมรรถนะเป็นฐาน เพื่อให้สามารถนำความรู้ไปใช้ได้จริงในการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ วันวิสา วิเชียรรัตน์ สายทิพย์ ยะฟู และประเทือง ภูมิภักทราคม (2562) ที่เสนอ การพัฒนาสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเน้น การพัฒนาทักษะทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน ผ่านกระบวนการพัฒนา ที่เป็นระบบและยึดแนวคิดการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พงษ์สิทธิ์ ส่งศิริ สุพัฒนา หอมบุปผา และสาธิต ทรัพย์รวงทอง (2567) ที่เสนอแนวทางการพัฒนาตนเองด้านทักษะ ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

การใช้สื่อออนไลน์ เทคโนโลยีดิจิทัล และการฝึกสื่อสารกับเจ้าของภาษา เพื่อเสริมสร้างทักษะการฟังและการพูด นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยต่างประเทศของ Quiroz & De Jesus (2022) ที่ระบุว่า ทักษะการสื่อสารของผู้บริหารมีความสำคัญต่อประสิทธิภาพการบริหารและภาวะผู้นำ โดยผู้บริหารควรได้รับการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถสร้างความร่วมมือ การประสานงาน และการสื่อสารกับบุคลากรและเครือข่ายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพในบริบทการศึกษายุคใหม่

2) วัตถุประสงค์

ผลการวิจัยที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา มีวัตถุประสงค์สำคัญ 5 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความรู้ ความสามารถ และความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการบริหารงานและการสื่อสารเชิงวิชาชีพ 2) เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนภาษาอังกฤษที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษา 3) เพื่อส่งเสริมให้ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อประสานงาน การนำเสนอข้อมูล การเจรจาสื่อสาร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทั้งในประเทศและต่างประเทศ 4) เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องของผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา และ 5) เพื่อยกระดับประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและมาตรฐานการศึกษาสากล

ทั้งนี้ เป็นเพราะบริบทของการจัดการศึกษาในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะด้านภาษาอังกฤษเพื่อใช้ในการสื่อสาร การบริหารงาน และการสร้างความร่วมมือทั้งในประเทศและต่างประเทศ อีกทั้งภาษาอังกฤษยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการเข้าถึงองค์ความรู้ เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษา ส่งผลให้ผู้บริหารต้องพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งวัตถุประสงค์ดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์สิทธิ์ ส่งศิริ, สุพัฒนา หอมบุปผา และสาธิต ทรัพย์รวงทอง (2567) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารในระดับมาก โดยเฉพาะทักษะด้านการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เพื่อใช้ในการบริหารงานและการติดต่อสื่อสารทางวิชาชีพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ พลธาวิน วัชรพรธำรงค์ และธนาวิ ทองอัม (2566) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษด้านการสื่อสารเพื่อใช้ในการนำเสนอ การสนทนา การอ่านเอกสารทางวิชาการ และการเขียนจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการบริหารสถานศึกษาในยุคสากล รวมทั้งสอดคล้องกับแนวคิดของ Daiu and Mihali (2025) ที่พบว่า การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมทางการศึกษาช่วยส่งเสริมทักษะภาษาอังกฤษด้านการสื่อสาร เพิ่มความมั่นใจในการใช้ภาษาอังกฤษ และช่วยพัฒนาศักยภาพด้านวิชาชีพของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ระบบและกลไก

รูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยระบบและกลไกการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 ระบบการพัฒนา

ผลการวิจัยที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วยระบบการดำเนินงาน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น 2) การออกแบบและวางแผนพัฒนา 3) การพัฒนาศักยภาพ 4) การนิเทศติดตามและเสริมแรง และ 5) การประเมินผลและปรับปรุงพัฒนา ทั้งนี้เป็นเพราะการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยเริ่มจากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริง เพื่อนำไปสู่การออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทของผู้บริหารแต่ละคน อีกทั้งการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ยังช่วยให้ผู้บริหารเกิดการพัฒนารูปแบบอย่างสม่ำเสมอ สามารถปรับปรุงตนเองและนำความรู้ไปใช้ในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันวิสา วิเชียรรัตน์ สายทิพย์ ยะฟู และประเทือง ภูมิภักทาคม (2562) ที่พบว่า การพัฒนาสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาควรมีกระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เริ่มตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผนพัฒนา การปฏิบัติจริง การนิเทศติดตาม และการประเมินผล เพื่อให้ผู้บริหารสามารถพัฒนาสมรรถนะด้านภาษาอังกฤษและนำไปใช้ในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bush (2021) ที่กล่าวว่า การพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในศตวรรษที่ 21 ควรมีกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีการนิเทศ ติดตาม และประเมินผล เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการปฏิบัติงานและยกระดับคุณภาพการบริหารสถานศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

3.2 กลไกการขับเคลื่อน

ผลการวิจัยที่พบว่า กลไกการขับเคลื่อนรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย 6 ภาคส่วน ได้แก่ 1) หน่วยงานต้นสังกัด 2) สถานศึกษา 3) ผู้บริหารสถานศึกษา 4) วิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญ/โค้ชภาษาอังกฤษ 5) เทคโนโลยีดิจิทัล และ 6) เครือข่ายความร่วมมือ ทั้งนี้เป็นเพราะการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาไม่สามารถดำเนินการได้โดยบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการสนับสนุนทั้งด้านนโยบาย งบประมาณ บุคลากร เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้การพัฒนา มีความต่อเนื่องและเกิดประสิทธิผลอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งเทคโนโลยีดิจิทัลและเครือข่ายความร่วมมือยังมีบทบาทสำคัญในการเปิดโอกาสให้ผู้บริหารสามารถเรียนรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และฝึกใช้ภาษาอังกฤษในสถานการณ์จริง ซึ่งส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะการสื่อสารอย่างยั่งยืนและสอดคล้องกับบริบทการบริหารการศึกษาในยุคสากล

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุษณีย์ วงษ์จันทร์ สาธิต ทรัพย์รวงทอง และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน (2566) ที่พบว่า การพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องอาศัยการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ผู้เชี่ยวชาญ เทคโนโลยีดิจิทัล และเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและสามารถนำไปใช้ในการบริหารงานได้จริง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Anggorowati, Komariah, and Permana (2020) ที่พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีทักษะการสื่อสารเชิงกลยุทธ์และการทำงานร่วมกับเครือข่ายวิชาชีพ เพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารและการสื่อสารในองค์กรการศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Håkansson & Pettersson, (2019) ที่เสนอว่า เทคโนโลยีดิจิทัลและเครือข่ายการเรียนรู้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล โดยช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

4) วิธีการดำเนินงาน

ผลการวิจัยที่พบว่า วิธีการดำเนินงานของรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ใช้กระบวนการพัฒนาอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง 5 ระยะ ได้แก่ 1) การเตรียมความพร้อม 2) การวางแผนพัฒนา 3) การดำเนินการพัฒนา 4) การติดตามและเสริมพลัง และ 5) การสรุปผลและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยมุ่งพัฒนาสมรรถนะทางภาษาอังกฤษผ่านวงจรการเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง มิใช่การฝึกอบรมเพียงครั้งเดียว ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Richards (2017) ที่อธิบายว่าการพัฒนาความสามารถทางภาษาของผู้ประกอบวิชาชีพควรเริ่มจากการวิเคราะห์ความต้องการและสร้างความตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนา จากนั้นจึงกำหนดเป้าหมาย วางแผนการเรียนรู้ ดำเนินกิจกรรมพัฒนา และใช้การสะท้อนผลร่วมกับการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การใช้ภาษาอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับ Burns & Richards (2018) ที่เสนอว่า การพัฒนาความสามารถด้านภาษาอังกฤษควรเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Needs Analysis) และการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับบริบทการปฏิบัติงานของผู้เรียน เพื่อให้เกิดแรงจูงใจและความมุ่งมั่นในการพัฒนาตนเอง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันวิสา วิเชียรรัตน์ สายทิพย์ ยะฟู และประเทือง ภูมิภักตราคม (2562) ที่พบว่า การพัฒนาสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาควรดำเนินการอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผนการพัฒนา การติดตามผล และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้บริหารสามารถนำทักษะภาษาอังกฤษไปใช้ในการบริหารงานได้จริง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุษณีย์ วงษ์จันทร์ สาธิต ทรัพย์รวงทอง และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน (2566) ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาควรใช้กระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

มีการฝึกปฏิบัติจริง การนิเทศติดตาม และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อส่งเสริมความสามารถด้านการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Quiroz & De Jesus (2022) ที่พบว่า การพัฒนาทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิผล ควรใช้กระบวนการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การสะท้อนผล การติดตามอย่างต่อเนื่อง และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะด้านการสื่อสารและภาวะผู้นำในบริบทการศึกษา

5) แนวทางการประเมินผล

ผลการวิจัยที่พบว่า แนวทางการประเมินผลรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา ใช้หลักการประเมินแบบรอบด้าน ครอบคลุมก่อนดำเนินการ ระหว่างดำเนินการ และหลังดำเนินการ ทั้งนี้เป็นเพราะการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเป็นกระบวนการที่ต้องติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ทราบถึงระดับความสามารถ ความต้องการ และพัฒนาการของผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละช่วงเวลา อีกทั้งการใช้วิธีการและเครื่องมือประเมินที่หลากหลาย เช่น แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และแฟ้มสะสมผลงาน ยังช่วยสะท้อนผลการพัฒนาได้อย่างครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ทักษะ พฤติกรรม และการนำภาษาอังกฤษไปใช้จริงในการบริหารงาน ซึ่งส่งผลให้การพัฒนามีประสิทธิภาพและสามารถปรับปรุงได้อย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ Quiroz & De Jesus (2022) ที่ผลการวิจัยระบุว่า การประเมินทักษะการสื่อสารของผู้บริหารควรดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ทั้งการประเมินก่อนการพัฒนา การประเมินพฤติกรรมสื่อสารระหว่างปฏิบัติงาน และการประเมินผลลัพธ์ด้านประสิทธิผลภาวะผู้นำหลังการพัฒนา เพื่อใช้ปรับปรุงแผนพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Demirkol, & Özdemir (2022) ที่ผลวิจัยพบว่าการประเมินทักษะการสื่อสารของผู้บริหารต้องประเมินหลายระยะ ได้แก่ การวิเคราะห์ความต้องการก่อนพัฒนา (needs assessment) การติดตามระหว่างฝึกอบรมผ่านรายงานผู้สังเกตการณ์ และการสะท้อนผล และการประเมินผลหลังการพัฒนา เพื่อพัฒนาทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

6) เงื่อนไขความสำเร็จ

ผลวิจัยที่พบว่า การนำรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาไปใช้ให้ประสบผลสำเร็จ จำเป็นต้องมี 4 เงื่อนไขหลัก ได้แก่ ด้านผู้บริหารสถานศึกษา ด้านองค์กรและหน่วยงานต้นสังกัด ด้านกระบวนการพัฒนา และด้านเทคโนโลยีและเครือข่าย ทั้งนี้เป็นเพราะการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษให้เกิดผลอย่างยั่งยืน ไม่สามารถอาศัยเพียงความสามารถเฉพาะบุคคล แต่ต้องได้รับการสนับสนุนจากองค์กร กระบวนการพัฒนาที่เหมาะสม และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ร่วมกัน นอกจากนี้ เทคโนโลยีดิจิทัลและเครือข่ายความร่วมมือยังช่วยเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้ การฝึกปฏิบัติ และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้เชี่ยวชาญ ส่งผลให้ผู้บริหาร

สามารถพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษและนำไปใช้ในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและต่อเนื่อง

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ อธินันท์ บุตรเปา และสังวาร์ วังแจ่ม (2566) ที่พบว่า ความสำเร็จของการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาตามกรอบ CEFR ขึ้นอยู่กับแรงจูงใจของผู้บริหาร การสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Quiroz & De Jesus (2022) ที่พบว่า การพัฒนาทักษะการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาจะประสบผลสำเร็จได้ เมื่อองค์กรมีระบบสนับสนุนด้านการพัฒนา การติดตามผล และการสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Håkansson & Pettersson (2019) ที่เสนอว่า เทคโนโลยีดิจิทัลและเครือข่ายวิชาชีพมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาสมรรถนะของผู้บริหารสถานศึกษา โดยช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และการพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่องในบริบทการศึกษายุคดิจิทัล

3. ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการสื่อสารภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา พบว่า ภาพรวมด้านอรรถประโยชน์ ความเป็นไปได้ ความเหมาะสม และความถูกต้อง อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะรูปแบบดังกล่าวได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ โดยศึกษาความต้องการจำเป็นและบริบทการปฏิบัติงานจริงของผู้บริหารสถานศึกษา อีกทั้งมีกระบวนการพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งด้านการวางแผน การปฏิบัติ การติดตาม และการประเมินผลอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้รูปแบบยังเน้นการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษทั้งด้านการฟัง พูด อ่าน และเขียน ควบคู่กับการนำเทคโนโลยีและการฝึกปฏิบัติจริงมาใช้ในการพัฒนา จึงทำให้รูปแบบสามารถนำไปใช้ได้จริงและตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ อุษณีย์ วงษ์จันทร์ สาธร ทรัพย์รวงทอง และทิพย์พัฒน์ สันตะวัน (2566) ที่พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านความถูกต้อง และด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมาก ด้านความเหมาะสมและด้านความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ วันวิสา วิเชียรรัตน์ สายทิพย์ ยะฟู และประเทือง ภูมิภักทราคม (2562) ที่พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาตามรายการประเมิน พบว่า รายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำไปปฏิบัติ

1) ผลวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ดังนั้นหน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดให้การผ่านเกณฑ์สมรรถนะด้านการพูดภาษาอังกฤษเป็นเงื่อนไขสำคัญในการประเมินผลการปฏิบัติงาน การเลื่อนตำแหน่ง และความก้าวหน้าทางวิชาชีพของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้บริหารทุกคนต้องเข้ารับการพัฒนาและผ่านการประเมินทักษะการพูดภาษาอังกฤษตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อยกระดับศักยภาพการบริหารและความพร้อมในการแข่งขันในบริบทสากล

2) ผลวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา รองลงมาได้แก่ ทักษะการฟัง ดังนั้นหน่วยงานต้นสังกัดควรกำหนดให้ผู้บริหารสถานศึกษา ฝึกทักษะการฟังภาษาอังกฤษผ่านหลักสูตรหรือแพลตฟอร์มที่กำหนด และต้องผ่านการประเมินทักษะการฟังตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด จึงจะถือว่าผ่านการพัฒนาสมรรถนะด้านภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1) ผลวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะการพูดภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา มีดัชนีความต้องการจำเป็นสูงสุด ดังนั้นควรศึกษา “รูปแบบการเสริมสร้างสมรรถนะการพูดภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้การโค้ชและสถานการณ์จำลองทางการบริหารเพื่อส่งเสริมความพร้อมสู่มาตรฐานสากล”

2) ผลวิจัยพบว่า ความต้องการจำเป็นของการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษา รองลงมาได้แก่ ทักษะการฟัง ดังนั้นควรศึกษา รูปแบบการเสริมสร้างทักษะการฟังภาษาอังกฤษของผู้บริหารสถานศึกษาโดยใช้สื่อดิจิทัลและสถานการณ์จำลองทางการบริหาร

เอกสารอ้างอิง

- กันตา พันธกนกพงศ์, และศิริพร เสรีตานนท์. (2568). แนวทางการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษของผู้นำทางการศึกษาในยุคดิจิทัลในเขตพื้นที่การศึกษาที่กำหนดในภาคเหนือ. *วารสารวิจัยมหาวิทยาลัยเวสเทิร์น มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 11(2), 23–36.
- ชาญวิทย์ สุริพันธ์, จำเริญรัตน์ จิตต์จิรจรรย์, นัฐยา บุญกองแสน, และสมบุญรณ์ ดันยะ. (2561). การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 9(2), 272–284.

- ชูศรี วงศ์รัตน์. (2564). *เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย*. (พิมพ์ครั้งที่ 15) กรุงเทพฯ : ศูนย์หนังสือจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ธนาภัสสร สนิธิรักษ์, สิทธิศักดิ์ พรหมสิทธิ์, และกันต์ภูษิต วิโรจ. (2566). การศึกษาความต้องการในการพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษเชิงวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุทัยธานี เขต 1. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 8(3), 1205–1218.
- ธีระ รุญเจริญ. (2553). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษา: ยุคปฏิรูปการศึกษา* (ฉบับปรับปรุง) เพื่อปฏิรูปรอบ 2 และประเมินภายนอกรอบ 3 (พิมพ์ครั้งที่ 6). ข้าวฟ่าง.
- นฤมล สุขแสง, ไพโรภ รัตนชูวงศ์, และสมเกียรติ ตุ่นแก้ว. (2567). แนวทางการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 4. *วารสารครุศาสตร์ราชภัฏเชียงใหม่*, 3(2), 33–48.
- พงษ์สิทธิ์ ส่งศิริ, สุพัฒนา หอมบุปผา, และสาธิต ทรัพย์รวงทอง. (2567). แนวทางการพัฒนาตนเองด้านทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาานครสวรรค์ เขต 3. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม*, 7(3), 112–124.
- พลธาวิณ วัชรพรธำรงค์, และธนาวิ ทงอัม. (2566). การศึกษาความต้องการพัฒนาทักษะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาในเขตเมืองพัทยา. *วารสารครุศาสตร์สาร*, 17(2), 130–143.
- วันวิสา วิเชียรรัตน์, สายทิพย์ ยะฟู, และประเทือง ภูมิภัทราคม. (2562). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย*, 6(2), 179–197.
- สุภัสสร จันทรัมย์, และ กนกอร สมปราษฎ. (2561). ความต้องการจำเป็นและแนวทางการพัฒนาความสามารถในการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครราชสีมา เขต 6. *วารสารศึกษาศาสตร์ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 12(3), 43–54.
- สุวิมล ว่องวานิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อินันท์ บุตรเปา, และสังวาล วังแจ่ม. (2566). การพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารตามกรอบมาตรฐานความสามารถทางภาษาอังกฤษของประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรป (CEFR) ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. *วารสารการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*, 10(2), 60–75.

- อุษณีย์ วงษ์จันทร์, สาธิต ทรัพย์รวงทอง, และทีปพิพัฒน์ สันตะวัน. (2566). รูปแบบการพัฒนาทักษะการใช้ภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 7(3), 233–250.
- Alharbi, A., & Almalki, M. (2022). Challenges of English communication skills among educational leaders in the global era. *International Journal of Education and Literacy Studies*, 10(2), 75–82.
- Anggorowati, R., Komariah, A., & Permana, J. (2020). Educational leaders' outlook on strategic communication skills. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research*, 400, 291–294.
- Burns, A., & Richards, J. C. (Eds.). (2018). *The Cambridge guide to learning English as a second language*. Cambridge University Press.
- Bush, T. (2021). *Theories of educational leadership and management* (5th ed.). Sage Publications.
- Council of Europe. (2020). *Common European framework of reference for languages: Learning, teaching, assessment—Companion volume*. Council of Europe Publishing.
- Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper & Row Publishers
- Daiu, S., & Mihali, K. (2025). Enhancing English language proficiency and communication skills using digital tools. *International Journal of Information and Education Technology*, 15(10), 2264–2275.
- Demirkol, M., & Özdemir, T. Y. (2022). An action research on leadership skills of school administrators. *International Innovative Education Researcher*, 2(1), 47–107.
- Håkansson Lindqvist, M., & Pettersson, F. (2019). Digitalization and school leadership: On the complexity of leading for digitalization in school. *International Journal of Information and Learning Technology*, 36(3), 218–230.
- Hussein, A. H. (2025). School leaders on effective communication. *School Leadership Review*, 20(1), 27–35.
- Maduas, G. F., Scriven, M. S. & Stufflebeam, D. L. (1993) *Evaluation Models: Viewpoints on Educational and Human Services Evaluation*. (10th ed). Massachusetts: Kluwer Nijhoff Publishing.

- Quiroz, D. V., & De Jesus, F. S. (2022). Administrators' communication styles and their leadership effectiveness: Basis for a proposed enhancement plan. *International Journal of English Literature and Social Sciences*, 7(4), 179–200.
<https://doi.org/10.22161/ijels.74.27>
- Richards, J. C. (2017). *Key issues in language teaching*. Cambridge University Press.
- Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis* (2nd ed.). New York: Harper & Row Publishers

มังรายสาร

Mangrai Saan

วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
Journal of Humanities and Social Sciences

เป็นสื่อกลางในการเผยแพร่บทความวิจัย
บทความวิชาการ

ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
เพื่อส่งเสริมองค์ความรู้ การแลกเปลี่ยน
ทางวิชาการ และพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

ภาษา
Language

วรรณกรรม
Literature

สังคม
Society

วัฒนธรรม
Culture

นิเวศ
Ecology

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
80 หมู่ 9 ต.บ้านดู่ อ.เมือง จ.เชียงราย
57100

<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/mrsj>

ISSN 2672-9113 (Print)

9 772672 911309 >